

รายงานฉบับสมบูรณ์ โครงการติดตามและ ขับเคลื่อน

แผนปฏิบัติการด้านการพัฒนา
สังคมจังหวัด

2025

เสนอต่อ

สำนักงานปลัดกระทรวงการพัฒนาสังคม
และความมั่นคงของมนุษย์

โดย

ศูนย์บริการวิชาการ
สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์

รายงานฉบับสมบูรณ์

โครงการติดตามและขับเคลื่อน

แผนปฏิบัติการด้านการพัฒนาสังคมจังหวัด

คำนำ

การพัฒนาสังคมในระดับจังหวัดเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยเสริมสร้างคุณภาพชีวิตของประชาชน ลดความเหลื่อมล้ำ และส่งเสริมความมั่นคงทางสังคมและเศรษฐกิจ แผนปฏิบัติการด้านการพัฒนาสังคมจังหวัดจึงเป็นกลไกหลักที่ภาครัฐใช้ขับเคลื่อนนโยบายให้สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ระดับชาติ อย่างไรก็ตาม การติดตามและขับเคลื่อนแผนดังกล่าวให้เกิดผลลัพธ์ที่เป็นรูปธรรมจำเป็นต้องอาศัยการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงลึกและการมีส่วนร่วมจากภาคส่วนต่าง ๆ รายงานฉบับนี้จัดทำขึ้นเพื่อศึกษาประสิทธิภาพของแผนปฏิบัติการด้านการพัฒนาสังคมจังหวัดในปีงบประมาณ พ.ศ. 2567 โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสม (Mixed Methods Research) ที่ผสานระหว่างการศึกษาเอกสาร การสำรวจเชิงปริมาณ และการสัมภาษณ์เชิงคุณภาพ เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ครอบคลุมรอบด้าน การศึกษานี้มุ่งเน้นการประเมินแนวทางการดำเนินงานของแผนฯ ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จ รวมถึงอุปสรรคที่พบและแนวทางปรับปรุงเพื่อให้สามารถขับเคลื่อนแผนฯ ได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น ผลการศึกษาจะนำไปสู่ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายที่สามารถประยุกต์ใช้ในการปรับปรุงแผนปฏิบัติการด้านการพัฒนาสังคมให้สอดคล้องกับบริบทของแต่ละจังหวัด และเสริมสร้างกลไกการพัฒนาสังคมที่ยั่งยืน คณะที่ปรึกษาหวังเป็นอย่างยิ่งว่ารายงานฉบับนี้จะเป็นประโยชน์ต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง นักวิชาการ และผู้ที่สนใจในการพัฒนาสังคมในระดับจังหวัดต่อไป

คณะที่ปรึกษา
สิงหาคม 2568

บทสรุปสำหรับผู้บริหาร

รายงานฉบับนี้จัดทำขึ้นเพื่อสังเคราะห์ผลการดำเนินงานตามแผนปฏิบัติการด้านการพัฒนาสังคมระดับจังหวัด ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2567 โดยมีเป้าหมายหลักเพื่อประเมินความสอดคล้อง ความมีประสิทธิภาพ และศักยภาพของโครงการในระดับพื้นที่ อันเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ด้านสังคมในระดับชาติสู่การปฏิบัติในพื้นที่จริง พร้อมทั้งวิเคราะห์ผลสัมฤทธิ์เชิงประจักษ์ เสนอข้อค้นพบ และแนวทางการปรับปรุงเชิงระบบ เพื่อสนับสนุนการบริหารงานเชิงพื้นที่แบบบูรณาการ ตามพระราชกฤษฎีกาว่าด้วยการบริหารงานเชิงพื้นที่แบบบูรณาการ พ.ศ. 2565

การดำเนินงานภายใต้แผนปฏิบัติการฯ ครอบคลุมกลุ่มเป้าหมายทางสังคมที่สำคัญ ได้แก่ เด็กและเยาวชน ผู้สูงอายุ สตรีและครอบครัว คนพิการ และการป้องกันปัญหาการค้ามนุษย์ โดยเน้นแนวทางที่เปิดโอกาสให้จังหวัดสามารถออกแบบโครงการให้สอดคล้องกับบริบทพื้นที่ ทั้งในเชิงประเด็นและแนวทางการดำเนินงาน ซึ่งนำไปสู่การพัฒนารูปแบบการดำเนินงานที่มีความยืดหยุ่น และสามารถตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนในแต่ละพื้นที่ได้อย่างแท้จริง

โครงการส่วนใหญ่มีลักษณะเป็นการบูรณาการความร่วมมือระหว่างภาคีเครือข่ายในพื้นที่ ทั้งภาครัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ภาคประชาสังคม และภาคเอกชน ส่งผลให้เกิดการทำงานร่วมกันที่มีประสิทธิภาพ ลดความซ้ำซ้อนในการใช้ทรัพยากร และเสริมพลังซึ่งกันและกัน ตัวอย่างที่ชัดเจน เช่น โครงการปรับสภาพแวดล้อมที่อยู่อาศัยของผู้สูงอายุและคนพิการ และโครงการดูแลผู้สูงอายุระยะยาวแบบบูรณาการที่บ้าน ซึ่งสะท้อนถึงการดำเนินงานที่มีลักษณะ “พื้นที่เป็นตัวตั้ง” อย่างเป็นรูปธรรม

นอกจากนี้ ผลจากการวิเคราะห์ต้นทุนและผลประโยชน์ทางสังคม (Social Cost-Benefit Analysis: SCBA) ในกลุ่มโครงการที่ใช้งบประมาณสูงสุดในแต่ละแผนย่อย พบว่าโครงการส่วนใหญ่มีมูลค่าปัจจุบันสุทธิ (Net Present Value: NPV) เป็นบวก และมีอัตราส่วนผลประโยชน์ต่อต้นทุน (Benefit-Cost Ratio: BCR) สูงกว่า 1 ซึ่งสะท้อนถึงความคุ้มค่าทางเศรษฐกิจและสังคมของการลงทุนในโครงการด้านสังคม โดยเฉพาะโครงการเชิงป้องกันปัญหา เช่น โครงการเงินอุดหนุนเพื่อการเลี้ยงดูเด็กแรกเกิด ที่สามารถลดต้นทุนสังคมในระยะยาวได้อย่างมีนัยสำคัญ

อย่างไรก็ดี การดำเนินงานในระดับพื้นที่ยังเผชิญข้อจำกัดสำคัญ ได้แก่

1. ความไม่สอดคล้องของกรอบระยะเวลาการจัดทำแผน ระหว่างแผนพัฒนาจังหวัดกับแผนปฏิบัติการด้านสังคมของกระทรวง พม.
2. การขาดกลไกการประสานงานที่มีความชัดเจนและต่อเนื่องระหว่างหน่วยงานในพื้นที่
3. ระบบข้อมูลที่ยังแยกส่วนและไม่สามารถสนับสนุนการตัดสินใจเชิงประจักษ์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

เพื่อยกระดับการดำเนินงานและสร้างความเชื่อมโยงเชิงระบบกับแผนพัฒนาจังหวัด รายงานฉบับนี้จึงเสนอข้อเสนอเชิงนโยบายที่สำคัญ ดังนี้

1. กำหนด **“จุดร่วมทางยุทธศาสตร์”** ระหว่างแผนของกระทรวง พม. กับแผนพัฒนาจังหวัด โดยเน้นประเด็นร่วมด้านคุณภาพชีวิต การลดความเหลื่อมล้ำ และการพัฒนาคนตลอดช่วงชีวิต
2. ปรับ **กรอบระยะเวลาการวางแผน** ให้มีลักษณะช่วงเวลา 3 - 5 ปี เพื่อให้เกิดความสอดคล้องกันในระดับเป้าหมาย แม้ไม่จำเป็นต้องมีรอบงบประมาณเดียวกัน
3. ส่งเสริมการจัดตั้ง **คณะทำงานบูรณาการระดับจังหวัดและอำเภอ** ที่มีอำนาจหน้าที่ชัดเจน และองค์ประกอบที่หลากหลาย เพื่อขับเคลื่อนการบูรณาการเชิงพื้นที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ
4. พัฒนา **ระบบฐานข้อมูลกลางระดับจังหวัด** ที่สามารถใช้ร่วมกันระหว่างหน่วยงานด้านสังคม และหน่วยงานด้านแผนพัฒนาจังหวัด เพื่อเสริมการวางแผนและการตัดสินใจเชิงนโยบายอย่างแม่นยำ โปร่งใส และมีหลักฐานรองรับ

โดยสรุป แผนปฏิบัติการด้านการพัฒนาสังคมระดับจังหวัดเป็นเครื่องมือเชิงกลยุทธ์ที่ช่วยเชื่อมโยงนโยบายสังคมระดับชาติสู่การปฏิบัติในระดับพื้นที่อย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งยังเปิดพื้นที่ให้กับการมีส่วนร่วมของภาคีในพื้นที่ การบูรณาการทรัพยากร และการพัฒนาแบบยึดประชาชนเป็นศูนย์กลาง หากสามารถเสริมสร้างกลไกการประสานแผน การใช้ข้อมูล และความยืดหยุ่นของกระบวนการได้อย่างเป็นระบบมากยิ่งขึ้น จะช่วยให้การพัฒนาสังคมในระดับพื้นที่เป็นไปอย่างครอบคลุม เท่าเทียม และยั่งยืนในระยะยาว

สารบัญ

คำนำ	ก
บทสรุปสำหรับผู้บริหาร	ก
สารบัญ	จ
สารบัญตาราง	ช
สารบัญรูปภาพ	ช

บทที่ 1 บทนำ	2
--------------	---

1.1 หลักการและเหตุผล	3
1.2 วัตถุประสงค์	4
1.3 ผลที่คาดว่าจะได้รับ	4

บทที่ 2 ทบทวนทฤษฎีและเอกสารที่เกี่ยวข้อง	6
--	---

2.1 แนวคิดหลักของการวางแผน	7
2.2 แนวคิดและทฤษฎีพื้นฐานเกี่ยวกับ Social Cost and Benefit Analysis (SCBA)	10
2.3 ความหมายและความสำคัญของ SCBA ในการวิเคราะห์โครงการ	11
2.4 หลักการพื้นฐานของ SCBA (การวัดต้นทุนและผลประโยชน์ในมิติทางสังคม)	12
2.5 องค์ประกอบของ Social Cost and Benefit Analysis	16
2.6 วิธีการวิเคราะห์ Social Cost และ Social Benefit	25
2.7 แนวทางการประเมินผลโครงการพัฒนาสังคมโดยใช้ SCBA	33
2.8 กรณศึกษาที่เกี่ยวข้อง	41
2.9 ข้อเสนอแนะสำหรับการใช้ SCBA ในโครงการติดตามและขับเคลื่อนแผนปฏิบัติการด้านการพัฒนาสังคมจังหวัด	51
2.10 สถานการณ์ทางสังคมที่สำคัญ	56

บทที่ 3 อภิปรายผลการศึกษา 62

3.1 ภาพรวมของการติดตามผลการขับเคลื่อนแผนปฏิบัติการด้านการพัฒนาสังคมจังหวัด	63
3.2 ผลการศึกษาเชิงปริมาณ	77
3.3 ผลการศึกษาเชิงคุณภาพ	85
3.4 ผลการวิเคราะห์ต้นทุนและผลประโยชน์ทางสังคม (Social Cost-Benefit Analysis)	118

บทที่ 4 สรุปและข้อเสนอแนะ 142

4.1 สรุปผลการศึกษา	143
4.2 ปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อความสำเร็จในการขับเคลื่อนแผนปฏิบัติการด้านการพัฒนาสังคมจังหวัด	152
4.3 ข้อเสนอแนะและแนวทางการพัฒนาการขับเคลื่อนแผนปฏิบัติการด้านการพัฒนาสังคมในระดับพื้นที่	158
4.4 Policy Brief การขับเคลื่อนแผนปฏิบัติการด้านการพัฒนาสังคมในระดับจังหวัดเพื่อการบูรณาการเชิงพื้นที่ที่มีประสิทธิภาพและยั่งยืน	173

เอกสารอ้างอิง 175

ภาคผนวก 178

ภาคผนวกที่ 1	180
ภาคผนวกที่ 2	182
ภาคผนวกที่ 3	184
ภาคผนวกที่ 4	186
ภาคผนวกที่ 5	188
ภาคผนวกที่ 6	190

สารบัญตาราง

ตารางที่ 1.	เปรียบเทียบ SCBA, CEA และ EIA	15
ตารางที่ 2.	สรุปจำนวนโครงการและงบประมาณ แผนปฏิบัติการ ด้านการพัฒนาสังคมจังหวัด พ.ศ. 2568 จำแนกตามจังหวัด	70
ตารางที่ 3.	สรุปจำนวนโครงการและงบประมาณ แผนปฏิบัติการ ด้านการพัฒนาสังคมจังหวัด พ.ศ. 2568 จำแนกตามแผนย่อย	74
ตารางที่ 4.	ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม	79
ตารางที่ 5.	การรับรู้ การมีส่วนร่วม และการขับเคลื่อนแผนปฏิบัติการ ด้านการพัฒนาสังคมจังหวัด	81
ตารางที่ 6.	ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะในการบูรณาการ และขับเคลื่อนแผนปฏิบัติการ ด้านการพัฒนาสังคมจังหวัด	84
ตารางที่ 7.	สรุปผลการวิเคราะห์แผนปฏิบัติการด้านการพัฒนาสังคม 76 จังหวัด	97
ตารางที่ 8.	ผลการวิเคราะห์ต้นทุนและผลประโยชน์ทางสังคม (Social Cost-Benefit Analysis: SCBA) ของโครงการในแผนปฏิบัติการด้านการพัฒนาสังคมจังหวัด ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2567	123
ตารางที่ 9.	สรุป NPV และ BCR ของโครงการที่ใช้งบประมาณสูงสุดในแต่ละแผนย่อย	138
ตารางที่ 10.	สรุปค่า NPV และ BCR ของโครงการที่ใช้งบประมาณสูงสุด 2 อันดับแรก ในแต่ละแผนย่อย	149
ตารางที่ 11.	ข้อเสนอแนะและแนวทางการพัฒนาการขับเคลื่อนแผนปฏิบัติการ ด้านการพัฒนาสังคม ในระดับพื้นที่	159
ตารางที่ 12.	ข้อเสนอแนะและแนวทางการพัฒนาการขับเคลื่อนแผนปฏิบัติการ ด้านการพัฒนาสังคม ในระดับพื้นที่ จำแนกตามข้อเสนอแนะเชิงวิชาการ และข้อเสนอแนะเชิงระบบ	167

สารบัญรูปภาพ

ภาพที่ 1. การจำแนกต้นทุนและผลตอบแทนของโครงการ

20

ภาพที่ 2. ผลกระทบภายนอกเชิงลบและผลกระทบภายนอกเชิงบวก

21

ບຫຼ້າ 1

ບຫຼ້າ

1.1 หลักการและเหตุผล

ในปีงบประมาณ พ.ศ. 2567 ที่ผ่านมา กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ มีนโยบายให้สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัด ทุกจังหวัด ร่วมกับสำนักงานส่งเสริมและสนับสนุนวิชาการ 1 - 11 จัดทำและขับเคลื่อน “แผนปฏิบัติการด้านการพัฒนาสังคมจังหวัด พ.ศ. 2567 - 2570 และแผนปฏิบัติการด้านการพัฒนาสังคมจังหวัด ปีงบประมาณ พ.ศ. 2567” ซึ่งเป็นการบูรณาการแผนงานด้านสังคมในพื้นที่เป็นครั้งแรก เพื่อเป็นเครื่องมือของพื้นที่ในการบูรณาการระหว่างหน่วยงานต่าง ๆ ด้วยเล็งเห็นว่า นโยบายสังคมและการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนเกี่ยวข้องกับหลายหน่วยงานในพื้นที่ ไม่ใช่เพียงกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์เท่านั้น หากแต่ยังต้องพิจารณาในภาพรวมทั้งในมิติด้านสาธารณสุข ด้านแรงงาน ด้านการศึกษา ด้านโครงสร้างพื้นฐานและสิ่งอำนวยความสะดวกของประชาชน ฯลฯ จึงจำเป็นต้องบูรณาการการทำงานกับหน่วยงานภาครัฐอื่น ๆ รวมถึงภาคเอกชน องค์กรพัฒนาเอกชนและภาคประชาชน ดังนั้น การแก้ไขปัญหาด้านสังคมที่มีความซับซ้อนอย่างสอดคล้องกับบริบทพื้นที่ จึงต้องการการบูรณาการนโยบาย แผนงาน โครงการด้านการพัฒนาสังคมในพื้นที่ โดยอาศัยความร่วมมือ รวมถึงการระดมทรัพยากรของทุกภาคส่วน โดยมีสำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัด (สำนักงาน พมจ.)

เป็นหน่วยงานส่วนภูมิภาคของกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ เป็นหน่วยงานหลักในการดำเนินการบูรณาการงานด้านสังคมในพื้นที่

ในปี พ.ศ.2568 ทุกจังหวัดได้ขับเคลื่อนแผนปฏิบัติการฯ ดังกล่าวอย่างต่อเนื่อง กองยุทธศาสตร์และแผนงาน สำนักงานปลัดกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ในฐานะหน่วยงานส่วนกลางที่มีบทบาทในการเชื่อมโยงและประสานนโยบายสู่การปฏิบัติในพื้นที่ เห็นความสำคัญในการติดตามการดำเนินงานของจังหวัดตามแผนปฏิบัติการด้านการพัฒนาสังคมจังหวัด เพื่อให้ทราบถึงผลการนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติ และการบูรณาการในพื้นที่ เพื่อดำเนินการด้านสังคมอย่างครอบคลุมทุกมิติ จึงเห็นควรจ้างที่ปรึกษาดำเนินโครงการติดตามและขับเคลื่อนแผนปฏิบัติการด้านการพัฒนาสังคมจังหวัด เพื่อวิเคราะห์และสรุปผลการดำเนินงานขับเคลื่อนนโยบายด้านสังคมในระดับพื้นที่ ให้ทราบถึงผลผลิต ผลลัพธ์ และผลกระทบ ที่สะท้อนถึงคุณค่าการทำงานที่เกิดขึ้นกับกลุ่มเป้าหมาย รวมถึงปัจจัยสำคัญที่ส่งผลให้เกิดความสำเร็จ ปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะ เพื่อนำไปสู่การทบทวน ปรับปรุงและพัฒนาโครงการ/กิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อประชาชนกลุ่มเป้าหมาย และทันต่อสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงทางสังคมต่อไป

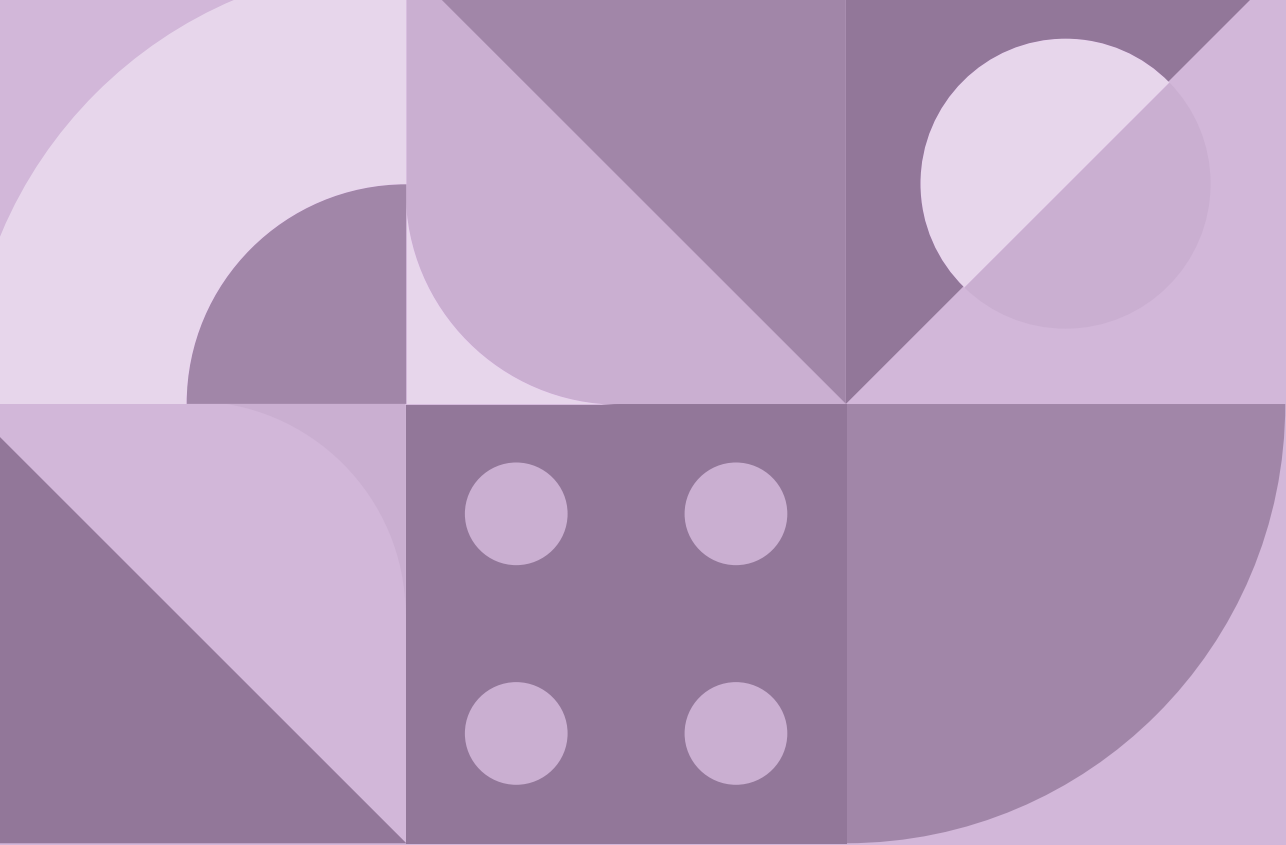
1.2 วัตถุประสงค์

- 1.2.1 เพื่อติดตามผลการขับเคลื่อนแผนปฏิบัติการด้านการพัฒนาสังคมจังหวัด
- 1.2.2 เพื่อศึกษา และวิเคราะห์ปัจจัยแห่งความสำเร็จ ข้อจำกัด ปัญหาอุปสรรค และข้อเสนอแนะต่อการพัฒนาแนวทางการขับเคลื่อนแผนปฏิบัติการด้านการพัฒนาสังคมจังหวัด
- 1.2.3 เพื่อศึกษา และวิเคราะห์แนวทางการบูรณาการการทำงานในระดับพื้นที่ รวมถึงการระดมทรัพยากรในด้านต่าง ๆ ของทุกภาคส่วน เพื่อขับเคลื่อนแผนปฏิบัติการด้านการพัฒนาสังคมจังหวัดให้เกิดประโยชน์ต่อประชาชนอย่างสูงสุด

1.3 ผลที่คาดว่าจะได้รับ

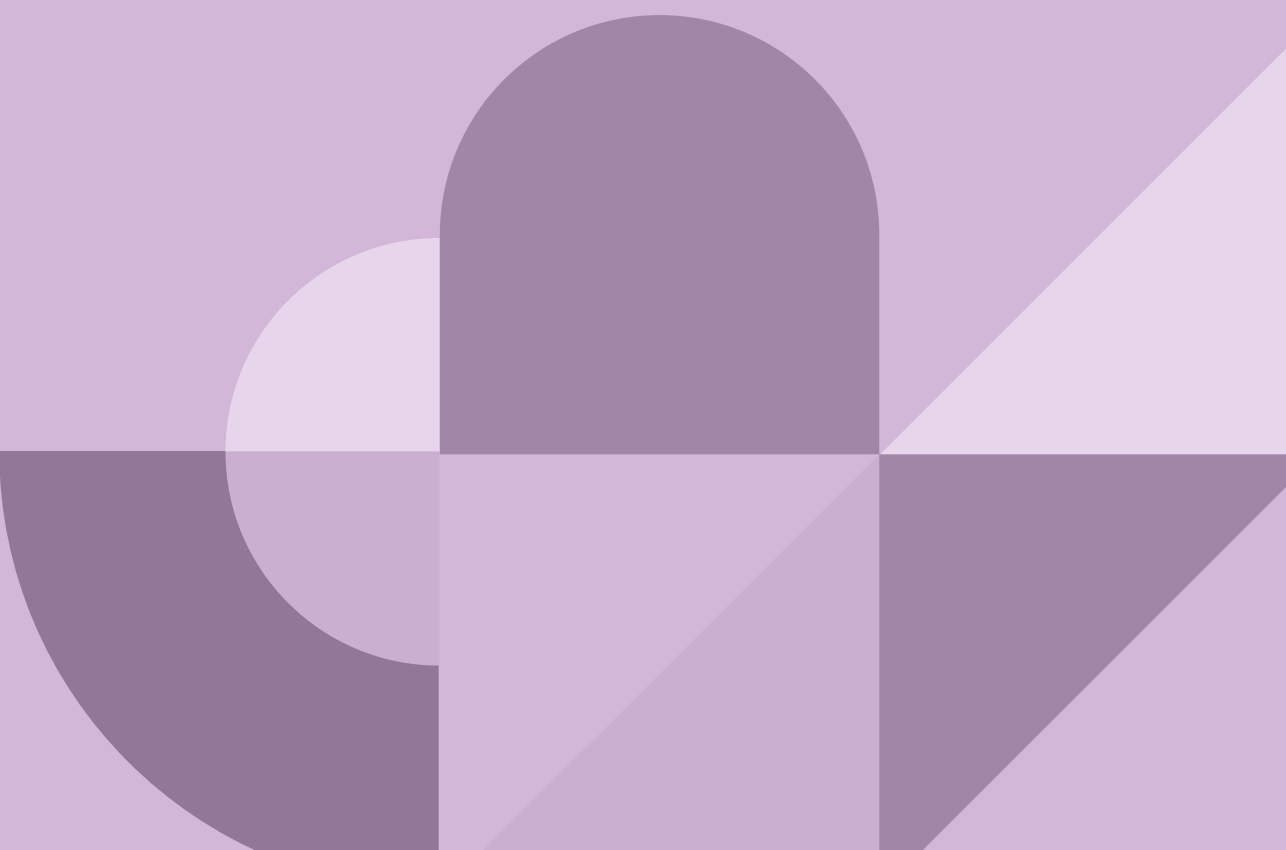
สำนักงานปลัดกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จะได้มีรายงานการศึกษาโครงการติดตามและขับเคลื่อนแผนปฏิบัติการด้านการพัฒนาสังคมจังหวัด เพื่อติดตามผลการขับเคลื่อนแผนปฏิบัติการด้านการพัฒนาสังคมจังหวัด โดยวิเคราะห์ปัจจัยแห่งความสำเร็จ ข้อจำกัด ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะ รวมถึงวิเคราะห์แนวทางการบูรณาการการทำงานในระดับพื้นที่ และการระดมทรัพยากรในด้านต่าง ๆ ของทุกภาคส่วน เพื่อขับเคลื่อนแผนปฏิบัติการด้านการพัฒนาสังคมจังหวัด ให้เกิดประโยชน์ต่อประชาชนอย่างสูงสุดได้

บทที่ 2

ทบทวนทฤษฎี
และเอกสารที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาวิจัยเรื่อง แนวคิด และทฤษฎีด้าน Social Cost and Benefit (ต้นทุนและผลประโยชน์ทางสังคม) ผู้วิจัยได้ทำการทบทวนแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องจาก ตำรา เอกสาร หนังสือ สื่อออนไลน์ (Online Media) เพื่อนำมาเป็นกรอบแนวคิด ในการศึกษา และอธิบายเนื้อหา ที่เกี่ยวข้องดังต่อไปนี้

2.1 แนวคิดหลักของการวางแผน

2.1.1 การวางแผน

การวางแผน (Planning) เป็นกระบวนการที่สำคัญในการกำหนดเป้าหมาย ทิศทาง และวิธีการ เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ โดยมีแนวคิดหลักคือ การกำหนดเป้าหมายที่ชัดเจน การวิเคราะห์สถานการณ์ปัจจุบันและอนาคต การจัดลำดับความสำคัญของงาน และการติดตามและประเมินผล

ความสำคัญของการวางแผน ประกอบด้วย

- 1) การกำหนดเป้าหมาย (Goal Setting): การระบุสิ่งที่ต้องการจะทำให้สำเร็จอย่างชัดเจนและวัดผลได้
- 2) การวิเคราะห์สถานการณ์ (Situation Analysis): การทำความเข้าใจสภาพแวดล้อมปัจจุบันและอนาคต รวมถึงจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรคขององค์กรหรือโครงการ
- 3) การจัดลำดับความสำคัญ (Prioritization): การพิจารณาว่างานใดควรทำก่อนหลัง เพื่อให้การทำงานมีประสิทธิภาพและบรรลุเป้าหมาย
- 4) ช่วยให้อ้างอิงเป้าหมาย: การวางแผนช่วยให้สามารถกำหนดทิศทางและเป้าหมายที่ชัดเจน ทำให้มีโอกาสบรรลุผลสำเร็จตามที่คาดหวัง
- 5) เพิ่มประสิทธิภาพในการทำงาน: การวางแผนช่วยให้จัดสรรทรัพยากรและจัดลำดับความสำคัญของงานได้อย่างเหมาะสม ทำให้การทำงานมีประสิทธิภาพมากขึ้น

2.1.2 แผนปฏิบัติการ

แผนปฏิบัติการ (Action Plan) คือเอกสารที่อธิบายขั้นตอนและวิธีการดำเนินงานเพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้ โดยจะระบุรายละเอียดของกิจกรรมที่จะทำ ผู้รับผิดชอบ ระยะเวลา ทรัพยากรที่ต้องใช้ และตัวชี้วัดความสำเร็จ

2.1.2.1 วัตถุประสงค์ของแผนปฏิบัติการ

แผนปฏิบัติการมีเป้าหมายเพื่อแปลงเป้าหมายที่เป็นนามธรรมให้เป็นขั้นตอนที่ปฏิบัติได้จริง เพื่อให้สามารถบรรลุผลลัพธ์ตามที่ต้องการ

2.1.2.2 ประโยชน์ของแผนปฏิบัติการ

แผนปฏิบัติการช่วยให้การทำงานเป็นไปอย่างมีระบบและมีประสิทธิภาพ มีการติดตามและประเมินผลการดำเนินงานทำได้ง่ายขึ้น ช่วยลดความเสี่ยงและข้อผิดพลาดในการทำงาน และการบริหารจัดการโครงการมีประสิทธิภาพมากขึ้น

2.1.3 แผนปฏิบัติการด้านการพัฒนาสังคมจังหวัด 76 จังหวัด

เป็นแผนปฏิบัติการด้านการพัฒนาสังคมของจังหวัด ซึ่งเป็นกรอบและเครื่องมือในการขับเคลื่อนการปฏิบัติงานด้านสังคมของจังหวัด ซึ่งมีประโยชน์ ดังนี้

1) การบูรณาการความร่วมมือ: แผนพัฒนาสังคมจังหวัดส่งเสริมการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในการพัฒนาสังคม ทำให้เกิดการบูรณาการความร่วมมือระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชน องค์กรพัฒนาเอกชน สถาบันการศึกษา และภาคประชาชน

2) การกำหนดทิศทางการพัฒนา: แผนพัฒนาสังคมจังหวัดช่วยให้การพัฒนาสังคมมีทิศทางที่ชัดเจนและสอดคล้องกัน โดยมีการกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ วัตถุประสงค์ เป้าหมาย และกลยุทธ์ที่ชัดเจน

3) การแก้ไขปัญหาอย่างตรงจุด: แผนพัฒนาสังคมจังหวัดจะพิจารณาถึงปัญหาและความต้องการของประชาชนในพื้นที่ เพื่อกำหนดแนวทางการแก้ไขปัญหาที่ตรงจุดและสอดคล้องกับสภาพปัญหาที่แท้จริง

4) การจัดสรรทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ: แผนพัฒนาสังคมจังหวัดช่วยให้การจัดสรรทรัพยากรทั้งงบประมาณและบุคลากรเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและคุ้มค่า โดยมุ่งเน้นการพัฒนาในด้านต่าง ๆ เช่น การศึกษา สาธารณสุข สวัสดิการสังคม และการพัฒนาคุณภาพชีวิต ตอบโจทย์ทั้งภารกิจของกรมและของจังหวัด

5) การติดตามและประเมินผล: แผนพัฒนาสังคมจังหวัดมีการกำหนดตัวชี้วัดความสำเร็จและกลไกในการติดตามและประเมินผล ทำให้สามารถประเมินผลการดำเนินงานและปรับปรุงแผนให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

6) การสร้างความเข้มแข็งของชุมชน: แผนพัฒนาสังคมจังหวัดส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาตนเอง ทำให้ชุมชนมีความเข้มแข็งและสามารถพึ่งพาตนเองได้

7) การสร้างสังคมคุณภาพ: แผนพัฒนาสังคมจังหวัดมุ่งเน้นการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในทุกมิติ ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม เพื่อสร้างสังคมที่มีความสุขและยั่งยืน

2.1.3.1 การติดตามผลการดำเนินงาน

แผนปฏิบัติการด้านการพัฒนาสังคมระดับจังหวัดในปิงปประมาณ พ.ศ. 2568 มีโครงสร้างที่ครอบคลุมและบูรณาการประเด็นทางสังคมที่หลากหลาย โดยเฉพาะการดูแลกลุ่มเปราะบางใน 7 ด้านหลักคือ เด็กและเยาวชน ผู้สูงอายุ สตรีและครอบครัว คุณภาพชีวิตคนพิการ จัดสวัสดิการสังคม ป้องกันและแก้ไขปัญหาการค้ำมนุษย์ พัฒนาที่อยู่อาศัย ซึ่งมีการกำหนดกรอบกิจกรรมทั้งในเชิงป้องกันและแก้ไขปัญหาระยะสั้นและยาว โดยเชื่อมโยงกับยุทธศาสตร์ชาติและแผนพัฒนาสังคมที่เกี่ยวข้อง ซึ่งสรุปได้ดังนี้

1) ลักษณะเฉพาะของบริบทพื้นที่ แผนงานในแต่ละจังหวัดสะท้อนบริบทพื้นที่อย่างชัดเจน เช่น จังหวัดที่มีผู้สูงอายุมาก (กาฬสินธุ์ เชียงราย) จะเน้นโครงการยกระดับคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ ส่วนจังหวัดชายแดน/เขตเศรษฐกิจใหม่ (ตาก ระนอง) จะเน้นการจัดการปัญหาการค้ำมนุษย์ แรงงานข้ามชาติ และความเปราะบางทางสิทธิมนุษยชน

2) ประเภทโครงการ แผนปฏิบัติการฯ มีโครงการหลากหลายประเภท ทั้งโครงการต่อเนื่อง โครงการริเริ่มใหม่ และโครงการที่อยู่ระหว่างรอการสนับสนุนจากภายนอก ซึ่งบางจังหวัดมีการจำแนกโครงการตามระดับความพร้อมและความจำเป็นเร่งด่วน (เช่น จังหวัดกาญจนบุรีจำแนกเป็นกลุ่ม ก ข ค)

3) การบูรณาการภาคีเครือข่าย มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นของการบูรณาการภาคีเครือข่าย (ภาครัฐส่วนภูมิภาค/ท้องถิ่น เอกชน ประชาสังคม อาสาสมัคร) ตั้งแต่การวิเคราะห์ปัญหา การวางแผน การจัดทำโครงการ ไปจนถึงการติดตามและประเมินผล ซึ่งช่วยลดความซ้ำซ้อนและสร้างความเป็นเจ้าของร่วม (ตัวอย่าง: คณะทำงานขับเคลื่อนแผนสังคมจังหวัดของขอนแก่น)

4) ความก้าวหน้าโดยรวม การรวบรวมข้อมูลผ่านแบบสอบถามจาก 76 จังหวัด แสดงให้เห็นภาพรวมเชิงบวก โดยจังหวัดส่วนใหญ่สามารถดำเนินกิจกรรมได้ตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ มีระดับความก้าวหน้าเฉลี่ยมากกว่าร้อยละ 75 สะท้อนถึงความสามารถในการแปลงแผนเชิงนโยบายสู่การปฏิบัติที่เป็นรูปธรรม ซึ่งเป็นผลจากการออกแบบกิจกรรมที่สอดคล้องกับปัญหาเชิงพื้นที่ ระบบบริหารจัดการโครงการที่มีประสิทธิภาพ และความมุ่งมั่นของผู้ปฏิบัติงาน (ยกตัวอย่างเช่น จังหวัดลำพูนพัฒนา Dashboard ติดตามผลรายไตรมาสแบบเรียลไทม์)

โดยสรุป คือ แผนปฏิบัติการด้านการพัฒนาสังคมระดับจังหวัดในปิงปประมาณ พ.ศ. 2568 จึงเป็นเครื่องมือสำคัญที่แสดงถึงเจตนารมณ์และความพยายามของภาครัฐในการส่งเสริมความเสมอภาคทางสังคม และยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชน โดยเฉพาะกลุ่มเปราะบาง ให้สามารถดำรงชีวิตได้อย่างมีศักดิ์ศรีและความมั่นคง ภายใต้หลักการ "ไม่ทิ้งใครไว้ข้างหลัง" นอกจากนี้ยังทำหน้าที่เป็นกลไกสนับสนุนให้การบริหารจัดการด้านสังคมในระดับจังหวัดมีทิศทางที่ชัดเจน สอดคล้องกับบริบทและความต้องการของประชาชนในพื้นที่ และมีความยืดหยุ่นในการประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่อง

2.2 แนวคิดและทฤษฎีพื้นฐานเกี่ยวกับ Social Cost and Benefit Analysis (SCBA)

การทบทวนวรรณกรรมเกี่ยวกับแนวคิดและทฤษฎีด้าน Social Cost and Benefit (ต้นทุนและผลประโยชน์ทางสังคม) เป็นกระบวนการที่สำคัญในการศึกษาเศรษฐศาสตร์สิ่งแวดล้อมและการตัดสินใจทางนโยบาย ซึ่งเกี่ยวข้องกับการวิเคราะห์ว่ากิจกรรมหรือโครงการต่าง ๆ มีผลกระทบต่อสังคมในด้านใดบ้าง ไม่ว่าจะเป็นด้านบวก (ผลประโยชน์) หรือด้านลบ (ต้นทุน) โดยคำนึงถึงความเป็นธรรมและผลกระทบต่อคนที่ไม่เกี่ยวข้องโดยตรงในกิจกรรมหรือโครงการนั้น ๆ ที่ครอบคลุมการประเมิน มูลค่าผลประโยชน์ที่ผ่านตลาดและไม่ผ่านตลาด ครอบคลุมทางตรงและทางอ้อม เพื่อให้สามารถสะท้อนความคุ้มค่าที่พิจารณาทั้งมิติทางเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม ทั้งนี้ งานวิจัยมักอาศัยวิธีการวัดผ่านรายได้ (Income-Based Approach) โดยการคำนวณมูลค่าปัจจุบันสุทธิ (Net Present Value: NPV) อัตราผลตอบแทนภายใน (Internal Rate of Return: IRR) การวิเคราะห์ความอ่อนไหว (Sensitivity Analysis) และวิธีระบุต้นทุนและผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากโครงการ เป็นต้น

Arthur Cecil Pigou (1877-1959) เป็นหนึ่งในนักเศรษฐศาสตร์ที่สำคัญในเรื่องของ “Social Cost” และ “Externalities” โดยเขาได้พัฒนาแนวคิดเกี่ยวกับ social costs และ social benefits ในผลงานของเขาที่มีชื่อว่า

The Economics of Welfare (1920) Pigou อธิบายว่า เมื่อเกิด externalities (ผลกระทบจากการกระทำของบุคคลหนึ่งที่มีผลกระทบต่อบุคคลอื่นที่ไม่เกี่ยวข้อง) เช่น มลพิษจากโรงงานที่มีผลกระทบต่อชุมชน การทำธุรกรรมหรือกิจกรรมเหล่านี้จะต้องมีการกำหนดราคาที่จะสะท้อนถึงต้นทุนทางสังคมที่เกิดขึ้น และรัฐสามารถเข้าแทรกแซงผ่านการเก็บภาษีหรือมาตรการทางการเงินอื่น ๆ เพื่อลดปัญหานี้

Ronald Coase (1910-2013) เป็นนักเศรษฐศาสตร์ที่มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาแนวคิดเกี่ยวกับ externalities และ transaction costs ในงานเขียนที่มีชื่อว่า “The Problem of Social Cost” (1960) โดย Coase ได้เสนอว่า หากมีการเจรจาต่อรองที่สมบูรณ์ระหว่างผู้มีส่วนได้เสียทุกฝ่าย โดยที่ไม่มีต้นทุน ในการทำธุรกรรม (transaction cost) การแก้ปัญหาของ externalities เช่น มลพิษ สามารถทำได้โดยไม่จำเป็นต้องมีการแทรกแซงจากรัฐบาล

ทั้ง Pigou และ Coase ได้มีอิทธิพลสำคัญต่อการพัฒนาแนวคิดเกี่ยวกับต้นทุนและผลประโยชน์ทางสังคมที่มีผลต่อการตัดสินใจทางเศรษฐกิจ โดยการแทรกแซงของรัฐและการกำหนดราคาในตลาดอาจเป็นวิธีหนึ่งในการปรับสมดุลให้กับ externalities ที่เกิดขึ้น

2.3 ความหมายและความสำคัญของ SCBA ในการวิเคราะห์โครงการ

ในการวิเคราะห์โครงการ โดยเฉพาะโครงการที่เกี่ยวข้องกับภาครัฐหรือโครงการที่มีผลกระทบต่อสังคมโดยรวม แนวคิดเรื่อง “Social Cost and Benefit” หรือ “ต้นทุนและประโยชน์ทางสังคม” ถือเป็นหัวใจสำคัญในการตัดสินใจว่าโครงการใดควรดำเนินการหรือไม่ ควรปรับเปลี่ยนหรือยกเลิก ซึ่งต่างจากการวิเคราะห์ทางการเงินที่มุ่งเน้นเฉพาะผลตอบแทนทางเศรษฐกิจของผู้ลงทุนเพียงอย่างเดียว การพิจารณา Social Cost and Benefit มุ่งเน้นไปที่ผลกระทบโดยรวมต่อสังคม ไม่ว่าจะเป็นผลดีหรือผลเสียทั้งทางตรงและทางอ้อม

2.3.1 ความหมายของ Social Cost and Benefit

Social Cost (ต้นทุนทางสังคม) หมายถึง ต้นทุนทั้งหมดที่เกิดขึ้นจากการดำเนินโครงการ ไม่ว่าจะเป็นต้นทุนทางตรง เช่น ค่าใช้จ่ายในการก่อสร้าง ค่าจ้างแรงงาน และต้นทุนทางอ้อม เช่น มลพิษทางอากาศ การสูญเสียทรัพยากรธรรมชาติ หรือผลกระทบต่อสุขภาพของประชาชน โดยรวมถึงต้นทุนที่ประชาชนหรือบุคคลภายนอกต้องแบกรับ แม้จะไม่ได้มีส่วนเกี่ยวข้องโดยตรงกับโครงการ

Social Benefit (ประโยชน์ทางสังคม) คือประโยชน์ที่สังคมโดยรวมได้รับจากโครงการ เช่น การเพิ่มคุณภาพชีวิตของประชาชน การลดความเหลื่อมล้ำ การกระตุ้นเศรษฐกิจในท้องถิ่น หรือการเพิ่มโอกาสทางการศึกษาและสุขภาพ โดยไม่จำกัดเฉพาะผลตอบแทนทางการเงินของเจ้าของโครงการ

2.3.2 ความสำคัญของ Social Cost and Benefit ในการวิเคราะห์โครงการ

1) ช่วยให้เห็นภาพรวมของผลกระทบต่อสังคม

การพิจารณาด้านต้นทุนและประโยชน์ทางสังคมทำให้สามารถประเมินผลกระทบทั้งในเชิงบวกและเชิงลบที่อาจเกิดขึ้นกับประชาชน กลุ่มเปราะบาง หรือสิ่งแวดล้อม ซึ่งการวิเคราะห์ทางการเงินเพียงอย่างเดียวไม่สามารถครอบคลุมได้

2) ส่งเสริมการตัดสินใจที่มีความรับผิดชอบต่อสังคม

โครงการที่อาจดูมีกำไรในเชิงธุรกิจ แต่สร้างภาระทางสิ่งแวดล้อม หรือสุขภาพ อาจไม่เหมาะสมหากพิจารณาจากมุมมองของสังคมโดยรวม การใช้หลัก Social Cost and Benefit จะช่วยให้นโยบายและการตัดสินใจของภาครัฐหรือองค์กรต่าง ๆ มีความรอบคอบและยั่งยืน

3) ใช้เป็นเกณฑ์เปรียบเทียบในการเลือกโครงการ

ในกรณีที่มีหลายโครงการให้เลือก การวิเคราะห์ผลตอบแทนทางสังคมสุทธิ (Net Social Benefit) ช่วยให้สามารถเลือกโครงการที่ให้ประโยชน์แก่สังคมมากที่สุด แม้ต้นทุนจะสูงกว่าบ้าง หากประโยชน์ที่ได้รับสูงกว่าก็ถือว่า “คุ้มค่า”

4) เน้นการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development)

การพิจารณา Social Cost and Benefit ช่วยส่งเสริมแนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืน โดยให้ความสำคัญกับความสมดุลระหว่างเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม ซึ่งเป็นหลักการสำคัญในแผนพัฒนาในระดับชาติและสากล

5) สะท้อนความเท่าเทียมและความยุติธรรมในสังคม

บางโครงการอาจก่อให้เกิดผลกระทบที่ไม่เท่าเทียมต่อกลุ่มประชากร เช่น กลุ่มรายได้น้อยหรือชนกลุ่มน้อย การวิเคราะห์ต้นทุนและประโยชน์ทางสังคมช่วยให้เห็นมิตินี้ และออกแบบนโยบายเยียวยาหรือชดเชยได้เหมาะสม

โดยสรุปแล้ว การวิเคราะห์ Social Cost and Benefit เป็นเครื่องมือที่สำคัญในการประเมินความคุ้มค่าและผลกระทบของโครงการในภาพรวมของสังคม ช่วยให้การวางแผนและตัดสินใจดำเนินโครงการมีความยั่งยืน รับผิดชอบต่อประโยชน์สูงสุดให้แก่ประชาชนและประเทศชาติ โดยไม่ละเลยมิติของความยุติธรรม สิ่งแวดล้อม และคุณภาพชีวิตในระยะยาว

2.4 หลักการพื้นฐานของ SCBA (การวัดต้นทุนและผลประโยชน์ในมิติทางสังคม)

Social Cost (ต้นทุนทางสังคม) หมายถึง ต้นทุนทั้งหมดที่เกิดจากกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่กระทบต่อสังคม ซึ่งรวมถึงต้นทุนที่เกิดขึ้นโดยตรงจากการผลิตและการบริโภค เช่น การผลิตสินค้า หรือการให้บริการ รวมไปถึงต้นทุนที่ไม่ได้สะท้อนในราคาตลาด เช่น มลพิษที่เกิดขึ้นจากกิจกรรมที่ส่งผลกระทบต่อสุขภาพของประชาชน และแนวคิด Social Cost ได้รับการพัฒนาในงานของ Pigou (1920) ที่กล่าวถึงต้นทุนภายนอก (external cost) หรือผลกระทบที่เกิดขึ้นกับบุคคลที่สามที่ไม่ได้เกี่ยวข้องโดยตรงกับกิจกรรมทางเศรษฐกิจ ตัวอย่างเช่น มลพิษจากโรงงานอุตสาหกรรมที่ส่งผลกระทบต่อสุขภาพประชาชนในพื้นที่ การวิเคราะห์ต้นทุนภายนอกเหล่านี้ช่วยให้สามารถกำหนดมาตรการที่เหมาะสม เช่น การเก็บภาษีหรือการกำหนดกฎระเบียบเพื่อบรรเทาผลกระทบเหล่านี้ (Baumol & Oates, 1988)

Social Benefit (ผลประโยชน์ทางสังคม) หมายถึง ผลประโยชน์ทั้งหมดที่เกิดจากกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่มีต่อสังคม โดยนอกจากผลประโยชน์ที่ได้รับจากผู้ผลิตและผู้บริโภคแล้วยังรวมถึงผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นในลักษณะของการพัฒนาคุณภาพชีวิตหรือประโยชน์ที่ได้รับจากสิ่งแวดล้อมที่ดีขึ้น โดย Social Benefit ยังหมายถึง ผลที่เกิดขึ้นในเชิงบวกต่อสังคมโดยรวมจากโครงการหรือนโยบายหนึ่ง ๆ เช่น

การสร้างโรงเรียนที่ช่วยเพิ่มระดับการศึกษาของประชากรในพื้นที่ หรือโครงการศึกษาและสาธารณสุขที่ช่วยยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชน แนวคิดนี้สอดคล้องกับงานของ Samuelson (1954) ที่อธิบายถึง “สินค้าสาธารณะ” (public goods) ซึ่งเป็นสินค้าที่ทุกคนสามารถเข้าถึงได้โดยไม่มีการกีดกัน และเป็นสินค้าที่การบริโภคของคนหนึ่งไม่ได้ลดโอกาสการบริโภคของคนอื่น

Social Cost and Benefit ในการดำเนินงานของกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ตามแนวคิดเรื่อง Social Cost and Benefit มีบทบาทสำคัญในการกำหนดและประเมินผลของนโยบายและโครงการต่าง ๆ ของกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (พม.) ซึ่งมีพันธกิจหลักในการส่งเสริมความมั่นคงและคุณภาพชีวิตของประชาชน โดยเฉพาะกลุ่มเปราะบาง เช่น เด็ก ผู้สูงอายุ คนพิการ และผู้ด้อยโอกาสทางเศรษฐกิจและสังคม การวิเคราะห์ Social Cost and Benefit ช่วยให้กระทรวงสามารถประเมินได้ว่าโครงการหรือมาตรการต่าง ๆ มีประสิทธิภาพในเชิงเศรษฐกิจและสังคม และสามารถลดผลกระทบเชิงลบต่อกลุ่มเป้าหมายได้หรือไม่

ตัวอย่างเช่น โครงการที่พักอาศัยสำหรับผู้มีรายได้น้อยหรือผู้ไร้ที่อยู่อาศัย มี Social Cost ในแง่ของต้นทุนการลงทุนจากภาครัฐ เช่น งบประมาณการก่อสร้างและการบำรุงรักษา แต่มี Social Benefit ที่สำคัญในแง่ของการลดความเหลื่อมล้ำทางสังคม เพิ่มความมั่นคงด้านที่อยู่อาศัย และลดอาชญากรรมในชุมชน (Mishan & Quah, 2020)

.....

2.4.1 การเปรียบเทียบ SCBA กับวิธีการประเมินโครงการประเภทอื่น

การวิเคราะห์โครงการมีหลายวิธี ขึ้นอยู่กับเป้าหมายและมุมมองที่ต้องการพิจารณา โดยวิธีที่นิยมใช้กัน ได้แก่

1. Social Cost-Benefit Analysis (SCBA)

เป้าหมาย: วัดความคุ้มค่าของโครงการโดยพิจารณาต้นทุนและผลประโยชน์ทั้งหมดที่เกิดขึ้นต่อสังคม สามารถครอบคลุมทั้งผลกระทบทางเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม และใช้เพื่อพิจารณาว่าโครงการควรได้รับการดำเนินการหรือไม่

หลักการ: นำต้นทุนและผลประโยชน์ของโครงการมาแปลงเป็นมูลค่าเงิน (Monetization) โดยใช้ตัวชี้วัดทางเศรษฐศาสตร์ เช่น Net Present Value (NPV), Benefit-Cost Ratio (BCR), Internal Rate of Return (IRR) และคำนึงถึงผลกระทบทางตรงและทางอ้อม เช่น ผลกระทบต่อประชาชน สิ่งแวดล้อม และตลาดแรงงาน

ข้อดี: ครอบคลุมมิติทางสังคม สิ่งแวดล้อม และเศรษฐกิจ สามารถใช้เปรียบเทียบโครงการที่แตกต่างกันได้ และใช้เป็นหลักฐานเชิงปริมาณเพื่อสนับสนุนการตัดสินใจของรัฐบาล

ข้อจำกัด: ยากต่อการประเมินผลกระทบที่ไม่มีมูลค่าตลาด เช่น คุณภาพชีวิต หรือความพึงพอใจของประชาชน ต้องใช้ข้อมูลจำนวนมาก ซึ่งอาจทำให้การวิเคราะห์มีต้นทุนสูง

2. Cost-Effectiveness Analysis (CEA)

เป้าหมาย: ใช้เปรียบเทียบทางเลือกที่มีเป้าหมายเดียวกัน แต่ต้นทุนแตกต่างกัน และมุ่งเน้นที่ต้นทุนต่อหน่วยผลลัพธ์ โดยไม่แปลงผลประโยชน์ทั้งหมดเป็นมูลค่าเงิน

หลักการ: คำนวณต้นทุนต่อหน่วยผลลัพธ์ที่ต้องการ (เช่น ต้นทุนต่อชีวิตที่ช่วยได้ ต้นทุนต่อผู้ป่วยที่ได้รับวัคซีน) ให้เหมาะสำหรับโครงการที่มีเป้าหมายชัดเจน เช่น โครงการด้านสาธารณสุขหรือโครงการลดอุบัติเหตุ

ข้อดี: เหมาะสำหรับการวิเคราะห์โครงการที่มีวัตถุประสงค์เฉพาะ ไม่ต้องแปลงผลลัพธ์ทั้งหมดเป็นมูลค่าเงิน ซึ่งลดความซับซ้อนของการวิเคราะห์ และสามารถใช้เปรียบเทียบทางเลือกหลายทางได้

ข้อจำกัด: ไม่สามารถใช้บอกได้ว่าโครงการนั้นคุ้มค่าในเชิงเศรษฐกิจโดยรวมหรือไม่ ใช้ได้เฉพาะกรณีที่มีผลลัพธ์ที่สามารถวัดได้โดยตรงและมีเกณฑ์ชัดเจน

3. Economic Impact Assessment (EIA)

เป้าหมาย: วิเคราะห์ผลกระทบของโครงการต่อระบบเศรษฐกิจ เช่น GDP การจ้างงาน หรือรายได้ประชาชาติ และมุ่งเน้นว่าการดำเนินโครงการจะส่งผลกระทบต่อกิจกรรมทางเศรษฐกิจอย่างไร

หลักการ: ใช้วิธีการวิเคราะห์ เช่น Input-Output Analysis, Computable General Equilibrium (CGE) Models และวัดผลกระทบของโครงการต่อรายได้และอุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้อง

ข้อดี: ช่วยให้เห็นภาพของผลกระทบทางเศรษฐกิจในวงกว้าง และใช้สำหรับวิเคราะห์นโยบายภาครัฐที่มีผลกระทบต่อเศรษฐกิจระดับประเทศหรือท้องถิ่น

ข้อจำกัด: ไม่สามารถใช้บอกว่าโครงการนั้นคุ้มค่าหรือไม่ เพียงแต่บอกผลกระทบที่เกิดขึ้น และไม่พิจารณาผลประโยชน์ทางสังคมหรือสิ่งแวดล้อมโดยตรง

SCBA เหมาะสำหรับการตัดสินใจลงทุนโครงการที่มีผลกระทบต่อสังคมและเศรษฐกิจในระยะยาว โดยพิจารณาทั้งต้นทุนและผลประโยชน์ในเชิงเศรษฐศาสตร์ CEA เหมาะสำหรับการวิเคราะห์โครงการที่มีเป้าหมายชัดเจน เช่น ด้านสาธารณสุข หรือโครงการลดอุบัติเหตุ ซึ่งต้องการทราบวิธีที่มีต้นทุนต่ำที่สุด และ EIA เหมาะสำหรับการวิเคราะห์ผลกระทบทางเศรษฐกิจในวงกว้าง เช่น ผลกระทบต่อ GDP หรือการจ้างงาน โดยไม่พิจารณาความคุ้มค่าของโครงการในเชิงสังคม การเลือกใช้วิธีการวิเคราะห์ขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์ของโครงการ หากต้องการวิเคราะห์ความคุ้มค่าโดยรวม SCBA เป็นทางเลือกที่เหมาะสมที่สุด แต่หากต้องการวัดผลลัพธ์เฉพาะหรือผลกระทบทางเศรษฐกิจ อาจใช้ CEA หรือ EIA ตามความเหมาะสม

ตารางที่ 1. เปรียบเทียบ SCBA, CEA และ EIA

เกณฑ์ เปรียบเทียบ	SCBA (Social Cost-Benefit Analysis)	CEA (Cost-Effectiveness Analysis)	EIA (Economic Impact Assessment)
เป้าหมาย	วิเคราะห์ความคุ้มค่าของโครงการโดยพิจารณาต้นทุนและผลประโยชน์ทั้งหมดที่เกิดขึ้นต่อสังคม	วิเคราะห์ว่าทางเลือกใดมีต้นทุนต่ำที่สุดต่อหนึ่งหน่วยของผลลัพธ์ที่ต้องการ	วิเคราะห์ผลกระทบทางเศรษฐกิจ เช่น GDP หรือการจ้างงาน
หน่วยวัดผล	เงิน (NPV, BCR, IRR)	ต้นทุนต่อหน่วยผลลัพธ์	ผลกระทบต่อรายได้และเศรษฐกิจ
การพิจารณาด้านทุน - ผลประโยชน์	พิจารณาด้านทุนและผลประโยชน์ทั้งหมด รวมถึงผลกระทบทางสังคมและสิ่งแวดล้อม	พิจารณาด้านทุนที่เกี่ยวข้องกับผลลัพธ์ที่ต้องการเท่านั้น	วิเคราะห์ผลกระทบทางเศรษฐกิจในระดับมหภาค
การใช้งาน	ใช้ตัดสินใจว่าควรดำเนินโครงการหรือไม่	ใช้เลือกวิธีที่มีต้นทุนต่ำที่สุดในการบรรลุเป้าหมาย	ใช้วิเคราะห์ผลกระทบของโครงการที่มีต่อเศรษฐกิจโดยรวม
ข้อจำกัด	ต้องใช้ข้อมูลมาก และบางผลกระทบประเมินค่าเป็นเงินได้ยาก	ไม่สามารถใช้ตัดสินความคุ้มค่าของโครงการได้โดยตรง	ไม่สามารถระบุได้ว่าควรดำเนินโครงการหรือไม่

ที่มา: ซูซีฟ พัทธน์ศิริ (2544)

2.5 องค์ประกอบของ Social Cost and Benefit Analysis

2.5.1 การวิเคราะห์ต้นทุนทางสังคม (Social Cost)

ต้นทุน หมายถึง ค่าใช้จ่ายต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นระหว่างการผลิตสินค้าและบริการ ที่หน่วยการผลิตได้จ่ายออกไปทั้งหมด ในการซื้อหาปัจจัยผลิตมาใช้ในการผลิตสินค้าและบริการ ซึ่งต้นทุนทางเศรษฐศาสตร์จะแตกต่างจากต้นทุนทางบัญชีที่จะระบุเฉพาะค่าใช้จ่ายต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นและสามารถแสดงหลักฐานเพื่อบันทึกลงรายการทางบัญชีได้เท่านั้น ดังนั้นต้นทุนทางเศรษฐศาสตร์จึงมีมูลค่าที่มากกว่า

ราชบัณฑิตยสถาน (2546) ให้คำแปลของ “ต้นทุน” (cost) ว่าหมายถึง จำนวนเงินที่จ่ายเป็นเงินสด หรือสินทรัพย์ โดยการบริการผลิตหรือก่อนนี้ เพื่อให้ได้มาซึ่งสินค้าหรือบริการ

อนุวัฒน์ ศุภชุติกุล และคณะ (2539) ได้กล่าวว่า ต้นทุนทางบัญชี (financial cost) จะนับเฉพาะรายการที่เป็นตัวเงินซึ่งได้จ่ายไปจริงและมองเห็นเท่านั้น (monetary cost and explicit cost) ส่วนต้นทุนทางเศรษฐศาสตร์ (economic cost) หมายถึง คุณค่าหรือมูลค่าทั้งหมดของทรัพยากรที่ใช้ในการผลิตหรือการจัดบริการ ไม่ว่าจะปรากฏในรูปของตัวเงินหรือไม่ก็ตาม (monetary cost and non-monetary cost) รวมทั้งผลพวงด้านลบ (negative consequence) ซึ่งไม่ได้เป็นค่าใช้จ่ายและมองไม่เห็น (implicit cost) หรืออีกนัยหนึ่งนำแนวคิดเรื่องค่าเสียโอกาสเข้ามาพิจารณาในการวิเคราะห์ต้นทุนด้วย ดังนั้นต้นทุนในทางเศรษฐศาสตร์มักจะสูงกว่าต้นทุนในทางบัญชี

กัญญา ดิษยาธิคม, วลัยพร พชรนฤมล และวิโรจน์ ตั้งเจริญเสถียร (2544) และศุภสิทธิ์ พรธรรมาบุญ (2544) ได้กล่าวถึงขอบเขตในการศึกษาต้นทุนประโยชน์ของการศึกษาข้อมูลต้นทุน การแบ่งประเภทของต้นทุน ทั้งต้นทุนในทางบัญชีและต้นทุนในทางเศรษฐศาสตร์ ดังนี้

ขอบเขตของการศึกษาด้านทุน การศึกษาด้านทุน เป็นการวัดปริมาณของทรัพยากรต่าง ๆ ที่ใช้ไปเพื่อให้ได้มาซึ่งบริการหรือสินค้าที่ต้องการ การศึกษาด้านทุนเป็นศาสตร์สำคัญของวิชาการบัญชี การวางระบบบัญชีที่ดีที่เรียกว่า “บัญชีต้นทุน” จะทำให้การวัดปริมาณทรัพยากรที่ใช้ในการผลิตสินค้าหรือบริการมีความแม่นยำตรง ส่วนการศึกษาด้านทุนทางเศรษฐศาสตร์ มีความละเอียดบางมิติที่แตกต่างจากต้นทุนในระบบบัญชี เช่น การคำนึงถึงค่าเสียโอกาส (opportunity cost) ต้นทุนส่วนบุคคล (private cost) ต้นทุนทางสังคม (social cost) ฯลฯ ประโยชน์ของการศึกษาข้อมูลต้นทุน แสดงหลักฐานของการใช้จ่ายหมวดต่าง ๆ รายจ่ายอย่างหนึ่งในทางบัญชีสามารถมองต้นทุนได้หลายมิติ การมีข้อมูลต้นทุนทำให้การนำเสนอค่าใช้จ่ายตามหมวดและมิติต่าง ๆ เป็นไปได้อย่างรวดเร็ว และมีหลักฐานตรวจสอบ ใช้ประเมินประสิทธิภาพจากการเปรียบเทียบต้นทุนกับผลลัพธ์ที่จะได้จะทำให้รู้ประสิทธิภาพของการดำเนินงานใช้ประเมินความเป็นธรรม จากการกระจายต้นทุนบริการที่ให้กับกลุ่มเป้าหมายต่าง ๆ ใช้ประเมินลำดับความสำคัญของกิจกรรม ข้อมูลต้นทุนของแผนงานหรือแยกตามกิจกรรมที่ชัด จะเป็นหลักฐานบ่งบอกว่าการทำงานให้ความสำคัญแก่แผนงานและกิจกรรมต่าง ๆ อย่างไร ใช้ฉายภาพต้นทุนในอนาคต เป็นประโยชน์ต่อการคาดการณ์ว่า การลงทุนจะเป็นเท่าไร ถ้าทรัพยากรลดลงจะมีผลอย่างไรใช้คำนวณอัตราต้นทุน เพื่อเป็นข้อมูลประกอบการวางนโยบายว่า กิจกรรมใดควรมีอัตราต้นทุนเท่าไรจึงจะเหมาะสม และปัจจุบันได้บรรลุเป้าหมายหรือไม่

สำราญ ไชยเดช (2562) ได้รวบรวมข้อมูลและอธิบายว่าต้นทุน (Cost) หมายถึง มูลค่าของทรัพยากรที่สูญเสียไปเพื่อให้ได้สินค้าหรือบริการ โดยมูลค่านั้นจะต้องสามารถวัดได้เป็นหน่วยเงินตรา ซึ่งเป็นลักษณะของการลดลงในสินทรัพย์หรือเพิ่มขึ้นในหนี้สิน ต้นทุนที่เกิดขึ้นอาจจะให้ประโยชน์ในปัจจุบันหรือในอนาคตก็ได้ เมื่อต้นทุนใดที่เกิดขึ้นแล้วและกิจการได้ใช้ประโยชน์ไปทั้งสิ้นแล้ว ต้นทุนนั้นก็จะถือเป็น “ค่าใช้จ่าย” (Expenses) ดังนั้น ค่าใช้จ่ายจึงหมายถึงต้นทุนที่ได้ให้ประโยชน์และกิจการได้ใช้ประโยชน์ทั้งหมดไปแล้วในขณะนั้นและสำหรับต้นทุนที่กิจการสูญเสียไปแต่จะให้ประโยชน์แก่กิจการในอนาคตเรียกว่า “สินทรัพย์” (Assets)

ลำไย มากเจริญ (2551) และไพฑูรย์ ผจงวงศ์ (2554) ที่ได้ให้ความหมายของต้นทุน ว่าหมายถึงมูลค่าทรัพยากรที่สูญเสียไปโดยมูลค่านั้นจะต้องสามารถวัดออกมาเป็นหน่วยเงินตราเพื่อให้ได้สินค้า สินทรัพย์ หรือบริการต่าง ๆ ซึ่งต้นทุนที่เกิดขึ้นนั้นอาจให้ประโยชน์ในปัจจุบันหรือในอนาคตก็ได้ ถ้าต้นทุนนั้นยังไม่หมดประโยชน์ ก็จะถือเป็น “สินทรัพย์” แต่ถ้าต้นทุนนั้นหมดประโยชน์แล้วก่อให้เกิดผลตอบแทนกลับมาเรียกว่า “ค่าใช้จ่าย” ส่วนต้นทุนที่หมดประโยชน์แล้วไม่ก่อให้เกิดผลตอบแทนกลับมาเรียกว่า “ขาดทุน” ในส่วนต้นของโครงการ

สมศักดิ์ มีทรัพย์หลากหลาย (2551) ได้ให้ความหมายว่ามูลค่าของทรัพยากรต่าง ๆ ที่นำมาใช้ในการดำเนินโครงการ เพื่อให้ได้ผลตอบแทนในรูปของผลประโยชน์ต่าง ๆ ตามที่กำหนดไว้ เช่น ค่าใช้จ่ายในการลงทุน ประกอบด้วย ค่าที่ดินและสิ่งก่อสร้าง ค่าเครื่องจักรอุปกรณ์ และค่าใช้จ่ายในการดำเนินงาน ประกอบด้วย ค่าวัตถุดิบ ค่าแรงงาน เป็นต้น โดยจะศึกษาต้นทุนทางตรง (Direct Cos) คือต้นทุนที่ต้องจ่ายออกไปเป็นเงินสดเพื่อการซื้อปัจจัยการผลิตจากบุคคลอื่น เป็นต้นทุนที่มองเห็นได้ชัดเจนทั้งจำนวนและปริมาณที่ใช้ เช่น วัตถุดิบทางตรง แรงงานทางตรง หรือที่เรียกว่า ต้นทุนชัดเจน (Explicit Cost) ซึ่งก็คือ ต้นทุนทางบัญชี (Accounting Cost)

สรุปได้ว่าต้นทุนคือ ค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นจากการจ่ายเพื่อการลงทุนโครงการ เช่น ค่าที่ดินและค่าพัฒนาที่ดิน ค่าก่อสร้างอาคาร ค่าจัดทำสาธารณูปโภคและสาธารณูปการ ค่าเครื่องมือเครื่องจักร ค่าเครื่องตกแต่งและอุปกรณ์ และค่าใช้จ่ายอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินโครงการ รวมทั้งทรัพยากรอื่น ๆ ที่สูญเสียไปทั้งทางตรงและทางอ้อมเพื่อให้ได้มาซึ่งทรัพย์สิน

2.5.1.1 ต้นทุนทางตรง (Direct Cost)

ต้นทุนทางตรง หมายถึง ค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นโดยตรงจากการดำเนินโครงการ หรือต้นทุนที่ต้องจ่ายเป็นเงินสดให้แก่บุคคลอื่น ๆ ในการซื้อหาปัจจัยการผลิตมาใช้ในการผลิตสินค้าและบริการ ซึ่งเห็นได้ชัดเจน หรือเรียกได้อีกอย่างว่า ต้นทุนชัดเจน (explicit cost) เช่น ค่าจ้างบุคลากร ค่าอุปกรณ์ คอมพิวเตอร์ ค่าน้ำ ค่าไฟ ค่าใช้จ่ายในการก่อสร้างและพัฒนาโครงการ ค่าแรงงาน ค่าวัสดุอุปกรณ์ ค่าดำเนินการ และค่าบำรุงรักษาโครงการ เป็นต้น การคำนวณต้นทุนในทางบัญชีนั้นเป็นการคำนวณต้นทุนประเภทนี้แต่เพียงอย่างเดียวเท่านั้น แต่ในทางเศรษฐศาสตร์แล้ว การนำต้นทุนทางตรงเหล่านี้มารวมกันแล้วยังไม่ถือว่าเป็นต้นทุนการผลิต ยังต้องมีการรวมต้นทุนอีกประเภทเข้าไปด้วย ตัวอย่างโครงการก่อสร้างถนนสายใหม่ มีต้นทุนทางตรงคือ ค่าซื้อที่ดิน ค่าจ้างผู้รับเหมา และค่าวัสดุก่อสร้าง เป็นต้น

2.5.1.2 ต้นทุนทางอ้อม (Indirect Cost)

ต้นทุนทางอ้อม หมายถึง ต้นทุนที่ไม่ได้เกิดขึ้นโดยตรงจากโครงการแต่เป็นผลกระทบที่ตามมา โดยอาจไม่ได้ถูกนำมาคิดเป็นต้นทุนบัญชีในทันที แต่เกิดขึ้นจากการใช้ทรัพยากรหรือปัจจัยการผลิตของตนเองซึ่งไม่ได้จ่ายเป็นเงินสดออกไปจริง ๆ แต่ต้องมีการประเมินออกมาเป็นค่าใช้จ่าย หรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า ต้นทุนไม่ชัดเจน (implicit cost) เช่น การใช้บ้านที่อยู่อาศัยของตนเป็นสถานที่ทำการผลิตสินค้าและบริการ ซึ่งไม่เสียค่าเช่า แต่เราต้องประเมินออกมาเป็นค่าเช่า ซึ่งถือเป็นต้นทุนทางอ้อมที่มองไม่เห็น ประกอบด้วย ผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม เช่น มลพิษทางอากาศ น้ำเสียจากโรงงาน ผลกระทบต่อสุขภาพของประชาชน เช่น ฝุ่นละออง PM2.5 จากโครงการอุตสาหกรรม การจราจรติดขัดจากโครงการก่อสร้าง เป็นต้น ดังนั้น ในการคิดต้นทุนทางเศรษฐศาสตร์ เราต้องคิดต้นทุนทางอ้อมเหล่านี้เป็นส่วนหนึ่งของค่าใช้จ่ายด้วย ตัวอย่างเช่น การก่อสร้างเขื่อน อาจก่อให้เกิดผลกระทบทางอ้อมต่อระบบนิเวศ เช่น การเปลี่ยนแปลงของกระแสน้ำที่ส่งผลกระทบต่อสัตว์น้ำ เป็นต้น

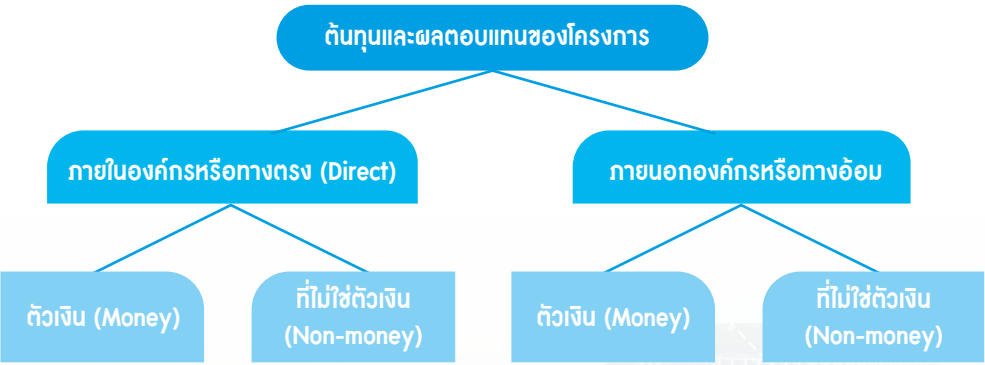
2.5.1.3 ต้นทุนค่าเสียโอกาส (Opportunity Cost)

ต้นทุนค่าเสียโอกาส หมายถึง มูลค่าของทรัพยากรที่ถูกนำไปใช้ในโครงการหนึ่ง ซึ่งทำให้สูญเสียโอกาสในการนำทรัพยากรดังกล่าวไปใช้ในกิจกรรมอื่นที่อาจให้ผลตอบแทนที่ดีกว่าค่าเสียโอกาสยังสามารถนำมาใช้ในการประเมินต้นทุนด้วย นั่นคือ ต้องนำมาพิจารณาว่าหากปัจจัยการผลิตชนิดนี้ไม่ได้นำมาใช้ในการผลิตสินค้าหรือบริการของเรา แต่เรานำปัจจัยการผลิตชนิดนี้ไป เป็นสถานประกอบการผลิตสินค้าของเราแล้ว เราสามารถนำไปให้คนอื่นเช่าก็จะได้ผลตอบแทนมาเป็นค่าเช่าที่ดินหรือค่าเช่าบ้านได้เท่าไร เป็นต้น (เสถียร ศรีบุญเรือง, 2542) ตัวอย่างเช่น การนำพื้นที่เกษตรไปสร้างนิคมอุตสาหกรรม หมายถึง สูญเสียโอกาสในการทำเกษตรกรรมที่อาจสร้างรายได้ให้กับชุมชน หรือการนำงบประมาณของรัฐไปลงทุนในโครงการโครงสร้างพื้นฐาน อาจทำให้ขาดแคลนงบประมาณในการพัฒนาการศึกษาและสาธารณสุข

2.5.1.4 ต้นทุนภายนอก (External Cost)

ต้นทุนภายนอก หมายถึง ผลกระทบทางลบที่เกิดขึ้นจากโครงการ แต่ไม่ได้ถูกสะท้อนในต้นทุนบัญชีโดยตรง ซึ่งส่งผลกระทบต่อบุคคลหรือสังคมที่ไม่ได้มีส่วนร่วมโดยตรงกับโครงการนั้น ตัวอย่างมลพิษทางอากาศจากโรงงานอุตสาหกรรมที่ส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตของชุมชนรอบข้าง เสียงรบกวนจากสนามบินที่กระทบต่อผู้อยู่อาศัย หรือความแออัดของเมืองจากการพัฒนาโครงการที่อยู่อาศัยขนาดใหญ่

การพิจารณาด้านทุนและผลตอบแทนของโครงการเพื่อให้การวิเคราะห์สามารถครอบคลุมต้นทุนและผลตอบแทนในทุก ๆ ด้าน สามารถจำแนกต้นทุนและผลตอบแทนของโครงการออกได้เป็นดังภาพที่ 1

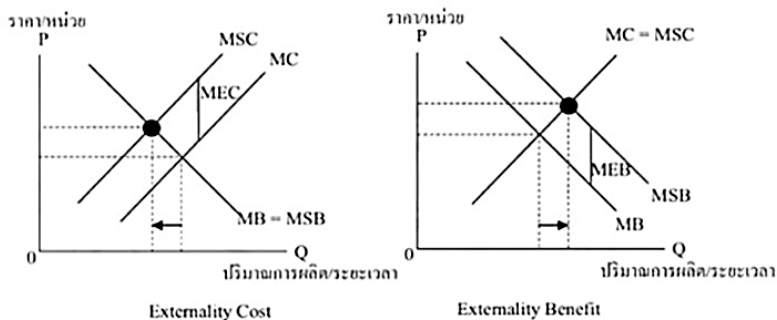
ภาพที่ 1. การจำแนกต้นทุนและผลตอบแทนของโครงการ

จากภาพที่ 1 จะเห็นได้ว่า ต้นทุนและผลตอบแทนของโครงการสามารถแบ่งออกได้เป็นต้นทุนและผลตอบแทนภายในองค์กรหรือทางตรง (direct) และจากภายนอกองค์กรหรือทางอ้อม (indirect) ซึ่งยังแบ่งออกเป็นต้นทุนและผลตอบแทนที่เป็นตัวเงินและไม่ใช่ตัวเงิน ซึ่งการพิจารณาต้นทุนและผลตอบแทนที่เป็นตัวเงินสามารถพิจารณาได้จากการพิจารณาในรูปของตัวเงินที่ใช้เป็นต้นทุนจริง และผลตอบแทนที่เกิดขึ้นจริงจากโครงการ แต่การพิจารณาในรูปของต้นทุนและผลตอบแทนที่ไม่ได้ตัวเงินนั้น สามารถใช้พิจารณาได้โดยใช้แนวคิดของผลกระทบภายนอก ซึ่งแบ่งออกเป็น

1. ผลกระทบภายนอกเชิงลบ (externality cost) หมายถึง ต้นทุนการผลิต การตลาดหรือการบริโภคผลิตภัณฑ์ที่ไม่ได้ถูกกระทำให้เกิดขึ้นโดยผู้ผลิตหรือผู้บริโภค เป็นต้นทุนที่ไม่สะท้อนในราคาที่เกี่ยวข้องกับการใช้ทรัพยากร

2. ผลกระทบภายนอกเชิงบวก (externality benefit) หมายถึง ประโยชน์ของการผลิต การตลาด หรือการบริโภคผลิตภัณฑ์ที่ไม่ได้สะท้อนในโครงสร้างการกำหนดราคาผลิตภัณฑ์ ดังนั้นจึงไม่ได้บวกเพิ่มกับผู้ผลิตหรือผู้บริโภคผลิตภัณฑ์ ผลกระทบเชิงบวกที่เกิดขึ้นนั้น จะบังเกิดกับบุคคลอื่นมากกว่าผู้บริโภคโดยตรง

ซึ่งทั้งผลกระทบภายนอกเชิงลบ (externality cost) และผลกระทบภายนอกเชิงบวก (externality benefit) สามารถพิจารณาได้ดังภาพที่ 2

ภาพที่ 2. ผลกระทบภายนอกเชิงลบและผลกระทบภายนอกเชิงบวก

2.5.2 การวิเคราะห์ผลประโยชน์ทางสังคม (Social Benefit)

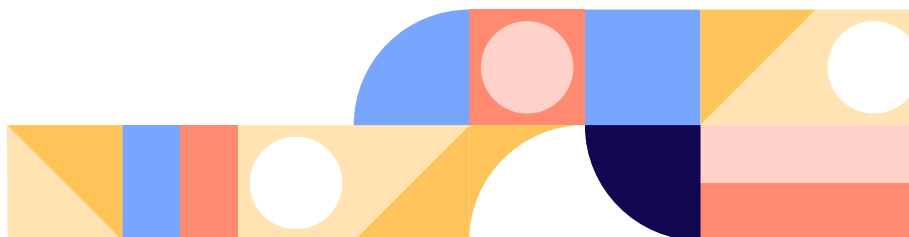
ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย (2557) ได้ให้ความหมายไว้ว่า ผลตอบแทน (Returns) เป็นรายได้ (Income) ที่ได้รับจากการลงทุน ซึ่งอาจจะอยู่ในรูปการเปลี่ยนแปลงของราคาหลักทรัพย์ หรือตราสารทางการเงินและการได้รับผลตอบแทนจะอยู่ในรูปของเงินปันผล (Dividend) คุปอง ดอกเบี้ยและสิทธิ เป็นต้น

สตีเฟน เอ. รอสส์ (2552) ได้ให้ความหมายของผลตอบแทน (Returns) ไว้ว่า ผลตอบแทนในอดีตที่อยู่ในรูปแบบของสินทรัพย์ทางการเงินประเภทต่าง ๆ โดยผลตอบแทนจากการลงทุน ผู้ลงทุน มีโอกาสที่จะได้กำไรหรือขาดทุนก็ได้ เรียกว่า เป็นผลตอบแทนจากการลงทุน (Return on Investment) ซึ่งประกอบด้วย ส่วนที่เป็นรายได้ (Income) จากการลงทุน และส่วนที่เป็นกำไรหรือขาดทุน (Capital gain or Capital loss) ซึ่งเกิดจากการที่หลักทรัพย์ที่ได้ลงทุนไปนั้นมีราคาสูงขึ้น (หรือต่ำลง) จากราคาที่เคยลงทุนไว้

ซูชีพ พิพัฒน์ศิริ (2544) ได้กล่าวถึงลักษณะผลตอบแทน (Benefits) จากการลงทุน ผลตอบแทนของโครงการ สามารถแบ่งได้เป็น 2 ลักษณะคือ ผลตอบแทนที่มีตัวตน (Tangible Benefits) หมายถึง ผลตอบแทนที่สามารถคิดเป็นมูลค่าหรือตัวเงินได้ และผลตอบแทนที่ไม่มีตัวตน (Intangible Benefits) หมายถึง ผลตอบแทนที่ไม่สามารถตีค่าเป็นเงินได้ ผลตอบแทนที่มีตัวตน

ผลตอบแทน หมายถึง ผลตอบแทนต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นจากการดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐศาสตร์ หรือจากการดำเนินโครงการต่าง ๆ ซึ่งผลตอบแทนทางเศรษฐศาสตร์จะหมายถึงความถึง ผลตอบแทนที่เกิดจากการดำเนินกิจกรรมโดยตรง สามารถวัดเป็นตัวเงินจากการดำเนินกิจกรรมได้อย่างชัดเจน และรวมไปถึง ผลตอบแทนทางอ้อม หรือผลประโยชน์ต่อสังคมโดยรวม ซึ่งอาจวัดผลได้จากผลกระทบต่อสังคมที่เป็นได้ทั้งทางบวกหรือทางลบ ผลประโยชน์ทางอ้อม จึงหมายถึง การเพิ่มขึ้นของผลกระทบต่อสังคมเชิงบวก หรือการลดลงของผลกระทบต่อสังคมเชิงลบ

Amartya Sen (1999) เรื่องคุณภาพชีวิตและการพัฒนามนุษย์ Sen เสนอว่าผลประโยชน์ทางสังคมควรประเมินจากความสามารถของประชาชนในการดำเนินชีวิตอย่างมีคุณภาพ ไม่ใช่แค่ตัวชี้วัดทางเศรษฐกิจ

2.5.2.1 ประโยชน์ทางตรง (Direct Benefit)

ประโยชน์ทางตรง หมายถึง ผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นโดยตรงต่อบุคคลหรือกลุ่มเป้าหมายที่ได้รับจากโครงการ ซึ่งสามารถสังเกตและวัดผลได้โดยไม่ต้องอาศัยการคาดการณ์ระยะยาว (Boardman et al., 2018) เช่น การเพิ่มคุณภาพชีวิต (Quality of Life) เป็นตัวชี้วัดที่สำคัญของผลประโยชน์ทางสังคม โดยครอบคลุมมิติทางเศรษฐกิจ สังคม สุขภาพ และสิ่งแวดล้อม การเพิ่มคุณภาพชีวิตเป็นหนึ่งในประโยชน์ทางตรงที่สำคัญของโครงการพัฒนาสังคม ซึ่งสามารถวัดได้จากปัจจัยต่าง ๆ เช่น สุขภาพที่ดีขึ้น วัดจากการลดอัตราการเกิดโรคจากมลพิษ การเข้าถึงบริการสาธารณสุขที่ดีขึ้น การศึกษาและการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ วัดจากการเพิ่มโอกาสทางการศึกษา ลดอัตราการออกกลางคัน ความมั่นคงทางเศรษฐกิจ วัดจากรายได้ที่เพิ่มขึ้นจากโครงการส่งเสริมอาชีพ สิ่งแวดล้อมที่ดีขึ้น วัดจากการเข้าถึงพื้นที่สีเขียว ระบบขนส่งที่มีประสิทธิภาพ เป็นต้น

ลักษณะของประโยชน์ทางตรง ได้แก่ สามารถวัดผลเป็นตัวเลขหรือเชิงคุณภาพได้ เช่น รายได้ที่เพิ่มขึ้น ค่าใช้จ่ายที่ลดลง หรือคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นเกิดขึ้นทันทีหลังจากโครงการเริ่มดำเนินการ เช่น การลดระยะเวลาเดินทางจากโครงการพัฒนาระบบขนส่ง มีความเชื่อมโยงโดยตรงกับโครงการ เช่น ประโยชน์ที่ได้รับจากการเข้าถึงโครงสร้างพื้นฐานใหม่

2.5.2.2 ประโยชน์ทางอ้อม (Indirect Benefit)

เป็นผลกระทบเชิงบวกที่ไม่ได้เกิดขึ้นโดยตรงต่อบุคคลหรือกลุ่มเป้าหมายหลักของโครงการ แต่ส่งผลในวงกว้างและในระยะยาว เช่น การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานสามารถส่งเสริมเศรษฐกิจท้องถิ่นได้ แม้ว่าไม่ได้ตั้งเป้าไปที่การพัฒนาเศรษฐกิจโดยตรง หรือผลกระทบภายนอกเชิงบวก (positive externalities) ที่เพิ่มขึ้น หรือผลกระทบภายนอกเชิงลบ (negative externalities) ที่ลดลง หมายถึง ประโยชน์หรือสิ่งที่ดีใด ๆ ก็ตาม ที่เกิดจากการดำเนินงาน หรือกิจกรรมทางเศรษฐศาสตร์เพิ่มเติม นอกเหนือจากประโยชน์ทางตรงที่เกิดขึ้น ประโยชน์นี้จะตกอยู่กับบุคคลที่สามารถไม่ได้เกี่ยวข้อง หรือส่งผลดีให้ผู้อื่นได้ประโยชน์ด้วย เป็นเหมือนผลพลอยได้ที่เกิดขึ้น ยกตัวอย่างเช่น การจัดโครงการเรียนฟรี 15 ปี ของรัฐบาล ผลตอบแทนทางอ้อมหรือผลกระทบภายนอกเชิงบวกคือ เมื่อสังคมเต็มไปด้วยบุคคลที่ได้รับการศึกษาการพัฒนาในเรื่องต่าง ๆ จะทำได้ง่ายขึ้น เราควรจะส่งเสริมหรือสนับสนุนกิจกรรมดังกล่าว (วรรณพงษ์ ดุรงคเวโรจน์, 2554)

ลักษณะของประโยชน์ทางอ้อม ได้แก่ 1. ส่งผลในระยะยาวที่ไม่ได้เกิดขึ้นทันทีหลังจากโครงการเริ่มดำเนินการ 2. เกิดขึ้นกับบุคคลหรือกลุ่มที่ไม่ใช่กลุ่มเป้าหมายหลักของโครงการ และ 3. ช่วยเสริมสร้างผลกระทบของโครงการทางตรง โดยกระจายผลประโยชน์ไปยังกลุ่มอื่น ๆ

2.5.2.3 ประโยชน์ภายนอก (External Benefit)

ประโยชน์ภายนอก (External Benefit) หรือผลกระทบภายนอกเชิงบวก (Positive Externalities) หมายถึง ผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นกับบุคคลหรือสังคมโดยรวมจากกิจกรรมทางเศรษฐกิจหรือโครงการหนึ่ง ๆ โดยที่ผู้ได้รับประโยชน์ไม่ได้เป็นผู้จ่ายต้นทุนโดยตรง ประโยชน์ภายนอกเป็นผลกระทบที่ไม่ได้สะท้อนอยู่ในกลไกการตลาด (Market Mechanism) ซึ่งหมายความว่า ผู้ที่ได้รับประโยชน์ไม่ต้องจ่ายค่าใช้จ่ายเพิ่มเติมเพื่อเข้าถึงผลประโยชน์นั้น

ลักษณะของประโยชน์ภายนอก ได้แก่

ไม่ได้ถูกนำมา
คิดรวมในราคา
ตลาดของสินค้า
และบริการ

ผู้ที่ไม่ได้เกี่ยวข้อง
โดยตรงกับ
โครงการหรือ
กิจกรรมยังได้รับ
ผลประโยชน์

เป็นผลกระทบ
เชิงบวกที่เกิดขึ้น
ในระยะสั้นหรือ
ระยะยาว

มักเป็นผลประโยชน์
ที่เกิดขึ้นกับสังคม
โดยรวม เช่น
สุขภาพ
การศึกษา
และสิ่งแวดล้อม

2.6 วิธีการวิเคราะห์ Social Cost และ Social Benefit

เครื่องมือหลักในการวิเคราะห์ Social Cost and Benefit คือการวิเคราะห์ต้นทุนและผลประโยชน์ (Cost-Benefit Analysis: CBA) ซึ่งพัฒนาโดย Boardman et al. (2018) เป็นเครื่องมือที่ใช้ในการประเมินผลกระทบของโครงการหรือกิจกรรมที่มีผลกระทบต่อสังคม โดยการเปรียบเทียบระหว่างต้นทุนทั้งหมดที่เกิดขึ้น และผลประโยชน์ทั้งหมดที่ได้รับจากกิจกรรมเหล่านั้น โดยวิธีนี้ช่วยให้ผู้กำหนดนโยบายสามารถตัดสินใจได้อย่างรอบคอบโดยเปรียบเทียบระหว่างต้นทุนและผลประโยชน์ในเชิงตัวเงินและที่ไม่ใช่ตัวเงิน การพิจารณามูลค่าของต้นทุนและผลประโยชน์เหล่านี้มักใช้เทคนิค เช่น การประเมินมูลค่าทางเศรษฐศาสตร์ (economic valuation) การวิเคราะห์ความเต็มใจที่จะจ่าย (willingness to pay) และการประเมินทางสังคมและสิ่งแวดล้อม

เยาเวส ทับพันธุ์ (2541: 155-159) ได้กล่าวไว้ว่า การประเมินโครงการตามแนวทางเศรษฐศาสตร์ อาจทำได้หลายวิธี ซึ่งแต่ละวิธีมีรูปแบบ ข้อดี และข้อจำกัดที่แตกต่างกัน ดังนี้ 1) การวิเคราะห์ ต้นทุน - ผลประโยชน์ (Cost-Benefit Analysis: CBA) เป็นการวิเคราะห์เปรียบเทียบโครงการ โดยนำทั้งทางด้านต้นทุน และผลของโครงการ มาคิดให้อยู่ในหน่วยของเงินเพื่อการเปรียบเทียบ ผลประโยชน์และต้นทุนของโครงการหนึ่ง ๆ หรือ การเปรียบเทียบระหว่างโครงการ โดยวิธีนี้เหมาะที่จะใช้กับโครงการที่ให้ผลหลาย ๆ ด้าน หรือ ใช้ในการเปรียบเทียบระหว่างโครงการที่ผลของโครงการอาจมีลักษณะใกล้เคียงกันแต่ไม่เหมือนกัน ทุกประการทั้งทางด้านปริมาณและ/หรือคุณภาพ รวมทั้งอาจมีผลข้างเคียงซึ่งแตกต่างกัน ทั้งนี้ กระทำได้เพราะทั้งต้นทุนและผลต่าง ๆ จะถูกแปลงให้อยู่ในหน่วยวัดเดียวกันคือ หน่วยของเงิน ข้อดีของ CBA คือทำให้ผู้ประเมินโครงการทราบว่า โครงการนั้นจะต้องใช้ทรัพยากรมูลค่าเท่าใด และ จะก่อให้เกิดประโยชน์ต่าง ๆ คิดเป็นมูลค่าเท่าใด สุทธิแล้วโครงการนั้นจะให้ผลคุ้มค่ากับการลงทุน หรือไม่ ซึ่งการทำ CBA สามารถให้ข้อมูลที่ค่อนข้างจะสมบูรณ์เพื่อการตัดสินใจ อีกทั้ง สามารถใช้ในการวิเคราะห์เปรียบเทียบระหว่าง ทางเลือกต่าง ๆ ได้อย่างกว้างขวาง ในขณะที่ มีข้อจำกัดคือ ต้นทุนและผลประโยชน์ต่าง ๆ ของโครงการนั้น จะต้องสามารถคิดค่าเป็นตัวเงินได้ ซึ่งค่อนข้างยุ่งยากและเป็นปัญหาในทางปฏิบัติ

2) การวิเคราะห์ต้นทุนต่ำสุด (Cost Minimization Analysis: CMA) เป็นการวิเคราะห์เปรียบเทียบระหว่างทางเลือกหลาย ๆ ทางที่จะนำไปสู่ผลที่เหมือนกันทุกประการ (identical outcome) เพื่อเลือกดูว่าทางเลือกใดจะเสียต้นทุนต่ำที่สุด เพราะถ้าทุกทางเลือกสามารถทำให้บรรลุผลที่เหมือนกันทุกประการแล้ว ทางเลือกใดที่เสียต้นทุนต่ำสุดย่อมเป็นทางเลือกที่ดีที่สุด ข้อดีของวิธีนี้คือ ผู้วิเคราะห์ไม่ต้องประเมินด้านผลประโยชน์ของโครงการ เพราะทุกโครงการให้ผลประโยชน์ที่เหมือนกัน ดังนั้นจึงเปรียบเทียบเฉพาะด้านต้นทุน ซึ่งทำให้การวิเคราะห์ทำได้ง่ายขึ้น ส่วนข้อด้อยคือ วิธีนี้เหมาะสำหรับการวิเคราะห์โครงการที่ให้ผลประโยชน์เหมือนกัน และเท่ากันทุกประการ ซึ่งอาจต้องมีการทดลองและทดสอบประกอบด้วย ดังนั้น การวิเคราะห์แบบนี้ จึงมีความจำกัดในการนำไปใช้ 3) การวิเคราะห์ประสิทธิผลของต้นทุน (Cost Effectiveness Analysis: CEA) ในกรณีที่มีหลายทางเลือกและทุก ๆ ทางเลือกต่างมีเป้าหมายร่วมอันเดียวกัน (Single common effect) ต่างกันแต่เพียงว่าแต่ละทางเลือกมีประสิทธิภาพในการบรรลุผลต่างกัน การวิเคราะห์ด้านต้นทุนอย่างเดียวจึงไม่เพียงพอ จำเป็นต้องนำประสิทธิภาพของแต่ละทางเลือกเข้ามาพิจารณาเปรียบเทียบกับต้นทุนด้วย ดังนั้น ในการเปรียบเทียบระหว่างทางเลือกต่าง ๆ ในกรณี เช่นนี้ จึงต้องเปรียบเทียบต้นทุนต่อหนึ่งหน่วยของผลอันเป็นเป้าหมายหรือเปรียบเทียบผลต่อต้นทุนก็ได้ การเปรียบเทียบผลต่อหนึ่งบาทของต้นทุนเป็นวิธีการที่มีประโยชน์มากเมื่อผู้ทำการตัดสินใจอยู่ภายใต้เงื่อนไขของงบประมาณที่จำกัด และโครงการในแต่ละทางเลือกมีขนาดไม่แตกต่างกันมากนัก ข้อดีของวิธีนี้คือ ลดข้อจำกัดของวิธี CMA ได้ นั่นคือ โครงการที่นำมาเปรียบเทียบไม่จำเป็นต้องเป็นโครงการที่ให้ผลเหมือนกันทุกประการ (identical) เพียงแต่มีผลอันเป็นเป้าหมายร่วมอันเดียวกัน และถึงแม้การวิเคราะห์จะต้องวัดและนำผลของแต่ละโครงการเข้ามาพิจารณาด้วยข้อมูลที่ใช้ก็จะเป็นเพียงข้อมูลในลักษณะของการวัดผลด้วยหน่วยวัดต่าง ๆ ที่เหมาะสมกับผลนั้น ๆ (เช่น วัน เดือน ปี หรือจำนวนชีวิต) ผู้วิเคราะห์ไม่ต้องพยายามคิดมูลค่าสำหรับผลนั้น ๆ ออกมาเป็นตัวเงิน ส่วนข้อจำกัดของวิธีนี้คือ โครงการที่นำมาวิเคราะห์เปรียบเทียบจะต้องเป็นโครงการที่มีผลอันเป็นเป้าหมายร่วมอันเดียวกัน และต้องไม่มีผลข้างเคียงอื่น ๆ ผลอันเป็นเป้าหมายของโครงการที่นำมาเปรียบเทียบนั้น ต้องสามารถระบุและวัดขนาดได้ 4) การวิเคราะห์ต้นทุน - อรรถประโยชน์ (Cost-Utility Analysis: CUA) เป็นการวิเคราะห์ด้วยหลักการเดียวกับวิธี CBA เพียงแต่วิธีการคิดมูลค่าของผลประโยชน์นั้น ไม่ใช่หน่วยของเงิน แต่ใช้หน่วยวัดของอรรถประโยชน์หรือความพึงพอใจแทนวิธี CUA มักใช้ในการประเมินโครงการด้านสาธารณสุข ซึ่งหน่วยของอรรถประโยชน์ เช่น ความพึงพอใจที่เพิ่มขึ้นหรือลดลงเมื่อเกิดการเปลี่ยนแปลงในระดับสุขภาพ ซึ่งอาจวัดจากตัวผู้ป่วยเองหรือจากสังคมโดยรวม วิธี CUA เป็นวิธีการเดียวที่สามารถรวมเอาความเปลี่ยนแปลงในคุณภาพชีวิต (Quality of life) เข้าไว้ในการวิเคราะห์ได้ผลการวิเคราะห์มักจะสรุปในรูปของต้นทุนต่อหนึ่งวัน/ปี ที่มีสุขภาพสมบูรณ์ อันเป็นผลมาจากการดำเนินงานโครงการหนึ่ง ๆ ซึ่งนักวิเคราะห์โครงการด้านสาธารณสุขจำนวนมากพอใจและยอมรับหน่วยวัดเชิงคุณภาพนี้มากกว่าหน่วยวัดของเงิน อย่างไรก็ตาม ข้อด้อยของวิธีนี้คือความยากในการแปลงผลของโครงการให้อยู่ในหน่วยวัดเชิงคุณภาพดังกล่าวซึ่งต้องมีการพัฒนาปรับปรุงต่อไป

Cost Benefit Analysis เทคนิคการประเมินความคุ้มค่าของโครงการ (จิรพร สุเมธีประสิทธิ์, 2553) เนื่องจากทรัพยากรของกิจการภาคเอกชนและภาคสาธารณะมีอยู่อย่างจำกัด ผู้บริหารกิจการจึงจำเป็นต้องหามาตรฐานในการประเมินโครงการเพื่อเปรียบเทียบทางเลือก จัดลำดับความสำคัญของโครงการ และตัดสินใจเลือกที่จะจัดสรรทรัพยากรที่หาได้ยากนั้น ๆ อย่างไร ซึ่งเทคนิคการประเมินความคุ้มค่าของโครงการที่เหมาะสมอย่างคือ Cost Benefit Analysis Cost Benefit Analysis เป็นเทคนิคสำหรับการค้นหาต้นทุน และผลประโยชน์ทางสังคมที่คิดค่าออกมาเป็นตัวเงิน (Monetary social cost and benefit) ของโครงการลงทุนในช่วงเวลาในเวลานหนึ่งที่กำหนดให้

2.6.1 การวิเคราะห์เชิงคุณภาพ (Qualitative Analysis)

Social Cost and Benefit Analysis (SCBA) เป็นกระบวนการวิเคราะห์ที่ใช้ในการประเมินความคุ้มค่าของโครงการพัฒนาสังคม โดยพิจารณาทั้งต้นทุนและผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นไม่เพียงเฉพาะผลกระทบทางเศรษฐกิจ แต่ยังรวมถึงผลกระทบทางสังคมและสิ่งแวดล้อม ซึ่งหลายครั้ง ตัวชี้วัดเหล่านี้ไม่สามารถวัดได้เชิงตัวเลขโดยตรง การใช้การวิเคราะห์เชิงคุณภาพ (Qualitative Analysis) ควบคู่ไปกับ SCBA ช่วยให้การประเมินมีความครบถ้วนและสะท้อนมิติทางสังคมที่ซับซ้อน

2.6.1.1 การสำรวจความคิดเห็นของผู้มีส่วนได้เสีย (Stakeholder Opinion Survey) ใน SCBA

ความหมายของการสำรวจความคิดเห็นของผู้มีส่วนได้เสีย การสำรวจความคิดเห็นของผู้มีส่วนได้เสีย (Stakeholder Opinion Survey) คือกระบวนการเก็บรวบรวมข้อมูลจากบุคคลหรือกลุ่มที่ได้รับผลกระทบ หรือมีบทบาทสำคัญในโครงการ เพื่อเข้าใจความคิดเห็น ทศนคติ ความกังวล และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับโครงการหรือแผนงานนั้น ๆ (Freeman, 1984) กลุ่มผู้มีส่วนได้เสียอาจรวมถึงประชาชนในพื้นที่ที่ได้รับผลกระทบจากโครงการ หน่วยงานภาครัฐและเอกชนที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินโครงการ องค์กรไม่แสวงหาผลกำไร (NGOs) ที่ทำงานด้านสังคมและสิ่งแวดล้อม หรือนักวิชาการและผู้เชี่ยวชาญที่สามารถให้มุมมองเชิงลึก

การสำรวจความคิดเห็นสามารถทำได้หลายวิธี

ความสำคัญของการสำรวจความคิดเห็นของผู้มีส่วนได้เสียใน SCBA การสำรวจความคิดเห็นของผู้มีส่วนได้เสียเป็นเครื่องมือสำคัญใน SCBA เพราะช่วยให้สามารถ

1. ระบุผลกระทบที่เป็นนามธรรม (Intangible Costs and Benefits) โดยโครงการพัฒนาสังคมมักมีผลกระทบที่ไม่สามารถวัดเป็นตัวเลขได้ง่าย เช่น ความพึงพอใจของประชาชน ความไว้วางใจต่อรัฐบาล และคุณภาพชีวิต (Arrow et al., 1996) และการสำรวจความคิดเห็นช่วยให้สามารถเก็บข้อมูลเกี่ยวกับผลกระทบเชิงสังคมที่ไม่ได้สะท้อนอยู่ในข้อมูลเชิงปริมาณ เช่น ความเครียดของประชาชน การเปลี่ยนแปลงของชุมชน

2. ทำให้การประเมินต้นทุน-ผลประโยชน์มีความครบถ้วนและแม่นยำขึ้น SCBA มักใช้ข้อมูลเชิงปริมาณในการวิเคราะห์ เช่น อัตราการจ้างงาน รายได้ของประชาชน และมูลค่าทางเศรษฐกิจ แต่ข้อมูลเหล่านี้ไม่สามารถสะท้อนมุมมองของประชาชนและผู้ได้รับผลกระทบได้ทั้งหมด และการสำรวจความคิดเห็นช่วยให้เห็นมิติทางสังคมของโครงการ เช่น ผลกระทบต่อความเป็นอยู่ของประชาชนและความเป็นธรรมในการกระจายทรัพยากร

3. สนับสนุนการตัดสินใจเชิงนโยบายที่มีส่วนร่วม การรับฟังความคิดเห็นของผู้มีส่วนได้เสียช่วยให้รัฐบาลสามารถออกแบบโครงการให้ตรงกับความต้องการของประชาชน และการเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมช่วยเพิ่มความชอบธรรมของโครงการและลดความขัดแย้งทางสังคม (Pretty, 1995)

4. ขั้นตอนการดำเนินการสำรวจความคิดเห็นของผู้มีส่วนได้เสียใน SCBA ประกอบด้วย

1
2
3
4
5

การกำหนดกลุ่มเป้าหมาย โดยระบุผู้มีส่วนได้เสียหลัก (Key Stakeholders) เช่น ชุมชนท้องถิ่น หน่วยงานรัฐ ภาคเอกชน องค์กรพัฒนาเอกชน และนักวิชาการ และเลือกกลุ่มเป้าหมายให้ครอบคลุม ทั้งกลุ่มที่ได้รับประโยชน์และกลุ่มที่ได้รับผลกระทบเชิงลบ

การออกแบบแบบสอบถามหรือแนวทางการสัมภาษณ์ การใช้คำถามปลายเปิด (Open-ended Questions) เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึก ตัวอย่างคำถาม เช่น โครงการนี้ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตของคุณอย่างไร? หรือคุณมีข้อกังวลอะไรเกี่ยวกับโครงการนี้? เป็นต้น

การเก็บรวบรวมข้อมูล โดยใช้แบบสอบถามสำหรับกลุ่มประชากรขนาดใหญ่ การใช้การสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้างสำหรับกลุ่มเป้าหมายที่มีความเชี่ยวชาญหรือได้รับผลกระทบโดยตรง และใช้การสนทนากลุ่ม เพื่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น

การวิเคราะห์ข้อมูล ใช้วิธี Thematic Analysis เพื่อจัดกลุ่มประเด็นที่สำคัญจากข้อมูลที่ได้รับหรือเปรียบเทียบความคิดเห็นของกลุ่มต่าง ๆ เพื่อให้เห็นแนวโน้มของผลกระทบ

ตัวอย่างการใช้การสำรวจความคิดเห็นของผู้มีส่วนได้เสียใน SCBA ตัวอย่างที่ 1 โครงการพัฒนาเมืองอัจฉริยะในสิงคโปร์ (Smart Nation Initiative) บริบท: รัฐบาลสิงคโปร์ต้องการเปลี่ยนประเทศให้เป็น “Smart Nation” โดยใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการพัฒนาสังคม การสำรวจความคิดเห็นของผู้มีส่วนได้เสีย: เก็บข้อมูลจากประชาชนในเมืองเกี่ยวกับความกังวลเรื่องความเป็นส่วนตัวของข้อมูล และสัมภาษณ์นักธุรกิจเกี่ยวกับโอกาสทางเศรษฐกิจจากการใช้เทคโนโลยีอัจฉริยะ ผลลัพธ์ของ SCBA: จะพบว่าประชาชน 65% มีความกังวลเรื่องความปลอดภัยของข้อมูลส่วนบุคคล (Lee et al., 2019) และนักธุรกิจส่วนใหญ่เห็นว่า การลงทุนในเทคโนโลยีช่วยเพิ่มโอกาสทางเศรษฐกิจ แต่ต้องมีมาตรการสนับสนุนจากภาครัฐ

กล่าวได้ว่า การสำรวจความคิดเห็นของผู้มีส่วนได้เสียเป็นเครื่องมือสำคัญใน Social Cost and Benefit Analysis (SCBA) เพราะช่วยให้สามารถวัดผลกระทบที่เป็นนามธรรม และช่วยให้การประเมินโครงการมีความแม่นยำและครอบคลุมมากขึ้น ช่วยระบุผลกระทบที่ไม่สามารถวัดได้เชิงตัวเลข ทำให้การวิเคราะห์ต้นทุน - ผลประโยชน์มีมิติทางสังคมมากขึ้น และช่วยสนับสนุนการตัดสินใจเชิงนโยบายที่มีส่วนร่วม

2.6.1.2 การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) และกรณีศึกษา (Case Study) ใน SCBA

การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) การสัมภาษณ์เชิงลึกและกรณีศึกษา เป็นเครื่องมือสำคัญที่ช่วยให้ผู้วิเคราะห์สามารถเข้าใจผลกระทบที่ซับซ้อนของโครงการและสามารถประเมินมูลค่าของต้นทุนและผลประโยชน์ทางสังคมที่เป็นนามธรรมได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยความหมายของการสัมภาษณ์เชิงลึกเป็นเทคนิคการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพที่ช่วยให้ผู้วิจัยสามารถเจาะลึกเข้าไปในความคิดเห็น ทศนคติ และประสบการณ์ของผู้ให้ข้อมูล (Kvale, 1996) วิธีนี้ใช้โครงสร้างการสัมภาษณ์ที่ยืดหยุ่นและเปิดกว้างเพื่อให้ผู้ให้ข้อมูลสามารถอธิบายประสบการณ์และมุมมองของตนเองอย่างอิสระ

- **วัตถุประสงค์ของการสัมภาษณ์เชิงลึกใน SCBA** คือทำความเข้าใจผลกระทบทางสังคมและจิตวิทยาของโครงการ การระบุต้นทุนที่ซ่อนเร้น (Hidden Costs) และผลประโยชน์ที่ไม่ได้คาดการณ์ล่วงหน้า (Unintended Benefits) และการเสริมสร้างความถูกต้องโดยให้มุมมองจากผู้มีส่วนได้เสียโดยตรง

- **ขั้นตอนการสัมภาษณ์เชิงลึก** 1. กำหนดกลุ่มเป้าหมาย โดยเลือกผู้มีส่วนได้เสียที่ได้รับผลกระทบโดยตรงจากโครงการ เช่น ผู้เข้าร่วมโครงการ เจ้าหน้าที่รัฐ ผู้ประกอบการ ฯลฯ 2. ออกแบบคำถามสัมภาษณ์ ใช้คำถามปลายเปิด (Open-ended Questions) ที่เกี่ยวข้องกับผลกระทบทางเศรษฐกิจและสังคม 3. ดำเนินการสัมภาษณ์ การบันทึกข้อมูลผ่านการจดบันทึกหรือบันทึกเสียง 4. วิเคราะห์ข้อมูล ใช้วิธี Thematic Analysis เพื่อระบุแนวโน้มและประเด็นที่เกิดขึ้นจากข้อมูลที่ได้รับ

- ตัวอย่างการใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก

ตัวอย่างที่ 1 การสัมภาษณ์เชิงลึกเกี่ยวกับโครงการเงินอุดหนุนเด็ก (Bolsa Familia - บราซิล)
บริบท: Bolsa Familia เป็นโครงการเงินอุดหนุนแบบมีเงื่อนไขที่ช่วยให้ครอบครัวที่ยากจนสามารถเข้าถึงโอกาสทางการศึกษาและสาธารณสุข การสัมภาษณ์เชิงลึก: สัมภาษณ์มารดาที่ได้รับเงินอุดหนุนเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงคุณภาพชีวิต สัมภาษณ์ ครู เกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงด้านการเข้าเรียนของเด็ก สัมภาษณ์ผู้กำหนดนโยบาย เพื่อเข้าใจการดำเนินงานของโครงการ ผลการวิเคราะห์ SCBA เชิงคุณภาพ: 1. พบว่าผู้ปกครองส่วนใหญ่ มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นและเด็กมีโอกาสเรียนสูงขึ้น (Soares et al., 2010) 2. ครูระบุว่าอัตราการเข้าเรียนของเด็กยากจนเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ และ 3. เจ้าหน้าที่รัฐให้ข้อมูลว่าต้นทุนของโครงการต่ำกว่าผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นในระยะยาว

ตัวอย่างที่ 2: การสัมภาษณ์เกี่ยวกับโครงการปรับปรุงระบบขนส่งสาธารณะเพื่อคนพิการในสหราชอาณาจักร บริบท: รัฐบาลอังกฤษได้ดำเนินโครงการพัฒนาสถานีรถไฟและรถโดยสารให้สามารถเข้าถึงได้ง่ายขึ้นสำหรับผู้พิการ การสัมภาษณ์เชิงลึก: สัมภาษณ์ผู้พิการเกี่ยวกับการเข้าถึงระบบขนส่งที่ได้รับการปรับปรุง, สัมภาษณ์นายจ้าง เพื่อประเมินผลกระทบของโครงการต่อโอกาสการจ้างงานของผู้พิการ ผลการวิเคราะห์ SCBA เชิงคุณภาพ: 1. ผู้พิการระบุว่ามีโอกาสในการเดินทางมากขึ้นและมีโอกาสทางเศรษฐกิจที่ดีขึ้น 2. นายจ้างพบว่า การเข้าถึงขนส่งสาธารณะที่ดีขึ้นช่วยให้ผู้พิการสามารถเข้าทำงานได้มากขึ้น 15% (Mujica & De Borja, 2017)

2.6.1.3 การศึกษากรณีศึกษา (Case Study) ใน SCBA

กรณีศึกษา (Case Study) เป็นวิธีการศึกษาที่เจาะลึกเหตุการณ์หรือโครงการเฉพาะ เพื่อทำความเข้าใจปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จหรือความล้มเหลวของโครงการนั้น ๆ (Yin, 2018)

- **ความสำคัญของกรณีศึกษาใน SCBA** ใช้เปรียบเทียบโครงการที่คล้ายคลึงกัน เพื่อประเมินแนวทางที่ดีที่สุด โดยระบุผลกระทบระยะยาวของโครงการที่อาจไม่สามารถเห็นได้ในระยะสั้น และให้ข้อมูลที่ลึกซึ้งกว่าเชิงปริมาณ โดยศึกษาสถานการณ์จริงและปัจจัยทางสังคม

- **ขั้นตอนการศึกษกรณีศึกษา** 1. คัดเลือกกรณีศึกษา โดยเลือกโครงการที่มีบริบทใกล้เคียงกับโครงการที่ต้องการวิเคราะห์ 2. เก็บรวบรวมข้อมูล ศึกษาข้อมูลจากเอกสาร งานวิจัย การสัมภาษณ์ และข้อมูลภาคสนาม และ 3. วิเคราะห์ข้อมูล ใช้แนวทาง Comparative Analysis เพื่อระบุความสำเร็จและข้อจำกัดของโครงการ

- ตัวอย่างกรณีศึกษา

ตัวอย่างที่ 1 กรณีศึกษาการใช้ Universal Basic Income (UBI) ในฟินแลนด์ บริบท: ฟินแลนด์ได้ทดลองใช้โครงการรายได้พื้นฐานถ้วนหน้า (UBI) ที่ให้เงินเดือนแก่ประชาชนโดยไม่มีเงื่อนไข ผลการวิเคราะห์ SCBA เชิงคุณภาพ: พบว่าระดับความเครียดของผู้เข้าร่วมลดลง และประชาชนมีความพึงพอใจในชีวิตมากขึ้น แต่อย่างไรก็ตาม ไม่พบหลักฐานที่ชัดเจนว่าโครงการนี้ส่งผลให้คนแสวงหางานมากขึ้น (Kangas et al., 2019) กล่าวได้ว่า การสัมภาษณ์เชิงลึกและการศึกษกรณีศึกษาเป็นเครื่องมือสำคัญของ Social Cost and Benefit Analysis (SCBA) ที่ช่วยให้สามารถระบุผลกระทบที่ไม่สามารถวัดได้เป็นตัวเลข และเข้าใจมิติทางสังคมที่ซับซ้อนของโครงการได้ดียิ่งขึ้น ในการสัมภาษณ์เชิงลึก ช่วยให้เข้าใจมุมมองของผู้ได้รับผลกระทบโดยตรง และในกรณีศึกษาช่วยเปรียบเทียบโครงการที่คล้ายกัน และเรียนรู้จากประสบการณ์จริง

2.7 แนวทางการประเมินผลโครงการพัฒนาสังคมโดยใช้ SCBA

2.7.1 การนำ SCBA ไปใช้ในโครงการพัฒนาสังคมระดับจังหวัดและท้องถิ่น

กระทรวงการพัฒนาสังคมฯ ได้เน้นการบูรณาการแนวคิด Social Cost and Benefit กับยุทธศาสตร์การพัฒนาสังคมอย่างยั่งยืน โดยมุ่งเน้นให้การลงทุนทางสังคม (social investment) เป็นตัวขับเคลื่อนหลัก ตัวอย่างเช่น การส่งเสริมการศึกษาและฝึกอบรมแรงงานในกลุ่มด้อยโอกาส ซึ่งแม้จะมี Social Cost สูงในช่วงเริ่มต้น แต่ในระยะยาวจะสร้าง Social Benefit ที่สำคัญ เช่น การเพิ่มผลิตภาพทางเศรษฐกิจ การลดความเหลื่อมล้ำ และการสร้างความมั่นคงในชุมชน (Boardman et al., 2018)

นอกจากนี้ กระทรวงฯ ยังนำแนวคิดของ Samuelson (1954) เกี่ยวกับ “สินค้าสาธารณะ” มาใช้ในการจัดการบริการที่มีผลกระทบต่อสังคมในวงกว้าง เช่น โครงการให้การศึกษาฟรีหรือบริการสุขภาพขั้นพื้นฐานที่ช่วยเสริมสร้างความเป็นธรรมในสังคม

2.7.2 ตัวอย่างการใช้ SCBA ในการประเมินโครงการพัฒนาสังคมในบริบทอื่น ๆ

Social Cost and Benefit Analysis (SCBA) เป็นเครื่องมือสำคัญในการประเมินโครงการพัฒนาสังคม โดยช่วยให้สามารถชั่งน้ำหนัก ต้นทุนและผลประโยชน์ในเชิงเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมได้อย่างครอบคลุม การนำ SCBA ไปใช้ในการประเมินโครงการพัฒนาสังคมในบริบทที่แตกต่างกัน ช่วยให้ผู้กำหนดนโยบายสามารถตัดสินใจได้อย่างมีข้อมูลรองรับ และสามารถจัดสรรทรัพยากรได้อย่างมีประสิทธิภาพ

1. โครงการลดความยากจนผ่านการสนับสนุนเงินอุดหนุนเด็ก (Cash Transfer Program) บริบท: ในหลายประเทศ โดยเฉพาะในกลุ่มประเทศกำลังพัฒนารัฐบาลใช้โครงการเงินอุดหนุนเด็ก (Child Grant Program หรือ Conditional Cash Transfer, CCTs) เป็นเครื่องมือสำคัญในการช่วยเหลือครอบครัวที่มีรายได้น้อย การใช้ SCBA: การวิเคราะห์ต้นทุนและผลประโยชน์ของโครงการเงินอุดหนุนเด็กพิจารณาทั้งในแง่ของผลกระทบทางเศรษฐกิจและสังคม ประกอบด้วย 1. ต้นทุน งบประมาณของภาครัฐในการให้เงินอุดหนุนรายเดือนแก่ครอบครัวที่มีเด็ก 2. ผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ การลดอัตราความยากจนของครอบครัว เพิ่มอัตราการเข้าเรียนของเด็ก และกระตุ้นการบริโภคในระดับท้องถิ่น และ 3. ผลประโยชน์ทางสังคม ลดความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจ ส่งเสริมโอกาสทางการศึกษา และปรับปรุงสุขภาพของเด็ก

ตัวอย่างกรณีศึกษา: โครงการ Bolsa Familia ในบราซิล พบว่า การใช้เงินอุดหนุนแบบมีเงื่อนไขช่วยลดอัตราความยากจนจาก 22% เหลือ 7% ในช่วงปี 2003 - 2013 (Soares et al., 2010) และโครงการ PROGRESA/Oportunidades ในเม็กซิโก แสดงให้เห็นว่า เด็กที่ได้รับเงินอุดหนุนมีโอกาสเรียนต่อในระดับมัธยมมากขึ้น และอัตราการเข้าเรียนของเด็กหญิงเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ

2. โครงการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานเพื่อการเดินทางปลอดภัยสำหรับผู้พิการ บริบท: ผู้พิการในหลายประเทศเผชิญกับข้อจำกัดในการเข้าถึงบริการขนส่งสาธารณะ การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานที่เป็นมิตรกับผู้พิการช่วยให้พวกเขาสามารถเข้าถึงโอกาสทางการศึกษาและอาชีพได้มากขึ้น การใช้ SCBA: 1. ต้นทุนการปรับปรุงสถานีขนส่ง บันไดเลื่อน ลิฟต์ ทางลาด และป้ายสัญลักษณ์ 2. ผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ เพิ่มโอกาสการมีงานทำของผู้พิการ ลดภาระครอบครัว เพิ่มการมีส่วนร่วมทางเศรษฐกิจของกลุ่มเปราะบาง และ 3. ผลประโยชน์ทางสังคม เสริมสร้างความเท่าเทียมในการเข้าถึงบริการสาธารณะ ลดการกีดกันทางสังคม

ตัวอย่างกรณีศึกษา: โครงการ Accessible Transport for All ในยุโรป พบว่า การปรับปรุงระบบขนส่งให้รองรับผู้พิการช่วยเพิ่มอัตราการจ้างงานในกลุ่มดังกล่าวมากขึ้นถึง 20% และลดอัตราการพึ่งพาสวัสดิการของรัฐ (Mujica & De Borja, 2017)

3. โครงการสนับสนุนการจ้างงานในกลุ่มแรงงานเปราะบาง บริบทของโครงการ: ในหลายประเทศ แรงงานเปราะบาง เช่น คนพิการ ผู้สูงอายุ และแรงงานที่มีทักษะต่ำ มักประสบปัญหาในการเข้าถึงโอกาสทางเศรษฐกิจ โครงการฝึกอบรมและสนับสนุนการจ้างงานสามารถช่วยให้แรงงานกลุ่มนี้สามารถพึ่งพาตนเองได้ การใช้ SCBA: 1. ต้นทุนของโครงการ งบประมาณในการฝึกอบรมและพัฒนาทักษะแรงงาน ค่าจ้างสนับสนุนสำหรับนายจ้างที่จ้างแรงงานเปราะบาง และค่าบริหารจัดการโครงการ 2. ผลประโยชน์ของโครงการ ลดอัตราการว่างงานและเพิ่มรายได้ให้กับแรงงานกลุ่มเปราะบาง ลดภาระด้านสวัสดิการของรัฐในระยะยาว และเพิ่มผลิตภาพแรงงานและส่งเสริมเศรษฐกิจท้องถิ่น

ตัวอย่างโครงการที่เกี่ยวข้อง โครงการ Youth Employment Program (แอฟริกาใต้) สนับสนุนการจ้างงานเยาวชนโดยให้เงินอุดหนุนแก่นายจ้างพบว่าทำให้เยาวชนมีโอกาสได้งานเพิ่มขึ้น 15 - 20% และโครงการ Vocational Training for Women in India ช่วยให้สตรีสามารถพัฒนาทักษะและเริ่มต้นธุรกิจขนาดเล็ก ส่งผลให้รายได้เฉลี่ยเพิ่มขึ้น 30% ภายใน 2 ปีหลังจบโครงการ (Khandker et al., 2016)

SCBA เป็นเครื่องมือสำคัญที่ช่วยให้รัฐบาลและองค์กรพัฒนาสังคมสามารถตัดสินใจเกี่ยวกับโครงการที่ส่งผลกระทบต่อประชาชนได้อย่างมีข้อมูลรองรับ จากตัวอย่างในบริบทต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นโครงการเงิน อุดหนุนเด็ก โครงการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานเพื่อการเดินทางปลอดภัยสำหรับผู้พิการ โครงการสนับสนุนการจ้างงานในกลุ่มแรงงานเปราะบาง ต่างแสดงให้เห็นว่า SCBA สามารถช่วยชี้วัดผลกระทบที่แท้จริงของโครงการได้ทั้งในด้านเศรษฐกิจและสังคมได้

2.7.3 ความท้าทายและข้อจำกัดของการใช้ SCBA ในโครงการภาครัฐและการพัฒนาสังคม

การวิเคราะห์ต้นทุนและผลประโยชน์ทางสังคม (SCBA) เป็นเครื่องมือที่ใช้ในการประเมินโครงการภาครัฐและการพัฒนาสังคม โดยพิจารณาผลกระทบทางเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม อย่างไรก็ตาม การใช้ SCBA มีทั้งความท้าทายและข้อจำกัด แม้ว่าแนวคิด Social Cost and Benefit จะเป็นเครื่องมือสำคัญในการวิเคราะห์ผลกระทบทางสังคม แต่ยังมีข้อจำกัดที่สำคัญ เช่น การกำหนดมูลค่าของต้นทุนและผลประโยชน์ที่ไม่สามารถวัดได้ในเชิงตัวเงินอย่างแม่นยำ (Arrow et al., 1996) นอกจากนี้ ปัญหาความไม่แน่นอน (uncertainty) และอคติของผู้ประเมิน (evaluator bias) ยังส่งผลกระทบต่อความน่าเชื่อถือของการวิเคราะห์

ความท้าทายของการใช้ SCBA

แนวคิด (SCB) หรือต้นทุนและผลประโยชน์ทางสังคม เป็นเครื่องมือสำคัญในการประเมินความคุ้มค่าของโครงการพัฒนาสังคม โดยช่วยให้ภาครัฐสามารถตัดสินใจเกี่ยวกับการลงทุนเชิงนโยบายได้อย่างมีประสิทธิภาพ อย่างไรก็ตาม การนำ SCB มาใช้ในกระบวนการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ยังคงเผชิญกับอุปสรรคหลายประการ โดยเฉพาะในด้านการกำหนดมูลค่าของผลกระทบที่ไม่สามารถวัดได้เป็นตัวเงิน ข้อจำกัดด้านงบประมาณ และอคติทางนโยบาย ซึ่งส่งผลกระทบต่อกระบวนการตัดสินใจและการกระจายทรัพยากรอย่างเป็นธรรม

1. ความท้าทายในการกำหนดมูลค่าของต้นทุนและผลประโยชน์ที่ไม่สามารถวัดได้เป็นตัวเงิน

การประเมินต้นทุนและผลประโยชน์ของโครงการทางสังคมมักต้องคำนึงถึงปัจจัยที่จับต้องไม่ได้ เช่น คุณภาพชีวิต ความมั่นคงทางจิตใจ ความเสมอภาค และผลกระทบต่อชุมชน ซึ่งเป็นตัวแปรที่มีความสำคัญแต่ไม่สามารถกำหนดเป็นมูลค่าทางการเงินโดยตรง

1.1 ความยากลำบากในการประเมินมูลค่าผลกระทบทางสังคม Arrow และคณะ (1996) อธิบายว่าผลประโยชน์ทางสังคมหลายประการ เช่น การพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้ด้อยโอกาส หรือการเพิ่มความมั่นคงทางจิตใจ ไม่สามารถแสดงออกมาเป็นตัวเลขเชิงเศรษฐศาสตร์ได้อย่างแม่นยำ ทำให้การใช้ SCB ประสบปัญหาในการกำหนดต้นทุนและผลประโยชน์ที่แท้จริง วิธีการที่ใช้ เช่น Contingent Valuation Method (CVM) หรือการวิเคราะห์ทางเลือกที่เปิดเผย (Revealed Preference Approach) มีข้อจำกัด เช่น การใช้แบบสอบถามที่อาจไม่สะท้อนค่าที่แท้จริงของผู้ตอบ การกำหนดมูลค่าทางเศรษฐศาสตร์ของความเป็นอยู่ที่ดีของประชาชนเป็นเรื่องท้าทาย เพราะอาจต้องใช้แบบจำลองที่มีความซับซ้อนในการวิเคราะห์

1.2 ความซับซ้อนในการคำนวณผลกระทบเชิงจิตวิทยาและสังคม โครงการพัฒนาสังคมมักมีเป้าหมายเพื่อลดความเหลื่อมล้ำและเพิ่มความเป็นอยู่ที่ดีของประชาชน ซึ่งเป็นประเด็นที่ไม่สามารถแปลงเป็นตัวเลขทางเศรษฐศาสตร์ได้โดยตรง เช่น การสนับสนุน ครอบครัวที่มีรายได้น้อย อาจช่วยลดความเครียดทางจิตใจและเพิ่มโอกาสทางการศึกษาให้กับเด็ก แต่ผลประโยชน์เหล่านี้ยากต่อการวัดผลในเชิงตัวเงิน โครงการฟื้นฟูชุมชนที่มีปัญหาทางสังคม อาจช่วยเสริมสร้างความร่วมมือในชุมชนและลดอาชญากรรม ซึ่งเป็นประโยชน์ที่วัดได้ยาก ดังนั้น กระบวนการประเมินโครงการทางสังคมจึงต้องอาศัยแนวทางในการวิเคราะห์เชิงคุณภาพควบคู่ไปกับเชิงปริมาณ เพื่อให้สามารถสะท้อนต้นทุนและผลประโยชน์ที่แท้จริงของโครงการได้อย่างแม่นยำ

2. ปัญหาการจัดสรรงบประมาณที่มีอยู่อย่างจำกัด

แม้โครงการบางอย่างอาจมีผลประโยชน์ทางสังคมสูง แต่หากขาดงบประมาณสนับสนุน ก็อาจไม่สามารถดำเนินการได้ ซึ่งเป็นปัญหาสำคัญของกระทรวงการพัฒนาสังคมฯ ในการนำ SCB มาใช้กำหนดนโยบาย

2.1 การจำกัดทรัพยากรและการแข่งขันด้านงบประมาณ รัฐต้องจัดสรรงบประมาณให้กับโครงการต่าง ๆ ที่มีข้อจำกัดด้านงบประมาณ ทำให้โครงการที่ให้ผลตอบแทนในเชิงสังคมระยะยาวอาจไม่ได้รับการสนับสนุน เช่นโครงการเพื่อการลดความยากจนในระยะยาว มักต้องใช้งบประมาณจำนวนมากและให้ผลตอบแทนช้า ทำให้ถูกละเลยเมื่อเทียบกับโครงการที่มีผลลัพธ์ระยะสั้น โครงการด้านสิทธิของกลุ่มเปราะบาง เช่น ผู้พิการหรือผู้สูงอายุ อาจได้รับการจัดสรรงบประมาณต่ำกว่าความเป็นจริง เนื่องจากไม่ได้ถูกมองว่าให้ผลตอบแทนทางเศรษฐกิจโดยตรง

2.2 ความท้าทายในการจัดลำดับความสำคัญของโครงการ โครงการพัฒนาสังคมมีเป้าหมายที่หลากหลาย และการเลือกว่าจะให้เงินทุนแก่โครงการใดต้องพิจารณาทั้ง ต้นทุน-ผลประโยชน์ และข้อจำกัดด้านทรัพยากรซึ่งเป็นเรื่องท้าทาย เนื่องจากโครงการบางประเภท เช่น โครงการช่วยเหลือผู้ไร้ที่อยู่อาศัย อาจให้ผลตอบแทนทางสังคมสูง แต่มีต้นทุนทางเศรษฐศาสตร์สูงเช่นกัน งบประมาณของรัฐอาจถูกใช้ไปกับโครงการที่มีแรงจูงใจทางการเมืองมากกว่าการพัฒนาโครงสร้างทางสังคมที่ยั่งยืน ในสถานการณ์ที่งบประมาณมีจำกัด การเลือกอัตราคิดลด (Discount Rate) ที่เหมาะสมจึงเป็นสิ่งสำคัญ เพราะอัตราคิดลดที่สูงอาจทำให้โครงการที่มีผลประโยชน์ในระยะยาวถูกมองว่าไม่คุ้มค่า

3. ทัศนคติทางนโยบายและความไม่โปร่งใสในการประเมินผล แม้ว่า SCB จะเป็นแนวคิดที่ช่วยให้การกำหนดนโยบายมีความเป็นระบบและมีหลักการเชิงเศรษฐศาสตร์รองรับ แต่ในทางปฏิบัติ ทัศนคติทางนโยบายและการขาดความโปร่งใส อาจส่งผลกระทบต่อ การนำแนวคิดนี้ไปใช้

3.1 อิทธิพลของกลุ่มผลประโยชน์ ความไม่โปร่งใสในการวิเคราะห์ SCB อาจเกิดขึ้นจากอิทธิพลของกลุ่มผลประโยชน์ (Interest Groups) ที่พยายามแทรกแซงกระบวนการตัดสินใจ เช่น โครงการที่ได้รับการสนับสนุนจากผู้มีอำนาจอาจได้รับงบประมาณมากกว่าโครงการที่ให้ผลประโยชน์ต่อประชาชน โดยรวมกระบวนการประเมินผลอาจถูกออกแบบให้สนับสนุนผลลัพธ์ที่ต้องการโดยใช้ตัวแปรที่อาจไม่สะท้อนต้นทุนและผลประโยชน์ที่แท้จริง

3.2 ข้อจำกัดของกระบวนการประเมินผล การขาดความโปร่งใสอาจนำไปสู่การกระจายทรัพยากรที่ไม่เหมาะสม ซึ่งเป็นปัญหาสำคัญในกระบวนการพัฒนาสังคม เช่น การใช้ข้อมูลที่ไม่ครบถ้วนหรือการเลือกเฉพาะข้อมูลที่สนับสนุนข้อสรุปบางอย่างกระบวนการประเมินผลที่ขาดความเป็นอิสระและอยู่ภายใต้แรงกดดันทางการเมือง เพื่อแก้ไขปัญหา จำเป็นต้องมีกลไกการตรวจสอบและการกำกับดูแลที่เข้มงวด เช่น การเปิดเผยข้อมูลให้สาธารณชนสามารถเข้าถึงและการใช้ผู้เชี่ยวชาญอิสระในการประเมินผล

แม้ว่า SCB จะเป็นแนวคิดที่มีศักยภาพในการพัฒนา นโยบายสังคม แต่ก็ยังมีข้อท้าทายที่สำคัญ เช่น การกำหนดมูลค่าของผลกระทบที่ไม่สามารถวัดเป็นตัวเงิน ข้อจำกัดด้านงบประมาณ และทัศนคติทางนโยบาย ซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อ การตัดสินใจในการจัดสรรทรัพยากรอย่างเป็นธรรม การแก้ปัญหาดังกล่าว จำเป็นต้องใช้แนวทางการวิเคราะห์ที่โปร่งใสและเป็นระบบมากขึ้น เพื่อให้การพัฒนาสังคมเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

ข้อจำกัดของการใช้ SCBA ความไม่แน่นอนของผลลัพธ์ในอนาคต

การประเมินต้นทุนและผลประโยชน์ทางสังคมของโครงการรัฐต้องพึ่งพาการคาดการณ์ในอนาคต หรือการคาดการณ์ต้นทุนและผลประโยชน์ในระยะยาว อาจมีความไม่แน่นอนสูง ซึ่งเป็นกระบวนการที่เต็มไปด้วยความไม่แน่นอนเนื่องจากหลายปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อโครงการไม่สามารถกำหนดได้อย่างแน่ชัด เช่น การเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยี สภาพเศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อม การคาดการณ์ที่ไม่ถูกต้องอาจนำไปสู่การตัดสินใจที่ผิดพลาด ตัวอย่างเช่น โครงการโครงสร้างพื้นฐานที่ลงทุนสูงแต่ได้รับผลตอบแทนต่ำกว่าที่คาดการณ์ไว้ เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงของพฤติกรรมประชาชนหรือปัจจัยทางเศรษฐกิจที่ไม่คาดคิด (Boardman et al., 2018)

อัตราคิดลดทางสังคม (Social Discount Rate: SDR) เป็นตัวแปรสำคัญในการใช้ SCBA ซึ่งใช้เพื่อปรับมูลค่าของผลประโยชน์และต้นทุนในอนาคตให้สามารถเปรียบเทียบกับปัจจุบันได้ หากใช้ SDR ที่สูงเกินไป จะทำให้ผลประโยชน์ในระยะยาวมีค่าน้อยลง และอาจทำให้โครงการที่มีประโยชน์ต่อสังคมในระยะยาว เช่น โครงการด้านสิ่งแวดล้อม ถูกมองว่าไม่คุ้มค่าในทางกลับกัน การใช้ SDR ที่ต่ำเกินไปอาจส่งผลให้เกิดการเลือกโครงการที่ให้ผลตอบแทนต่ำในปัจจุบันแทนโครงการที่สร้างผลกระทบเชิงบวกในอนาคต

ข้อจำกัดทางการเมืองและนโยบาย การตัดสินใจเกี่ยวกับโครงการภาครัฐไม่ได้ขึ้นอยู่กับการวิเคราะห์เชิงเศรษฐศาสตร์เท่านั้น แต่ยังได้รับอิทธิพลจากปัจจัยทางการเมืองและนโยบายของรัฐบาล ซึ่งอาจส่งผลต่อการเลือกใช้ข้อมูล การกำหนดเกณฑ์การประเมิน และการตัดสินใจดำเนินโครงการ โครงการบางโครงการอาจได้รับการสนับสนุนทางการเมือง แม้ว่าจะไม่ผ่านการวิเคราะห์ SCBA ในเชิงบวก ในขณะที่โครงการที่มีผลประโยชน์สูงต่อสังคมอาจไม่ได้รับงบประมาณเพียงพอหากไม่เป็นที่สนใจของฝ่ายการเมือง บางครั้ง SCBA อาจไม่ได้ถูกใช้เพื่อวิเคราะห์อย่างเป็นกลาง แต่ถูกใช้เพื่อสนับสนุนแนวคิดหรือนโยบายที่มีอยู่แล้ว ตัวอย่างเช่น โครงการที่ช่วยเหลือผู้มีรายได้น้อย อาจถูกละเลยหากไม่มีผลต่อฐานเสียงของนักการเมือง

ผลกระทบทางกระจายรายได้และความเป็นธรรม มีจุดอ่อนในการพิจารณาประเด็นด้านความเป็นธรรมทางสังคม เนื่องจากการวิเคราะห์มุ่งเน้นที่ประสิทธิภาพทางเศรษฐกิจเป็นหลัก โดยทั่วไป SCBA ใช้เกณฑ์การเพิ่มขึ้นของมูลค่าโดยรวม (Aggregate Net Benefit) ซึ่งอาจทำให้โครงการที่สร้างผลประโยชน์แก่กลุ่มคนบางกลุ่มได้รับการอนุมัติ แม้ว่าจะทำให้กลุ่มอื่นได้รับผลกระทบในทางลบ หรือโครงการที่มีผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจสูง อาจสร้างความเหลื่อมล้ำในสังคม เช่น การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานที่เอื้อต่อกลุ่มคนรายได้สูง แต่ทำให้กลุ่มคนรายได้น้อยได้รับผลกระทบทางลบ หรือการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานในเขตเมืองอาจสร้างมูลค่าเศรษฐกิจเพิ่มขึ้น แต่ทำให้ประชาชนในพื้นที่ถูกเวนคืนที่ดินและสูญเสียที่อยู่อาศัยโดยไม่ได้รับการชดเชยที่เป็นธรรม (Sen, 1999)

การไม่รวมผลกระทบทางศีลธรรมและจริยธรรม เป็นเครื่องมือที่ใช้หลักเศรษฐศาสตร์เป็นหลัก ซึ่งอาจไม่สามารถสะท้อนประเด็นด้านศีลธรรมและจริยธรรมได้อย่างครบถ้วนในการวัดมูลค่าของโครงการ แต่ขาดความสามารถในการพิจารณาผลกระทบทางศีลธรรมและจริยธรรม ตัวอย่างเช่น การกำหนดมูลค่าของชีวิตมนุษย์ในโครงการด้านสาธารณสุขอาจเป็นเรื่องที่ขัดต่อหลักศีลธรรม แม้ว่าโครงการอาจมีผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจที่ชัดเจนก็ตาม นอกจากนี้ การตัดสินใจเกี่ยวกับนโยบายที่เกี่ยวข้องกับสิทธิและศักดิ์ศรีของประชาชน เช่น นโยบายผู้ลี้ภัยหรือสิทธิของชนกลุ่มน้อย ไม่สามารถพิจารณาได้เพียงแค่ตัวเลขต้นทุนและผลประโยชน์เท่านั้น (Stiglitz et al., 2009) หรือการประเมินโครงการที่เกี่ยวข้องกับสิทธิมนุษยชนหรือการคุ้มครองกลุ่มเปราะบาง อาจต้องใช้แนวทางอื่นร่วมด้วย

2.8 กรณีศึกษาที่เกี่ยวข้อง

2.8.1 กรณีศึกษาจากต่างประเทศเกี่ยวกับการใช้ SCBA ในโครงการพัฒนาสังคม

ในหลายประเทศ SCBA ถูกนำมาใช้เพื่อประเมินโครงการพัฒนาสังคม ตัวอย่างสำคัญ ได้แก่

2.8.1.1 โครงการให้การศึกษาระดับประถมศึกษาในประเทศกัวเตมาและเคนยา (Universal Primary Education: UPE) เป็นนโยบายที่รัฐบาลทั้งสองประเทศนำมาใช้เพื่อเพิ่ม การเข้าถึงการศึกษาขั้นพื้นฐานสำหรับเด็กทุกคน โดยไม่มีค่าใช้จ่าย นโยบายนี้มีความสอดคล้องกับ การวิเคราะห์ต้นทุน - ผลประโยชน์ทางสังคม (Social Cost-Benefit Analysis: SCBA) ในโครงการ พัฒนาสังคม ดังนี้:

1. ต้นทุนของโครงการ

งบประมาณภาครัฐ: รัฐบาลต้องจัดสรรงบประมาณ เพื่อสนับสนุนค่าใช้จ่ายในการศึกษา เช่น เงินเดือนครู วัสดุ การเรียนการสอน และการสร้างหรือบำรุงรักษาโครงสร้าง พื้นฐานทางการศึกษา ต้นทุนทางสังคม: รวมถึงการปรับตัว ของชุมชนและครอบครัวในการส่งเด็กไปโรงเรียน ซึ่งอาจมี ค่าใช้จ่ายเพิ่มเติม เช่น ค่าเดินทางหรือค่าเครื่องแบบนักเรียน

2. ผลประโยชน์ของโครงการ

การเพิ่มอัตราการรู้หนังสือ: การศึกษาช่วยให้ เด็กจำนวนมากขึ้นสามารถเข้าถึงการศึกษา ส่งผลให้อัตรา การรู้หนังสือในประเทศเพิ่มขึ้น การลดความยากจน: การศึกษาเป็นปัจจัยสำคัญในการเพิ่มโอกาสทางเศรษฐกิจและ ลดความยากจนในระยะยาว การส่งเสริมความเท่าเทียม ทางเพศ: โครงการนี้ช่วยลดช่องว่างทางเพศในการเข้าถึง การศึกษา โดยเฉพาะในพื้นที่ชนบท การพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคม: ประชากรที่มีการศึกษาสูงขึ้นสามารถมีส่วนร่วม ในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมได้มากขึ้น

3. การประเมินความคุ้มค่าผ่าน SCBA

- อัตราส่วนผลประโยชน์ต่อต้นทุน (Benefit-Cost Ratio: BCR): หากผลประโยชน์ที่ได้รับจากโครงการมีมูลค่าสูงกว่าต้นทุนที่ใช้ไป ค่า BCR จะมากกว่า 1 แสดงว่า โครงการมีความคุ้มค่า มูลค่าปัจจุบันสุทธิ (Net Present Value: NPV): การคำนวณ NPV จะช่วยให้ทราบว่าโครงการมีความคุ้มค่าในระยะยาวหรือไม่ โดยหาก NPV เป็นบวก แสดงว่าโครงการมีความคุ้มค่า

UPE

4. บทเรียนจากการประเมินด้วย SCBA

การวางแผนงบประมาณที่เหมาะสม: การประเมิน SCBA ช่วยให้รัฐบาลสามารถวางแผนงบประมาณได้อย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อให้โครงการดำเนินไปอย่างยั่งยืน การระบุผลประโยชน์ทางสังคมที่ชัดเจน: SCBA ช่วยให้เห็นภาพรวมของผลประโยชน์ทางสังคมที่เกิดขึ้นจากโครงการ ทำให้สามารถสื่อสารกับประชาชนและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียได้อย่างชัดเจน การปรับปรุงนโยบาย: ผลการประเมิน SCBA สามารถนำมาใช้ในการปรับปรุงนโยบายการศึกษาและนโยบายสังคมอื่น ๆ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพและความคุ้มค่า

การนำ SCBA มาใช้ในการประเมินโครงการให้การศึกษาฟรีระดับประถมศึกษาในอุกันดาและเคนยา ช่วยให้ผู้กำหนดนโยบายสามารถมองเห็นภาพรวมของต้นทุนและผลประโยชน์ที่เกิดขึ้น ทำให้สามารถตัดสินใจ และวางแผนโครงการได้อย่างมีประสิทธิภาพและตอบสนองต่อความต้องการของสังคมได้อย่างแท้จริง

2.8.1.2 โครงการประกันสุขภาพแห่งชาติ (National Health Service: NHS) - สหราชอาณาจักร

อาณาจักร ระบบบริการสุขภาพแห่งชาติของสหราชอาณาจักร (National Health Service: NHS) ก่อตั้งขึ้นในปี 1948 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้บริการสุขภาพที่ครอบคลุมและไม่เสียค่าใช้จ่ายแก่ประชาชนทุกคน การประเมินโครงการ NHS ผ่านการวิเคราะห์ต้นทุน - ผลประโยชน์ทางสังคม (Social Cost-Benefit Analysis: SCBA) ช่วยให้เห็นถึงความคุ้มค่าและประโยชน์ที่ได้รับจากการลงทุนในระบบสุขภาพนี้

1. ต้นทุนของ NHS งบประมาณภาครัฐ: รัฐบาลสหราชอาณาจักรจัดสรรงบประมาณจำนวนมากเพื่อสนับสนุนการดำเนินงานของ NHS ซึ่งรวมถึงค่าใช้จ่ายด้านบุคลากรทางการแพทย์ การจัดหาอุปกรณ์ทางการแพทย์ และการบำรุงรักษาโครงสร้างพื้นฐานด้านสุขภาพ ต้นทุนทางสังคม: รวมถึงค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นจากการให้บริการสุขภาพ เช่น การจัดการกับโรคเรื้อรัง การดูแลผู้สูงอายุ และการป้องกันโรค

2. ผลประโยชน์ของ NHS การเข้าถึงบริการสุขภาพ: ประชาชนทุกคนสามารถเข้าถึงบริการสุขภาพที่จำเป็นโดยไม่มีค่าใช้จ่าย ซึ่งช่วยลดความเหลื่อมล้ำทางสังคม การปรับปรุงคุณภาพชีวิต: การให้บริการสุขภาพที่มีคุณภาพช่วยเพิ่มคุณภาพชีวิตของประชาชน ลดอัตราการเจ็บป่วย และการเสียชีวิต การสนับสนุนเศรษฐกิจ: ประชากรที่มีสุขภาพดีสามารถทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ ส่งผลดีต่อเศรษฐกิจของประเทศ

3. การประเมินความคุ้มค่าผ่าน SCBA การวิเคราะห์ต้นทุน-ประสิทธิผล (Cost-Effectiveness Analysis: CEA): NHS ใช้การวิเคราะห์ต้นทุน-ประสิทธิผลเพื่อประเมินความคุ้มค่าของการรักษาและบริการต่าง ๆ โดยพิจารณาจากค่าใช้จ่ายต่อคุณภาพชีวิตที่ปรับด้วยคุณภาพ (Quality-Adjusted Life Year: QALY) การกำหนดเกณฑ์การยอมรับ: NHS มีเกณฑ์การยอมรับสำหรับค่าใช้จ่ายต่อ QALY ที่ £20,000 - £30,000 ซึ่งหากการรักษาใดมีค่าใช้จ่ายต่ำกว่าเกณฑ์นี้ จะถือว่ามีความคุ้มค่าในการลงทุน

4. บทเรียนจากการประเมินด้วย SCBA การจัดสรรทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ: SCBA ช่วยให้ NHS สามารถจัดสรรทรัพยากรไปยังบริการหรือการรักษาที่มีความคุ้มค่าสูงสุด การปรับปรุงนโยบายสุขภาพ: ผลการประเมิน SCBA สามารถนำมาใช้ในการปรับปรุงนโยบายและแนวทางการให้บริการของ NHS เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพและตอบสนองต่อความต้องการของประชาชน

การนำ SCBA มาใช้ในการประเมินระบบ NHS ช่วยให้ผู้กำหนดนโยบายสามารถมองเห็นภาพรวมของต้นทุนและผลประโยชน์ที่เกิดขึ้น ทำให้สามารถตัดสินใจและวางแผนการดำเนินงานได้อย่างมีประสิทธิภาพและตอบสนองต่อความต้องการของสังคมได้อย่างแท้จริง ตอบสนองต่อความต้องการของประชาชน

2.8.2 กรณีศึกษาภายในประเทศที่นำ SCBA ไปใช้ในโครงการของรัฐหรือหน่วยงานท้องถิ่น

เป็นเครื่องมือสำคัญในการประเมินความคุ้มค่าของโครงการภาครัฐ โดยพิจารณาทั้งต้นทุนและผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นกับสังคมโดยรวม ประเทศไทยมีการนำ SCBA ไปใช้ในโครงการพัฒนาสังคมหลายโครงการ โดยเฉพาะโครงการด้านโครงสร้างพื้นฐาน การศึกษา และสาธารณสุข โดยใน โครงการเรียนฟรี 15 ปี, โครงการ 30 บาทรักษาทุกโรค, โครงการการประเมินโครงการพัฒนาศักยภาพอาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (อพม.) ซึ่งมีการนำ SCBA มาใช้ในการประเมินผล ดังนี้

2.8.2.1 โครงการเรียนฟรี 15 ปี (Free Education Policy, Thailand) โครงการเรียนฟรี 15 ปี เป็นนโยบายของรัฐบาลที่มุ่งให้เด็กไทยทุกคนได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐานโดยไม่ค่าใช้จ่าย ตั้งแต่ระดับอนุบาลจนถึงมัธยมศึกษาตอนปลาย (ป.1 - ม.6) หรือเทียบเท่า โดยรัฐสนับสนุนค่าใช้จ่ายใน 5 ด้าน ได้แก่ 1. ค่าจัดการเรียนการสอน 2. ค่าหนังสือเรียน 3. ค่าอุปกรณ์การเรียน 4. ค่าเครื่องแบบนักเรียน และ 5. ค่ากิจกรรมพัฒนาคุณภาพผู้เรียน (กระทรวงศึกษาธิการ, 2565)

การพิจารณาต้นทุน (Costs) ต้นทุนทางตรง (Direct Costs) ต้นทุนที่สามารถระบุเป็นตัวเงินได้อย่างชัดเจน ได้แก่ งบประมาณภาครัฐที่ใช้สนับสนุนค่าใช้จ่าย 5 ด้าน ได้แก่ ค่าจัดการเรียนการสอน ค่าหนังสือเรียน ค่าอุปกรณ์การเรียน ค่าเครื่องแบบนักเรียน ค่ากิจกรรมพัฒนาผู้เรียน งบประมาณสนับสนุนโรงเรียนในด้านบุคลากร การศึกษาโครงสร้างพื้นฐาน และเทคโนโลยี เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการเรียนการสอน ต้นทุนด้านการบริหารจัดการขอกระทรวงศึกษาธิการ เช่น ค่าจัดการข้อมูล การตรวจสอบ และการพัฒนาโครงการ ต้นทุนทางอ้อม (Indirect Costs) ต้นทุนที่ไม่สามารถวัดเป็นตัวเงินได้โดยตรงแต่ส่งผลกระทบต่อสังคม ได้แก่ ค่าเสียโอกาสของแรงงานผู้ปกครองที่ต้องจัดหาอุปกรณ์เพิ่มเติม หรือช่วยสนับสนุนบุตรหลานในช่วงเรียน ต้นทุนความไม่เท่าเทียมกันในพื้นที่ห่างไกล ที่อาจไม่ได้รับงบประมาณหรือทรัพยากรทางการศึกษาอย่างทั่วถึง ค่าใช้จ่ายที่เพิ่มขึ้นในอนาคต เช่น งบประมาณเพิ่มเติมสำหรับโรงเรียนเอกชนหรือสถานศึกษาทางเลือก การพิจารณาผลประโยชน์ (Benefits) จะวิเคราะห์ผลประโยชน์ในเชิงเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม โดยโครงการเรียนฟรี 15 ปี ให้ผลประโยชน์ในหลายมิติ ผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ (Economic Benefits) เพิ่มโอกาสในการเข้าถึงการศึกษา: ทำให้เด็กทุกคนสามารถเรียนจนจบการศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งช่วยเพิ่มโอกาสในการหางานที่ดีขึ้นและรายได้ที่สูงขึ้นในอนาคต ลดภาระค่าใช้จ่ายของครัวเรือน: โดยเฉพาะครัวเรือนที่มีรายได้น้อย ส่งผลให้สามารถใช้จ่ายด้านอื่น ๆ ได้มากขึ้น กระตุ้นเศรษฐกิจในระดับครัวเรือนเพิ่มผลผลิตของแรงงานในระยะยาว: เนื่องจากแรงงานที่มีการศึกษาสูงขึ้นมักมีประสิทธิภาพมากกว่า ส่งผลให้ผลผลิตภาพแรงงาน (Productivity) เพิ่มขึ้น ผลประโยชน์ทางสังคม (Social Benefits) ลดความเหลื่อมล้ำทางสังคม: ทำให้เด็กจากทุกชนชั้นทางเศรษฐกิจสามารถเข้าถึงการศึกษาได้อย่างเท่าเทียม เพิ่มคุณภาพชีวิตของประชาชน:

การศึกษาที่ดีช่วยลดปัญหาสังคม เช่น อาชญากรรม การว่างงาน และความยากจน ส่งเสริมการพัฒนาสังคมที่มีความรู้ (Knowledge-Based Society): ประชากรที่ได้รับการศึกษาจะสามารถพัฒนาเทคโนโลยีและนวัตกรรม ซึ่งเป็นพื้นฐานของเศรษฐกิจในศตวรรษที่ 21 ผลประโยชน์ทางสิ่งแวดล้อม (Environmental Benefits) การศึกษาส่งเสริมพฤติกรรมที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม: เช่น การลดขยะ การใช้พลังงานอย่างมีประสิทธิภาพ และการสนับสนุนพลังงานสะอาด เพิ่มโอกาสในการพัฒนานโยบายสีเขียว: ประชากรที่มีการศึกษาสูงมักสนับสนุนนโยบายด้านสิ่งแวดล้อมมากขึ้น การคำนวณความคุ้มค่าของโครงการผ่าน SCBA อัตราส่วนต้นทุน - ผลประโยชน์ (Benefit-Cost Ratio: BCR) ใช้ตัวชี้วัดอัตราส่วนผลประโยชน์ต่อต้นทุน (BCR) ซึ่งในโครงการเรียนฟรี 15 ปี สามารถแสดงผลโดยประมาณดังนี้ ต้นทุนเฉลี่ยต่อปีของโครงการ: 120,000 ล้านบาท ผลประโยชน์ที่คาดการณ์จากการเติบโตของ GDP และคุณภาพชีวิต: 300,000 ล้านบาท $BCR = 300,000 / 120,000 = 2.5$ ค่า BCR ที่มากกว่า 1 หมายความว่าโครงการมีความคุ้มค่าทางเศรษฐกิจและสังคม มูลค่าปัจจุบันสุทธิ (Net Present Value: NPV) การศึกษาโดย SCB EIC คำนวณว่า หากรวมผลประโยชน์ของโครงการเรียนฟรี 15 ปีในระยะยาว มูลค่าปัจจุบันสุทธิ (NPV) จะเป็นบวก ซึ่งแสดงว่าโครงการให้ผลประโยชน์สูงกว่าต้นทุนที่ใช้ไป (สำนักงานเศรษฐกิจการคลัง กระทรวงการคลัง, 2562)

ข้อค้นพบจากการประเมิน

จากการศึกษาพบว่า แม้โครงการจะมีประโยชน์เป็นอย่างมาก แต่ยังคงมีความท้าทายในการดำเนินงาน เช่น การจัดสรรงบประมาณ: การจัดสรรงบประมาณแบบเหมาจ่ายรายหัวอาจไม่สอดคล้องกับความต้องการที่แท้จริงของนักเรียนในแต่ละพื้นที่ ทำให้เกิดการกระจายทรัพยากรที่ไม่มีประสิทธิภาพ และการบริหารจัดการ: การดำเนินโครงการในแต่ละโรงเรียนมีความแตกต่างกัน ขึ้นอยู่กับการใช้ดุลยพินิจของผู้บริหารสถานศึกษา และขาดคู่มือกำกับวิธีการที่ชัดเจน

ข้อเสนอแนะเพื่อการปรับปรุง เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพของโครงการ ควรพิจารณาดำเนินการดังนี้ ปรับปรุงระบบการจัดสรรงบประมาณ ควรพัฒนาระบบสารสนเทศเพื่อจัดการข้อมูลของแต่ละโรงเรียน เพื่อให้การจัดสรรทรัพยากรตรงกับความต้องการของนักเรียนในครัวเรือนยากจนอย่างแท้จริง กำหนดกรอบการปฏิบัติงานที่ชัดเจน จัดทำคู่มือหรือแนวทางปฏิบัติที่ชัดเจนสำหรับโรงเรียนในการดำเนินโครงการ เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปในทิศทางเดียวกัน เสริมสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชน เปิดโอกาสให้ภาคประชาชนและชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการกำกับดูแลและสนับสนุนการดำเนินโครงการ เพื่อให้เกิดความโปร่งใสและตอบสนองต่อความต้องการของผู้เรียนได้ดียิ่งขึ้น

โครงการเรียนฟรี 15 ปี มีความสอดคล้องกับหลักการของ SCBA ในหลายมิติ โดยช่วยลดต้นทุนของครัวเรือน เพิ่มผลประโยชน์ในระยะยาวผ่านการเติบโตทางเศรษฐกิจ และลดความเหลื่อมล้ำทางสังคม แม้ว่าจะมีต้นทุนสูง แต่ผลประโยชน์ที่ได้รับทั้งทางเศรษฐกิจและสังคมทำให้โครงการนี้มีความคุ้มค่าตามหลัก SCBA ซึ่งสนับสนุนให้ภาครัฐยังคงดำเนินโครงการต่อไป

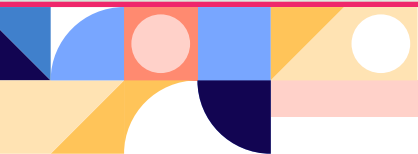
2.8.2.2 โครงการ 30 บาทรักษาทุกโรค เป็นตัวอย่างที่ชัดเจนของการนำ SCBA มาใช้ในการประเมินความคุ้มค่า ดังนี้ 1. การพิจารณาต้นทุน (Costs) งบประมาณภาครัฐ: โครงการนี้ต้องการงบประมาณจำนวนมากจากรัฐบาล เพื่อให้บริการสุขภาพแก่ประชาชนทุกคน ต้นทุนการดำเนินงาน: รวมถึงค่าใช้จ่ายในการบริหารจัดการ ค่าตอบแทนบุคลากรทางการแพทย์ และค่าใช้จ่ายในการจัดหาอุปกรณ์ทางการแพทย์ 2. การพิจารณาผลประโยชน์ (Benefits) การเข้าถึงบริการสุขภาพ: ประชาชนสามารถเข้าถึงบริการสุขภาพได้มากขึ้น ลดอุปสรรคทางการเงินในการรับบริการ การลดภาระค่าใช้จ่ายของครัวเรือน: โครงการนี้ช่วยลดค่าใช้จ่ายด้านสุขภาพของครัวเรือน ทำให้มีเงินเหลือใช้สำหรับความต้องการอื่น ๆ การปรับปรุงคุณภาพชีวิต: การเข้าถึงบริการสุขภาพที่ดีขึ้น ช่วยลดอัตราการเจ็บป่วยและการเสียชีวิต ส่งเสริมคุณภาพชีวิตของประชาชน 3. การประเมินความคุ้มค่าของโครงการผ่าน SCBA อัตราส่วนผลประโยชน์ต่อต้นทุน (Benefit-Cost Ratio: BCR): แม้ว่าโครงการจะมีต้นทุนสูง แต่ผลประโยชน์ที่ได้รับจากการปรับปรุงสุขภาพและคุณภาพชีวิตของประชาชน ทำให้โครงการนี้มีความคุ้มค่า มูลค่าปัจจุบันสุทธิ (Net Present Value: NPV): เมื่อพิจารณาผลประโยชน์ในระยะยาว เช่น การลดค่าใช้จ่ายด้านสุขภาพของครัวเรือนและการเพิ่มประสิทธิภาพการทำงานของประชาชน พบว่าโครงการนี้มี NPV เป็นบวก

โครงการหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้าของประเทศไทยมีความสอดคล้องกับหลักการของ SCBA โดยแม้จะมีต้นทุนสูง แต่ผลประโยชน์ที่ได้รับทั้งในด้านการเข้าถึงบริการสุขภาพ การลดภาระค่าใช้จ่ายของครัวเรือน และการปรับปรุงคุณภาพชีวิต ทำให้โครงการนี้มีความคุ้มค่าทางสังคมและเศรษฐกิจ

2.8.2.3 การประเมินโครงการพัฒนาศักยภาพอาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (อพม.) โครงการพัฒนาศักยภาพอาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (อพม.) เป็นโครงการที่มุ่งเสริมสร้างความรู้และทักษะให้กับอาสาสมัคร เพื่อให้สามารถปฏิบัติงานช่วยเหลือและพัฒนาชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ การประเมินโครงการนี้ด้วยแนวทาง SCBA สามารถพิจารณาได้ดังนี้: 1. การพิจารณาด้านทุน (Costs) งบประมาณการฝึกอบรมและพัฒนา: ค่าใช้จ่ายในการจัดการฝึกอบรม การจัดส่งสัมมนา และการพัฒนาทักษะต่าง ๆ ให้กับอาสาสมัคร ค่าใช้จ่ายในการบริหารจัดการ: รวมถึงค่าใช้จ่ายในการประสานงาน การติดตามผล และการสนับสนุนการปฏิบัติงานของอาสาสมัคร 2. การพิจารณาผลประโยชน์ (Benefits) การเพิ่มประสิทธิภาพในการช่วยเหลือชุมชน: อาสาสมัครที่ได้รับการพัฒนาศักยภาพจะสามารถให้ความช่วยเหลือและแก้ไขปัญหาในชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น การสร้างเครือข่ายสังคมที่เข้มแข็ง: การมีอาสาสมัครที่มีความรู้และทักษะจะช่วยเสริมสร้างเครือข่ายการช่วยเหลือในชุมชน ทำให้สังคมมีความเข้มแข็งและยั่งยืน การลดภาระของภาครัฐ: เมื่ออาสาสมัครสามารถช่วยเหลือและแก้ไขปัญหาในชุมชนได้ ภาครัฐจะสามารถลดภาระในการจัดการปัญหาสังคมบางประการ 3. การประเมินความคุ้มค่าของโครงการผ่าน SCBA อัตราส่วนผลประโยชน์ต่อต้นทุน (Benefit-Cost Ratio: BCR): หากผลประโยชน์ที่ได้รับจากโครงการมีมูลค่าสูงกว่าต้นทุนที่ใช้ไป ค่า BCR จะมากกว่า 1 แสดงว่าโครงการมีความคุ้มค่า มูลค่าปัจจุบันสุทธิ (Net Present Value: NPV): การคำนวณ NPV จะช่วยให้ทราบว่าโครงการมีความคุ้มค่าในระยะยาวหรือไม่ โดยหาก NPV เป็นบวก แสดงว่าโครงการมีความคุ้มค่า

การประเมินโครงการพัฒนาศักยภาพอาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (อพม.) ด้วยแนวทาง SCBA ช่วยให้เห็นถึงความคุ้มค่าของการลงทุนในด้านการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์และการเสริมสร้างเครือข่ายสังคมที่เข้มแข็ง แม้ว่าจะมีต้นทุนในการดำเนินโครงการ แต่ผลประโยชน์ที่ได้รับทั้งในด้านการพัฒนาชุมชนและการลดภาระของภาครัฐ ทำให้โครงการนี้มีความคุ้มค่าทางสังคมและเศรษฐกิจ

2.8.3 บทเรียนจากการประเมินโครงการพัฒนาสังคมที่ประสบความสำเร็จโดยใช้ SCBA

การวิเคราะห์ต้นทุน-ผลประโยชน์ทางสังคม (Social Cost-Benefit Analysis: SCBA) เป็นเครื่องมือสำคัญในการประเมินความคุ้มค่าของโครงการพัฒนาสังคม โดยพิจารณาทั้งต้นทุนและผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นกับสังคมโดยรวม จากการศึกษาโครงการที่ประสบความสำเร็จ เช่น โครงการให้การศึกษาระดับประถมในแอฟริกาตะวันออก (อูกันดาและเคนยา) โครงการประกันสุขภาพแห่งชาติ (NHS) ของสหราชอาณาจักร โครงการเรียนฟรี 15 ปี และโครงการ 30 บาทรักษาทุกโรค ของประเทศไทย พบว่า ปัจจัยที่ทำให้โครงการเหล่านี้ประสบความสำเร็จโดยใช้ SCBA มีดังนี้

1. การวิเคราะห์บริบทและความจำเป็นของโครงการ การประเมินบริบท (Context Evaluation) ช่วยให้เข้าใจสภาพแวดล้อมและความจำเป็นของโครงการ เช่น ในอูกันดาและเคนยา การศึกษาฟรีระดับประถมถูกนำมาใช้เพื่อตอบสนองต่ออัตราการไม่รู้หนังสือที่สูง และความต้องการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์

2. การจัดสรรทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ การประเมินปัจจัยนำเข้า (Input Evaluation) ช่วยให้ทราบถึงทรัพยากรที่จำเป็นและการจัดสรรงบประมาณอย่างเหมาะสม เช่น โครงการ NHS ของสหราชอาณาจักร ได้รับการสนับสนุนจากงบประมาณภาษีของรัฐบาล ทำให้สามารถให้บริการสุขภาพที่ครอบคลุมแก่ประชาชน

3. การดำเนินโครงการอย่างมีประสิทธิภาพ การประเมินกระบวนการ (Process Evaluation) ช่วยให้มั่นใจว่าโครงการดำเนินไปตามแผนที่วางไว้และสามารถปรับปรุงได้ตามความจำเป็น เช่น โครงการเรียนฟรี 15 ปี ของประเทศไทย มีการติดตามและประเมินผลการดำเนินงานเพื่อให้แน่ใจว่านักเรียนได้รับประโยชน์สูงสุด

4. การวัดผลลัพธ์และผลกระทบของโครงการ การประเมินผลผลิตและผลกระทบ (Product and Impact Evaluation) ช่วยให้ทราบถึงความสำเร็จและผลกระทบของโครงการ เช่น โครงการ 30 บาทรักษาทุกโรคของประเทศไทย ช่วยลดภาระค่าใช้จ่ายด้านสุขภาพของประชาชน และเพิ่มการเข้าถึงบริการสุขภาพ

5. การมีส่วนร่วมของชุมชนและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย การมีส่วนร่วมของชุมชนและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียช่วยให้โครงการได้รับการสนับสนุนและตอบสนองต่อความต้องการที่แท้จริงของประชาชน เช่น โครงการกิจกรรมเพื่อสังคมตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง มีการประเมินโดยใช้รูปแบบ CIPP Model เพื่อให้แน่ใจว่ากิจกรรมสอดคล้องกับความต้องการของชุมชน

6. การประเมินและปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง การประเมินโครงการอย่างต่อเนื่องช่วยให้สามารถปรับปรุงและแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นได้ทันทั่วทั้งที่ เช่น การประเมินโครงการส่งเสริมการเกษตร ช่วยให้ทราบถึงปัญหาและแนวทางการปรับปรุงเพื่อให้โครงการประสบความสำเร็จ

การใช้ SCBA ในการประเมินโครงการพัฒนาสังคมช่วยให้ทราบถึงความคุ้มค่าและประสิทธิภาพของโครงการ การวิเคราะห์บริบท การจัดสรรทรัพยากร การดำเนินงาน การวัดผลลัพธ์ การมีส่วนร่วมของชุมชน และการประเมินอย่างต่อเนื่อง เป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้โครงการประสบความสำเร็จ

2.9 ข้อเสนอแนะสำหรับการใช้ SCBA ในโครงการติดตามและขับเคลื่อน แผนปฏิบัติการด้านการพัฒนาสังคมจังหวัด

เป็นเครื่องมือช่วยตัดสินใจในการพัฒนาโครงการสังคมระดับจังหวัดมีความสำคัญอย่างยิ่ง เนื่องจากช่วยให้หน่วยงานท้องถิ่นสามารถเลือกโครงการที่มีความคุ้มค่าสูงสุดและก่อให้เกิดผลกระทบทางสังคมในเชิงบวกมากที่สุด อย่างไรก็ตาม ยังมีข้อจำกัดหลายประการที่ต้องพิจารณา รวมถึงแนวทางในการพัฒนาเครื่องมือวิเคราะห์ที่เหมาะสมกับบริบทของจังหวัด

2.9.1 ข้อจำกัดที่อาจพบในการนำ SCBA ไปใช้

การนำ SCBA ไปใช้ในทางปฏิบัติอาจเผชิญข้อจำกัดหลายประการที่ส่งผลกระทบต่อความแม่นยำและประสิทธิภาพของการวิเคราะห์ ดังนี้

1. ความยากลำบากในการวัดผลประโยชน์ทางสังคมที่ไม่มีมูลค่าเป็นตัวเงิน SCBA มีจุดเด่นในการใช้มูลค่าทางเศรษฐกิจเพื่อเปรียบเทียบต้นทุนและผลประโยชน์ของโครงการ อย่างไรก็ตาม ในโครงการพัฒนาสังคม มักมีปัจจัยที่ไม่สามารถตีค่าเป็นตัวเงินได้โดยง่าย เช่น คุณภาพชีวิต (Quality of Life) ความเสมอภาคทางสังคม (Social Equity) การลดความเหลื่อมล้ำ (Reducing Social Inequality) ความพึงพอใจของประชาชน ต่อบริการสาธารณะ แม้ว่านักเศรษฐศาสตร์จะพยายามใช้เทคนิค เช่น Willingness to Pay (WTP) และ Contingent Valuation Method (CVM) เพื่อประมาณค่าทางเศรษฐกิจของปัจจัยเหล่านี้ แต่ยังคงมีข้อถกเถียงเกี่ยวกับความแม่นยำและความน่าเชื่อถือของข้อมูล (Mishan & Quah, 2020). ตัวอย่าง การประเมิน โครงการประกันสุขภาพแห่งชาติ (NHS) ในสหราชอาณาจักร พบว่าการตีค่าของ “สุขภาพที่ดีขึ้น” เป็นเงินอาจมีข้อจำกัด เนื่องจากผลกระทบด้านจิตใจและคุณภาพชีวิตไม่สามารถวัดได้โดยตรง หรือโครงการเรียนฟรี 15 ปี ในประเทศไทย แม้จะช่วยลดภาระค่าใช้จ่ายของครอบครัว แต่ผลกระทบด้านการเพิ่มความมั่นใจของนักเรียนและแรงจูงใจในการเรียนไม่สามารถวัดเป็นตัวเงินได้

2. การขาดข้อมูลที่ครบถ้วนและแม่นยำ SCBA ต้องการข้อมูลที่ถูกต้องและครบถ้วนในการประเมินต้นทุนและผลประโยชน์ของโครงการ แต่ในหลายกรณี ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับผลกระทบทางสังคมอาจไม่มีการเก็บบันทึกที่เป็นระบบ หรือข้อมูลที่ใช้วิเคราะห์อาจไม่ทันสมัยพอ ปัญหาหลักที่เกี่ยวข้องกับข้อมูล: ข้อมูลด้านสุขภาพ อัตราการเสียชีวิต และภาวะทุพโภชนาการ อาจไม่มีการเก็บข้อมูลที่เป่ามาตรฐานข้อมูลด้านเศรษฐกิจ เช่น รายได้ของประชาชนในพื้นที่เป้าหมาย อาจมีความคลาดเคลื่อนการเก็บข้อมูลเชิงพฤติกรรม เช่น ผลกระทบต่อการตัดสินใจของประชาชนจากโครงการบางโครงการ อาจมีความไม่แน่นอนสูง ตัวอย่าง โครงการ Universal Primary Education (UPE) ในแอฟริกาตะวันออก พบว่าข้อมูลเกี่ยวกับอัตราการจบการศึกษาของนักเรียนมีความไม่แน่นอน เนื่องจากการบันทึกข้อมูลในบางพื้นที่ห่างไกลไม่มีประสิทธิภาพ (World Bank, 2021) หรือการประเมินโครงการ 30 บาทรักษาทุกโรคในประเทศไทย พบว่าข้อมูลเกี่ยวกับภาระค่าใช้จ่ายด้านสุขภาพของประชาชนก่อนและหลังโครงการยังไม่ครบถ้วนเพียงพอสำหรับการวิเคราะห์ผลกระทบทางเศรษฐกิจ

3. ความไม่แน่นอนของข้อมูลและสมมติฐานที่ใช้ การวิเคราะห์ SCBA จำเป็นต้องใช้สมมติฐานเกี่ยวกับอนาคต เช่น การเติบโตทางเศรษฐกิจ โครงสร้างประชากร และผลกระทบทางสังคมในระยะยาว ซึ่งอาจมีความคลาดเคลื่อนและส่งผลกระทบต่อความถูกต้องของการวิเคราะห์ ปัญหาหลักเกี่ยวกับความไม่แน่นอน การคาดการณ์อัตราการเติบโตของประชากรและรายได้ อาจผิดพลาดผลกระทบของเทคโนโลยีและนวัตกรรมที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วอาจทำให้ข้อมูลที่ใช้วิเคราะห์ล้าสมัยการเปลี่ยนแปลงทางสังคม เช่น ค่านิยมเกี่ยวกับการศึกษาและสุขภาพ อาจทำให้ผลประโยชน์ที่คาดการณ์ไว้แตกต่างจากความเป็นจริง ตัวอย่างเช่น การใช้ SCBA ในโครงการ NHS ของสหราชอาณาจักร พบว่าค่าใช้จ่ายด้านสาธารณสุขเพิ่มขึ้นเร็วเกินคาด เนื่องจากการสูงวัยของประชากรเร็วกว่าที่คาดการณ์ไว้ (OECD, 2020)

4. การกำหนดอัตราคิดลดทางสังคม (Social Discount Rate - SDR) ที่เหมาะสม SCBA ใช้ อัตราคิดลดทางสังคม (SDR) เพื่อนำมูลค่าของต้นทุนและผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นในอนาคตมาเปรียบเทียบกับปัจจุบัน อย่างไรก็ตาม การกำหนด SDR ที่เหมาะสมเป็นปัจจัยที่ถกเถียงกันในหมู่นักเศรษฐศาสตร์ ปัญหาเกี่ยวกับ

SDR:

SDR สูงเกินไป -> ผลประโยชน์ในระยะยาว ถูกลดค่าลงมากเกินไป ทำให้โครงการที่ให้ผลตอบแทนในอนาคตดูเหมือนไม่คุ้มค่า

SDR ต่ำเกินไป -> อาจทำให้การลงทุนในโครงการที่มีต้นทุนสูงในปัจจุบันดูเหมือนคุ้มค่า ทั้งที่อาจไม่สามารถดำเนินการได้จริง ตัวอย่างการศึกษาโดย Arrow และคณะ (1996) ระบุว่า SDR ที่เหมาะสมสำหรับโครงการพัฒนาสังคม อยู่ที่ 3%-5% เพื่อให้สะท้อนคุณค่าของผลประโยชน์ในระยะยาว

5. ปัจจัยทางการเมืองและอิทธิพลของกลุ่มผลประโยชน์ ในบางกรณี การใช้ SCBA อาจถูกบิดเบือนหรือถูกตีความไปในลักษณะที่เอื้อต่อเป้าหมายทางการเมือง ทำให้ผลลัพธ์ไม่ได้สะท้อนความคุ้มค่าที่แท้จริงของโครงการ ตัวอย่าง โครงการสวัสดิการในบางประเทศ อาจได้รับการสนับสนุนจากรัฐบาล แม้ว่าผลการวิเคราะห์ SCBA จะชี้ให้เห็นว่าโครงการดังกล่าวอาจไม่คุ้มค่าในระยะยาวในบางกรณี หน่วยงานที่รับผิดชอบโครงการอาจเลือกใช้ข้อมูลที่สนับสนุนโครงการของตน และละเลยข้อมูลที่แสดงผลกระทบเชิงลบ

แม้ว่า SCBA จะเป็นเครื่องมือที่มีประสิทธิภาพในการประเมินโครงการพัฒนาสังคม แต่ก็ยังมีข้อจำกัดหลายประการ เช่น ความยากในการวัดผลที่ไม่มีมูลค่าเป็นตัวเงิน การขาดข้อมูลที่ครบถ้วน การกำหนดอัตรารีดลดที่เหมาะสม ความซับซ้อนของโครงการ และปัจจัยทางการเมือง การแก้ไขข้อจำกัดเหล่านี้ต้องอาศัยการพัฒนาเครื่องมือใหม่ ๆ และการใช้ SCBA ควบคู่กับแนวทางการวิเคราะห์อื่น ๆ เพื่อให้การตัดสินใจเชิงนโยบายมีความถูกต้องและมีประสิทธิภาพมากขึ้น

2.9.2 แนวทางในการพัฒนาเครื่องมือวิเคราะห์ต้นทุนและผลประโยชน์ที่เหมาะสมกับบริบทของจังหวัด

1. การพัฒนาฐานข้อมูลท้องถิ่น ควรมีการจัดทำฐานข้อมูลโครงการพัฒนาสังคมระดับจังหวัด โดยเก็บข้อมูลต้นทุนและผลประโยชน์ของโครงการที่ผ่านมา เพื่อใช้เป็นเกณฑ์เปรียบเทียบในอนาคต และหน่วยงานท้องถิ่นควรร่วมมือกับมหาวิทยาลัยและสถาบันวิจัยเพื่อพัฒนาระบบการเก็บข้อมูลและการประเมินผล

2. การใช้เครื่องมือวิเคราะห์ที่เรียบง่ายและเหมาะสมกับบริบทของจังหวัด ควรพัฒนาแบบจำลองการวิเคราะห์ต้นทุน - ผลประโยชน์ที่เหมาะสมกับโครงการขนาดเล็กและกลาง เพื่อให้หน่วยงานระดับจังหวัดสามารถนำไปใช้ได้ง่ายขึ้น และควรใช้ Multi-Criteria Analysis (MCA) ควบคู่กับ SCBA เพื่อพิจารณาปัจจัยที่ไม่สามารถวัดเป็นตัวเงินได้ เช่น ความพึงพอใจของประชาชน

3. การอบรมและพัฒนาศักยภาพของเจ้าหน้าที่ ควรมีการอบรมให้เจ้าหน้าที่ท้องถิ่นสามารถใช้ SCBA ในการวิเคราะห์โครงการพัฒนาสังคม และอาจจัดตั้งศูนย์สนับสนุนการวิเคราะห์โครงการ (Project Evaluation Support Center) ในระดับจังหวัดเพื่อให้คำปรึกษาแก่หน่วยงานที่ต้องการใช้ SCBA

4. การพัฒนาแนวทางการวัดผลกระทบทางสังคม ควรใช้ Social Return on Investment (SROI) ควบคู่กับ SCBA เพื่อให้สามารถประเมินผลกระทบทางสังคมในเชิงคุณภาพได้ดีขึ้น และควรพัฒนา ตัวชี้วัดทางสังคมและสิ่งแวดล้อมที่เหมาะสมกับโครงการพัฒนาสังคม เช่น ตัวชี้วัดความเป็นอยู่ที่ดีของประชาชน (Well-being Index)

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายเกี่ยวกับการใช้ SCBA ในการตัดสินใจเกี่ยวกับโครงการพัฒนาสังคม

1. บูรณาการ SCBA ในกระบวนการตัดสินใจภาครัฐ ควรกำหนดให้ Social Cost-Benefit Analysis (SCBA) เป็นส่วนหนึ่งของการวิเคราะห์ความคุ้มค่าของโครงการพัฒนาสังคมทุกระดับ ตั้งแต่ระดับท้องถิ่นถึงระดับประเทศ หน่วยงานภาครัฐควรออกระเบียบหรือแนวปฏิบัติที่ชัดเจนเกี่ยวกับการใช้ SCBA ในการพิจารณาอนุมัติโครงการ

2. กำหนดเกณฑ์การประเมินที่ครอบคลุมมิติสังคม สิ่งแวดล้อม และเศรษฐกิจ นอกจากการวิเคราะห์ผลตอบแทนทางเศรษฐกิจแล้ว ควรนำปัจจัยทางสังคม เช่น คุณภาพชีวิต สุขภาพ ความเสมอภาค และสิ่งแวดล้อม มาพิจารณาอย่างเป็นระบบการกำหนดเกณฑ์ต้องคำนึงถึงผลกระทบต่อกลุ่มเปราะบาง เช่น คนยากจน ผู้สูงอายุ และคนพิการ

3. ปรับปรุงกระบวนการประเมินผลกระทบที่ไม่เป็นตัวเงิน ใช้วิธีการประเมินต้นทุนและผลประโยชน์ที่ไม่ใช่เชิงเศรษฐกิจ เช่น Contingent Valuation (CV) หรือ Hedonic Pricing Method (HPM) เพื่อสะท้อนมูลค่าของสิ่งที่ไม่มียาตลาด เช่น ความเป็นอยู่ของชุมชน

4. ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของภาคประชาชน และภาคเอกชน ควรเปิดโอกาสให้ประชาชนและภาคเอกชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพิจารณาผลกระทบของโครงการ โดยใช้ SCBA เป็นเครื่องมือหลักจัดทำกรับฟังความคิดเห็นของประชาชน (Public Hearing) ก่อนตัดสินใจอนุมัติโครงการ

5. พัฒนาแพลตฟอร์มดิจิทัลเพื่อรองรับการใช้ SCBA ควรมีการพัฒนาเครื่องมือดิจิทัล เช่น Dashboard หรือ Web-based Tool เพื่อช่วยให้หน่วยงานภาครัฐสามารถวิเคราะห์และเปรียบเทียบโครงการพัฒนาสังคมได้สะดวกและโปร่งใส ใช้ Big Data และ AI ในการประมวลผลข้อมูลเพื่อลดอคติในการวิเคราะห์

6. สร้างกลไกการติดตามและประเมินผลโครงการระยะยาว ไม่ควรใช้ SCBA เพียงแค่ตอนพิจารณาอนุมัติโครงการ แต่ต้องมีระบบติดตามผล (Monitoring & Evaluation) เพื่อตรวจสอบว่าโครงการบรรลุผลตามเป้าหมายหรือไม่ใช้ SCBA ในการปรับปรุงนโยบายและโครงการพัฒนาสังคมอย่างต่อเนื่อง

7. กำหนดนโยบายสนับสนุนโครงการที่ส่งเสริมความยั่งยืน ให้ความสำคัญกับโครงการที่ช่วยลดความเหลื่อมล้ำทางสังคม เพิ่มคุณภาพชีวิตของประชาชน และส่งเสริมเศรษฐกิจหมุนเวียนสนับสนุนโครงการที่ช่วยลด Externalities เชิงลบ เช่น มลพิษ สิ่งแวดล้อมเสื่อมโทรม และความขัดแย้งในชุมชน

8. อบรมบุคลากรภาครัฐเกี่ยวกับการใช้ SCBA ควรมีหลักสูตรฝึกอบรมสำหรับข้าราชการ ผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และหน่วยงานรัฐวิสาหกิจ เพื่อเพิ่มความเข้าใจและความสามารถในการใช้ SCBA อย่างถูกต้อง

9. ออกมาตรการจูงใจให้ภาคเอกชนใช้ SCBA ภาครัฐสามารถให้สิทธิประโยชน์ทางภาษีสู่ภาคเอกชนที่ใช้ SCBA ในการวิเคราะห์โครงการ CSR หรือโครงการลงทุนเพื่อสังคมสนับสนุน Public-Private Partnership (PPP) โดยกำหนดให้ SCBA เป็นเครื่องมือวิเคราะห์ในโครงการร่วมทุนภาครัฐและเอกชน

10. ส่งเสริมการศึกษาวิจัยและพัฒนาแนวทาง SCBA ที่เหมาะสมกับบริบทไทย สนับสนุนสถาบันการศึกษาและนักวิจัยให้พัฒนา แบบจำลอง SCBA ที่เหมาะสมกับบริบทของประเทศไทย เผยแพร่ งานวิจัยและกรณีศึกษาเกี่ยวกับ SCBA ให้หน่วยงานภาครัฐและเอกชนสามารถนำไปใช้ประโยชน์

การวิเคราะห์ต้นทุนและผลประโยชน์ทางสังคมเป็นเครื่องมือสำคัญในการประเมินความคุ้มค่าของโครงการและนโยบายต่างๆ โดยคำนึงถึงผลกระทบในมิติต่างๆ เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อสังคม การใช้ SCBA อย่างมีประสิทธิภาพสามารถช่วยให้การตัดสินใจมีความรอบคอบและยั่งยืนมากขึ้น ซึ่งเป็นหัวใจสำคัญของการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมที่สมดุล

2.10 สถานการณ์ทางสังคมที่สำคัญ

2.10.1 โครงสร้างประชากรและสังคมสูงวัย

ประเทศไทยกำลังก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุอย่างรวดเร็ว โดยมีแนวโน้มว่าในอีกไม่กี่ปีข้างหน้าจะกลายเป็น “สังคมผู้สูงอายุโดยสมบูรณ์” (complete aged society) ซึ่งหมายความว่า ประชากรมากกว่าร้อยละ 20 ของประชากรทั้งหมด จะมีอายุเกิน 60 ปี ขึ้นไป การเปลี่ยนแปลงทางโครงสร้างประชากรเช่นนี้ส่งผลกระทบต่อระบบเศรษฐกิจ แรงงาน สวัสดิการ และการวางแผนพัฒนาประเทศในระยะยาวอย่างมีนัยสำคัญ

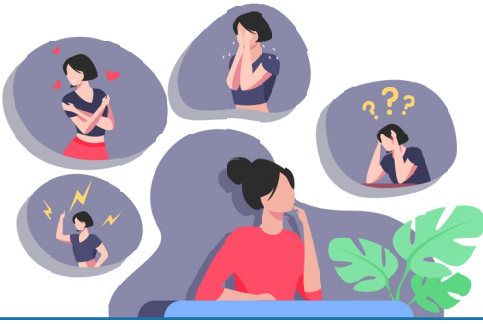
หนึ่งในประเด็นที่สำคัญคือ ภาระการดูแลผู้สูงอายุที่เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง ขณะที่จำนวนประชากรวัยแรงงานกลับลดลง สถานการณ์นี้นำไปสู่การพึ่งพิงเชิงโครงสร้างทางเศรษฐกิจ โดยเฉพาะในระดับครอบครัวที่ต้องรับภาระดูแลผู้สูงวัยโดยตรง ส่งผลให้เกิดความเครียดทางจิตใจและเศรษฐกิจในกลุ่มผู้ดูแล โดยเฉพาะในครัวเรือนที่มีรายได้น้อย

ในเชิงสังคม ผู้สูงอายุจำนวนมากมีแนวโน้มอาศัยอยู่เพียงลำพัง โดยเฉพาะในชนบทที่บุตรหลานย้ายถิ่นเพื่อเข้าสู่ระบบแรงงานในเมือง ส่งผลให้ผู้สูงอายุจำนวนมากขาดการพึ่งพิงทางสังคมและอารมณ์ อีกทั้งยังประสบปัญหาด้านสุขภาพทั้งทางกายและจิตใจ อาทิ ภาวะสมองเสื่อม ความเหงา และภาวะซึมเศร้า เป็นต้น

ในด้านของระบบบริการของรัฐในการดูแลผู้สูงอายุยังมีข้อจำกัด โดยเฉพาะด้านการดูแลระยะยาวที่ยังไม่สามารถให้บริการได้ครอบคลุมทั่วประเทศ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจำนวนมากขาดความพร้อมทั้งด้านบุคลากร งบประมาณ และองค์ความรู้ ส่งผลให้การดูแลผู้สูงอายุในระดับพื้นที่ยังอยู่ในระดับเบื้องต้นและไม่ยั่งยืน

แนวทางการพัฒนาเพื่อรองรับสังคมสูงวัยจำเป็นต้องมีการปฏิรูประบบ เช่น การพัฒนา Care Manager ในระดับท้องถิ่น การส่งเสริมระบบอาสาสมัครดูแลผู้สูงอายุ การสนับสนุนเศรษฐกิจผู้สูงวัย และการสร้างเมืองที่เป็นมิตรกับผู้สูงอายุ (age-friendly city) ควบคู่ไปกับการส่งเสริมสุขภาพเชิงป้องกันในทุกช่วงวัย

ท้ายที่สุด รัฐจำเป็นต้องวางแผนสวัสดิการระยะยาวที่มั่นคงและมีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะการจัดการกองทุนบำเหน็จบำนาญ การสนับสนุนระบบประกันสุขภาพที่ครอบคลุม และการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีในการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุ เพื่อให้เกิดความยั่งยืนและตอบโจทย์การเปลี่ยนผ่านประชากรในระยะยาว

2.10.2 ปัญหาเด็ก เยาวชน และแม่วัยรุ่น

เด็กและเยาวชนเป็นกลุ่มเป้าหมายสำคัญในการพัฒนาทุนมนุษย์ของประเทศ แต่กลับพบว่ายังมีความเปราะบางหลากหลายด้านที่ส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตและโอกาสในการพัฒนา โดยเฉพาะในด้านการศึกษา สุขภาพ และสิทธิในความคุ้มครองจากความเสี่ยงและการเลือกปฏิบัติ ซึ่งสะท้อนถึงข้อจำกัดของกลไกเชิงนโยบายและปฏิบัติในระดับพื้นที่

ปัญหาเด็กหลุดออกจากระบบการศึกษายังคงเป็นประเด็นสำคัญ โดยเฉพาะในพื้นที่ชายขอบหรือครอบครัวยากจน ที่เด็กต้องออกจากโรงเรียนเพื่อช่วยหารายได้ หรือไม่สามารถแบกรับค่าใช้จ่ายทางการศึกษาได้ ส่งผลให้เด็กเหล่านี้ขาดโอกาสในการพัฒนา และเสี่ยงต่อการเข้าสู่วงจรความยากจนซ้ำซ้อน

แม่วัยรุ่นเป็นอีกหนึ่งกลุ่มที่ประสบปัญหาเชิงโครงสร้าง ทั้งในมิติของสุขภาพ การศึกษา และการเข้าสู่ตลาดแรงงาน การขาดความรู้และทักษะด้านการดูแลบุตร รวมถึงการถูกตีตราทางสังคม ส่งผลให้แม่วัยรุ่นจำนวนมากต้องเผชิญกับปัญหาเรื้อรังทั้งด้านเศรษฐกิจและจิตใจ

ระบบบริการที่เกี่ยวข้องกับเด็กและเยาวชนยังขาดความเชื่อมโยงและบูรณาการ เช่น ระบบติดตามนักเรียน ระบบสวัสดิการเด็กในครัวเรือนยากจน และระบบป้องกันความรุนแรงในครอบครัว ส่งผลให้เด็กจำนวนมากตกหล่นจากการคุ้มครอง และไม่สามารถเข้าถึงบริการได้อย่างทั่วถึง

การส่งเสริมสุขภาวะเด็กและเยาวชนจึงต้องดำเนินการในลักษณะองค์รวม (holistic approach) ครอบคลุมทั้งการพัฒนาในเชิงป้องกัน ส่งเสริม และเยียวยา ควบคู่กับการสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเติบโตอย่างมีคุณภาพ เช่น ศูนย์เด็กเล็กคุณภาพ พื้นที่สร้างสรรค์ และบริการให้คำปรึกษาในโรงเรียน

รัฐควรสนับสนุนการมีส่วนร่วมของชุมชน องค์กรปกครองท้องถิ่น และภาคประชาสังคมในการพัฒนาและดูแลเด็กและเยาวชนในเชิงพื้นที่ รวมถึงจัดตั้งกองทุนสนับสนุนกลุ่มแม่วัยรุ่น และพัฒนาแพลตฟอร์มข้อมูลเด็กและเยาวชนในระดับตำบล เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการออกแบบนโยบายอย่างแม่นยำ

2.10.3 ความเปราะบางของครอบครัว

โครงสร้างครอบครัวไทยในยุคปัจจุบันกำลังเปลี่ยนแปลงจากครอบครัวขยายไปสู่ครอบครัวเดี่ยวหรือครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวมากขึ้น ส่งผลต่อระบบการดูแลสมาชิกในครอบครัว โดยเฉพาะกลุ่มเด็ก ผู้สูงอายุ และคนพิการที่ต้องพึ่งพิงการดูแลจากญาติพี่น้อง การขาดบทบาทของพ่อแม่ในการเลี้ยงดูบุตรในบางพื้นที่ เช่น เขตเมืองและชุมชนแออัด มีแนวโน้มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง

การหย่าร้างและการแยกกันอยู่ของคู่สมรสในกลุ่มวัยแรงงานเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้ครอบครัวเข้าสู่ภาวะเปราะบาง โดยเฉพาะในเขตเมืองใหญ่ที่พบครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวและการเลี้ยงดูโดยปู่ย่าตายายเพิ่มขึ้น ปัจจัยเหล่านี้นำไปสู่ปัญหาการขาดวินัยของเด็ก ความเครียดในครอบครัว และภาวะซึมเศร้าในผู้สูงอายุ

ในชนบท ปัญหาครอบครัวยากจนที่มีสมาชิกต้องพึ่งพิง เช่น เด็ก ผู้สูงอายุ หรือผู้พิการ เป็นภาระสำคัญที่ส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตโดยรวมครัวเรือนเหล่านี้มักมีรายได้ไม่เพียงพอและขาดโอกาสในการเข้าถึงบริการทางสังคมขั้นพื้นฐาน เช่น การศึกษา การรักษาพยาบาล และสวัสดิการด้านสุขภาพ

ความรุนแรงในครอบครัวยังคงเป็นปัญหาเรื้อรังในหลายพื้นที่ โดยเฉพาะในกลุ่มวัยแรงงาน ซึ่งเกิดจากความเครียดทางเศรษฐกิจ ปัญหาสารเสพติด และความล้มเหลวในการสื่อสารภายในครอบครัว ส่งผลให้เกิดการกระทำรุนแรงทั้งทางร่างกายและจิตใจ โดยกลุ่มผู้หญิงวัยกลางคนเป็นกลุ่มที่ได้รับผลกระทบสูงสุด

ระบบสนับสนุนทางสังคมสำหรับครอบครัวเปราะบางยังไม่เพียงพอ โดยเฉพาะในระดับท้องถิ่น องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจำนวนมากยังขาดทรัพยากรและบุคลากรในการดูแลและติดตามครอบครัวกลุ่มเสี่ยงอย่างเป็นระบบ จึงจำเป็นต้องพัฒนากลไกเฝ้าระวังและให้คำปรึกษาเชิงรุกในระดับชุมชน

ข้อเสนอเชิงนโยบายที่สำคัญคือ การจัดตั้งหน่วยเคลื่อนที่ดูแลครอบครัวหรือ Family Social Workers ในเขตเมือง และทีมติดตามครอบครัวในพื้นที่ชนบท รวมทั้งจัดสรรงบประมาณให้องค์กรท้องถิ่นในการส่งเสริมกิจกรรมสำหรับครอบครัว เช่น พื้นที่เรียนรู้สำหรับพ่อแม่-ลูก และกลุ่มสนับสนุนสำหรับครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว

2.10.4 คนพิการและการเข้าถึงสิทธิ

คนพิการในประเทศไทยมีจำนวนเพิ่มขึ้นทุกปี โดยเฉพาะในกลุ่มอายุ 60 ปีขึ้นไป ซึ่งสะท้อนถึงการเข้าสู่สังคมสูงวัยและการขาดระบบป้องกันความพิการอย่างมีประสิทธิภาพ แม้ว่าจะมีกฎหมายและนโยบายสนับสนุนการจ้างงานและการเข้าถึงบริการสำหรับคนพิการ แต่ในทางปฏิบัติยังพบข้อจำกัดจำนวนมากทั้งด้านกายภาพ สังคม และระบบราชการ

ในพื้นที่ชนบท คนพิการประสบปัญหาในการเข้าถึงบริการด้านสาธารณสุข การศึกษา และอาชีพอย่างมาก เนื่องจากข้อจำกัดด้านการเดินทาง การไม่มีสิ่งอำนวยความสะดวก และการขาดการประสานงานของหน่วยงานในพื้นที่ ขณะที่ในเขตเมือง คนพิการต้องเผชิญกับความแออัดของพื้นที่ ระบบขนส่งที่ไม่เป็นมิตร และการเลือกปฏิบัติในการจ้างงาน

แม้มีข้อกำหนดตามมาตรา 33 และ 35 ที่ส่งเสริมการจ้างงานคนพิการในสถานประกอบการ แต่การบังคับใช้อย่างจริงจังยังมีข้อจำกัด โดยเฉพาะในจังหวัดขนาดเล็กและองค์กรภาครัฐที่ยังไม่สามารถตอบสนองต่อข้อกำหนดดังกล่าวได้อย่างมีประสิทธิภาพ

การฝึกทักษะอาชีพสำหรับคนพิการยังมีลักษณะกระจายตัวและไม่ตรงกับความต้องการของตลาดแรงงานในพื้นที่ การออกแบบหลักสูตรและวิธีการฝึกต้องคำนึงถึงความสามารถเฉพาะของคนพิการแต่ละกลุ่ม และควรมีการติดตามผลอย่างต่อเนื่องเพื่อให้การฝึกอบรมเกิดผลลัพธ์ที่เป็นรูปธรรม

อีกหนึ่งประเด็นสำคัญคือ การสนับสนุนผู้ดูแลคนพิการ ซึ่งมักเป็นสมาชิกในครอบครัวที่ต้องเสียสละเวลาและโอกาสในการทำงานเพื่อดูแลคนพิการอย่างใกล้ชิด รัฐควรมีระบบสวัสดิการ สนับสนุนรายได้ และจัดอบรมผู้ดูแลอย่างเป็นระบบเพื่อเพิ่มคุณภาพชีวิตของทั้งผู้พิการและผู้ดูแล

นโยบายระดับประเทศควรให้ความสำคัญกับการบูรณาการบริการสำหรับคนพิการทั้งในระดับพื้นที่และระดับชาติ เช่น การจัดตั้งศูนย์ฝึกอาชีพ คนพิการประจำจังหวัด ปรับปรุงสิ่งอำนวยความสะดวกในสถานที่ราชการ และสร้างระบบฐานข้อมูลที่สามารถใช้ในการวางแผนและติดตามความก้าวหน้าในระดับพื้นที่

2.10.5 ความยากจนเรื้อรังและความเหลื่อมล้ำเชิงพื้นที่

ปัญหาความยากจนในประเทศไทยไม่ได้เป็นเพียงปรากฏการณ์ทางเศรษฐกิจเท่านั้น แต่ยังเป็นผลสะท้อนของโครงสร้างสังคมที่ไม่เท่าเทียมกัน โดยเฉพาะในกลุ่มจังหวัดที่มีสัดส่วนครัวเรือนยากจนสูง เช่น ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคเหนือ และภาคใต้ตอนล่าง ครัวเรือนเหล่านี้มักขาดโอกาสในการเข้าถึงที่ดินทำกิน การศึกษา และแหล่งทุน

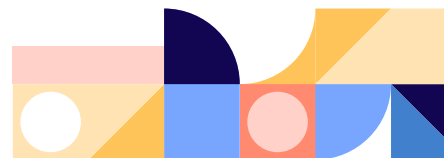
การกระจายตัวของความยากจนพบได้ทั้งในพื้นที่ชนบทและเขตเมือง โดยในเมืองนั้น ความยากจนมักแฝงอยู่ในรูปแบบของครัวเรือนแออัด รายได้ไม่แน่นอน และค่าใช้จ่ายสูง เช่น ค่าที่อยู่อาศัย ค่าขนส่ง และค่าเลี้ยงดูบุตร ปัจจัยเหล่านี้ทำให้ประชาชนกลุ่มเปราะบางในเมืองมีความเสี่ยงที่จะตกหล่นจากระบบสวัสดิการของรัฐ

ในชนบท ความยากจนสัมพันธ์กับความเหลื่อมล้ำเชิงพื้นที่ เช่น การไม่มีถนนเข้าถึง หมู่บ้านอยู่ห่างจากโรงเรียนหรือโรงพยาบาล และการขาดโครงสร้างพื้นฐานด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ ส่งผลให้ประชาชนในพื้นที่ห่างไกลขาดโอกาสในการพัฒนาศักยภาพและไม่สามารถเข้าถึงทรัพยากรที่รัฐจัดสรรได้อย่างเท่าเทียม

มาตรการช่วยเหลือของรัฐในหลายพื้นที่ยังคงเป็นลักษณะเฉพาะหน้า เช่น การแจกเงิน การให้ถุงยังชีพ หรือการลดค่าน้ำค่าไฟ ซึ่งแม้จะมีประโยชน์ในระยะสั้น แต่ไม่สามารถแก้ไขความยากจนในเชิงโครงสร้างได้อย่างยั่งยืน จึงจำเป็นต้องมีการปฏิรูประบบสวัสดิการให้มีความแม่นยำทั่วถึง และสอดคล้องกับความต้องการของแต่ละพื้นที่

แนวทางหนึ่งที่สามารถดำเนินการได้คือการเสริมสร้างระบบเศรษฐกิจฐานรากในระดับชุมชน เช่น การจัดตั้งวิสาหกิจชุมชน การสนับสนุนเกษตรอินทรีย์ และการเชื่อมโยงผู้ผลิตกับตลาดโดยตรงผ่านแพลตฟอร์มดิจิทัล สิ่งเหล่านี้จะช่วยเพิ่มรายได้ ลดต้นทุน และลดการพึ่งพากลไกตลาดที่เอาเปรียบผู้ผลิตรายย่อย

การพัฒนาระบบข้อมูลกลุ่มเป้าหมายที่สามารถระบุกลุ่มเปราะบางในระดับครัวเรือนได้อย่างแม่นยำเป็นอีกประเด็นสำคัญ โดยเฉพาะระบบ TPMAP ที่ควรถูกใช้เพื่อวางแผนการจัดสรรงบประมาณและบริการสาธารณะอย่างมีประสิทธิภาพ มากกว่าการเป็นเพียงเครื่องมือรายงานผล

บทที่ 3

อภิปรายผลการศึกษา

การอภิปรายผลการติดตามและขับเคลื่อนแผนปฏิบัติการด้านการพัฒนาสังคมจังหวัด ประจำปีงบประมาณ 2568 จะนำเสนอรายละเอียดตามลำดับหัวข้อต่อไปนี้ (1) ภาพรวมของการติดตามผลการขับเคลื่อนแผนปฏิบัติการด้านการพัฒนาสังคมจังหวัด (2) ผลการศึกษาเชิงปริมาณ (3) ผลการศึกษาเชิงคุณภาพ และ (4) ผลการวิเคราะห์ต้นทุนและผลประโยชน์ทางสังคม (Social Cost-Benefit Analysis)

3.1 ภาพรวมของการติดตามผลการขับเคลื่อนแผนปฏิบัติการด้านการพัฒนาสังคมจังหวัด

ขั้นตอนการดำเนินงานของโครงการนี้แบ่งออกเป็น 3 ส่วนหลักคือ การศึกษาเอกสาร การวิจัยเชิงปริมาณ และการวิจัยเชิงคุณภาพ ในส่วนของภาพรวมของการติดตามผลการขับเคลื่อนแผนปฏิบัติการด้านการพัฒนาสังคมจังหวัดนั้น ได้ใช้การวิจัยโดยการศึกษาดOCUMENTARY RESEARCH ซึ่งประกอบด้วย 1) การศึกษารายละเอียดโครงสร้างแผนปฏิบัติการ โดยเริ่มต้นจากการตรวจสอบโครงสร้างแผนฯ ของแต่ละจังหวัดตามเกณฑ์สำคัญ เช่น วัตถุประสงค์ ยุทธศาสตร์ มาตรการติดตามผล และการพิจารณาความเหมาะสมของแผนในแต่ละพื้นที่ 2) การตรวจสอบความครอบคลุม โดยดำเนินการวิเคราะห์แผนฯ เพื่อให้แน่ใจว่าได้ครอบคลุมปัญหาสังคมสำคัญ เช่น การดูแลกลุ่มเปราะบาง และการลดความเหลื่อมล้ำทางสังคม 3) การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา (Content Analysis) เพื่อระบุแนวโน้มและรูปแบบของการดำเนินงานในแต่ละจังหวัด 4) การเปรียบเทียบระหว่างจังหวัด โดยทำการวิเคราะห์ความแตกต่างในกลยุทธ์และมาตรการที่ใช้ในแต่ละจังหวัด และ 5) การตรวจสอบปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จ อาทิ การสนับสนุนจากภาครัฐ การมีส่วนร่วมของหน่วยงานต่าง ๆ และการจัดสรรงบประมาณ

การอภิปรายผลการศึกษาในส่วนนี้ได้นำเสนอโดยเรียงลำดับตามหัวข้อหลัก 3 ส่วน คือ (1) ภาพรวมตามปัญหาและอุปสรรคที่สำคัญ (Pain Points) และการเชื่อมโยงกับงบประมาณ (2) การอภิปรายผลการดำเนินโครงการของ 76 จังหวัด ตามแนวทาง Social Cost-Benefit Analysis (SCBA) และ (3) สรุปข้อเสนอแนะจากการวิเคราะห์ ดังต่อไปนี้

3.1.1 ภาพรวมตามปัญหา และอุปสรรคที่สำคัญ (Pain Points) และการเชื่อมโยงกับ งบประมาณ

จากการศึกษาและวิเคราะห์
แผนปฏิบัติการด้านการพัฒนา
สังคมของ 76 จังหวัด เผยให้เห็นถึง
ปัญหาและอุปสรรคที่สำคัญ (Pain
Points) ซึ่งได้จากการวิเคราะห์
ข้อมูลเชิงลึกจากการติดตามผล
และมุมมองของ ผู้ปฏิบัติงาน
เป็นอุปสรรคสำคัญต่อการบรรลุ
เป้าหมายที่ตั้งไว้ และส่งผลกระทบ
โดยตรงต่อประสิทธิภาพการจัดสรร
งบประมาณ รวมถึงความคุ้มค่า
เชิงต้นทุน - ผลประโยชน์ทางสังคม
(Social Cost-Benefit Analysis:
SCBA) ของแผนโดยรวม เนื้อหา
ในส่วนนี้จึงเป็นการวิเคราะห์ Pain
Points หลัก 4 ประการ ที่ได้
จากผลการศึกษาการวิเคราะห์
แผนปฏิบัติการด้านการพัฒนา
สังคม 76 จังหวัด แล้วเชื่อมโยงให้
เห็นว่าปัญหาและอุปสรรคดังกล่าว
ส่งผลกระทบต่องบประมาณที่
จัดสรรไปในแต่ละด้าน และท้าทาย
การบรรลุ “ผลประโยชน์ทางสังคม”
ที่แผนคาดหวังไว้อย่างไร

Pain Point 1

การกระจายตัวของประชากรที่อยู่ห่างไกลกัน (เชิงภูมิศาสตร์/การเข้าถึง)

การวิเคราะห์

ปัญหาและอุปสรรคนี้น่าจะชี้ว่า แม้จะมีโครงการและงบประมาณจัดสรรไปแล้ว แต่การเข้าถึงกลุ่มเปราะบางในพื้นที่ห่างไกลยังคงเป็นความท้าทายสำคัญ ซึ่งอาจทำให้ประสิทธิภาพของงบประมาณลดลงเมื่อต้องรับมือกับ “ต้นทุนจากการกระจายตัวของประชากร” (ตามแนวคิด Social Costs)

การเชื่อมโยงกับงบประมาณ

หากงบประมาณในแต่ละจังหวัดถูกจัดสรรไปโดยไม่ได้มีกลยุทธ์เฉพาะเจาะจงสำหรับการเข้าถึงพื้นที่ห่างไกล เช่น งบประมาณสำหรับหน่วยเคลื่อนที่หรือเทคโนโลยีดิจิทัล แม้จะมีงบประมาณสูง ผลลัพธ์ที่ได้อาจไม่เต็มที่ หรือมีต้นทุนต่อหน่วยสูงกว่าปกติเพื่อเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายเหล่านี้

สิ่งที่บ่งชี้

จังหวัดที่มีสัดส่วนประชากรในพื้นที่ห่างไกลสูง อาจจำเป็นต้องจัดสรรงบประมาณเพิ่มขึ้น หรือมีโครงการที่เน้นการเข้าถึงเชิงรุกโดยเฉพาะ

Pain Point 2

ปัญหาทางเศรษฐกิจที่ยังมีผลกระทบอย่างต่อเนื่อง (เชิงเศรษฐกิจ/ความเป็นอยู่)

การวิเคราะห์

ปัญหานี้ทำให้กลุ่มเปราะบางยังต้องการความช่วยเหลืออย่างต่อเนื่อง และเข้าถึงบริการได้จำกัด ซึ่งเป็น “ต้นทุนจากปัญหาเศรษฐกิจ” (ตามแนวคิด Social Costs) ที่ต้องมีการจัดสรรทรัพยากรเพื่อบรรเทาและฟื้นฟู

การเชื่อมโยงกับงบประมาณ

จากข้อมูลสรุปโครงการและงบประมาณ จำแนกตามแผนย่อย จะเห็นว่า “การพัฒนาคุณภาพชีวิต” และ “การพัฒนาศักยภาพกลุ่มเป้าหมาย” ซึ่งรวมถึงประเด็นเศรษฐกิจ เช่น การสร้างอาชีพ มีสัดส่วนงบประมาณที่สำคัญ สะท้อนว่าจังหวัดต่าง ๆ เล็งเห็นความสำคัญของปัญหานี้

สิ่งที่บ่งชี้

จังหวัดที่เผชิญปัญหาเศรษฐกิจรุนแรงกว่า อาจต้องจัดสรรงบประมาณในด้าน “การพัฒนาคุณภาพชีวิต” และ “การพัฒนาศักยภาพกลุ่มเป้าหมาย” ที่สูงเป็นพิเศษ และต้องพิจารณาว่า งบประมาณที่จัดสรรนั้นเพียงพอต่อขนาดของปัญหาหรือไม่

Pain Point 3

การขาดการมีส่วนร่วมของประชาชน (เชิงกระบวนการ/ประชาสังคม)

การวิเคราะห์

การขาดการมีส่วนร่วมที่แท้จริงจะส่งผลกระทบต่อ “การสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชน” ซึ่งเป็นหนึ่งใน “ผลประโยชน์ทางสังคม” ที่คาดหวัง การที่ประชาชนไม่เข้ามามีส่วนร่วมอาจทำให้โครงการไม่ตรงกับความต้องการจริง และส่งผลต่อความยั่งยืน

การเชื่อมโยงกับงบประมาณ

การเชื่อมโยงกับงบประมาณ งบประมาณที่จัดสรรให้โครงการต่าง ๆ ควรมีส่วนหนึ่งที่สนับสนุนกิจกรรมการมีส่วนร่วมผ่านกระบวนการมีส่วนร่วม เช่น การประชุมเชิงปฏิบัติการ การระดมความคิดเห็น และ การรับฟังเสียงสะท้อนจากประชาชนและองค์กร หากงบประมาณในส่วนนี้มีน้อยหรือกระบวนการมีส่วนร่วมไม่เอื้ออำนวยก็อาจเป็นสาเหตุของ Pain Point นี้ได้

สิ่งที่บ่งชี้

การใช้งบประมาณที่เน้น “กิจกรรมที่ทำได้ง่าย” มากกว่า “กิจกรรมที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วมอย่างลึกซึ้ง” อาจเป็นปัจจัยหนึ่ง

Pain Point 4

การนำข้อมูล Big Data (TPMAP) ไปใช้ประโยชน์ได้ไม่เต็มที่ (เชิงข้อมูล/การบริหารจัดการ)

การวิเคราะห์

การไม่สามารถใช้ข้อมูล TPMAP ได้เต็มที่ ทำให้การตัดสินใจและจัดสรรทรัพยากร (งบประมาณ) อาจไม่แม่นยำและไม่ตรงจุดเท่าที่ควร ซึ่งส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพของ “ต้นทุนทางการบริหารจัดการ” และอาจทำให้ไม่เกิด “ผลประโยชน์ทางสังคม” สูงสุด

การเชื่อมโยงกับงบประมาณ

แม้จะมีการลงทุนในระบบ TPMAP แล้ว (เป็นส่วนหนึ่งของต้นทุนบริหารจัดการ) แต่การขาดการนำไปใช้ประโยชน์อย่างเต็มที่บ่งชี้ว่า อาจต้องมีการลงทุนเพิ่มเติมในการพัฒนาบุคลากรทักษะการวิเคราะห์ข้อมูล หรือการสร้างกลไกที่เชื่อมโยงข้อมูลสู่การปฏิบัติให้ชัดเจนขึ้น

3.1.2 การอภิปรายผลการดำเนินโครงการของ 76 จังหวัด ตามแนวทาง Social Cost-Benefit Analysis (SCBA)

ในส่วนนี้เป็นการอภิปรายผลการดำเนินโครงการของ 76 จังหวัดโดยใช้กรอบแนวคิดการวิเคราะห์ต้นทุน - ผลประโยชน์ทางสังคม (Social Cost-Benefit Analysis - SCBA) เพื่อประเมินความคุ้มค่าของการลงทุนด้านการพัฒนาสังคม ซึ่งจะพิจารณาทั้ง “ผลประโยชน์ทางสังคม” ที่แผนมุ่งหวังจะสร้าง และ “ต้นทุนทางสังคม” ที่เกิดขึ้นจริงจากการดำเนินงาน รวมถึงต้นทุนแฝงที่เกิดจากปัญหาและอุปสรรคสำคัญ (Pain Points) ที่แผนเผชิญอยู่ เพื่อให้เห็นภาพรวมของความคุ้มค่าและความท้าทายในการขับเคลื่อนงานพัฒนาสังคมได้อย่างชัดเจนและเป็นรูปธรรม

1) ผลประโยชน์ทางสังคม (Social Benefits) ที่คาดหวัง

จากการวิเคราะห์ข้อมูลสรุปภาพรวมของแผนฯ ทั้ง 76 จังหวัด ซึ่งจัดถึงผลประโยชน์ทางสังคมที่แผนคาดหวังสูง ได้แก่ การลดความเหลื่อมล้ำ, การยกระดับคุณภาพชีวิต, ความมั่นคงทางสังคม, การพัฒนาที่ยั่งยืน, การเพิ่มศักยภาพทางเศรษฐกิจ และการสร้างการมีส่วนร่วม นอกจากนี้ จากการวิเคราะห์ข้อมูลตัวเลขของจำนวนโครงการและงบประมาณ จำแนกตามแผนย่อย จะเห็นว่างบประมาณถูกจัดสรรไปในแผนย่อยที่มุ่งเน้นผลประโยชน์เหล่านี้โดยตรง เช่น การพัฒนาคุณภาพชีวิต, การพัฒนาศักยภาพกลุ่มเป้าหมาย, การสร้างโอกาส, การลดความเหลื่อมล้ำ และการจัดสวัสดิการสังคม ซึ่งสอดคล้องกับเป้าหมาย Social Benefits ที่กำหนดไว้ จึงอภิปรายได้ว่า การจัดสรรงบประมาณที่กระจายตัวไปยังแผนย่อยเหล่านี้แสดงให้เห็นว่าทุกจังหวัดมีทิศทางที่สอดคล้องกับการสร้างผลประโยชน์ทางสังคมในมิติที่หลากหลาย อย่างไรก็ตาม ความท้าทายคือการแปลงงบประมาณและกิจกรรมเหล่านี้ให้เกิดผลลัพธ์เชิงประจักษ์ตามเป้าหมาย เช่น การเข้าถึงบริการ 85% หรือรายได้เพิ่ม 80% เนื่องจาก Pain Points ที่กล่าวไปข้างต้นอาจเป็นอุปสรรค

2) ต้นทุนทางสังคม (Social Costs) ที่ต้องพิจารณา

2.1) งบประมาณโครงการตามแผนปฏิบัติการด้านการพัฒนาสังคมจังหวัด ทั้ง 76 จังหวัด จากข้อมูลสรุปโครงการและงบประมาณ จำแนกตามจังหวัด และจำแนกตามแผนย่อย พบว่า มีจำนวนโครงการรวม 14,322 โครงการ รวมงบประมาณรวมทั้งสิ้น 12,708,614,222.67 บาท (ตารางที่ 3 และ 4) เป็นต้นทุนที่ชัดเจนและจับต้องได้ ซึ่งแสดงว่ามีการลงทุนจริงในแต่ละจังหวัดและแต่ละประเภทแผนย่อย ดังนี้

**แผนย่อยหลัก 8 ประเด็น
การจัดสรรโครงการและ
งบประมาณครอบคลุม
แผนย่อยหลัก 8 ประเด็น
ดังนี้**

(1)การพัฒนาเด็กและเยาวชน

(2)การพัฒนาผู้สูงอายุ

(3)การพัฒนาสตรีและครอบครัว

(4)การพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ

(5)การจัดสวัสดิการสังคม

**(6)การป้องกันและแก้ไขปัญหา
การค้ำฉวย**

**(7)การจัดการผลกระทบจากภัยพิบัติ
ทางธรรมชาติต่อกลุ่มเปราะบาง**

(8)การพัฒนาที่อยู่อาศัย

- แผนย่อยที่จังหวัดกำหนดเพิ่มเติม หลายจังหวัดได้เพิ่มเติมแผนย่อยที่สอดคล้องกับปัญหาความต้องการ และบริบทเฉพาะของพื้นที่ เพื่อตอบสนองประเด็นเร่งด่วน ดังนี้

การให้ความช่วยเหลือคนเร่ร่อน ขอดาน คนไร้ที่พึ่ง เป็นประเด็นสำคัญใน 6 จังหวัด (พระนครศรีอยุธยา สระบุรี พิษณุโลก ตรัง กาฬสินธุ์ และมหาสารคาม)

การป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติดและการฟื้นฟูบำบัด รวมถึงสุขภาพจิต เป็นเรื่องสำคัญใน 6 จังหวัด (สมุทรสงคราม สุพรรณบุรี น่าน นครศรีธรรมราช บึงกาฬ และหนองบัวลำภู) ซึ่งมีโครงการบรรจุในแผนรวมกว่า 115 โครงการ สะท้อนถึงความเร่งด่วนของปัญหานี้

- การกระจายตัวของโครงการและงบประมาณรายจังหวัด ปรากฏดังนี้

(1) จำนวนโครงการสูงสุด คือ จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ (490 โครงการ) รองลงมาคือ จังหวัดเลย (480 โครงการ) และจังหวัดน่าน (461 โครงการ)

(2) จำนวนโครงการน้อยที่สุด คือ จังหวัดเชียงราย (27 โครงการ) และจังหวัดสกลนคร (43 โครงการ)

(3) งบประมาณสูงสุด คือ จังหวัดนนทบุรี (1,461,737,822.00 บาท)

(4) งบประมาณน้อยที่สุด คือ จังหวัดเพชรบุรี (18,317,632.00 บาท)

2.2) ต้นทุนแฝง/ต้นทุนจากปัญหาเชิงโครงสร้าง คือ ต้นทุนที่สามารถนำมาวิเคราะห์เชื่อมโยงกับ Pain Points ได้โดยตรง ประกอบด้วย

- ต้นทุนจากการกระจายตัวของประชากร ทำให้การจัดบริการมีต้นทุนต่อหน่วยสูงขึ้น โดยเฉพาะในจังหวัดที่มีพื้นที่กว้างใหญ่หรือมีประชากรในพื้นที่ห่างไกลจำนวนมาก งบประมาณที่เท่ากันอาจได้ผลลัพธ์การเข้าถึงที่ต่างกัน

- ต้นทุนจากปัญหาเศรษฐกิจ ทำให้งบประมาณที่จัดสรรไปอาจต้องรองรับปัญหาพื้นฐานจำนวนมากก่อนที่จะสามารถสร้างผลลัพธ์เชิงยกระดับคุณภาพชีวิตได้จริง

- ต้นทุนจากการขาดการมีส่วนร่วม อาจทำให้งบประมาณถูกใช้ไปกับโครงการที่ไม่ตรงจุด หรือไม่ได้รับการสนับสนุนจากชุมชนเท่าที่ควร ส่งผลให้ประสิทธิภาพลดลง

- ต้นทุนจากการใช้ข้อมูลไม่เต็มที่ ทำให้การจัดสรรงบประมาณและการวางแผนอาจไม่ตอบโจทย์ปัญหาที่แท้จริงอย่างแม่นยำ ซึ่งเป็นต้นทุนด้านโอกาสที่เสียไป

ดังนั้น จึงอภิปรายได้ว่าแม้จะมีการจัดสรรงบประมาณอย่างชัดเจน (ดังตารางที่ 3 และ 4) แต่การดำรงอยู่ของ Pain Points ข้างต้นบ่งชี้ว่า “ต้นทุนทางสังคม” ที่แท้จริงในการดำเนินงานอาจสูงกว่าที่ปรากฏในตัวเลขงบประมาณ เนื่องจากต้องมีการลงทุนเพิ่มเติมเพื่อเอาชนะอุปสรรคเชิงโครงสร้าง เช่น ค่าใช้จ่ายในการเดินทางเข้าถึงพื้นที่ห่างไกล หรือ ต้นทุนในการจัดอบรมบุคลากรด้านข้อมูล หากไม่จัดการกับ Pain Points เหล่านี้ย่อมมีประสิทธิภาพ อาจทำให้เกิด “ความไม่คุ้มค่าทางสังคม” ได้ แม้จะมีงบประมาณจำนวนมากก็ตาม

ตารางที่ 2. สรุปจำนวนโครงการและงบประมาณ แผนปฏิบัติการด้านการพัฒนาสังคมจังหวัด
พ.ศ. 2568 จำแนกตามจังหวัด

สสว.	จังหวัด	จำนวนโครงการ/กิจกรรม	งบประมาณ (บาท)
สสว.1 ปทุมธานี	1. นนทบุรี	179	1,461,737,822.00
	2. นครนายก	141	44,218,098.00
	3. ปทุมธานี	118	408,620,492.00
	4. พระนครศรีอยุธยา	276	247,080,164.30
	5. สมุทรปราการ	290	323,910,712.00
	6. สระบุรี	161	426,019,938.00
	7. อ่างทอง	138	39,790,751.00
สสว.2 ชลบุรี	8. จันทบุรี	359	110,719,046.00
	9. ฉะเชิงเทรา	207	74,232,860.47
	10. ชลบุรี	239	89,384,138.00
	11. ตราด	84	21,786,863.00
	12. ปราจีนบุรี	206	101,477,894.00
	13. ระยอง	345	496,375,787.00
	14. สระแก้ว	70	46,797,885.00
สสว. 3 นครปฐม	15. กาญจนบุรี	225	91,675,212.00
	16. นครปฐม	244	54,054,550.00
	17. ประจวบคีรีขันธ์	490	145,150,452.00
	18. เพชรบุรี	108	18,317,632.00
	19. ราชบุรี	94	26,098,157.00
	20. สมุทรสงคราม	229	41,732,419.00
	21. สมุทรสาคร	122	58,806,695.00
	22. สุพรรณบุรี	154	447,241,196.00

(ต่อ)

สสว.	จังหวัด	จำนวนโครงการ/กิจกรรม	งบประมาณ (บาท)
สสว.4 นครราชสีมา	23. ชัยภูมิ	67	394,274,789.00
	24. นครราชสีมา	117	113,190,423.00
	25. บุรีรัมย์	146	181,989,882.00
	26. ยโสธร	107	35,443,680.00
	27. ศรีสะเกษ	175	144,634,991.00
	28. สุรินทร์	152	71,195,139.00
สสว.5 ขอนแก่น	29. ขอนแก่น	131	84,682,568.00
	30. มหาสารคาม	108	55,992,940.00
	31. ร้อยเอ็ด	149	153,985,951.00
	32. เลย	480	1,327,767,048.00
	33. หนองบัวลำภู	147	69,020,560.00
	34. หนองคาย	122	50,636,541.00
	35. อุดรธานี	281	106,447,976.00
สสว.6 กาฬสินธุ์	36. กาฬสินธุ์	252	117,663,436.00
	37. นครพนม	119	78,752,850.00
	38. บึงกาฬ	301	873,571,507.00
	39. มุกดาหาร	180	27,809,828.00
	40. สกลนคร	43	43,341,610.00
	41. อุบลราชธานี	128	93,237,797.00
	42. อำนาจเจริญ	123	42,950,719.00

(ต่อ)

สสว.	จังหวัด	จำนวนโครงการ/กิจกรรม	งบประมาณ (บาท)
สสว.7 ลพบุรี	43. ชัยนาท	68	29,958,417.00
	44. นครสวรรค์	214	121,092,255.00
	45. พิจิตร	190	78,980,352.00
	46. ลพบุรี	115	52,417,024.00
	47. สิงห์บุรี	203	79,561,172.26
	48. อุทัยธานี	108	102,910,190.00
สสว. 8 อุตรดิตถ์	49. กำแพงเพชร	289	119,659,833.00
	50. ตาก	227	72,859,641.00
	51. พิษณุโลก	116	82,872,855.00
	52. เพชรบูรณ์	309	152,226,960.00
	53. สุโขทัย	229	158,871,267.00
	54. อุตรดิตถ์	298	380,973,872.00
สสว.9 เชียงใหม่	55. เชียงราย	27	19,949,010.00
	56. เชียงใหม่	97	43,615,975.00
	57. น่าน	461	268,848,960.00
	58. พะเยา	80	104,842,835.00
	59. แพร่	380	187,833,377.00
	60. แม่ฮ่องสอน	183	139,455,654.00
	61. ลำปาง	306	297,561,171.00
	62. ลำพูน	116	65,047,461.00

(ต่อ)

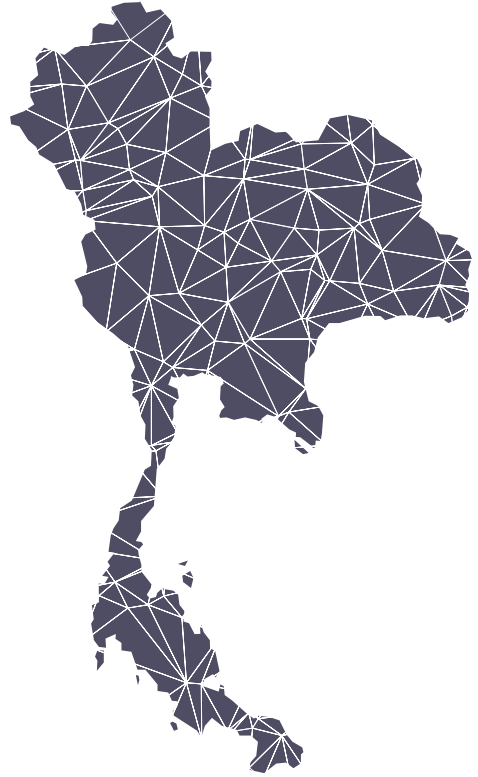
สสว.	จังหวัด	จำนวนโครงการ/กิจกรรม	งบประมาณ (บาท)
สสว.10 สุราษฎร์ธานี	63. กระบี่	95	424,315,927.60
	64. ชุมพร	148	27,383,584.00
	65. นครศรีธรรมราช	147	69,006,739.00
	66. พังงา	257	69,588,335.04
	67. ภูเก็ต	242	76,367,749.00
	68. ระนอง	220	58,247,885.00
	69. สุราษฎร์ธานี	146	59,144,116.00
สสว.11 สงขลา	70. ตรัง	125	56,495,103.00
	71. นราธิวาส	112	65,800,351.00
	72. ปัตตานี	300	91,313,451.00
	73. พัทลุง	267	97,303,672.00
	74. ยะลา	106	81,365,060.00
	75. สงขลา	157	77,604,678.00
	76. สตูล	177	53,320,292.00
รวมทั้งหมด		14,322	12,708,614,222.67

ตารางที่ 3. สรุปจำนวนโครงการและงบประมาณ แผนปฏิบัติการด้านการพัฒนาสังคมจังหวัด พ.ศ. 2568 จำแนกตามแผนย่อย

ลำดับ	แผนย่อยด้าน	จำนวนโครงการ/กิจกรรม	งบประมาณ (บาท)	หมายเหตุ
1	การพัฒนาเด็กและเยาวชน	3,081	1,674,579,990.00	
2	การพัฒนาผู้สูงอายุ	1,879	2,482,521,103.00	
3	การพัฒนาสตรีและครอบครัว	1,660	346,768,144.00	
4	การพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ	2,385	1,522,772,390.00	
5	การจัดสวัสดิการสังคม	2,142	1,814,485,705.00	
6	การป้องกันและแก้ไขปัญหาการค้ามนุษย์	1,897	525,731,006.00	
7	การจัดการผลกระทบจากภัยพิบัติทางธรรมชาติต่อกลุ่มเปราะบาง	463	1,089,417,141.00	
8	การพัฒนาที่อยู่อาศัย	565	2,971,906,039.67	
9	การให้ความช่วยเหลือ คนเร่ร่อน ขอลาน คนไร้ที่พึ่ง	51	2,216,900.00	อยุธยา สระบุรี พิษณุโลก ตรัง กาฬสินธุ์ มหาสารคาม
10	การพัฒนาสังคม	23	758,100.00	สระบุรี ฉะเชิงเทรา
11	การส่งเสริมอาชีพและองค์กรสวัสดิการชุมชน	3	400,000.00	เพชรบุรี
12	การพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้ผ่านการบำบัดยาเสพติด การป้องกันยาเสพติด และสุขภาพจิต	115	27,421,161.00	สมุทรสงคราม สุพรรณบุรี น่าน นครศรีธรรมราช บึงกาฬหนองบัวลำภู
13	การพัฒนาสตรี และเสริมสร้างความเท่าเทียมทางเพศ	20	1,715,820.00	สมุทรสาคร ภูเก็ต
14	กลุ่มชาติพันธุ์	3	430,000.00	กระบี่ สตูล
15	การช่วยเหลือผู้ได้รับผลกระทบจากเหตุการณ์ความไม่สงบในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้	1	1,800,000.00	นราธิวาส
16	การพัฒนาด้านแรงงาน	19	414,949.00	อำนาจเจริญ นนทบุรี
17	การศึกษา	7	142,566,000.00	นนทบุรี
18	การสาธารณสุข	3	91,819,967.00	นนทบุรี
19	การแก้ไขปัญหาความยากจน	5	10,889,807.00	กาฬสินธุ์
	รวม	14,322	12,708,614,222.67	

3.1.3 สรุปข้อเสนอแนะจากการวิเคราะห์

จากการวิเคราะห์สถานการณ์ด้านการพัฒนาสังคมและแผนปฏิบัติการของ 76 จังหวัด ซึ่งทำให้ทราบถึงความมุ่งมั่นในการสร้างผลประโยชน์ทางสังคม และมองเห็นความท้าทายจากปัญหาและอุปสรรคสำคัญ (Pain Points) ที่ส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพการใช้งบประมาณและความคุ้มค่าในเชิงต้นทุน - ผลประโยชน์ทางสังคม (Social Cost-Benefit Analysis) ดังนั้น เพื่อยกระดับการดำเนินงานให้เกิดประสิทธิผลสูงสุดและสร้างผลกระทบเชิงบวกที่ยั่งยืนต่อสังคม จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องพิจารณาข้อเสนอแนะเชิงกลยุทธ์ที่มุ่งเน้นการแก้ไข Pain Points และเพิ่มขีดความสามารถของแผนปฏิบัติการฯ ให้สามารถแปลงงบประมาณและการลงทุนให้เป็น “ผลประโยชน์ทางสังคม” ที่จับต้องได้และคุ้มค่ายิ่งกว่า “ต้นทุนทางสังคม” ที่เกิดขึ้น โดยมีข้อเสนอแนะหลักดังต่อไปนี้

1) กลยุทธ์การจัดสรรงบประมาณที่ตอบโจทย์ Pain Points โดยเฉพาะการจัดสรรงบประมาณในปัจจุบันแม้จะครอบคลุมแผนย่อยต่าง ๆ แต่ยังไม่เพียงพอที่จะแก้ไข Pain Points เชิงโครงสร้างได้อย่างมีประสิทธิภาพ ด้วยเหตุนี้ จึงควรมีการจัดสรรงบประมาณพิเศษ หรือพัฒนากลไกการจัดสรรที่ยืดหยุ่นและมีเป้าหมายเฉพาะเจาะจง เพื่อรับมือกับ Pain Points เหล่านั้นโดยตรง ดังนี้

Pain Point ด้านการเข้าถึง ควรพิจารณาลงทุนใน เทคโนโลยีการเข้าถึง (Digital Platform/Tele-care) เพื่อเชื่อมโยงบริการสู่กลุ่มเปราะบางในพื้นที่ห่างไกล โดยลดข้อจำกัดด้านระยะทางและเวลา รวมถึงการจัดตั้งหน่วยบริการเคลื่อนที่ (Mobile Service Units) ที่สามารถลงพื้นที่ได้อย่างสม่ำเสมอ ซึ่งแม้จะมีต้นทุนเริ่มต้นสูงกว่าการบริการแบบเดิมในบางมิติ แต่เป็นการลงทุนที่จำเป็นเพื่อลด “ต้นทุนจากการกระจายตัวของประชากร” และสร้างการเข้าถึงบริการที่เท่าเทียม

Pain Point ด้านเศรษฐกิจ งบประมาณควรถูกนำไปลงทุนใน โครงการสร้างความเข้มแข็งเศรษฐกิจฐานรากในพื้นที่เป้าหมายอย่างจริงจังและยั่งยืน โดยเน้นการพัฒนาทักษะอาชีพที่ตรงกับความต้องการของตลาด การส่งเสริมการเข้าถึงแหล่งเงินทุนหมุนเวียน และการใช้ Bio Economy หรือ Digital Platform เพื่อเพิ่มช่องทางการสร้างรายได้ให้แก่กลุ่มเปราะบาง ซึ่งจะเป็นการแก้ไข “ต้นทุนจากปัญหาเศรษฐกิจ” ในระยะยาวอย่างเป็นระบบ

2) การลงทุนใน “ทุนทางสังคม” และ “ข้อมูล”

การลงทุนไม่ได้จำกัดอยู่เพียงงบประมาณโครงการโดยตรง แต่รวมถึงการเสริมสร้างรากฐานที่สำคัญต่อการพัฒนาสังคมในระยะยาว จึงจำเป็นต้องจัดสรรงบประมาณและทรัพยากรเพื่อเสริมสร้างกลไกการมีส่วนร่วมของประชาชนให้เกิดขึ้นอย่างแท้จริง โดยไม่ใช่เพียงแค่การรับฟัง แต่เป็นการดึงประชาชนเข้ามาเป็นหุ้นส่วนในการออกแบบและขับเคลื่อนแผน ซึ่งจะช่วยเพิ่มความแม่นยำของโครงการและลด “ต้นทุนจากการขาดการมีส่วนร่วม” นอกจากนี้ การพัฒนาขีดความสามารถในการใช้ข้อมูล Big Data จากระบบ TPMAP ในการวางแผน ติดตาม และประเมินผลอย่างต่อเนื่องและเป็นระบบเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่ง การลงทุนในการฝึกอบรมบุคลากร พัฒนาระบบการวิเคราะห์ และสร้างกลไกการนำข้อมูลไปใช้ จะช่วยลด “ต้นทุนจากการใช้ข้อมูลไม่เต็มที่” และทำให้งบประมาณทุกบาททุกสตางค์ถูกใช้ไปอย่างมีประสิทธิภาพ และเกิดผลลัพธ์สูงสุดตามเป้าหมายสังคมที่วางไว้

3) การติดตามและประเมินผลเชิงคุณภาพ

เพื่อให้การลงทุนเกิดความคุ้มค่าสูงสุด นอกจากการวัดผลผลิตและผลลัพธ์เชิงปริมาณ เช่น จำนวนผู้รับบริการ, จำนวนโครงการแล้ว ควรมีการประเมินเชิงคุณภาพอย่างเข้มข้น เพื่อทำความเข้าใจอย่างลึกซึ้งว่า Pain Points เหล่านี้ ไม่ว่าจะเป็นการเข้าถึง, เศรษฐกิจ, การมีส่วนร่วม และการใช้ข้อมูล ส่งผลกระทบต่อการบรรลุเป้าหมายและประสิทธิภาพของงบประมาณอย่างไร การประเมินเชิงคุณภาพจะช่วยเปิดเผยข้อมูลเชิงลึกเกี่ยวกับความท้าทายที่แท้จริง และผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นในมิติที่ตัวเลขอาจไม่สามารถสะท้อนได้ เพื่อนำไปสู่การปรับปรุงแผนและกลยุทธ์ให้ตอบโจทย์ปัญหาได้อย่างแม่นยำและยั่งยืนยิ่งขึ้น

จะเห็นได้ว่า แผนปฏิบัติการด้านพัฒนาสังคมของ 76 จังหวัด มีทิศทางที่ชัดเจนในการสร้างผลประโยชน์ทางสังคม ทว่ายังต้องเผชิญกับต้นทุนแฝงและความท้าทายเชิงโครงสร้างที่ต้องได้รับการแก้ไขอย่างจริงจัง ผ่านการนำข้อเสนอแนะเหล่านี้ไปปฏิบัติ จะช่วยให้เกิดความคุ้มค่าและผลลัพธ์ที่ยั่งยืนต่อสังคมและประเทศชาติโดยรวมได้อย่างเป็นรูปธรรม

3.2 ผลการศึกษาเชิงปริมาณ

ขั้นตอนการดำเนินงานโดยการศึกษาเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ประกอบด้วย

- 1) การออกแบบการสำรวจในรูปแบบออนไลน์ผ่าน Google Forms โดยเลือกกลุ่มตัวอย่างที่เป็นข้าราชการและพนักงานรัฐจาก 76 จังหวัด
- 2) กระบวนการกระจายแบบสอบถาม ดำเนินการผ่านอีเมล กลุ่มไลน์ และติดตามผลจากผู้ประสานงาน
- 3) การควบคุมคุณภาพข้อมูล โดยทำการทดสอบแบบสอบถาม (Pilot Testing) ตรวจสอบความครบถ้วน (Data Validation) และความสอดคล้องของข้อมูล (Data Consistency Check)
- 4) การวิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้สถิติพรรณนา เช่น การแจกแจงความถี่และค่าเฉลี่ย เพื่อวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถาม และใช้การวิเคราะห์เชิงเนื้อหาในคำถามปลายเปิด

จากการเก็บรวบรวมข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้แทนหน่วยงานในระดับพื้นที่ที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินโครงการตามแผนปฏิบัติการด้านการพัฒนาสังคมจังหวัด ได้แก่ ผู้แทนหน่วยงานราชการ หน่วยงานภาคเอกชน องค์กรภาคประชาสังคม และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องอื่น ๆ โดยใช้แบบสอบถามจำนวนทั้งสิ้น 760 ชุด ครอบคลุมทั้ง 76 จังหวัด จังหวัดละ 10 ชุด ที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับข้อเสนอแนะแนวทางการขับเคลื่อนแผนปฏิบัติการด้านการพัฒนาสังคมจังหวัด ซึ่งปรากฏรายละเอียดดังต่อไปนี้

3.2.1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม (ตารางที่ 5) สรุปได้ ดังนี้
ผลการศึกษาด้านเพศ พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน 515 คน คิดเป็นร้อยละ 67.76 ของผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมด รองลงมาคือเพศชาย จำนวน 241 คน คิดเป็นร้อยละ 31.71 และเพศอื่น ๆ จำนวน 4 คน คิดเป็นร้อยละ 0.53 ตามลำดับ (รวมจำนวนผู้ตอบทั้งหมด 760 คน) ผลการศึกษาดังกล่าวสะท้อนให้เห็นถึงสัดส่วนของกลุ่มประชากรที่เข้าร่วมในการวิจัย ซึ่งมีความเหลื่อมล้ำในด้านเพศอย่างชัดเจน โดยกลุ่มเพศหญิงมีสัดส่วนมากกว่าสองในสามของผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมด อันอาจเกิดจากปัจจัยหลายประการ เช่น ความสนใจหรือความตระหนักของเพศหญิงต่อประเด็นที่ศึกษา ความพร้อมในการตอบแบบสอบถาม หรือความถี่ในการเข้าถึงสื่อหรือช่องทางการเก็บข้อมูลที่ใช้ในการวิจัยในส่วนของผู้ชาย แม้จะเป็นกลุ่มรองลงมา แต่ยังมีสัดส่วนในระดับที่สามารถนำมาวิเคราะห์เชิงเปรียบเทียบได้

ผลการศึกษาด้านอายุ พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่อายุหลัก ๆ คือ 40 - 49 ปี จำนวน 277 คน คิดเป็นร้อยละ 36.45 ของผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมด รองลงมา อายุ 50 - 59 ปี จำนวน 188 คน คิดเป็นร้อยละ 24.74 รองลงมา อายุ 30 - 39 ปี จำนวน 177 คน คิดเป็นร้อยละ 23.29 รองลงมา อายุ 20 - 29 ปี จำนวน 70 คน คิดเป็นร้อยละ 9.21 และอายุ 60 ปีขึ้นไป จำนวน 48 คน คิดเป็นร้อยละ 6.32 ตามลำดับ ผลการศึกษาดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่อยู่ในช่วงวัยกลางคนถึงก่อนวัยเกษียณ (อายุ 40 - 59 ปี) ซึ่งรวมกันแล้วคิดเป็นสัดส่วนมากถึง 61.19% ของกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด โดยกลุ่มอายุนี้นักมีประสบการณ์การทำงานสูง มีความมั่นคงทางอาชีพ และมีบทบาทในการตัดสินใจในองค์กรหรือครอบครัว อันอาจส่งผลต่อทัศนคติ พฤติกรรมการใช้ชีวิต การบริโภค และการรับรู้ข้อมูลต่าง ๆ ในขณะเดียวกัน กลุ่มที่มีอายุน้อยกว่า 40 ปี (อายุ 20 - 39 ปี) คิดเป็นสัดส่วนเพียง 32.5% ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าแม้จะเป็นกลุ่มที่เริ่มเข้ามามีบทบาทในตลาดแรงงาน และสังคม แต่ยังไม่ได้เป็นกลุ่มหลักของผู้ตอบแบบสอบถาม ส่วนกลุ่มที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไป มีเพียงร้อยละ 6.32 ซึ่งถือว่าเป็นสัดส่วนน้อย และอาจสะท้อนถึงข้อจำกัดในการเข้าถึงแบบสอบถาม หรือความสนใจในการเข้าร่วมกิจกรรมการวิจัย

ผลการศึกษาด้านหน่วยงาน/องค์กรที่สังกัด พบว่า หน่วยงานต้นสังกัดของผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มาจากภาครัฐ/รัฐวิสาหกิจ/สำนักอัยการ/องค์การมหาชน จำนวน 513 คน คิดเป็นร้อยละ 67.50 รองลงมา องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จำนวน 122 คน คิดเป็นร้อยละ 16.05 รองลงมา ภาคประชาชน/ภาคเอกชน/ชุมชน/ศาสนสถาน จำนวน 104 คน คิดเป็นร้อยละ 13.68 และองค์กรไม่แสวงหากำไร (สมาคม/มูลนิธิ/องค์กรพัฒนาเอกชน) จำนวน 21 คน คิดเป็นร้อยละ 2.76 ตามลำดับ ข้อมูลดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีภูมิลำเนาจากภาครัฐในรูปแบบต่าง ๆ ซึ่งมีบทบาทสำคัญในการกำหนดนโยบาย การบริหารจัดการทรัพยากร และการบริการสาธารณะ อันส่งผลต่อการรับรู้และทัศนคติที่มีต่อประเด็นที่ศึกษา โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านที่เกี่ยวข้องกับกฎหมาย นโยบายสาธารณะ หรือ กระบวนการยุติธรรม ในขณะที่สัดส่วนของกลุ่มองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น 16.05% ถือว่ามีความสำคัญเช่นกัน เนื่องจาก อบต. เป็นหน่วยงานที่ทำงานใกล้ชิดกับประชาชน และมีบทบาทในการนำแผนนโยบายระดับชาติไปสู่การปฏิบัติจริงในพื้นที่ อย่างไรก็ตาม กลุ่มที่มาจากภาคประชาชน เอกชน และองค์กรไม่แสวงหากำไร ยังมีสัดส่วนน้อย ซึ่งอาจจำกัดการวิเคราะห์เชิงมุมมองของภาคประชาสังคม หรือภาคส่วนอื่นที่มีบทบาทร่วมในการขับเคลื่อนนโยบายหรือพัฒนาสังคม

ตารางที่ 4. ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

รายการ	จำนวน	ร้อยละ
1. เพศ		
- ชาย	241	31.71
- หญิง	515	67.76
- อื่น ๆ	4	0.53
2. อายุ		
- 20 - 29 ปี	70	9.21
- 30 - 39 ปี	177	23.29
- 40 - 49 ปี	277	36.45
- 50 - 59 ปี	188	24.74
- 60 ปีขึ้นไป	48	6.32
3. หน่วยงาน/องค์กรที่สังกัด		
- หน่วยงานราชการ/รัฐวิสาหกิจ/สำนักงานอัยการ/องค์การมหาชน	513	67.50
- องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น	122	16.05
- องค์กรไม่แสวงหากำไร (สมาคม/มูลนิธิ/องค์กรพัฒนาเอกชน)	21	2.76
- ภาคประชาชน/ภาคเอกชน/ชุมชน/ศาสนสถาน	104	13.68

3.2.2 การวิเคราะห์การรับรู้ การมีส่วนร่วม และการขับเคลื่อนแผนปฏิบัติการด้านการพัฒนาสังคม จังหวัด

จากการศึกษาข้อมูลเชิงปริมาณของกลุ่มตัวอย่างจำนวน 760 ราย เกี่ยวกับการรับรู้ การมีส่วนร่วม และการขับเคลื่อนแผนปฏิบัติการด้านการพัฒนาสังคมจังหวัด โดยอาศัยเกณฑ์การให้คะแนนตามระดับความคิดเห็น 5 ระดับ ดังนี้

ระดับคะแนน

- 5 คะแนน เท่ากับ เห็นด้วยมาก
- 4 คะแนน เท่ากับ เห็นด้วย
- 3 คะแนน เท่ากับ ปานกลาง
- 2 คะแนน เท่ากับ ไม่เห็นด้วย
- 1 คะแนน เท่ากับ ไม่เห็นด้วยเลย

การประเมินค่าความคิดเห็น

- 4.21 - 5.00 เท่ากับ มากที่สุด
- 3.41 - 4.20 เท่ากับ มาก
- 2.61 - 3.40 เท่ากับ ปานกลาง
- 1.81 - 2.60 เท่ากับ น้อย
- 1.00 - 1.80 เท่ากับ น้อยที่สุด

ผลการศึกษา ปรากฏดังนี้ (ตารางที่ 6)

กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีความคิดเห็นในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x}=4.13$, $S.D.=0.79$) สะท้อนให้เห็นว่าประชาชนหรือผู้มีส่วนเกี่ยวข้องมีการรับรู้และการมีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนาแผนในระดับที่น่าพึงพอใจ และมองว่าแผนดังกล่าวมีผลต่อการขับเคลื่อนการพัฒนาสังคมในระดับจังหวัดอย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งนี้ เมื่อพิจารณาเป็นรายประเด็น พบว่า

อันดับที่ 1 คือ การรับรู้ถึงแผนปฏิบัติการด้านการพัฒนาสังคมจังหวัด ($\bar{x}=4.24$, $S.D.=0.74$) อยู่ในระดับมากที่สุด ซึ่งบ่งชี้ถึงการประชาสัมพันธ์หรือการสื่อสารของหน่วยงานที่รับผิดชอบว่ามีความชัดเจนและเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพ อย่างไรก็ตาม จำเป็นต้องพิจารณาร่วมกับข้อมูลในประเด็นอื่น ๆ เพื่อให้เห็นภาพรวมที่สมบูรณ์

อันดับที่ 2 และ อันดับที่ 3 ที่เกี่ยวข้องกับความสอดคล้องของโครงการกับบริบทพื้นที่ ($\bar{x}=4.21$, $S.D.=0.75$) และการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำหรือดำเนินโครงการ ($\bar{x}=4.20$, $S.D.=0.86$) บ่งบอกว่าโครงการที่จัดทำขึ้นมีความเชื่อมโยงกับความต้องการของชุมชน และประชาชนมีบทบาทในกระบวนการดังกล่าว ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญต่อความยั่งยืนของแผน

อันดับที่ 4 ถึง 6 ได้แก่ ความเห็นต่อการประสานงานระหว่างหน่วยงาน ($\bar{x}=4.20$), การนำข้อมูลจากแผนไปใช้ในระดับพื้นที่ ($\bar{x}=4.15$), และความชัดเจนของกลไกการขับเคลื่อนแผนฯ ($\bar{x}=4.13$) ล้วนอยู่ในระดับมาก แสดงให้เห็นถึงควมมีระบบและกลไกสนับสนุนที่ค่อนข้างชัดเจน แม้อาจยังมีจุดที่ต้องปรับปรุงเพื่อให้เกิดประสิทธิผลสูงสุด

ในส่วนของ อันดับที่ 7 และ อันดับที่ 8 ซึ่งได้ค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดในกลุ่ม (แม้ยังอยู่ในระดับมาก) ได้แก่ ความต่อเนื่องของการติดตามและประเมินผล ($\bar{x}=4.09$, $S.D.=0.77$) และการรับรู้ของประชาชนในพื้นที่ต่อโครงการ ($\bar{x}=3.85$, $S.D.=0.87$) สะท้อนให้เห็นว่าแม้จะมีระบบติดตามและประเมินผล แต่ความต่อเนื่องและการสื่อสารกับประชาชนยังอาจไม่ครอบคลุมทุกพื้นที่ หรือยังมีข้อจำกัดในบางระดับชั้นของประชาชน โดยเฉพาะในกลุ่มที่เข้าถึงข้อมูลยาก หรือไม่ได้มีส่วนร่วมในกระบวนการโดยตรง

นอกจากนี้ กลุ่มตัวอย่างได้ระบุข้อเสนอแนะเชิงนโยบายและแนวทางการพัฒนาไว้ ดังนี้

1. การเพิ่มประสิทธิภาพการสื่อสารและการประชาสัมพันธ์แผนปฏิบัติการฯ สู่ประชาชนในระดับพื้นที่ ควรมีการจัดทำสื่อประชาสัมพันธ์ที่หลากหลาย ครอบคลุมทุกกลุ่มเป้าหมาย ทั้งในรูปแบบสื่อดิจิทัล สื่อสิ่งพิมพ์ และกิจกรรมในพื้นที่ เช่น เวทีชุมชน การลงพื้นที่ให้ข้อมูล เพื่อส่งเสริมให้ประชาชนเข้าใจแผนฯ และตระหนักถึงบทบาทของตนเองในกระบวนการพัฒนา

2. พัฒนากลไกการมีส่วนร่วมของประชาชนให้มีความต่อเนื่องและเป็นระบบมากขึ้น จากผลที่พบว่า ประชาชนเคยมีส่วนร่วมอยู่ในระดับมาก ควรต่อยอดโดยการพัฒนา “พื้นที่เรียนรู้และมีส่วนร่วม” เช่น ศูนย์ประสานงานแผนระดับตำบล หรือคณะกรรมการพัฒนาแผนในระดับพื้นที่ เพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมที่เป็นรูปธรรม

3. เสริมสร้างระบบการติดตามและประเมินผลอย่างต่อเนื่อง ควรมีการจัดทำแผนการติดตาม ประเมินผลที่ชัดเจน เป็นระบบ และมีการรายงานผลเป็นระยะ พร้อมทั้งเปิดเผยข้อมูลให้ประชาชน รับทราบ โดยควรส่งเสริมการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนหรือภาคประชาสังคมในการประเมินผลด้วย เพื่อเพิ่มความโปร่งใสและความเชื่อมั่นต่อการดำเนินงาน
4. ส่งเสริมความร่วมมือแบบบูรณาการระหว่างหน่วยงาน แม้ว่าการประสานงานจะอยู่ในระดับมาก แต่ควรสนับสนุนให้เกิดการทำงานแบบเครือข่ายข้ามภาคส่วน ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชน เพื่อเพิ่มศักยภาพในการขับเคลื่อนแผนและตอบสนองต่อบริบทพื้นที่ ได้อย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น
5. เสริมสร้างศักยภาพของกลไกระดับพื้นที่ในการขับเคลื่อนแผนฯ โดยการจัดอบรม หรือ พัฒนาศักยภาพความรู้แก่ผู้นำท้องถิ่น เจ้าหน้าที่ และอาสาสมัครในพื้นที่ เพื่อให้สามารถขับเคลื่อนแผน ได้อย่างมีประสิทธิภาพ มีเป้าหมายร่วม และสามารถปรับตัวตามสถานการณ์ได้อย่างยืดหยุ่น

ตารางที่ 5. การรับรู้ การมีส่วนร่วม และการขับเคลื่อนแผนปฏิบัติการ
ด้านการพัฒนาสังคมจังหวัด

รายการคำถาม	ค่าเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน	ประเมินค่าความถี่เห็น
การรับรู้ การมีส่วนร่วม และการขับเคลื่อนแผนปฏิบัติการฯ	4.13	0.79	มาก
1. ท่านรับรู้ถึงแผนปฏิบัติการด้านการพัฒนาสังคมจังหวัด	4.24	0.74	มากที่สุด
2. ท่านเคยมีส่วนร่วมในการจัดทำ/ดำเนินโครงการในแผนปฏิบัติการฯ	4.20	0.86	มาก
3. การดำเนินโครงการมีความสอดคล้องกับบริบทของพื้นที่ท่าน	4.21	0.75	มาก
4. ประชาชนในพื้นที่รับรู้และเข้าใจโครงการตามแผนปฏิบัติการฯ	3.85	0.87	มาก
5. หน่วยงานที่เกี่ยวข้องมีการประสานงานร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพ	4.20	0.76	มาก
6. กลไกการขับเคลื่อนแผนปฏิบัติการฯ ระดับพื้นที่มีความชัดเจน	4.13	0.77	มาก
7. การติดตามประเมินผลการดำเนินงานตามแผนฯ มีความต่อเนื่องและเป็นระบบ	4.09	0.77	มาก
8. มีการนำข้อมูลจากแผนไปใช้ประโยชน์จริงในระดับพื้นที่	4.15	0.77	มาก

3.2.3 การวิเคราะห์ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะ ในการบูรณาการและขับเคลื่อนแผนปฏิบัติการด้านการพัฒนาสังคมจังหวัด

จากผลการศึกษาเกี่ยวกับปัญหาและอุปสรรค ในการบูรณาการและขับเคลื่อนแผนปฏิบัติการด้านการพัฒนาสังคมระดับจังหวัด โดยใช้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 760 คน (ตารางที่ 7) พบว่า กลุ่มตัวอย่าง ส่วนใหญ่มีความคิดเห็นในภาพรวมเกี่ยวกับปัญหา และอุปสรรค อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{x}=3.34$, $S.D.=1.07$) สะท้อนให้เห็นว่าการดำเนินงาน ด้านสังคมในระดับพื้นที่ยังคงเผชิญกับข้อจำกัด หลายประการที่ส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพของ การขับเคลื่อนแผนฯ ทั้งนี้ เมื่อพิจารณารายประเด็น พบว่า

อันดับที่ 1 คือ การขาดงบประมาณหรือทรัพยากรที่เพียงพอ ($\bar{x}=3.61$, $S.D.=1.03$) ซึ่งชี้ให้เห็นถึงข้อจำกัดในด้านงบประมาณสนับสนุนและขีดความสามารถ ของภาคีในพื้นที่ การไม่มีทรัพยากรเพียงพอย่อมกระทบต่อการออกแบบกิจกรรม การดำเนินการ รวมถึงการติดตามประเมินผลที่มีประสิทธิภาพ

อันดับที่ 2 คือ การขาดข้อมูลหรือฐานข้อมูลที่เป็นระบบร่วมกัน ($\bar{x}=3.44$, $S.D.=1.06$) แสดงถึงความจำเป็นในการมีระบบสารสนเทศกลางที่สามารถเชื่อมโยง ข้อมูลจากหน่วยงานต่าง ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อให้เกิดการวิเคราะห์ สังเคราะห์ และนำข้อมูลไปใช้ประกอบการตัดสินใจอย่างมีหลักฐานรองรับ

อันดับที่ 3 และ อันดับที่ 4 ได้แก่ การขาดการมีส่วนร่วมของภาคประชาชน ($\bar{x}=3.25$, $S.D.=1.08$) และการขาดการบูรณาการระหว่างหน่วยงานภาครัฐในพื้นที่ ($\bar{x}=3.21$, $S.D.=1.09$) ซึ่งแสดงถึงข้อจำกัดของการสื่อสารและความร่วมมือระหว่าง ภาคี โดยเฉพาะการสร้างความร่วมมือร่วมกันเกี่ยวกับเป้าหมายและแนวทางของ แผนพัฒนาสังคมจังหวัด

อันดับที่ 5 คือ ความไม่สอดคล้องกันระหว่างกลไกการขับเคลื่อนในพื้นที่กับ แผนระดับจังหวัด ($\bar{x}=3.17$, $S.D.=1.10$) ซึ่งอาจสะท้อนถึงปัญหาเชิงโครงสร้างของ ระบบการวางแผนที่ยังไม่เชื่อมโยงกันอย่างเป็นองค์รวม หรือมีการดำเนินงานในลักษณะ ต่างคนต่างทำ

และจากผลการศึกษาเกี่ยวกับข้อเสนอแนะ พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีระดับความเห็นในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x}=4.12$, $S.D.=0.85$) แสดงถึงการตระหนักรู้และความคาดหวังในการพัฒนาระบบสนับสนุนเชิงโครงสร้างและกระบวนการทำงานร่วมกันให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ซึ่งสามารถอภิปรายผลได้ ดังนี้

1. การพัฒนาเจ้าหน้าที่และภาคีท้องถิ่นให้มีความศักยภาพในการขับเคลื่อนแผนฯ ($\bar{x}=4.18$, $S.D.=0.85$) ข้อเสนอแนะนี้เน้นถึงความจำเป็นในการส่งเสริมศักยภาพบุคลากรทั้งในระดับจังหวัด อำเภอ ตำบล และองค์กรภาคประชาสังคม ผ่านกระบวนการอบรม พัฒนาทักษะ และถ่ายทอดองค์ความรู้ใหม่ ๆ อย่างต่อเนื่อง ทั้งในด้านการจัดทำแผน การประเมินผล การบริหารจัดการโครงการ และการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ ซึ่งจะช่วยยกระดับประสิทธิภาพการทำงานและเพิ่มความคล่องตัวในการดำเนินการบูรณาการ

2. การส่งเสริมบทบาทของภาคประชาชนและภาคเอกชนในการร่วมออกแบบโครงการ ($\bar{x}=4.17$, $S.D.=0.83$) การมีส่วนร่วมของภาคส่วนต่าง ๆ โดยเฉพาะภาคประชาชนที่ได้รับผลกระทบโดยตรงจากแผนพัฒนาสังคม จะเป็นปัจจัยสำคัญในการเพิ่มความยั่งยืนของโครงการ ข้อเสนอแนะนี้จึงสะท้อนถึงความจำเป็นในการสร้างกลไกการมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง เช่น การจัดเวทีประชาคม การสร้างพื้นที่ปฏิสัมพันธ์แบบมีส่วนร่วม และการเชื่อมโยงระหว่างนโยบายกับประสบการณ์เชิงพื้นที่

3. การมีเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระดับจังหวัดและภาคีที่เกี่ยวข้อง ($\bar{x}=4.12$, $S.D.=0.85$) การจัดกิจกรรมเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ จะช่วยเสริมสร้างความเข้าใจร่วมกันระหว่างภาคีต่าง ๆ รวมถึงเป็นช่องทางในการถ่ายทอดประสบการณ์ แนวปฏิบัติที่ดี และการสร้างเครือข่ายความร่วมมือในระดับพื้นที่อย่างต่อเนื่อง สิ่งนี้จะช่วยลดหลอมนำให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกันและพัฒนาองค์ความรู้ใหม่ที่สามารถนำไปปรับใช้ในบริบทพื้นที่ได้อย่างเหมาะสม

4. การมีระบบติดตามและประเมินผลแบบมีส่วนร่วมอย่างต่อเนื่อง ($\bar{x}=4.00$, $S.D.=0.87$) กลไกติดตามประเมินผลที่มีลักษณะมีส่วนร่วมเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งในการสะท้อนผลลัพธ์ของแผนปฏิบัติการ ตลอดจนการปรับปรุงแนวทางการดำเนินงานให้สอดคล้องกับสภาพจริงของพื้นที่ โดยควรพัฒนาเครื่องมือ วัดผลที่เป็นระบบ มีตัวชี้วัดที่ชัดเจน และสามารถรวบรวมข้อมูลได้จากหลายแหล่งข้อมูล เพื่อให้เกิดการประเมินที่แม่นยำ ครบคลุม และนำไปสู่การพัฒนาเชิงนโยบายในระยะยาว

ตารางที่ 6. ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะในการบูรณาการและขับเคลื่อนแผนปฏิบัติการ
ด้านการพัฒนาสังคมจังหวัด

รายการคำถาม	ค่าเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบน มาตรฐาน	ประเมินค่า ความคิดเห็น
ปัญหาและอุปสรรคในการบูรณาการและขับเคลื่อนแผนฯ	3.34	1.07	ปานกลาง
1. การขาดการบูรณาการระหว่างหน่วยงานภาครัฐในพื้นที่	3.21	1.09	มาก
2. ขาดงบประมาณหรือทรัพยากรที่เพียงพอ	3.61	1.03	มาก
3. ขาดข้อมูลหรือฐานข้อมูลที่เป็นระบบร่วมกัน	3.44	1.06	มาก
4. ขาดการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนในการวางแผน/ ดำเนินงาน	3.25	1.08	ปานกลาง
5. กลไกการขับเคลื่อนในพื้นที่ไม่สอดคล้องกับแผน ระดับจังหวัด	3.17	1.10	ปานกลาง
ข้อเสนอแนะในการบูรณาการและขับเคลื่อนแผนฯ	4.12	0.85	มาก
6. ควรมีระบบติดตามประเมินผลแบบมีส่วนร่วม อย่างต่อเนื่อง	4.00	0.87	มาก
7. ควรมีเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระดับจังหวัดและภาคี ที่เกี่ยวข้อง	4.12	0.85	มาก
8. ควรส่งเสริมบทบาทภาคประชาชนและภาคเอกชน ในการร่วมออกแบบโครงการ	4.17	0.83	มาก
9. ควรพัฒนาเจ้าหน้าที่/ภาคีท้องถิ่นให้มีศักยภาพ ในการขับเคลื่อนแผนฯ	4.18	0.85	มาก

3.3 ผลการศึกษาเชิงคุณภาพ

ในการศึกษาเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) นั้น คณะผู้วิจัยได้ดำเนินการศึกษาโดยการศึกษาวเคราะห์จากแผนปฏิบัติการด้านการพัฒนาสังคมจังหวัดทั้ง 76 จังหวัด และจัดประชุมกลุ่มย่อยและสนทนากลุ่มเพื่อรวบรวมความคิดเห็นจากเจ้าหน้าที่ในพื้นที่และสื่อเกี่ยวกับการดำเนินแผนฯ รวมถึงประเด็นสำคัญที่ต้องปรับปรุงในระดับจังหวัด จำนวน 11 ครั้ง ครั้งละ 1 วัน จำนวน 11 จังหวัด ได้แก่ ปทุมธานี ชลบุรี นครปฐม นครราชสีมา ร้อยเอ็ด นครพนม ลพบุรี พิษณุโลก เชียงใหม่ สุราษฎร์ธานี และสงขลา โดยแต่ละครั้งมีกลุ่มเป้าหมายเข้าร่วมไม่น้อยกว่า 20 คน นอกจากนี้ ผู้วิจัยยังได้ทำการสัมภาษณ์เชิงลึกกับเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง จำนวนไม่น้อยกว่า 20 คน เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลจากประสบการณ์ตรง โดยใช้คำถามแบบกึ่งโครงสร้าง ผลการศึกษสามารถสรุปได้ดังนี้

3.3.1 ผลการวิเคราะห์แผนปฏิบัติการด้านการพัฒนาสังคมจังหวัด 76 จังหวัด

การวิเคราะห์แผนปฏิบัติการด้านการพัฒนาสังคมของทั้ง 76 จังหวัด แบ่งออกได้ 9 หัวข้อ ประกอบด้วย (1) ภาพรวมการดำเนินงาน (2) แนวทางการดำเนินงานรายด้าน (3) ผลลัพธ์ที่แผนคาดหวังหรือสิ่งที่แผนมุ่งเน้น (4) การวิเคราะห์ Social Cost-Benefit Analysis ในภาพรวมของการดำเนินงาน (5) ปัญหาและอุปสรรคหลัก (6) ข้อเสนอแนะในภาพรวม (7) ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย (8) ข้อเสนอแนะเชิงกระบวนการ และ (9) ข้อเสนอแนะเชิงกลไก (ตารางที่ 8) เพื่อให้กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (พม.) สามารถนำผลการศึกษาวิเคราะห์แผนดังกล่าวไปใช้ประกอบการพิจารณากำหนดนโยบายและกลยุทธ์ในการขับเคลื่อนงานพัฒนาสังคมของประเทศให้ก้าวหน้าและยั่งยืนต่อไป

3.3.1.1 ภาพรวมการดำเนินงาน

ภาพรวมของแผนปฏิบัติการด้านการพัฒนาสังคมของทั้ง 76 จังหวัด สะท้อนให้เห็นถึงแนวคิดหลักที่อยู่เบื้องหลังการจัดทำและการขับเคลื่อนแผน ตลอดจนเป้าหมายร่วมกันที่ทุกจังหวัดมุ่งหวังจะบรรลุเพื่อให้เห็นถึงทิศทางและกรอบการทำงานที่สำคัญของ พม. ในระดับพื้นที่ ดังนี้

1) การจัดทำแผนแบบมีส่วนร่วม ทุกจังหวัดเน้นกระบวนการระดมความคิดเห็นจากทุกภาคส่วน ไม่ว่าจะเป็นหน่วยงานภาครัฐในพื้นที่ ภาคเอกชน และโดยเฉพาะอย่างยิ่ง “เสียงของประชาชน” แสดงให้เห็นถึงความเข้าใจที่ลึกซึ้งว่าปัญหาทางสังคมนั้นซับซ้อนและต้องการมุมมองที่หลากหลายจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสียโดยตรง กระทรวงฯ ควรส่งเสริมและขยายผลแนวปฏิบัติที่ดี (Best Practice) ในการจัดเวทีรับฟังความคิดเห็น การทำประชาพิจารณ์ หรือการใช้ช่องทางดิจิทัล เพื่อให้แผนที่ออกมามีความ “เป็นเจ้าของ” ร่วมกัน และตอบสนองต่อปัญหาและความต้องการเร่งด่วนในบริบทของแต่ละพื้นที่ได้อย่างแท้จริง สิ่งนี้จะช่วยลดความเสี่ยงที่แผนจะไม่ได้แก้ปัญหาตรงจุดและเพิ่มโอกาสในการขับเคลื่อนให้เกิดผลสำเร็จ

SUSTAINABLE DEVELOPMENT GOALS

2) ความสอดคล้องกับแผนยุทธศาสตร์ แผนปฏิบัติการระดับจังหวัดเชื่อมโยงอย่างชัดเจนกับแผนยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 และเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs) ขององค์การสหประชาชาติ สะท้อนให้เห็นถึงความพยายามในการจัดทิศทางการพัฒนาสังคมให้เป็นไปในแนวทางเดียวกันทั้งประเทศ ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งต่อการดำเนินงานของกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ในฐานะหน่วยงานหลักด้านสังคม การเชื่อมโยงนี้ทำให้มั่นใจได้ว่ากิจกรรมและโครงการต่าง ๆ ในแต่ละจังหวัดจะนำไปสู่ผลการดำเนินงานที่ชัดเจนในมิติเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม สอดคล้องกับวิสัยทัศน์ระดับชาติและสากล ทั้งนี้ กระทรวงฯ ควรเน้นย้ำและติดตามการบูรณาการนี้อย่างใกล้ชิด เพื่อให้แน่ใจว่าทุกโครงการมีส่วนสนับสนุนเป้าหมายเชิงยุทธศาสตร์ที่ใหญ่ขึ้น

3) กลุ่มเป้าหมายหลัก แผนครอบคลุมกลุ่มเป้าหมายหลักอย่างครบถ้วน ไม่ว่าจะเป็นเด็ก เยาวชน สตรี ผู้สูงอายุ คนพิการ และผู้ด้อยโอกาส รวมถึงภารกิจสำคัญด้านการจัดสวัสดิการสังคม และการป้องกันและแก้ไขปัญหาการค้ำมนุษย์ แสดงให้เห็นถึงความเข้าใจในบทบาทภารกิจหลักของ พม. ที่ต้องดูแลกลุ่มเปราะบางทุกช่วงวัยและทุกมิติของชีวิต การกำหนดกลุ่มเป้าหมายที่ชัดเจนนี้เป็น สิ่งสำคัญในการจัดสรรทรัพยากรและการออกแบบโครงการให้ตอบโจทย์ความต้องการเฉพาะของแต่ละกลุ่มได้อย่างมีประสิทธิภาพ กระทั่งฯฯ ควรสนับสนุนให้มีการพัฒนานวัตกรรมและบริการ ที่หลากหลาย เพื่อให้ครอบคลุมความต้องการที่แตกต่างกันของแต่ละกลุ่มเป้าหมายได้อย่างทั่วถึง และเท่าเทียม

4) การขับเคลื่อนแบบบูรณาการ การขับเคลื่อนผ่านกระบวนการแบบมีส่วนร่วม ทั้งการจัดประชุมเชิงปฏิบัติการ การระดมความคิดเห็น และการรับฟังเสียงสะท้อนจากประชาชนและ องค์กรภาคีเครือข่าย เป็นหัวใจสำคัญที่ทำให้แผนมีความเป็นไปได้ในการปฏิบัติจริง กระทรวงการพัฒนา สังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (พม.) ในฐานะผู้ประสานงานหลักกับสำนักงานพัฒนาสังคมและ ความมั่นคงของมนุษย์จังหวัด (พมจ.) มีบทบาทสำคัญในการเป็นกลไกกลางในการสร้างความร่วมมือ กับทุกภาคส่วน การบูรณาการนี้ไม่เพียงแต่ช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงาน แต่ยังเป็นการสร้าง เครือข่ายความร่วมมือที่แข็งแกร่ง ซึ่งจะส่งผลให้การแก้ไขปัญหาทางสังคมเป็นไปอย่างยั่งยืนมากขึ้น การสนับสนุนกลไกและเวทีกลางในการบูรณาการความร่วมมือนี้ควรเป็นสิ่งสำคัญที่ พม. ส่วนกลาง ต้องเร่งดำเนินการ

เป้าหมายภาพรวมของแผน สะท้อนถึงความมุ่งมั่นในการสร้าง “สังคมดี มีคุณภาพ” และ เป็นตัวชี้วัดที่สำคัญสำหรับ พม. ในการติดตามและประเมินผล ประกอบด้วย

4.1) การเพิ่มการเข้าถึงบริการของรัฐของกลุ่มเป้าหมายไม่น้อยกว่า ร้อยละ 85 เป็นเป้าหมายที่ท้าทายและสำคัญอย่างยิ่งต่อการลดความ เหลื่อมล้ำ โดย พม. ต้องผลักดันให้เกิดการขยายช่องทางการเข้าถึงบริการ ทั้งในรูปแบบกายภาพและดิจิทัล โดยเฉพาะอย่างยิ่งสำหรับกลุ่มที่อยู่ ห่างไกลและมีข้อจำกัดในการเดินทาง

4.2) การเพิ่มรายได้ของครัวเรือนและบุคคลที่มีอาชีพใหม่ไม่ต่ำกว่า ร้อยละ 80 สะท้อนถึงการให้ความสำคัญกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตทาง เศรษฐกิจ ซึ่งเป็นรากฐานสำคัญของความมั่นคงทางสังคม โดย พม. ควรสนับสนุนการฝึกอาชีพที่ตรงตามความต้องการของตลาด การส่งเสริม ผู้ประกอบการทางสังคม และการสร้างเครือข่ายการตลาด

4.3) การส่งเสริมการศึกษาที่มีคุณภาพทั่วถึงและเท่าเทียมสำหรับ เด็กและเยาวชน เป็นการลงทุนระยะยาวในการพัฒนาทุนมนุษย์ โดย พม. ต้องทำงานร่วมกับกระทรวงศึกษาธิการและภาคีเครือข่าย เพื่อให้ มั่นใจว่า เด็กและเยาวชนทุกคน โดยเฉพาะกลุ่มด้อยโอกาส จะได้รับการศึกษาที่มี คุณภาพและเข้าถึงโอกาสทางการศึกษาอย่างเท่าเทียม

4.4) การพัฒนาเมืองให้เป็น Smart City แสดงถึงวิสัยทัศน์ในการสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการมีคุณภาพชีวิตที่ดี โดย พม. ควรเข้าไปมีบทบาทในการผลักดันประเด็นด้านสังคมในแนวคิด Smart City เพื่อให้การพัฒนามุ่งเน้นการสร้าง “Smart People” และ “Smart Living”

4.5) การส่งเสริมรายได้เกษตรกรด้วย Bio Economy และ Big Data/Digital Platform เป็นการประยุกต์ใช้นวัตกรรมเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของกลุ่มอาชีพหลัก โดย พม. ควรสนับสนุนให้กลุ่มเป้าหมายเข้าถึงองค์ความรู้และเทคโนโลยีดิจิทัล เพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันและสร้างมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจ

4.6) การลดความเหลื่อมล้ำทางสังคมอย่างมีประสิทธิภาพเป็นเป้าหมายสูงสุดที่สะท้อนบทบาทสำคัญของ พม. ในการสร้างความเป็นธรรมและความเสมอภาคในสังคม การบรรลุเป้าหมายนี้ต้องอาศัยการทำงานร่วมกันอย่างเป็นระบบและต่อเนื่องในทุกมิติ

3.3.1.2 แนวทางการดำเนินงานรายด้าน

แนวทางการดำเนินงานหลักที่แผนปฏิบัติการด้านการพัฒนาสังคมของทุกจังหวัดได้กำหนดไว้ ได้แก่ ด้านเศรษฐกิจ สังคม การศึกษา และสิ่งแวดล้อม/เมืองน่าอยู่ ซึ่งเป็นการแสดงให้เห็นถึงความพยายามของทุกจังหวัดในการบรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้ และเป็นสิ่งสำคัญสำหรับ พม. ในการติดตามความก้าวหน้าและปรับปรุงกลยุทธ์ โดยสามารถจำแนกออกได้ 4 ด้าน ดังต่อไปนี้

1) ด้านเศรษฐกิจ แนวทางของแผนคือการมุ่งเน้นการเพิ่มรายได้ของครัวเรือนและบุคคลผ่านการสร้างอาชีพใหม่และการพัฒนาสินค้าเกษตรด้วย Bio Economy และ Big Data/Digital Platform ซึ่งเป็นตัวชี้วัดที่ชัดเจนว่าการยกระดับคุณภาพชีวิตทางเศรษฐกิจเป็นรากฐานสำคัญของความมั่นคงทางสังคม สำหรับ พม. จึงควรเร่งผลักดันโครงการที่เน้นการสร้างทักษะอาชีพที่ตรงกับความต้องการของตลาด การเข้าถึงแหล่งเงินทุนหมุนเวียน และการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อเพิ่มช่องทางการสร้างรายได้ให้แก่กลุ่มเป้าหมาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งการสนับสนุนเกษตรกรกลุ่มเปราะบางให้สามารถเข้าถึงและใช้ประโยชน์จาก Bio Economy และ Digital Platform ได้จริง ซึ่งจะเป็นกุญแจสำคัญในการลดความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจในระยะยาว

2) ด้านสังคม แนวทางของแผนคือการให้ความสำคัญกับการเพิ่ม การเข้าถึงบริการภาครัฐ การจัดสวัสดิการสังคม การป้องกันและแก้ไข ปัญหาการค้ามนุษย์ การส่งเสริมความมั่นคงของชีวิต สถาบันครอบครัว ชุมชน และการลดความเหลื่อมล้ำทางสังคม ซึ่งเป็นหัวใจสำคัญของภารกิจ พม. การมีเป้าหมายที่ชัดเจน เช่น การเข้าถึงบริการภาครัฐไม่น้อยกว่า ร้อยละ 85 เป็นสิ่งสะท้อนว่า พม. ให้ความสำคัญกับการเข้าถึงสิทธิขั้นพื้นฐาน ของประชาชน ดังนั้น กระทรวงฯ จึงควรเน้นการพัฒนาคุณภาพของบริการ สวัสดิการสังคมให้ตอบสนองความต้องการที่หลากหลายและเฉพาะเจาะจง ของแต่ละกลุ่ม รวมถึงการเสริมสร้างความเข้มแข็งของสถาบันครอบครัวและ การป้องกันการค้ามนุษย์ ซึ่งยังคงเป็นประเด็นสำคัญที่ต้องมีการบูรณาการ และสร้างความร่วมมือกับทุกภาคส่วนอย่างต่อเนื่อง

3) ด้านการศึกษา แนวทางของแผนคือการเน้นย้ำให้เด็กและ เยาวชนได้รับการศึกษาอย่างมีคุณภาพทั่วถึงและเท่าเทียมกัน แสดงให้ เห็นถึงการมองการณ์ไกลว่าการศึกษาเป็นพื้นฐานสำคัญในการพัฒนา ทรัพยากรมนุษย์ในระยะยาวและเป็นเครื่องมือในการลดความเหลื่อมล้ำ ดังนั้น พม. จึงมีบทบาทสำคัญในการสนับสนุนโอกาสทางการศึกษาสำหรับ เด็กและเยาวชนที่ด้อยโอกาส เด็กในสถานสงเคราะห์ หรือเด็กที่อยู่ในภาวะ ยากลำบาก รวมถึงการประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อจัด อุปสรรคในการเข้าถึงการศึกษาที่มีคุณภาพ

4) ด้านสิ่งแวดล้อม/เมืองน่าอยู่ แนวทางของแผนคือการมีเป้าหมาย ในการพัฒนาเมืองให้เป็นเมืองน่าอยู่ทันสมัยตามแนวคิด Smart City ซึ่งสะท้อนถึงการคำนึงถึงสภาพแวดล้อมและการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน ที่สนับสนุนคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น แม้จะเป็นมิติที่อาจจะไม่ได้เป็นภารกิจหลัก ของ พม. โดยตรง แต่ พม. สามารถมีบทบาทสำคัญในการผลักดันให้การ พัฒนา Smart City เป็น “Smart City for All” ที่คำนึงถึงการเข้าถึงของ คนพิการ ผู้สูงอายุ การสร้างพื้นที่สาธารณะที่ปลอดภัยและเอื้อต่อการ ใช้ ชีวิตของทุกคน รวมถึงการส่งเสริมจิตสำนึกด้านสิ่งแวดล้อมในชุมชน เพื่อให้การพัฒนาเมืองเป็นไปอย่างครอบคลุมและยั่งยืน

3.3.1.3 ผลลัพธ์ที่แผนคาดหวังหรือสิ่งที่แผนมุ่งเน้น

ผลการวิเคราะห์ผลลัพธ์ที่แผนปฏิบัติการด้านการพัฒนาสังคมของ 76 จังหวัดคาดหวังที่จะส่งมอบ หรือสิ่งที่แผนมุ่งเน้นที่จะดำเนินการสำหรับกลุ่มเป้าหมายหลักแต่ละกลุ่ม ซึ่งสะท้อนถึงหัวใจสำคัญของภารกิจ พม. ในการทำความเข้าใจในความต้องการและเป้าหมายเฉพาะของแต่ละกลุ่มตามที่แผน กำหนดไว้ และช่วยให้การจัดสรรทรัพยากรและการออกแบบโครงการมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ดังนี้

1) เด็กและเยาวชน แผนมุ่งเน้นให้เด็กและเยาวชนได้รับการศึกษาที่มี คุณภาพอย่างทั่วถึงและเท่าเทียม รวมถึงการได้รับสวัสดิการสังคมที่จำเป็น ซึ่งเป็นการกิจสำคัญของ พม. กระทรวงฯ ควรเร่งรัดการพัฒนาระบบคุ้มครอง เด็กและเยาวชนให้เข้มแข็ง ส่งเสริมพัฒนาการตามวัย และสนับสนุนการเข้าถึง สิทธิและโอกาสต่าง ๆ เพื่อให้พวกเขาเติบโตเป็นพลเมืองที่มีคุณภาพ

2) สตรี แผนมุ่งเน้นการส่งเสริมคุณภาพชีวิต ความมั่นคง การเข้าถึง บริการภาครัฐ และการมีส่วนร่วมในการพัฒนา สะท้อนถึงการให้ความสำคัญ กับบทบาทของสตรีในสังคม พม. ควรเน้นการส่งเสริมความเท่าเทียมทางเพศ การคุ้มครองสตรีจากรุนแรง และการสนับสนุนบทบาทของสตรีในทุกมิติ ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง

3) ผู้สูงอายุ แผนมุ่งเน้นการจัดสวัสดิการสังคมที่เหมาะสม การเข้าถึง บริการภาครัฐ และการส่งเสริมคุณภาพชีวิตในวัยสูงอายุ ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญ ในสังคมผู้สูงอายุ พม. ต้องพัฒนาบริการดูแลผู้สูงอายุให้ครอบคลุม ทั้งในด้าน สุขภาพ สวัสดิการสังคม การสร้างโอกาสในการทำงานสำหรับผู้สูงอายุที่มี ศักยภาพ และการส่งเสริมกิจกรรมทางสังคมเพื่อลดภาวะโดดเดี่ยว

4) คนพิการ แผนมุ่งเน้นการดูแลเป็นพิเศษ การเข้าถึงสิทธิและบริการ จากภาครัฐอย่างครบถ้วน และการส่งเสริมการมีส่วนร่วมในสังคม ซึ่งเป็นหัวใจ สำคัญของการสร้างสังคมที่ไร้สิ่งกีดขวาง พม. ควรผลักดันการเข้าถึงสิ่งอำนวยความสะดวก การส่งเสริมการจ้างงานคนพิการ และการสร้างความตระหนักรู้ ในสังคมเพื่อส่งเสริมการยอมรับและเคารพศักดิ์ศรีของคนพิการ

5) ผู้ด้อยโอกาส แผนมุ่งเน้นการช่วยเหลือให้เข้าถึงสิทธิและบริการ จากภาครัฐ รวมถึงการได้รับการพัฒนาอาชีพและการยกระดับคุณภาพชีวิต เพื่อลดความเหลื่อมล้ำ ซึ่งเป็นเป้าหมายหลักของ พม. กระทรวงฯ ต้องมีระบบ การคัดกรองและช่วยเหลือกลุ่มเป้าหมายนี้อย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง โดยเฉพาะการส่งเสริมการเข้าถึงโอกาสทางเศรษฐกิจและสังคม เพื่อให้พวกเขา สามารถพึ่งพาตนเองได้

6) สถาบันครอบครัวและชุมชน แผนมุ่งเน้นการเสริมสร้างความเข้มแข็ง และความมั่นคง เพื่อให้เป็นรากฐานสำคัญของการพัฒนาสังคมที่ยั่งยืน แสดงให้เห็นถึงความเข้าใจว่าหน่วยที่เล็กที่สุด แต่สำคัญที่สุดคือครอบครัวและชุมชน พม. ควรสนับสนุนโครงการที่ส่งเสริมความสัมพันธ์ที่ดีในครอบครัว การพัฒนา ทักษะการเลี้ยงดูบุตร การแก้ไขปัญหาความรุนแรงในครอบครัว และการสร้างความ เข้มแข็งของกลไกชุมชนในการดูแลช่วยเหลือกันเอง

3.3.1.4 การวิเคราะห์ Social Cost-Benefit Analysis ในภาพรวมของการดำเนินงาน

1) Social Benefits (ผลประโยชน์ทางสังคม) จากการดำเนินงานตามแผนปฏิบัติการด้านการพัฒนาสังคม 76 จังหวัด คาดว่าจะนำมาซึ่งผลประโยชน์ทางสังคมที่สำคัญในหลายมิติ ซึ่งสอดคล้องกับภารกิจหลักของ พม. ในการยกระดับคุณภาพชีวิตและสร้างความเป็นธรรมในสังคม ดังนี้

1.1) การลดความเหลื่อมล้ำ หากแผนสามารถเพิ่มการเข้าถึงบริการได้ถึงร้อยละ 85 และเพิ่มรายได้ของครัวเรือนและบุคคลได้ถึงร้อยละ 80 ตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ นี่จะเป็นผลประโยชน์ที่สำคัญที่สุดในการสร้างความเป็นธรรมทางสังคม ซึ่งจะนำไปสู่ความสงบสุขและความสามัคคีในประเทศ

1.2) การยกระดับคุณภาพชีวิต การที่ประชาชนมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น ทั้งจากการเข้าถึงบริการที่จำเป็น การมีอาชีพและรายได้ที่มั่นคง การได้รับการศึกษาที่ดี และการมีสภาพแวดล้อมที่น่าอยู่ ถือเป็นผลประโยชน์โดยตรงที่ พม. มุ่งมั่นจะส่งมอบ

1.3) ความมั่นคงทางสังคม การดูแลกลุ่มเปราะบางอย่างครอบคลุม การป้องกันปัญหาอาชญากรรม โดยเฉพาะการแก้ไขปัญหาค้ามนุษย์ และการสร้างความเข้มแข็งให้กับหน่วยสังคมพื้นฐาน เช่น สถาบันครอบครัวและชุมชน จะนำมาซึ่งความมั่นคงและเสถียรภาพของประเทศในระยะยาว ซึ่งเป็นผลตอบแทนที่มีคุณค่าสูงและประเมินค่าไม่ได้

1.4) การพัฒนาที่ยั่งยืน การดำเนินงานของ พม. ที่มี การบูรณาการอย่างชัดเจนกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs) ของ องค์การสหประชาชาติ และแผนยุทธศาสตร์ชาติ สะท้อนให้เห็นว่าแผนไม่ได้เป็นเพียงการปฏิบัติตามนโยบาย แต่เป็นการสร้างรากฐานสำหรับการพัฒนาที่ครอบคลุมและยั่งยืนในทุกมิติ โดย พม. มีบทบาทสำคัญในการผลักดันมิติทางสังคมของการพัฒนาที่ยั่งยืน

1.5) การเพิ่มศักยภาพทางเศรษฐกิจของครัวเรือนและบุคคล เมื่อประชาชนมีรายได้เพิ่มขึ้นและมีอาชีพที่มั่นคงขึ้น ย่อมส่งผลให้เศรษฐกิจในระดับฐานรากเข้มแข็งขึ้น ซึ่งจะเป็นแรงขับเคลื่อนเศรษฐกิจของประเทศโดยรวม และเป็นผลประโยชน์ร่วมกันกับภาคเศรษฐกิจ

1.6) การสร้างการมีส่วนร่วม การเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการออกแบบและขับเคลื่อนแผน ถือเป็นการลงทุนในทุนทางสังคม (Social Capital) ที่สำคัญอย่างยิ่ง ซึ่งจะนำไปสู่ความยั่งยืนของโครงการและความเข้มแข็งของชุมชนในระยะยาว

2) Social Costs (ต้นทุนทางสังคม)

2.1) งบประมาณ (14,322 โครงการ) เป็นต้นทุนที่ชัดเจนและจับต้องได้จากการดำเนินงาน 102 โครงการที่เกี่ยวข้อง ซึ่ง พม. จำเป็นต้องบริหารจัดการให้เกิดความคุ้มค่าสูงสุดในแต่ละโครงการ และควรมีการวิเคราะห์ต้นทุน-ผลลัพธ์ของแต่ละโครงการอย่างต่อเนื่อง

2.2) ต้นทุนทางการบริหารจัดการ การมีระบบบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพ การพัฒนาองค์ความรู้ และการจัดการฐานข้อมูลที่ดี ถือเป็นการลงทุนที่จำเป็นเพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการทำงาน การที่ พม. ลงทุนในระบบ TPMAP และการพัฒนาบุคลากร แสดงให้เห็นถึงความเข้าใจในความสำคัญของต้นทุนในมิติการบริหารจัดการนี้

2.3) ต้นทุนด้านทรัพยากรบุคคล พม. ต้องมั่นใจว่าบุคลากรทั้งในส่วนกลางและภูมิภาคมีจำนวนที่เพียงพอ มีทักษะที่เหมาะสม และมีขวัญกำลังใจในการปฏิบัติงาน เนื่องจากเป็นผู้ขับเคลื่อนแผนสู่การปฏิบัติจริงและเป็นปัจจัยสำคัญต่อความสำเร็จ

2.4) ต้นทุนจากการกระจายตัวของประชากร เป็นต้นทุนแฝงที่สำคัญและเป็นอุปสรรคเชิงภูมิศาสตร์ที่ทำให้การเข้าถึงบริการทำได้ยากขึ้น โดยเฉพาะสำหรับประชาชนในพื้นที่ห่างไกล พม. ต้องพิจารณาจัดสรรงบประมาณและทรัพยากรเพิ่มเติมสำหรับการเข้าถึงพื้นที่เหล่านี้ เช่น การจัดบริการเคลื่อนที่ หรือการใช้เทคโนโลยีทางไกล ซึ่งอาจมีต้นทุนต่อหน่วยสูงกว่าปกติ แต่จำเป็นเพื่อสร้างความเท่าเทียมในการเข้าถึงบริการ

2.5) ต้นทุนจากปัญหาเศรษฐกิจ เนื่องจากปัญหาเศรษฐกิจที่ยังคงส่งผลกระทบอย่างต่อเนื่อง จึงทำให้ภาระงานของ พม. ในการช่วยเหลือกลุ่มเปราะบางเพิ่มขึ้น และทำให้กลุ่มเป้าหมายมีข้อจำกัดในการเข้าถึงสิทธิและบริการ ต้นทุนส่วนนี้อาจไม่ใช่ต้นทุนโดยตรงในการดำเนินโครงการ แต่เป็น “ต้นทุนทางสังคม” ที่สะท้อนถึงความจำเป็นในการจัดสรรทรัพยากรเพื่อบรรเทาปัญหาและฟื้นฟูผลกระทบทางเศรษฐกิจ

สรุป SCBA ในภาพรวม จากผลการวิเคราะห์ข้างต้น จะเห็นได้ว่าแผนปฏิบัติการด้านพัฒนาสังคมของทั้ง 76 จังหวัด มีความชัดเจนในด้านผลประโยชน์ทางสังคม (Social Benefits) ที่คาดว่าจะได้รับ ซึ่งสอดคล้องกับภารกิจหลักของ พม. ในการลดความเหลื่อมล้ำ และการยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชน อย่างไรก็ตาม ต้นทุนทางสังคม (Social Costs) ที่สำคัญคือการลงทุนด้านงบประมาณและทรัพยากร รวมถึงความท้าทายจากปัญหาเชิงโครงสร้าง เช่น การกระจายตัวของประชากรและสภาพเศรษฐกิจ ซึ่งเป็น “ต้นทุนแฝง” ที่อาจทำให้การบรรลุเป้าหมายบางอย่างเป็นไปได้ยากขึ้น หรือต้องใช้ต้นทุนที่สูงขึ้น พม. ควรให้ความสำคัญกับการบริหารจัดการต้นทุนอย่างมีประสิทธิภาพ และการติดตามผลลัพธ์อย่างใกล้ชิด เพื่อให้มั่นใจว่าทุกการลงทุนนำไปสู่ผลประโยชน์ทางสังคมที่คุ้มค่า และมี Social Benefit ที่สูงกว่า Social Cost ใน ภาพรวม โดยหากสามารถเพิ่มการเข้าถึงบริการและรายได้ของกลุ่มเป้าหมายได้ตามที่ตั้งไว้ ถือเป็นการลงทุนที่คุ้มค่าอย่างยิ่งต่อการพัฒนาประเทศในระยะยาว

3.3.1.5 ปัญหาและอุปสรรคหลัก

1) การกระจายตัวของประชากร ถือเป็นอุปสรรคเชิงภูมิศาสตร์ที่สำคัญที่สุด ที่ทำให้ พม. ต้องเผชิญกับความท้าทายในการเข้าถึงบริการให้ครอบคลุมประชาชนทุกคน โดยเฉพาะกลุ่มเปราะบางที่อยู่ในพื้นที่ห่างไกล การแก้ปัญหาจำเป็นต้องใช้กลยุทธ์ที่แตกต่างจากพื้นที่เมือง รวมถึงการลงทุนในเทคโนโลยีและการขนส่งที่เหมาะสม

2) ปัญหาทางเศรษฐกิจ เนื่องจากปัญหาเศรษฐกิจที่ต่อเนื่องส่งผลให้ภาระงานของ พม. ในการช่วยเหลือกลุ่มเปราะบางเพิ่มขึ้น และทำให้กลุ่มเป้าหมายมีข้อจำกัดในการเข้าถึงสิทธิและบริการ ซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพของแผน พม. ต้องทำงานร่วมกับหน่วยงานเศรษฐกิจเพื่อหาแนวทางลดผลกระทบ และเพิ่มความสามารถในการปรับตัวของกลุ่มเป้าหมาย

3) การขาดการมีส่วนร่วมของประชาชน แม้แผนจะเน้นการมีส่วนร่วม แต่การที่เอกสารระบุว่ายังขาดการมีส่วนร่วมอย่างที่เราจะเป็น เป็นสัญญาณที่น่าเป็นห่วง การมีส่วนร่วมที่แท้จริงเป็นหัวใจสำคัญของแผนที่ยั่งยืน พม. ต้องพิจารณากลไกที่ทำให้ประชาชนรู้สึกเป็นเจ้าของและมีส่วนร่วมอย่างกระตือรือร้นมากขึ้น

4) การเข้าถึงข้อมูลและบริการ แม้จะมีการใช้ TPMap แต่การที่กลุ่มเปราะบางยังเข้าถึงสิทธิและบริการได้ไม่ครบถ้วน ชี้ให้เห็นถึงช่องว่างในการนำข้อมูลไปสู่การปฏิบัติจริง พม. ต้องวิเคราะห์อย่างละเอียดว่าปัญหาอยู่ที่จุดใด เช่น ความซับซ้อนของขั้นตอนการขอรับบริการ การขาดความเข้าใจในสิทธิของตนเอง หรือการขาดบุคลากรเพียงพอในการให้บริการ

5) การนำข้อมูลไปใช้ประโยชน์ การมีองค์ความรู้และฐานข้อมูลที่ดีเป็นสิ่งจำเป็น แต่การที่ยังต้องให้ความสำคัญกับการนำไปใช้ประโยชน์จริง แสดงว่ายังมีข้อจำกัดในการแปลงข้อมูลเชิงลึกไปสู่การตัดสินใจเชิงนโยบายและการปฏิบัติ พม. ควรลงทุนในการพัฒนาทักษะบุคลากรด้านการวิเคราะห์ข้อมูล (Data Analytics) และสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่ขับเคลื่อนด้วยข้อมูล (Data-Driven Organization)

3.3.1.6 ข้อเสนอแนะในภาพรวม

1) การเสริมสร้างการเข้าถึงบริการ ควรเร่งพัฒนาโลกเชิงรุก เช่น การจัดหน่วยบริการเคลื่อนที่ (Mobile Unit) หรือการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล (เช่น แอปพลิเคชัน แพลตฟอร์มออนไลน์) เพื่อให้กลุ่มเปราะบางในพื้นที่ห่างไกลสามารถเข้าถึงบริการได้ง่ายขึ้น รวมถึงการประชาสัมพันธ์ช่องทาง การเข้าถึงที่หลากหลาย

2) การจัดการผลกระทบทางเศรษฐกิจ ควรมีการประเมินผลกระทบทางเศรษฐกิจต่อกลุ่มเปราะบางอย่างต่อเนื่อง และพัฒนามาตรการช่วยเหลือที่ยืดหยุ่น เช่น การสนับสนุนอาชีพเสริม การฝึกทักษะใหม่ ๆ ที่สอดคล้องกับภาวะเศรษฐกิจปัจจุบัน และการเข้าถึงแหล่งเงินทุนดอกเบี้ยต่ำ

3) การยกระดับการมีส่วนร่วม ควรออกแบบกระบวนการมีส่วนร่วมที่เข้าถึงง่ายและน่าสนใจ เช่น การจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในชุมชน การใช้สื่อสังคมออนไลน์ในการรับฟังความคิดเห็น หรือการส่งเสริม บทบาทของอาสาสมัครในชุมชน เพื่อให้ประชาชนทุกภาคส่วนเข้ามามีส่วนร่วมในการวางแผนและประเมินผลอย่างแท้จริง

4) การบูรณาการข้อมูลและการนำไปใช้ ควรให้ความสำคัญกับการพัฒนา TPMap ให้มีขีดความสามารถในการวิเคราะห์เชิงลึกและคาดการณ์ปัญหาได้อย่างแม่นยำยิ่งขึ้น พร้อมทั้งสร้างกลไกที่ทำให้ข้อมูลจาก TPMap สามารถเชื่อมโยงและนำไปใช้ในการกำหนดนโยบายและการวางแผนปฏิบัติการในระดับพื้นที่ได้อย่างรวดเร็วและมีประสิทธิภาพสูงสุด

3.3.1.7 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1) การเข้าถึงบริการที่ยืดหยุ่น ควรกำหนดนโยบายที่ส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรมอย่างจริงจัง เช่น การผลักดันโครงการ Mobile Unit ให้เป็นนโยบายหลัก การส่งเสริมการปรึกษาทางไกล (Tele-consultation) สำหรับบริการด้านสังคมสงเคราะห์ หรือการพัฒนาแอปพลิเคชันเพื่อการเข้าถึงบริการ

2) การส่งเสริมเศรษฐกิจฐานราก ควรกำหนดนโยบายที่เน้นการส่งเสริมเศรษฐกิจฐานรากในระดับชุมชน โดยเฉพาะกลุ่มเกษตรกร ผู้มีอาชีพใหม่ และกลุ่มเปราะบาง ให้สามารถพึ่งพาตนเองได้ เน้นการสนับสนุนแหล่งเงินทุน องค์ความรู้ และการสร้างเครือข่ายการตลาด เพื่อให้เกิดการเติบโตทางเศรษฐกิจที่ยั่งยืนจากภายใน

3) การมีส่วนร่วมภาคประชาชน ควรออกแบบนโยบายที่ส่งเสริมและกำหนดให้การมีส่วนร่วมของภาคประชาชนเป็นส่วนหนึ่งที่สำคัญและเป็นข้อบังคับในทุกขั้นตอนของกระบวนการพัฒนาสังคม กำหนดแนวปฏิบัติที่ชัดเจนสำหรับเจ้าหน้าที่ และสร้างแรงจูงใจให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมอย่างจริงจัง เช่น การให้ข้อมูลย้อนกลับ หรือการจัดสรรงบประมาณสำหรับโครงการที่เสนอโดยชุมชน

4) การใช้ข้อมูล Big Data เชิงรุก กำหนดนโยบายให้หน่วยงานภาครัฐทุกระดับนำข้อมูล Big Data จาก TPMAP มาใช้ในการวางแผนและตัดสินใจเชิงนโยบายอย่างสม่ำเสมอและเป็นระบบ รวมถึงการกำหนดตัวชี้วัดความสำเร็จที่ชัดเจนในการลดความเหลื่อมล้ำ โดยอาศัยข้อมูลเชิงลึกจาก TPMAP เพื่อให้การทำงานมีประสิทธิภาพและตอบโจทย์ปัญหาได้ตรงจุด และตอบโจทย์ปัญหาได้ตรงจุด

3.3.1.8 ข้อเสนอแนะเชิงกระบวนการ

1) กระบวนการเข้าถึงบริการเชิงรุก พัฒนากระบวนการที่หน่วยงานภาครัฐของ พม. เข้าไปให้บริการแก่กลุ่มเปราะบางในพื้นที่ห่างไกลโดยตรง (Outreach Programs) แทนที่จะรอให้ประชาชนเข้ามาขอรับบริการ เช่น การจัดทีมสหวิชาชีพลงพื้นที่ การเปิดศูนย์บริการเคลื่อนที่ หรือการสร้างเครือข่ายจิตอาสาในท้องถิ่นเพื่อเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายอย่างทั่วถึง

2) กระบวนการเสริมสร้างศักยภาพกลุ่มเปราะบาง จัดอบรมและให้ความรู้แก่กลุ่มเป้าหมายในด้านการเข้าถึงสิทธิและบริการของตนเองอย่างสม่ำเสมอ รวมถึงการเสริมสร้างทักษะอาชีพที่ตรงกับความต้องการของตลาดแรงงานในปัจจุบัน เพื่อให้กลุ่มเปราะบางสามารถพัฒนาตนเองและพึ่งพาตนเองได้ในระยะยาว

3) กระบวนการติดตามและประเมินผลแบบมีส่วนร่วม พัฒนากระบวนการติดตามและประเมินผลการดำเนินงานที่เปิดโอกาสให้ประชาชนและภาคีเครือข่ายเข้ามามีส่วนร่วมในการให้ข้อเสนอแนะและสะท้อน ปัญหา โดยเฉพาะการใช้ข้อมูลภาคสนามจากประชาชนเพื่อนำไปปรับปรุงแผนและการทำงานอย่างต่อเนื่องและทันทั่วถึง

4) กระบวนการสื่อสารและประชาสัมพันธ์ ปรับปรุงกระบวนการสื่อสารและประชาสัมพันธ์ ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับสิทธิ ประโยชน์ และบริการภาครัฐ ให้เข้าถึงกลุ่มเป้าหมายได้ง่ายและเข้าใจ โดยใช้ภาษาที่เข้าใจง่าย หลีกเลียงศัพท์เทคนิค และใช้ช่องทางที่หลากหลาย เช่น สื่อท้องถิ่น วิทยุชุมชน หอกระจายข่าว หรือโซเชียลมีเดีย

3.3.1.9 ข้อเสนอแนะเชิงกลไก

1) กลไก One Stop Service ในพื้นที่ห่างไกล โดยพิจารณาจัดตั้งหรือขยายกลไก One Stop Service หรือจุดบริการร่วมในพื้นที่ห่างไกลและชุมชนแออัด เพื่อลดขั้นตอนและระยะเวลาในการเข้าถึงบริการภาครัฐของกลุ่มเป้าหมาย รวมถึงการประสานงานกับหน่วยงานท้องถิ่นเพื่อใช้สถานที่และทรัพยากรร่วมกัน

2) กลไกการประสานงานเครือข่าย โดยเสริมสร้างความเข้มแข็งของกลไกการประสานงานและความร่วมมือระหว่างหน่วยงานภาครัฐ (เช่น กรมต่าง ๆ ใน พม. กระทรวงอื่นที่เกี่ยวข้อง) ภาคเอกชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และภาคประชาสังคมในระดับพื้นที่ โดยอาจมีการแต่งตั้งคณะกรรมการประสานงานร่วมกัน เพื่อให้เกิดการบูรณาการการทำงานอย่างมีประสิทธิภาพและไร้รอยต่อ

3) กลไกการใช้ประโยชน์จากข้อมูล Big Data โดยพัฒนากลไกการเข้าถึงและการนำข้อมูล Big Data (TPMAP) ไปใช้ประโยชน์ในระดับจังหวัดและท้องถิ่นได้อย่างสะดวกและรวดเร็ว รวมถึงการจัดให้มีผู้เชี่ยวชาญด้านข้อมูลในระดับภูมิภาค เพื่อสนับสนุนการวิเคราะห์ การนำเสนอข้อมูลเชิงลึก และการนำข้อมูลไปใช้ในการวางแผนและประเมินผล

4) กลไกคณะทำงานขับเคลื่อนเชิงพื้นที่ โดยดำเนินการจัดตั้งคณะทำงานขับเคลื่อนแผนพัฒนาสังคมในระดับพื้นที่ย่อย (เช่น ระดับอำเภอ/ตำบล) ที่มีตัวแทนจากทุกภาคส่วน (พมจ. องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น ภาคประชาสังคม ประชาชน) ที่มีอำนาจและงบประมาณอย่างเพียงพอ เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ตอบสนองต่อความต้องการของคนในพื้นที่อย่างแท้จริง และสามารถแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าได้อย่างรวดเร็ว

โดยสรุป คือ การวิเคราะห์แผนปฏิบัติการด้านการพัฒนาสังคมของทั้ง 76 จังหวัด ชี้ให้เห็นถึงความเข้าใจที่ตรงกันในการกิจและเป้าหมายสำคัญของกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (พม.) อย่างไรก็ตาม ความท้าทายหลักยังคงอยู่ที่ “การนำแผนไปปฏิบัติ” ให้เกิดผลเป็นรูปธรรม และ “การเข้าถึง” กลุ่มเป้าหมายที่แท้จริง โดยเฉพาะกลุ่มเปราะบางที่อยู่ในพื้นที่ห่างไกลและเผชิญปัญหาเศรษฐกิจ สำหรับ ผู้บริหาร การกำหนดนโยบายที่ชัดเจนและยืดหยุ่นเพื่อรับมือกับบริบทของแต่ละพื้นที่ การจัดสรรงบประมาณและทรัพยากรที่เพียงพอและเหมาะสม การส่งเสริมการนำเทคโนโลยีและนวัตกรรมมาประยุกต์ใช้ในการให้บริการและการบริหารจัดการ รวมถึงการพัฒนาระบบการติดตามและประเมินผลที่มีประสิทธิภาพ และสามารถสะท้อนผลลัพธ์เชิงประจักษ์ได้ จะเป็นกุญแจสำคัญในการยกระดับการทำงานของ พม. ให้บรรลุเป้าหมายการลดความเหลื่อมล้ำและสร้างสังคมที่เป็นธรรมได้อย่างแท้จริง ขณะที่สำหรับ ผู้ปฏิบัติงาน หัวใจสำคัญคือการทำความเข้าใจบริบทเฉพาะของแต่ละพื้นที่ การทำงานเชิงรุกด้วยการลงพื้นที่เพื่อเข้าถึงกลุ่มเปราะบางอย่างใกล้ชิด การสร้างและเสริมสร้างความเข้มแข็งของเครือข่ายความร่วมมือกับทุกภาคส่วน ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคม รวมถึงการนำข้อมูลเชิงลึกจากระบบบริหารจัดการข้อมูลการพัฒนาคนแบบชี้เป้า (TPMAP) มาวิเคราะห์และใช้ประโยชน์ในการวางแผน และดำเนินงานประจำวันอย่างต่อเนื่องและเป็นระบบ ซึ่งจะช่วยให้การปฏิบัติงานมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น สามารถตอบโจทย์ความต้องการของประชาชนได้อย่างแท้จริง และนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นของสังคมโดยรวม กระทรวง พม. มีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งในการสร้างความมั่นคงทางสังคม การวิเคราะห์นี้จึงหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะช่วยให้ทุกท่านเห็นภาพรวมของสถานการณ์ปัจจุบัน และสามารถนำข้อเสนอแนะต่าง ๆ ไปใช้เป็นแนวทางในการขับเคลื่อนงานพัฒนาสังคมของประเทศไทยให้ก้าวหน้าและยั่งยืนต่อไป

ตารางที่ 7. สรุปผลการวิเคราะห์แผนปฏิบัติการด้านการพัฒนาสังคม 76 จังหวัด

หัวข้อหลัก	หัวข้อหลัก	หัวข้อหลัก	หัวข้อหลัก
1. ภาพรวมการดำเนินงาน	- แนวคิดหลักและทิศทางของแผน - การจัดทำแผนแบบมีส่วนร่วม - การสอดคล้องกับแผนยุทธศาสตร์ - กลุ่มเป้าหมายหลัก - การขับเคลื่อนแบบบูรณาการ - เป้าหมายภาพรวมของแผน	- ทุกจังหวัดเข้าใจภารกิจ พม. ดี - เน้นการมีส่วนร่วม แต่ยังคงขยายผล - /SDGs ชัดเจน - ครอบคลุมกลุ่มเป้าหมายครบถ้วน - ขับเคลื่อนแบบมีส่วนร่วม/เครือข่าย - เป้าหมายท้าทาย (เข้าถึง 85%, รายได้ 80%)	- ส่งเสริม Best Practice การมีส่วนร่วม - ติดตามการบูรณาการอย่างใกล้ชิด - พัฒนานวัตกรรมบริการหลากหลาย - สนับสนุนกลไกบูรณาการความร่วมมือ
2. แนวทางการดำเนินงานรายด้าน	- ด้านเศรษฐกิจ - ด้านสังคม - ด้านการศึกษา - ด้านสิ่งแวดล้อม/เมืองน่าอยู่	- เศรษฐกิจ: มุ่งเพิ่มรายได้ผ่านอาชีพใหม่, Bio Economy, Digital Platform - สังคม: เน้นเพิ่มการเข้าถึงบริการรัฐ, สวัสดิการ ป้องกัน ค้ำมนุษย์ สร้างความมั่นคง ครอบครัว/ชุมชน - การศึกษา: เน้นเด็ก/เยาวชน ได้รับการศึกษาคุณภาพ ทั้งถึงเท่าเทียม - สิ่งแวดล้อม/เมืองน่าอยู่: มุ่งพัฒนาเมืองน่าอยู่ตาม Smart City	- เศรษฐกิจ: เร่งผลักดันสร้างทักษะอาชีพ เข้าถึงแหล่งทุน ใช้เทคโนโลยีดิจิทัล - สังคม: พัฒนาคุณภาพบริการ เสริมสร้างครอบครัว/ป้องกัน ค้ำมนุษย์ - การศึกษา: สนับสนุนโอกาส เด็กด้อยโอกาส ประสานงาน จัดอุปสรรค - สิ่งแวดล้อม: ผลักดัน Smart City for All, คำนึงถึงการเข้าถึง คนพิการ/ผู้สูงอายุ
3. ผลลัพธ์ที่แผนคาดหวังหรือสิ่งที่แผนมุ่งเน้น (ตามกลุ่มเป้าหมาย)	- เด็กและเยาวชน - สตรี - ผู้สูงอายุ - คนพิการ - ผู้ด้อยโอกาส - สถาบันครอบครัว และชุมชน	- เด็ก/เยาวชน: คาดหวัง การศึกษาคุณภาพ, สวัสดิการ จำเป็น - สตรี: คาดหวังคุณภาพชีวิต ความมั่นคง เข้าถึงบริการมีส่วนร่วม - ผู้สูงอายุ: คาดหวังสวัสดิการเหมาะสม เข้าถึงบริการคุณภาพชีวิต - คนพิการ: คาดหวังการดูแล พิเศษ เข้าถึงสิทธิ/บริการมีส่วนร่วมในสังคม - ผู้ด้อยโอกาส: คาดหวังช่วยเหลือเข้าถึงสิทธิ/บริการ พัฒนาอาชีพ ยกระดับคุณภาพชีวิต - ครอบครัว/ชุมชน: คาดหวัง เสริมสร้างความเข้มแข็ง/ความมั่นคง	- เด็ก/เยาวชน: เร่งพัฒนาระบบคุ้มครอง ส่งเสริมพัฒนาการ - สตรี: เน้นส่งเสริมความเท่าเทียม คุ้มครองจากความรุนแรง - ผู้สูงอายุ: พัฒนาบริการดูแล ครอบคลุม สร้างโอกาสทำงาน/กิจกรรมสังคม - คนพิการ: ผลักดันการเข้าถึง สิ่งอำนวยความสะดวก ส่งเสริมจ้างงาน - ผู้ด้อยโอกาส: มีระบบคัดกรอง/ช่วยเหลือต่อเนื่อง ส่งเสริมโอกาสเศรษฐกิจ - ครอบครัว/ชุมชน: สนับสนุน โครงการเสริมความสัมพันธ์ พัฒนาทักษะเลี้ยงดู แก้ปัญหา ความรุนแรง

(ต่อ)

หัวข้อหลัก	หัวข้อหลัก	หัวข้อหลัก	หัวข้อหลัก
4. การวิเคราะห์ Social Cost-Benefit Analysis	- ผลประโยชน์ทางสังคม (Social Benefits) - ต้นทุนทางสังคม (Social Costs) - สรุป SCBA ในภาพรวม	- Benefits: ลดเหลื่อมล้ำ ยกระดับคุณภาพชีวิต ความมั่นคงทางสังคม พัฒนที่ยั่งยืน เพิ่มศักยภาพเศรษฐกิจ สร้างการมีส่วนร่วม - Costs: งบประมาณ (14,322 โครงการ) ต้นทุนบริหารจัดการ (TPMAP/บุคลากร) ทรัพยากรบุคคล การกระจายตัวประชากร (ต้นทุนแฝง) ปัญหาเศรษฐกิจ (ต้นทุนแฝง) - สรุป: แผนชัดเจนใน Benefits แต่ Costs มีความท้าทายจากเชิงโครงสร้าง (กระจายตัว/เศรษฐกิจ)	- บริหารจัดการต้นทุนอย่างมีประสิทธิภาพ - ติดตามผลลัพธ์เพื่อให้มั่นใจว่า Benefits > Costs - พิจารณาขอบ/ทรัพยากรเพิ่มสำหรับพื้นที่ห่างไกล
5. ปัญหาและอุปสรรคหลัก	- การกระจายตัวของประชากร - ปัญหาทางเศรษฐกิจ - การขาดการมีส่วนร่วมของประชาชน - การเข้าถึงข้อมูลและบริการ - การนำข้อมูลไปใช้ประโยชน์	- ภูมิศาสตร์: เข้าถึงบริการยากในพื้นที่ห่างไกล - เศรษฐกิจ: ภาระงาน พม. เพิ่มกลุ่มเปราะบางเข้าถึงจำกัด - การมีส่วนร่วม: ยังขาดการมีส่วนร่วมอย่างที่เราจะเป็น - การเข้าถึง: กลุ่มเปราะบางยังเข้าถึงสิทธิ/บริการไม่ครบถ้วน (ช่องว่างข้อมูลสู่ปฏิบัติ) - การใช้ข้อมูล: มีข้อจำกัดในการแปลงข้อมูลสู่ตัดสินใจ/ปฏิบัติ	- กลยุทธ์ที่แตกต่างสำหรับพื้นที่ห่างไกล - ทำงานร่วมกับหน่วยงานเศรษฐกิจ - พิจารณากลไกสร้างการมีส่วนร่วมที่แท้จริง - วิเคราะห์ช่องว่างการเข้าถึงบริการ - พัฒนทักษะบุคลากรด้าน Data Analytics
6. ข้อเสนอแนะในภาพรวม	- การเสริมสร้างการเข้าถึงบริการ - การจัดการผลกระทบทางเศรษฐกิจ - การยกระดับการมีส่วนร่วม - การบูรณาการข้อมูลและการนำไปใช้	- พัฒนากลไกเชิงรุก (Mobile Unit, Digital) - ประเมินผลกระทบเศรษฐกิจต่อเนื่อง มาตรการยืดหยุ่น (อาชีพเสริม ทักษะใหม่) - ออกแบบกระบวนการมีส่วนร่วมที่เข้าถึงง่าย/น่าสนใจ - พัฒนา TPMAP ให้วิเคราะห์เชิงลึก, เชื่อมโยงข้อมูลสู่การวางแผน	

(ต่อ)

หัวข้อหลัก	หัวข้อหลัก	หัวข้อหลัก	หัวข้อหลัก
7. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย	- การเข้าถึงบริการที่ยืดหยุ่น - การส่งเสริมเศรษฐกิจฐานราก - การมีส่วนร่วมภาคประชาชน - การใช้ข้อมูล Big Data เชิงรุก	- นโยบายส่งเสริมเทคโนโลยี/นวัตกรรม (Mobile Unit, Tele-consultation) - นโยบายเน้นส่งเสริมเศรษฐกิจฐานราก แหล่งเงินทุน องค์ความรู้ - นโยบายส่งเสริม/บังคับการมีส่วนร่วมทุกขั้นตอน แนวปฏิบัติ/แรงจูงใจ - นโยบายให้หน่วยงานนำ Big Data (TPMAP) ใช้ในการวางแผน/ตัดสินใจเชิงนโยบายตัวชี้วัดจากข้อมูล	
8. ข้อเสนอแนะเชิงกระบวนการ	- กระบวนการเข้าถึงบริการเชิงรุก - กระบวนการเสริมสร้างศักยภาพกลุ่มเปราะบาง - กระบวนการติดตามและประเมินผลแบบมีส่วนร่วม - กระบวนการสื่อสารและประชาสัมพันธ์	- พัฒนา Outreach Programs (ทีมสหวิชาชีพลงพื้นที่ ศูนย์บริการเคลื่อนที่) - จัดอบรม/ให้ความรู้สิทธิ/ทักษะอาชีพ - พัฒนาระบบการติดตาม/ประเมินผลแบบมีส่วนร่วม ใช้ข้อมูลภาคสนาม - ปรับปรุงการสื่อสาร/ประชาสัมพันธ์ให้เข้าถึงง่ายหลากหลายช่องทาง	
9. ข้อเสนอแนะเชิงกลไก	- กลไก One Stop Service ในพื้นที่ทางไกล - กลไกการประสานงานเครือข่าย - กลไกการใช้ประโยชน์จากข้อมูล Big Data - กลไกคณะทำงานขับเคลื่อนเชิงพื้นที่	- พิจารณาจัดตั้ง/ขยาย One Stop Service/จุดบริการร่วมในพื้นที่ทางไกล - เสริมสร้างความเข้มแข็งกลไกประสานงาน/ความร่วมมือทุกภาคส่วน - พัฒนากลไกการเข้าถึง/นำข้อมูล Big Data (TPMAP) ไปใช้ประโยชน์อย่างรวดเร็ว - จัดตั้งคณะทำงานขับเคลื่อนแผนในพื้นที่ย่อย (อำเภอ/ตำบล) ที่มีอำนาจ/งบประมาณ	

3.3.2 ผลการสนทนากลุ่มกับตัวแทนจากสำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัด และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

คณะที่ปรึกษาได้ดำเนินการจัดการประชุมกลุ่มย่อย (Focus Group) เพื่อติดตามและขับเคลื่อนแผนปฏิบัติการด้านการพัฒนาสังคมระดับจังหวัด จำนวน 11 ครั้ง ๆ ละ 1 วัน โดยแต่ละครั้งมีกลุ่มเป้าหมายเข้าร่วมไม่น้อยกว่า 20 คน ซึ่งประกอบด้วยตัวแทนจากสำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัด (พมจ.) และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ในพื้นที่รับผิดชอบของสำนักงานส่งเสริมและสนับสนุนวิชาการ 11 แห่ง ได้แก่ จังหวัดปทุมธานี ชลบุรี นครปฐม นครราชสีมา ร้อยเอ็ด นครพนม ลพบุรี พิษณุโลก เชียงใหม่ สุราษฎร์ธานี และสงขลา การสนทนากลุ่มดังกล่าวมุ่งเน้นการแลกเปลี่ยนข้อมูล ความคิดเห็น และข้อเสนอแนะใน 5 ประเด็นหลัก ได้แก่

- (1) การรับรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับแผนปฏิบัติการ
- (2) การดำเนินงานและผลกระทบของแผนปฏิบัติการ
- (3) ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะ รวมถึงประเด็นเร่งด่วนที่ควรได้รับการแก้ไข
- (4) การมีส่วนร่วมของภาคส่วนต่าง ๆ และ
- (5) แนวทางการขับเคลื่อนในอนาคตและข้อเสนอแนะเพิ่มเติม ซึ่งสามารถสรุปสาระสำคัญจากการสนทนากลุ่มทั้ง 11 แห่งได้ดังต่อไปนี้

สรุปผลการศึกษาภาพรวมและข้อเสนอแนะเชิงลึกจากผลการประชุมกลุ่มย่อย (Focus Group) ต่อแผนปฏิบัติการด้านการพัฒนาสังคมระดับจังหวัด

จากการจัดประชุมสนทนากลุ่มกับตัวแทนสำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัด (พมจ.) รวมถึงหน่วยงานภาครัฐและภาคีเครือข่ายที่เกี่ยวข้องในพื้นที่รับผิดชอบของสำนักงานส่งเสริมและสนับสนุนวิชาการ 11 แห่ง ได้แก่ จังหวัดปทุมธานี ชลบุรี นครปฐม นครราชสีมา ร้อยเอ็ด นครพนม ลพบุรี พิษณุโลก เชียงใหม่ สุราษฎร์ธานี และสงขลา พบว่า การดำเนินงานแผนพัฒนาสังคมระดับจังหวัดยังอยู่ในระยะเริ่มต้น โดยมีลักษณะและรูปแบบการปฏิบัติงานที่แตกต่างกันตามบริบทและศักยภาพของแต่ละพื้นที่ ซึ่งสะท้อนปัจจัยสำคัญ ดังนี้

1) ความแตกต่างของบริบทในแต่ละพื้นที่ การดำเนินงานในแต่ละจังหวัดได้รับผลกระทบจากระดับทรัพยากร ความพร้อมของบุคลากร รวมถึงความเข้มแข็งของกลไกความร่วมมือในพื้นที่ ทั้งนี้ ทำให้เกิดรูปแบบการปฏิบัติงานที่ไม่สม่ำเสมอหรือมีความแตกต่างกันอย่างชัดเจนในเชิงระบบและความครอบคลุม

2) สัญญาณเชิงบวกที่สะท้อนแนวโน้มการพัฒนา แม้กระบวนการทำงานจะยังไม่เป็นระบบอย่างสมบูรณ์ในทุกพื้นที่ แต่พบการกำหนดเป้าหมายแผนที่ครอบคลุมมิติทางสังคมอย่างหลากหลาย มีการมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่าย โดยเฉพาะภาคประชาชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น รวมถึงได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง เป็นสัญญาณบ่งชี้ถึงศักยภาพและพลังการขับเคลื่อนแบบบูรณาการในระดับพื้นที่ได้อย่างมีนัยสำคัญ

3) ข้อจำกัดเชิงระบบที่ส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพ การดำเนินงานประสบกับข้อจำกัดเชิงระบบสำคัญ 4 ประการ ดังนี้

3.1) ระบบข้อมูลสารสนเทศที่ไม่เอื้อต่อการติดตามและประเมินผล เนื่องจากระบบข้อมูลในปัจจุบันมีลักษณะแยกส่วน ขาดการบูรณาการและไม่สามารถรองรับการวิเคราะห์เชิงลึกหรือการใช้ข้อมูลเพื่อการตัดสินใจเชิงนโยบายในพื้นที่ได้อย่างแท้จริง

3.2) กลไกการสื่อสารและประสานงานที่ไม่ต่อเนื่อง เนื่องจากในระดับจังหวัดยังขาดกลไกที่ชัดเจนและมีระบบ ทำให้เกิดช่องว่างในการเชื่อมโยงระหว่างภาคส่วนทั้งในเชิงนโยบายและปฏิบัติการ

3.3) ข้อจำกัดด้านทรัพยากรทั้งงบประมาณและบุคลากร เนื่องจากงบประมาณและบุคลากรไม่เพียงพอ ส่งผลให้การดำเนินงานขาดความต่อเนื่องและจำกัดศักยภาพในการปรับตัวหรือขยายผล

3.4) ขาดกลไกหรือโครงสร้างขับเคลื่อนระดับจังหวัดอย่างเป็นทางการ เนื่องจากไม่มีคณะกรรมการหรือศูนย์ปฏิบัติการที่มีบทบาทบูรณาการนโยบายและการดำเนินงานอย่างมีเอกภาพ

ดังนั้น ตัวแทนสำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัด (พมจ.) รวมถึงหน่วยงานภาครัฐและภาคีเครือข่ายที่เกี่ยวข้อง จึงมีข้อเสนอแนะเชิงนโยบายเพื่อการขับเคลื่อนพัฒนาสังคมระดับจังหวัดอย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน 6 ประเด็นหลัก ดังนี้

ประเด็นที่ 1

การพัฒนา ระบบข้อมูลและเทคโนโลยีดิจิทัล

ระบบข้อมูลเป็นพื้นฐานสำคัญสำหรับการบริหารจัดการเชิงยุทธศาสตร์ในระดับพื้นที่ ทั้งในด้านการกำหนดเป้าหมาย การออกแบบโครงการ การจัดสรรทรัพยากร และการติดตามประเมินผล แต่จากผลการศึกษาข้อมูลเชิงลึกในระดับจังหวัด พบว่าระบบข้อมูลที่มีอยู่ในปัจจุบันยังคงมีลักษณะแยกส่วน (Fragmented) อยู่ในแต่ละหน่วยงาน ขาดการเชื่อมโยงเชิงระบบ ข้อมูลบางส่วนซ้ำซ้อน ขณะที่ข้อมูลอีกจำนวนหนึ่งไม่สามารถเข้าถึงหรือใช้ประโยชน์ได้อย่างเต็มที่ ส่งผลให้การวางแผนเชิงยุทธศาสตร์ในระดับจังหวัดขาดความแม่นยำและไม่สามารถตอบสนองต่อความเปลี่ยนแปลงในเชิงพื้นที่ได้อย่างทันทั่วถึง

การพัฒนาฐานข้อมูลกลางระดับจังหวัดจึงเป็นเรื่องจำเป็นเร่งด่วน โดยควรออกแบบให้เป็น “ระบบข้อมูลแบบบูรณาการ” ซึ่งสามารถเชื่อมโยงข้อมูลประชากร ข้อมูลกลุ่มเป้าหมายเฉพาะ เช่น เด็กและเยาวชน ผู้สูงอายุ ผู้พิการ ผู้มีรายได้น้อย ข้อมูลโครงการ แผนงาน งบประมาณ และผลการดำเนินงานจากหน่วยงานต่าง ๆ ไว้ในแพลตฟอร์มเดียวที่สามารถเข้าถึงได้ทั้งในระดับจังหวัด อำเภอ และชุมชน นอกจากนี้ ควรพัฒนาฟังก์ชันการแสดงผลแบบแดชบอร์ด (Dashboard) และระบบรายงานออนไลน์ เพื่อให้ผู้บริหารและผู้ปฏิบัติงานสามารถใช้ข้อมูลวิเคราะห์แนวโน้มของปัญหาในเชิงลึก ติดตามความก้าวหน้าได้แบบเรียลไทม์ และสนับสนุนการตัดสินใจเชิงนโยบายได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งระบบข้อมูลดังกล่าวควรรองรับการเชื่อมโยงข้อมูลในแนวดิ่งระหว่างระดับจังหวัดกับกระทรวงและหน่วยงานกลาง และในแนวนอนระหว่างหน่วยงานในจังหวัด อาทิ พมจ. อปท. สำนักงานสาธารณสุขจังหวัด ศูนย์บริการคนพิการจังหวัด และภาคประชาสังคม เพื่อให้การวางแผนและการดำเนินงานพัฒนาสังคม มีเอกภาพและสามารถตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนอย่างตรงจุด ทั้งนี้ การพัฒนาระบบข้อมูลควรควบคู่กับการออกแบบมาตรฐานข้อมูลร่วม (Data Standards) และแนวทางการจัดการข้อมูลอย่างมีธรรมาภิบาล เช่น การคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล การกำหนดสิทธิการเข้าถึง และการตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล เพื่อเสริมความน่าเชื่อถือและความยั่งยืนของระบบในระยะยาว

ประเด็นที่ 2 การเสริมสร้างศักยภาพบุคลากร

การขับเคลื่อนแผนพัฒนาสังคมระดับจังหวัดให้เกิดผลอย่างเป็นรูปธรรม จำเป็นต้องอาศัยบุคลากรที่มีศักยภาพในการดำเนินงานอย่างรอบด้าน โดยเฉพาะในบริบทที่มีความซับซ้อนของปัญหา การเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของสังคม และข้อจำกัดด้านทรัพยากรในพื้นที่ ซึ่งบุคลากรภาครัฐและภาคที่เกี่ยวข้องจะต้องมีทั้ง “ทักษะด้านเทคนิค (Technical Skills)” และ “ทักษะทางสังคม (Social/ Interpersonal Skills)” ควบคู่กัน กล่าวคือ ทักษะด้านเทคนิคที่จำเป็น อาทิ ความสามารถในการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อรวบรวม วิเคราะห์ และสื่อสารข้อมูล การใช้เครื่องมือในการติดตามและประเมินผลโครงการเชิงยุทธศาสตร์ การทำงานกับระบบฐานข้อมูลกลาง การจัดทำรายงานเชิงวิเคราะห์ และการใช้แผนที่เชิงยุทธศาสตร์ (Strategy Map) เพื่อการวางแผนแบบมีเป้าหมาย ในขณะเดียวกัน ทักษะทางสังคม ก็มีความสำคัญอย่างยิ่ง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในบริบทของการทำงานแบบมีส่วนร่วม เช่น การสื่อสารเพื่อสร้างความเข้าใจร่วม การเจรจาและบริหารความสัมพันธ์กับภาคีหลากหลายภาคส่วน การทำงานร่วมกับชุมชนอย่างเคารพความหลากหลายทางวัฒนธรรม และการประสานการทำงานในเชิงบูรณาการข้ามหน่วยงาน ด้วยเหตุนี้ จึงจำเป็นต้องจัดทำ “แผนพัฒนาศักยภาพบุคลากรแบบองค์รวม” อย่างเป็นระบบ ซึ่งประกอบด้วยแนวทางสำคัญ ได้แก่

- 1) การฝึกอบรมเชิงปฏิบัติ ที่เน้นการเรียนรู้ผ่านการทำงานจริง โดยควรออกแบบหลักสูตรให้เชื่อมโยงกับภารกิจและโจทย์ของพื้นที่ เช่น การวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อจัดกลุ่มเป้าหมาย การออกแบบโครงการแบบมุ่งผลลัพธ์ หรือการใช้เครื่องมือทางเทคโนโลยีสารสนเทศในการสื่อสารภายในทีมงาน
- 2) การให้คำปรึกษาในพื้นที่จริง โดยเฉพาะในช่วงต้นของการนำแผนสู่การปฏิบัติ ซึ่งช่วยให้บุคลากรสามารถประยุกต์ใช้ความรู้กับบริบทจริงภายใต้คำแนะนำจากผู้เชี่ยวชาญหรือทีมพี่เลี้ยง
- 3) การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างพื้นที่ต้นแบบ เช่น การจัดเวทีถอดบทเรียน หรือกิจกรรมศึกษาดูงานในพื้นที่ที่ประสบความสำเร็จ ซึ่งช่วยกระตุ้นแรงบันดาลใจและเปิดมุมมองใหม่ในการจัดการปัญหาทางสังคม

4) การพัฒนาศักยภาพในระดับเครือข่าย โดยการส่งเสริมให้เกิดกลุ่มบุคลากรหรือภาคีที่มีบทบาทสนับสนุนการขับเคลื่อนแผนร่วมกัน เช่น ทีมงานเชิงยุทธศาสตร์ของจังหวัด เครือข่ายนักวิเคราะห์ข้อมูล เครือข่ายพี่เลี้ยงชุมชน

5) การประเมินผลการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง โดยควรมีระบบติดตามความก้าวหน้าทางทักษะและสมรรถนะของบุคลากรอย่างเป็นระบบ เพื่อปรับปรุงแผนพัฒนาศักยภาพให้สอดคล้องกับความต้องการในแต่ละช่วงเวลา

ดังนั้น อาจกล่าวได้ว่าการเสริมสร้างศักยภาพในลักษณะข้างต้น สามารถช่วยวางรากฐานให้บุคลากรในระดับจังหวัดมีความพร้อมในการจัดการปัญหาสังคมอย่างยั่งยืน อีกทั้งยังเป็นการสร้างวัฒนธรรมการทำงานแบบเรียนรู้ร่วมกัน สนับสนุนการเปลี่ยนผ่านจากการบริหารแบบแยกส่วนไปสู่การจัดการแบบมีส่วนร่วมและเน้นผลลัพธ์เป็นสำคัญ

ประเด็นที่ 3 การสื่อสารและการประสานงานที่มีประสิทธิภาพ

การขับเคลื่อนแผนพัฒนาสังคมในระดับจังหวัดต้องอาศัยระบบการสื่อสารและการประสานงานที่มีประสิทธิภาพอย่างต่อเนื่อง เพราะลักษณะของแผนในปัจจุบันไม่ได้จำกัดอยู่ที่ภารกิจของหน่วยงานใดหน่วยงานหนึ่งเท่านั้น แต่ครอบคลุมการทำงานร่วมกันระหว่างภาคส่วนต่าง ๆ ได้แก่ ภาครัฐ ภาคประชาสังคม ภาคธุรกิจ ภาควิชาการ และชุมชนท้องถิ่น ซึ่งต้องการทั้งความเข้าใจร่วมและกลไกประสานงานที่ชัดเจน เนื่องจากการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพต้องครอบคลุมทั้งการสื่อสารภายในองค์กรและภาคี และการสื่อสารสาธารณะ โดยมีเป้าหมายเพื่อสร้างความเข้าใจที่ตรงกันในเป้าหมาย ยุทธศาสตร์ และแนวทางปฏิบัติของแผนพัฒนาสังคม รวมถึงกระตุ้นให้เกิดการมีส่วนร่วมอย่างแท้จริงในทุกระดับ ในขณะเดียวกัน การประสานงานก็จำเป็นต้องมีทั้งเชิงระบบและเชิงบุคคล โดยเฉพาะในระดับจังหวัดซึ่งควรทำหน้าที่เป็น “ศูนย์กลางของการเชื่อมโยงข้อมูล บทบาท และทรัพยากร” จากหน่วยงานและภาคีที่หลากหลาย เพื่อหลีกเลี่ยงการทำงานซ้ำซ้อน และสนับสนุนการบูรณาการอย่างมีประสิทธิภาพเดียวกัน

สำหรับแนวทางสำคัญในการพัฒนากลไกการสื่อสารและการประสานงานที่มีประสิทธิภาพ ได้แก่

- 1) การพัฒนาช่องทางการสื่อสารที่หลากหลาย โดยควรใช้ช่องทางที่เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมาย เช่น LINE Official Account หรือ กลุ่ม LINE ภาคิ สำหรับการแจ้งข้อมูลและการสื่อสารอย่างไม่เป็นทางการ, Facebook Page และ เว็บไซต์ จังหวัด เพื่อเผยแพร่ข่าวสาร ความก้าวหน้าของแผน และเปิดรับความคิดเห็นจากสาธารณะ ในขณะเดียวกัน ควรสื่อสารผ่านสื่อชุมชนและสื่อท้องถิ่น เช่น วิทยุชุมชน หอกระจายข่าว หรือป้ายประชาสัมพันธ์ เพื่อเข้าถึงประชาชนกลุ่มเปราะบางในพื้นที่ห่างไกล
- 2) การจัดประชุมแบบมีส่วนร่วมที่ต่อเนื่อง โดยการสร้างวาระร่วมและพื้นที่สื่อสารอย่างสม่ำเสมอ เช่น การประชุมภาคิแบบรายไตรมาส เวทีสรุปผลโครงการ เวทีถอดบทเรียน ฯลฯ จะช่วยให้เกิดความไว้วางใจและเพิ่มการแลกเปลี่ยนข้อมูลระหว่างหน่วยงาน
- 3) การเสริมบทบาท “ผู้นำท้องถิ่น” และ “ภาคิเครือข่าย” ในฐานะกระบอกเสียงของชุมชน โดยควรสนับสนุนให้ผู้นำชุมชน องค์กรชุมชน และเครือข่ายประชาสังคมทำหน้าที่ถ่ายทอดข้อมูลนโยบายให้เข้าใจง่าย และรับฟังข้อเสนอจากพื้นที่จริงกลับสู่การวางแผนระดับจังหวัด ซึ่งจะช่วยเพิ่มความโปร่งใสและความเชื่อมั่นในกระบวนการพัฒนา
- 4) การใช้เครื่องมือสนับสนุนการประสานงานแบบดิจิทัล เช่น แพลตฟอร์มกลางออนไลน์สำหรับติดตามความคืบหน้าของโครงการ ระบบจัดการเอกสารร่วม (Google Workspace, Microsoft Teams) หรือการใช้ปฏิทินงานร่วมกัน ซึ่งช่วยลดภาระในการติดตามงานและหลีกเลี่ยงความซ้ำซ้อน
- 5) การมีหน่วยงานหรือทีมสนับสนุนการสื่อสารและการประสานงานโดยเฉพาะ เช่น การแต่งตั้ง “คณะทำงานสื่อสารยุทธศาสตร์จังหวัด” ที่ประกอบด้วยตัวแทนจากหลายภาคส่วน ทำหน้าที่บริหารข้อมูล วางแผนการสื่อสาร และประสานบทบาทของภาคิอย่างต่อเนื่อง

ดังนั้น กลไกการสื่อสารและการประสานงานที่มีประสิทธิภาพในภาพรวมจึงไม่เพียงช่วยให้แผนได้รับการดำเนินการอย่างมีประสิทธิภาพเท่านั้น แต่ยังสร้าง “พลังทางสังคม” และ “ความรู้สึกร่วม” ในหมู่ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญในการขับเคลื่อนการพัฒนาอย่างยั่งยืนในระดับพื้นที่อีกด้วย

ประเด็นที่ 4

การจัดสรรทรัพยากรและงบประมาณที่เหมาะสมกับบริบทพื้นที่

การพัฒนาแผนงานและโครงการด้านสังคมในระดับจังหวัดจำเป็นต้องมีการจัดสรรทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะงบประมาณที่ควรมีความยืดหยุ่นและสามารถตอบสนองต่อบริบทเฉพาะของแต่ละพื้นที่ เนื่องจากแต่ละจังหวัดมีปัจจัยพื้นฐาน สภาพปัญหา และกลุ่มเป้าหมายที่แตกต่างกัน ทั้งในด้านโครงสร้างประชากร ความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม ดังนั้น การให้พื้นที่สามารถกำหนดลำดับความสำคัญและออกแบบการใช้ทรัพยากรได้เองภายใต้กรอบแนวนโยบายภาพรวม จึงเป็นแนวทางที่สามารถเพิ่มประสิทธิผลของการดำเนินงานได้อย่างแท้จริง นอกจากนี้ การจัดสรรงบประมาณควรอยู่บนพื้นฐานของข้อมูลเชิงประจักษ์ โดยใช้ข้อมูลจากระบบฐานข้อมูลกลาง การประเมินผลลัพธ์ของโครงการเดิม ความต้องการของประชาชนในพื้นที่ ตลอดจนการวิเคราะห์ต้นทุนและผลประโยชน์ เพื่อช่วยให้การตัดสินใจด้านงบประมาณมีความชัดเจน โปร่งใส และสามารถตรวจสอบได้ ทั้งนี้ควรมีระบบการติดตามผลการใช้จ่ายงบประมาณอย่างต่อเนื่อง เพื่อประเมินประสิทธิภาพการใช้งบประมาณและใช้เป็นฐานในการปรับปรุงการจัดสรรในปีถัดไป นอกจากนี้ ควรเปิดโอกาสให้มีการระดมทรัพยากรจากภาคีเครือข่าย ไม่ว่าจะเป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ภาคเอกชน หรือองค์กรภาคประชาสังคม ผ่านกลไกความร่วมมือแบบบูรณาการ เพื่อขยายขีดความสามารถในการดำเนินโครงการ รวมทั้งส่งเสริมให้เกิดความเป็นเจ้าของร่วมและการมีส่วนร่วมอย่างแท้จริงในระดับพื้นที่

ประเด็นที่ 5

การมีส่วนร่วมและการสร้างความเข้าใจร่วมในระดับพื้นที่ การสร้างความยั่งยืนของแผนพัฒนาสังคมในระดับจังหวัดไม่อาจพึ่งพาเพียงการดำเนินการของภาครัฐหรือหน่วยงานใดหน่วยงานหนึ่ง แต่ต้องอาศัยการมีส่วนร่วมอย่างแท้จริงจากประชาชน กลุ่มเป้าหมายในพื้นที่ และภาคีเครือข่ายในท้องถิ่น ไม่ว่าจะเป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ภาคประชาสังคม สถานศึกษา หรือกลุ่มอาชีพต่าง ๆ ซึ่งมีบทบาทสำคัญทั้งในด้านการให้ข้อมูล การกำหนดแนวทางการพัฒนา และการร่วมดำเนินงานในพื้นที่ ทั้งนี้การมีส่วนร่วมที่มีคุณภาพเริ่มต้นจากการสร้างความเข้าใจร่วมกับเป้าหมาย ทิศทาง และกลไกของแผนพัฒนาสังคม โดยเฉพาะในประเด็นที่มีความซับซ้อน เช่น การจัดสรรทรัพยากร การบูรณาการงานของหลายภาคส่วน หรือการใช้ข้อมูลในการติดตาม ประเมินผล ซึ่งต้องมีการสื่อสารให้ชัดเจนและเข้าใจง่าย ผ่านกระบวนการเรียนรู้ร่วม เช่น เวทีสาธารณะ เวทีระดมความคิดเห็นการประชุมปฏิบัติการเชิงพื้นที่ และกิจกรรมสร้างสรรค์ ในชุมชนที่เอื้อให้ทุกกลุ่มสามารถมีส่วนร่วมได้ตามศักยภาพของตน ยิ่งไปกว่านั้น นอกจาก กิจกรรมแบบพบปะโดยตรงแล้ว ยังควรมีการออกแบบช่องทางการรับฟังความคิดเห็นที่หลากหลายและเข้าถึงง่าย เช่น แบบสอบถามดิจิทัลผ่านโทรศัพท์มือถือหรือแอปพลิเคชัน กลไกข้อเสนอแนะออนไลน์ การตั้งจุดรับฟังความคิดเห็นหรือกล่องรับเรื่องในศูนย์บริการ ประชาชน โรงเรียน วัด หรือศูนย์ชุมชน และการใช้โซเชียลมีเดียเพื่อเปิดพื้นที่แลกเปลี่ยน ความคิดเห็นในวงกว้าง ซึ่งจะเห็นได้ว่า การส่งเสริมการทำงานแบบภาคีความร่วมมือ (Collaborative Governance) ดังกล่าว เป็นหัวใจของการสร้างวัฒนธรรม “การเป็นเจ้าของร่วม” (Co-ownership) ของแผนในระดับพื้นที่ ซึ่งหมายถึงการเปิดพื้นที่ให้ทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ดำเนินงาน และติดตามผลอย่างเท่าเทียม ไม่ใช่เพียงเป็นผู้รับ นโยบายจากเบื้องบนเท่านั้น อีกทั้งยังช่วยสร้างความไว้วางใจ ความผูกพัน และแรงจูงใจ ในการร่วมขับเคลื่อนแผนในระยะยาวอีกด้วย

ประเด็นที่ 6 การบริหารจัดการเชิงโครงสร้างและกลไกระดับจังหวัด

การบริหารจัดการเชิงยุทธศาสตร์ในระดับจังหวัดจะเกิดผลอย่างเป็นรูปธรรมได้ก็ต่อเมื่อมีโครงสร้างและกลไกที่ชัดเจนในการกำกับ ติดตาม และประสานงานในพื้นที่ ปัจจุบันหลายจังหวัดยังประสบปัญหาความไม่ชัดเจนของบทบาทหน่วยงาน ความซ้ำซ้อนของภารกิจ และขาดกลไกกลางที่มีอำนาจในการบูรณาการนโยบายและแผนงานของภาคส่วนต่าง ๆ จึงจำเป็นต้องจัดตั้งหรือพัฒนาคณะกรรมการระดับจังหวัด หรือศูนย์ปฏิบัติการด้านการพัฒนาสังคมที่ประกอบด้วยตัวแทนจากหน่วยงานภาครัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ภาคประชาสังคม ภาคเอกชน และผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อสร้างเอกภาพในการขับเคลื่อนงานโดยเชื่อมโยงทั้งแนวตั้งจากนโยบายระดับชาติสู่พื้นที่ และแนวนอนระหว่างหน่วยงานในระดับจังหวัดและอำเภอ ส่วนในด้านระบบติดตามและประเมินผล ควรพัฒนาให้มีความโปร่งใส ใช้ได้จริง และสนับสนุนการเรียนรู้โดยจัดทำรายงานผลเป็นระยะ เช่น รายไตรมาสหรือครึ่งปี พร้อมจัดเวทีสาธารณะประจำปีเพื่อเปิดเผยผลการดำเนินงานและรับฟังข้อเสนอแนะ รวมถึงพัฒนาแพลตฟอร์มออนไลน์ที่เปิดให้ประชาชนและหน่วยงานเข้าถึงข้อมูล นอกจากนี้ควรตั้งหน่วยงานหรือคณะทำงานเฉพาะด้าน เช่น ด้านข้อมูล การมีส่วนร่วม และการประเมินผล เพื่อสนับสนุนการบริหารจัดการเชิงยุทธศาสตร์ให้ครบถ้วน รอบด้าน และมีความยืดหยุ่นต่อการปรับตัวตามสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลง ส่งผลให้การพัฒนาสังคมในพื้นที่เกิดความยั่งยืนและมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

กล่าวโดยสรุปคือ ในภาพรวมของการขับเคลื่อนแผนพัฒนาสังคมระดับจังหวัดนั้นยังอยู่ในระยะเริ่มต้น มีข้อจำกัดด้านระบบข้อมูล การประสานงาน ทรัพยากร และกลไกระดับจังหวัด แต่มีสัญญาณบวกที่สะท้อนถึงศักยภาพและความร่วมมือในพื้นที่ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย 6 ประการข้างต้น จึงเป็นกุญแจสำคัญที่จะช่วยพัฒนากลไกและกระบวนการให้เกิดผลสัมฤทธิ์สูงสุด พร้อมทั้งสร้างพื้นฐานที่มั่นคงสำหรับการพัฒนาสังคมอย่างยั่งยืน มีความเป็นธรรม และตอบสนองความต้องการของประชาชนได้อย่างแท้จริง

3.3.3 ผลการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้บริหารระดับจังหวัดและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

การขับเคลื่อนแผนปฏิบัติการด้านการพัฒนาสังคมระดับจังหวัดให้เกิดประสิทธิภาพ จำเป็นต้องอาศัยข้อมูลเชิงประจักษ์จากผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในระดับต่าง ๆ เพื่อให้สามารถสะท้อนสภาพปัญหา แนวทางปฏิบัติ และความต้องการของพื้นที่ได้อย่างแท้จริง การศึกษาครั้งนี้จึงได้ดำเนินการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพผ่านการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) กับผู้บริหารและเจ้าหน้าที่จากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งในระดับส่วนกลาง และระดับพื้นที่ รวมจำนวนไม่น้อยกว่า 20 คน ซึ่งการสัมภาษณ์ดำเนินการทั้งในรูปแบบพบปะด้วยตนเอง (In-person) และรูปแบบออนไลน์ (Online) โดยครอบคลุมทั้งหน่วยงานภายใต้กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (พม.) และหน่วยงานภาคีที่มีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อนแผนฯ ซึ่งสามารถจำแนกผู้ให้ข้อมูลออกเป็น 2 กลุ่มหลัก ได้แก่

กลุ่มที่ 1 หน่วยงานระดับจังหวัด (พื้นที่ปฏิบัติการ) ประกอบด้วย ผู้บริหารและเจ้าหน้าที่จากหน่วยงานในพื้นที่ รวม 9 แห่ง ดังนี้

1. สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดสุพรรณบุรี
2. สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดพระนครศรีอยุธยา
3. สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดนนทบุรี
4. สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดนครพนม
5. สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดลำพูน
6. สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดเชียงราย
7. สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดสงขลา
8. สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดหนองบัวลำภู
9. สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดฉะเชิงเทรา

กลุ่มที่ 2 หน่วยงานระดับส่วนกลาง (ด้านนโยบายและวิชาการ) ประกอบด้วย ผู้บริหารและเจ้าหน้าที่จากหน่วยงานในส่วนกลาง รวม 11 คน จาก 4 กลุ่มหน่วยงานหลัก ดังนี้

สำนักงานปลัดกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์

10. ผู้อำนวยการกองยุทธศาสตร์และแผนงาน
11. นักวิเคราะห์นโยบายและแผนชำนาญการ กองยุทธศาสตร์และแผนงาน
12. ผู้แทนกองตรวจราชการ (คนที่ 1)
13. ผู้แทนกองตรวจราชการ (คนที่ 2)

สำนักงานส่งเสริมและสนับสนุนวิชาการ (สสว.)

14. ผู้อำนวยการสำนักงานส่งเสริมและสนับสนุนวิชาการ 2
15. ผู้อำนวยการสำนักงานส่งเสริมและสนับสนุนวิชาการ 4
16. นักพัฒนาสังคมชำนาญการ สังกัดสำนักงานส่งเสริมและสนับสนุนวิชาการ 7

กรมในสังกัดกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์

17. ผู้อำนวยการกองยุทธศาสตร์และแผนงาน กรมกิจการผู้สูงอายุ
18. ผู้อำนวยการกองยุทธศาสตร์และแผนงาน กรมกิจการเด็กและเยาวชน
19. ผู้อำนวยการกองยุทธศาสตร์และแผนงาน กรมส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิต

คนพิการองค์กรอื่นภายใต้กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์

20. ผู้อำนวยการสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการจัดสวัสดิการสังคมแห่งชาติ

ผู้ให้ข้อมูลทั้งหมดข้างต้น มีบทบาทสำคัญในการสะท้อนมุมมอง ประสบการณ์ และข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติในการดำเนินงานด้านการพัฒนาสังคม ทั้งในเชิงนโยบายและระดับพื้นที่ ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึกได้นำมาวิเคราะห์และจัดกลุ่มตามประเด็นหลัก 3 ด้าน ได้แก่ (1) การดำเนินงานตามแผนปฏิบัติการ (2) การบูรณาการและการมีส่วนร่วมของหน่วยงานและภาคีที่เกี่ยวข้อง และ (3) การติดตามและประเมินผลการดำเนินงาน ดังต่อไปนี้

1. การดำเนินงานตามแผนปฏิบัติการ

ในภาพรวม พบว่าการดำเนินงานของจังหวัดส่วนใหญ่สามารถขับเคลื่อนตามแผนปฏิบัติการได้ในระดับหนึ่ง โดยเฉพาะจังหวัดที่มีการวางกลไกการบริหารจัดการอย่างชัดเจน เช่น การมีคณะอนุกรรมการหรือคลัสเตอร์สังคมที่เข้มแข็ง ซึ่งช่วยส่งเสริมการประสานงานระหว่างหน่วยงานต่าง ๆ และการเชื่อมโยงนโยบายระดับชาติสู่ระดับพื้นที่ให้สอดคล้องกับบริบทท้องถิ่น อย่างไรก็ตาม ยังพบข้อจำกัดหลายประการที่ควรได้รับการแก้ไข ได้แก่ ความไม่ชัดเจนระหว่างแผนปฏิบัติการกับแผนยุทธศาสตร์ ซึ่งส่งผลให้เกิดความสับสนในการกำหนดเป้าหมายและการวัดผล อีกทั้งทรัพยากรบุคลากรในพื้นที่ยังขาดความเชี่ยวชาญเฉพาะทางด้านการวางแผนและประเมินผล ประกอบกับการโยกย้ายบุคลากรบ่อยครั้ง ซึ่งส่งผลต่อความต่อเนื่องของการดำเนินงาน นอกจากนี้ การจัดสรรงบประมาณยังไม่สอดคล้องกับความต้องการเฉพาะพื้นที่ รวมทั้งขาดเครื่องมือเฉพาะด้าน เช่น กองทุนเฉพาะกิจที่สามารถตอบสนองต่อปัญหาเฉพาะหน้าได้อย่างทันท่วงที การบริหารแผนในลักษณะรายปีโดยไม่มีแผนระยะยาวที่ชัดเจนยิ่งทำให้เกิดความไม่ต่อเนื่อง และทำให้ผลลัพธ์ของแผนยากต่อการประเมินอย่างมีประสิทธิภาพ

2. การบูรณาการและการมีส่วนร่วม

การบูรณาการและการมีส่วนร่วมของหน่วยงานต่าง ๆ เป็นมิติสำคัญที่ส่งผลต่อความสำเร็จของแผน จังหวัดที่สามารถเชื่อมโยงระหว่างหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพ จะมีโครงการที่สอดคล้องกับความต้องการของพื้นที่และสามารถระดมทรัพยากรได้ดี ตัวอย่างเช่น การจัดประชุมร่วมวางแผน การเปิดเวทีแลกเปลี่ยนความคิดเห็น และการทำบันทึกความเข้าใจ (MOU) ร่วมกัน อย่างไรก็ตาม การบูรณาการยังมีลักษณะไม่ทั่วถึงในหลายจังหวัด หน่วยงานบางแห่งยังคงดำเนินการในลักษณะแยกส่วน ขาดเวทีสื่อสารร่วม และการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนยังอยู่ในระดับผู้รับบริการมากกว่าผู้ร่วมกำหนดแนวทาง ทั้งนี้ ยังพบว่ากลุ่มเปราะบาง เช่น ผู้พิการ ผู้สูงอายุ และเด็ก ยังไม่สามารถเข้าถึงเวทีการมีส่วนร่วมได้อย่างเท่าเทียม อีกทั้งยังขาดช่องทางในการสะท้อนปัญหาและความต้องการของตนเอง

3. การติดตามและประเมินผล

การติดตามและประเมินผลเป็นประเด็นที่ทุกจังหวัดให้ความสำคัญ แต่แนวทางและเครื่องมือที่ใช้ยังมีความแตกต่างและข้อจำกัดอยู่มาก โดยทั่วไปมีการจัดทำรายงานความก้าวหน้าในระดับพื้นฐานและมีการประชุมคณะกรรมการเป็นระยะเพื่อทบทวนและปรับแผน แต่ยังขาดระบบฐานข้อมูลที่เป็นศูนย์กลาง รวมถึงการใช้เทคโนโลยีเพื่อช่วยในการติดตามผลแบบเรียลไทม์ นอกจากนี้ ระบบประเมินผลยังคงเน้นเชิงปริมาณ เช่น จำนวนผู้เข้าร่วมโครงการ หรือจำนวนกิจกรรมที่จัด แต่ขาดการวัดผลในเชิงคุณภาพ เช่น ความเปลี่ยนแปลงด้านคุณภาพชีวิต หรือการพัฒนาองค์กรชุมชน ขาดเกณฑ์วัดผลที่ชัดเจนและการวิเคราะห์ผลกระทบเชิงลึก จึงจำเป็นต้องพัฒนาระบบประเมินผลแบบมีส่วนร่วมที่เปิดโอกาสให้ประชาชน หน่วยงานภาคี และผู้ปฏิบัติงาน ร่วมกันวิเคราะห์และสะท้อนผลลัพธ์จากโครงการอย่างรอบด้าน

จากการรวบรวมและประมวลผลข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้บริหารและเจ้าหน้าที่ระดับจังหวัดและส่วนกลาง ตลอดจนหน่วยงานภาคีที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาสังคมข้างต้น ที่ปรึกษาพบว่า มีมุมมองข้อเสนอแนะ และข้อพิจารณาที่หลากหลายเกี่ยวกับการขับเคลื่อนแผนปฏิบัติการด้านสังคมในระดับพื้นที่ที่ครอบคลุมทั้งจุดแข็ง ข้อจำกัด และแนวทางการปรับปรุงในมิติต่าง ๆ ได้แก่ การดำเนินงานตามแผนการบูรณาการและการมีส่วนร่วม และการติดตามและประเมินผล ซึ่งจากประเด็นที่ปรากฏดังกล่าวจึงนำมาสรุปเป็นข้อเสนอแนะเชิงนโยบายเพื่อการพัฒนากลไกการขับเคลื่อนแผนให้เกิดผลในทางปฏิบัติอย่างมีประสิทธิภาพในระยะต่อไป โดยแบ่งออกเป็น 5 ด้านหลัก ดังต่อไปนี้

ด้านที่ 1

การวางแผนและการจัดทำแผน

เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการขับเคลื่อนแผนปฏิบัติการด้านการพัฒนาสังคมในระดับพื้นที่ สิ่งสำคัญลำดับแรกคือการพัฒนาแผนให้มีโครงสร้างและเนื้อหาที่ชัดเจน สอดคล้องกับเป้าหมายเชิงยุทธศาสตร์ และสามารถนำไปปฏิบัติได้จริง โดยเฉพาะการแยกแยะให้ชัดเจนระหว่าง “แผนยุทธศาสตร์” ซึ่งเป็นกรอบระยะยาวที่กำหนดทิศทาง วิสัยทัศน์ และเป้าหมายหลักของจังหวัด กับ “แผนปฏิบัติการ” ซึ่งเป็นแผนระยะสั้นที่กำหนดกิจกรรม รายละเอียด การดำเนินงาน ทรัพยากร และเวลาที่ชัดเจน เพื่อลดปัญหาความซ้ำซ้อนหรือความไม่ชัดเจนระหว่างแผนทั้งสอง นอกจากนี้ การกำหนดตัวชี้วัดผลลัพธ์ก็เป็นอีกองค์ประกอบสำคัญ โดยควรเป็นตัวชี้วัดที่สามารถวัดผลได้จริง ทั้งในเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ ไม่ใช่เพียงแค่นับจำนวนผู้เข้าร่วมกิจกรรม แต่ต้องสะท้อนผลกระทบที่แท้จริงต่อคุณภาพชีวิตของประชาชนหรือความเข้มแข็งของชุมชน การจัดทำแผนจึงควรตั้งอยู่บนฐานข้อมูลจริงในพื้นที่ ใช้เครื่องมือวิเคราะห์สถานการณ์ เช่น SWOT หรือ PESTEL เพื่อให้เข้าใจบริบทและปัจจัยแวดล้อมรอบด้าน ที่สำคัญควรมีการประเมินความต้องการของประชาชนในพื้นที่อย่างแท้จริง เพื่อให้แผนตอบโจทย์ปัญหาและความต้องการได้ตรงจุด อย่างไรก็ตาม การมีแผนที่ดีจะไม่เพียงพอ หากขาดบุคลากรที่มีศักยภาพในการจัดทำและบริหารแผน บุคลากรจึงจำเป็นต้องได้รับการพัฒนาทักษะให้สอดคล้องกับบริบทยุคดิจิทัล ไม่ว่าจะเป็นทักษะด้านการวิเคราะห์ข้อมูลขนาดใหญ่ (Big Data) การใช้เทคโนโลยีภูมิสารสนเทศ (GIS) การประยุกต์ใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ เช่น ปัญญาประดิษฐ์ (AI) ตลอดจนการใช้เครื่องมือวิเคราะห์ข้อมูล และสร้างแดชบอร์ด เช่น Power BI หรือ Tableau ซึ่งเป็นเครื่องมือที่ช่วยให้สามารถรวบรวม วิเคราะห์ และนำเสนอข้อมูลได้อย่างมีประสิทธิภาพในรูปแบบที่เข้าใจง่าย เช่น แผนภูมิ กราฟ หรือแผนที่แบบโต้ตอบ ทำให้ผู้บริหารและผู้ปฏิบัติงานสามารถติดตามสถานการณ์ และตัดสินใจได้อย่างแม่นยำและทันเวลา การพัฒนาทักษะเหล่านี้ควรดำเนินการผ่านกรอบ และฝึกฝนอย่างต่อเนื่องด้วยรูปแบบการเรียนรู้ที่ยืดหยุ่น เช่น การเรียนรู้แบบออนไลน์หรือแบบผสมผสาน ควบคู่กับการเสริมสร้างทักษะการคิดเชิงระบบ และการมองการณ์ไกลเชิงยุทธศาสตร์ (Strategic Foresight) เพื่อให้บุคลากรสามารถออกแบบแผนที่ตอบโจทย์ทั้งปัจจุบันและอนาคตได้อย่างมีวิสัยทัศน์ ตลอดจนมีมุมมองแบบนัยยุทธศาสตร์ที่เน้นการวิเคราะห์บริบทเชิงลึก การบริหารจัดการความเสี่ยง และการบูรณาการทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพภายใต้ข้อจำกัดต่าง ๆ รวมทั้งสามารถเชื่อมโยงเป้าหมายในระดับพื้นที่กับเป้าหมายระดับจังหวัดและระดับชาติได้อย่างสอดคล้องและเป็นระบบ ซึ่งจะช่วยให้การวางแผนและการตัดสินใจมีความแม่นยำและยั่งยืนมากขึ้น นอกจากนี้ ควรมีการสร้างแพลตฟอร์มกลางเพื่อแลกเปลี่ยนประสบการณ์และแนวทางระหว่างพื้นที่ต่าง ๆ ซึ่งจะช่วยยกระดับขีดความสามารถด้านการวางแผนของระบบโดยรวมได้อย่างยั่งยืนและเป็นรูปธรรม

ด้านที่ 2 การบูรณาการและการมีส่วนร่วม

การสร้างกลไกการบูรณาการและการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนอย่างเป็นระบบ ถือเป็นหัวใจสำคัญของการพัฒนาสังคมในระดับพื้นที่ เพราะการพัฒนาไม่สามารถขับเคลื่อนได้อย่างมีประสิทธิภาพโดยอาศัยเพียงภาครัฐเพียงฝ่ายเดียว จำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือจากภาคเอกชน ภาคประชาสังคม องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ตลอดจนประชาชนในพื้นที่ เพื่อให้แผนงานตอบสนองความต้องการของชุมชนได้อย่างแท้จริงและยั่งยืน ทั้งนี้ การจัดตั้ง “คลัสเตอร์ด้านสังคม” หรือกลุ่มภาคีความร่วมมือในประเด็นสังคมในทุกจังหวัด ควรได้รับการผลักดันและสนับสนุนอย่างจริงจัง โดยควรมีการแต่งตั้งคณะทำงานที่มีบทบาทหน้าที่ชัดเจนในฐานะเจ้าภาพหลักและเจ้าภาพร่วมในแต่ละประเด็น เช่น เด็กและเยาวชน ผู้สูงอายุ คนพิการ หรือการป้องกันปัญหาเสพติด เป็นต้น การกำหนดบทบาทที่ชัดเจนจะช่วยลดความซ้ำซ้อนของแผนงาน โครงการ ป้องกันการดำเนินงานแบบแยกส่วน และส่งเสริมให้เกิดความต่อเนื่องของการดำเนินงานในระยะยาว ในขณะเดียวกัน การจัดเวทีสาธารณะเพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็นหรือระดมข้อเสนออย่างน้อยปีละ 2 ครั้ง ควรจัดให้ครอบคลุมตัวแทนจากภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาชน และกลุ่มเป้าหมายเฉพาะ เช่น ผู้สูงอายุ เด็กและเยาวชน หรือกลุ่มเปราะบางในพื้นที่ เพื่อสร้างความเข้าใจร่วมกัน ลดความขัดแย้ง และสร้างความรู้สึกเป็นเจ้าของแผนร่วมกันของทุกฝ่าย ซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญในการผลักดันให้การดำเนินงานเกิดผลสัมฤทธิ์และความยั่งยืน นอกจากนี้ ควรพัฒนา “ช่องทางและกลไก” ให้ประชาชนสามารถมีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจได้จริง ไม่ว่าจะผ่านกลไกแบบเป็นทางการ เช่น คณะกรรมการระดับจังหวัด หรือกลไกแบบไม่เป็นทางการ เช่น ช่องทางรับฟังความคิดเห็นออนไลน์ หรือเวทีชุมชน ทั้งนี้ เพื่อให้การมีส่วนร่วมไม่เป็นเพียงพิธีกรรม แต่เป็นการเปิดโอกาสให้เกิดการแสดงออกถึงความต้องการอย่างแท้จริงและมีผลต่อการตัดสินใจเชิงนโยบาย

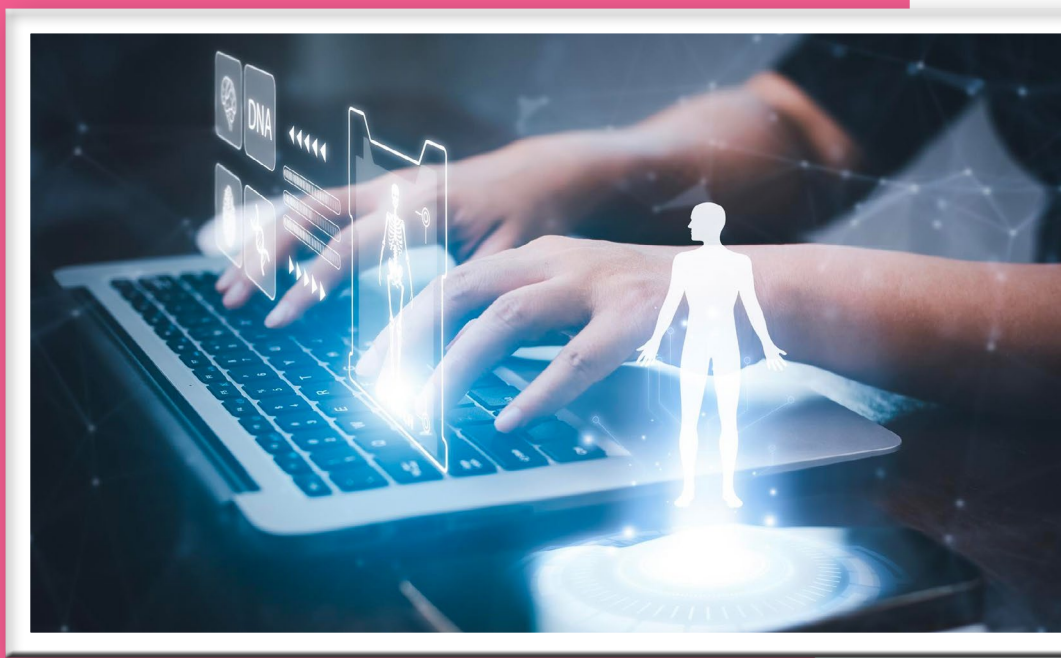
ด้านที่ 3 ระบบติดตามผลและฐานข้อมูล

การพัฒนา ระบบติดตามผลและฐานข้อมูลกลางที่มีประสิทธิภาพ ถือเป็นกลไกสำคัญในการสนับสนุนการขับเคลื่อนแผนพัฒนาสังคมในระดับพื้นที่ให้เกิดผลในทางปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรม ปัจจุบันแม้ว่าแต่ละจังหวัดจะมีการจัดเก็บข้อมูลและจัดทำรายงานผลการดำเนินงานอยู่แล้ว แต่การกระจายตัวของข้อมูลในหลายรูปแบบและหน่วยงานยังไม่เป็นระบบ จึงทำให้เกิดข้อจำกัดในการใช้ประโยชน์เชิงวิเคราะห์และการบริหารจัดการอย่างบูรณาการ ซึ่งการจัดตั้งระบบฐานข้อมูลดิจิทัลกลางที่สามารถเชื่อมโยงข้อมูลจากหน่วยงานต่าง ๆ ทั้งในระดับจังหวัดและระดับชาติ จะช่วยให้เกิดการจัดเก็บและเข้าถึงข้อมูลที่เป็นมาตรฐานในที่เดียว โดยครอบคลุมข้อมูลด้านแผนงาน โครงการ เป้าหมาย กลุ่มเป้าหมาย งบประมาณ และผลลัพธ์ของการดำเนินงาน ในมิติต่าง ๆ พร้อมทั้งมีการออกแบบ Dashboard แบบเรียลไทม์ ที่ผู้บริหารและเจ้าหน้าที่สามารถใช้ในการติดตามความก้าวหน้า เปรียบเทียบข้อมูล และแจ้งเตือนจุดเสี่ยงหรือปัญหาและอุปสรรคของการดำเนินงานได้ทันที ซึ่งจะช่วยให้การบริหารจัดการเป็นไปอย่างแม่นยำ รวดเร็ว และตอบสนองต่อสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงได้อย่างทันท่วงที นอกจากนี้ การนำเทคโนโลยีสมัยใหม่ เช่น ระบบวิเคราะห์ข้อมูล (Data Analytics) หรือปัญญาประดิษฐ์ (AI) มาใช้ในการวิเคราะห์ผลการดำเนินงาน จะช่วยเพิ่มขีดความสามารถในการประเมินผลลัพธ์ทั้งในเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ ตลอดจนสามารถคาดการณ์แนวโน้มและผลกระทบในอนาคต ซึ่งจะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อการตัดสินใจเชิงนโยบายและการออกแบบมาตรการตอบสนองในระยะต่อไป ดังนั้น จึงควรมีการส่งเสริมและสนับสนุนให้แต่ละจังหวัดจัดตั้งทีมติดตามและประเมินผลเฉพาะกิจที่ประกอบด้วยบุคลากรที่มีทักษะด้านการวิจัย การวิเคราะห์ข้อมูล และการสื่อสารผลการประเมิน เพื่อให้สามารถรวบรวม วิเคราะห์ และนำเสนอข้อมูลที่มีความถูกต้อง ชัดเจน และเข้าใจง่ายต่อผู้บริหารระดับจังหวัดและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง รวมถึงควรมีระบบสนับสนุนจากส่วนกลางในด้านเทคนิค เครื่องมือ และการอบรมพัฒนาศักยภาพบุคลากร เพื่อให้การประเมินผลไม่เป็นเพียงการสรุปผลลัพธ์เชิงกิจกรรม แต่เป็นกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันนำไปสู่การปรับปรุงนโยบายและการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง

ด้านที่ 4 การพัฒนาศักยภาพบุคลากร

หนึ่งในปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อความสำเร็จของการขับเคลื่อนแผนพัฒนาสังคมในระดับพื้นที่คือ ศักยภาพของบุคลากรและความเข้มแข็งขององค์กรในพื้นที่ โดยเฉพาะในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการวางแผน การบริหารโครงการ การติดตามประเมินผล และการบูรณาการการทำงานข้ามหน่วยงาน ซึ่งจากข้อมูลที่ได้ พบว่าหลายจังหวัดยังขาดบุคลากรที่มีความรู้เฉพาะทางด้านการพัฒนาสังคมและการประเมินผลโครงการ อีกทั้งมีข้อจำกัดจากการโยกย้ายหรือหมุนเวียนตำแหน่งที่ถี่เกินไป ทำให้ขาดความต่อเนื่องและการส่งมอบประสบการณ์ ดังนั้น จึงควรมีการวางแผน พัฒนาศักยภาพบุคลากรอย่างเป็นระบบ ผ่านหลักสูตรการอบรมเฉพาะด้านที่เชื่อมโยงกับบริบทของพื้นที่ เช่น การวิเคราะห์ข้อมูล การประเมินผลเชิงนโยบาย หรือการออกแบบกระบวนการมีส่วนร่วมในชุมชน นอกจากนี้ ควรสนับสนุนให้เกิดการพัฒนาองค์กรในระดับพื้นที่ เช่น ศูนย์ประสานงานด้านสังคมจังหวัด หรือคลัสเตอร์สังคมให้มีบทบาทเชิงยุทธศาสตร์ที่มีใช้เพียงฝ่ายปฏิบัติ โดยอาจออกแบบกลไกสร้าง “ทีมงานหลักประจำจังหวัด” ที่มีความมั่นคงทางตำแหน่งและความชัดเจนในบทบาทหน้าที่ ซึ่งภาครัฐควรสนับสนุนการจัดสรรงบประมาณเพื่อพัฒนาศักยภาพและการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างจังหวัดอย่างสม่ำเสมอ เพื่อให้เกิดการยกระดับขีดความสามารถของระบบการทำงานอย่างยั่งยืน

ด้านที่ 5

งบประมาณและการสนับสนุนการเงิน

การจัดสรรงบประมาณอย่างมีประสิทธิภาพและยืดหยุ่น เป็นอีกปัจจัยที่มีผลต่อความต่อเนื่องและคุณภาพของการดำเนินงานตามแผนพัฒนาสังคมในระดับพื้นที่ ในหลายพื้นที่พบว่า แผนงานและโครงการที่มีแนวคิดดีและตอบโจทย์ที่ท้องถิ่นไม่สามารถขับเคลื่อนต่อไปได้ เนื่องจากข้อจำกัดด้านงบประมาณที่ไม่สอดคล้องกับแผน หรือไม่สามารถใช้งบประมาณในเชิงกลยุทธ์ได้อย่างคล่องตัว ดังนั้นเพื่อแก้ไขปัญหาดังกล่าว จึงควรมีการจัดสรรงบประมาณในลักษณะบูรณาการข้ามหน่วยงาน โดยกำหนดกรอบงบประมาณกลางที่สามารถสนับสนุนโครงการที่เกิดจากความร่วมมือของหลายภาคส่วน และส่งเสริมการสร้างนวัตกรรมทางสังคมในพื้นที่ นอกจากนี้ ควรพิจารณาการจัดตั้งกองทุนเฉพาะกิจระดับจังหวัด หรือกองทุนตอบสนองปัญหาเร่งด่วนด้านสังคม ที่สามารถใช้จ่ายได้ในสถานการณ์ฉุกเฉิน หรือรองรับกลุ่มเป้าหมายเฉพาะในช่วงวิกฤต เช่น กลุ่มเปราะบางในช่วงโรคระบาดหรือภัยพิบัติ อีกทั้งควรมีการปรับปรุงกระบวนการของงบประมาณให้เชื่อมโยงกับข้อมูลและผลการประเมินผลอย่างแท้จริง เพื่อให้การจัดสรรงบประมาณในปีถัดไปสะท้อนถึงความสำเร็จหรือข้อจำกัดของโครงการที่ผ่านมา และเปิดโอกาสให้ท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการเสนอแนวทางการใช้งบประมาณที่ตรงกับบริบทของพื้นที่มากขึ้น ซึ่งจะช่วยให้ทรัพยากรทางการเงินสามารถขับเคลื่อนแผนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ยั่งยืน และยืดหยุ่นต่อความเปลี่ยนแปลง

โดยสรุป คือ การขับเคลื่อนแผนปฏิบัติการด้านสังคมในระดับพื้นที่ยังมีทั้งจุดแข็งและข้อจำกัดใน 3 มิติหลัก ได้แก่ การดำเนินงานตามแผนที่หลายจังหวัดมีความก้าวหน้าโดยเฉพาะพื้นที่ที่มีกลไกการบริหารจัดการที่ชัดเจน แต่ยังมีอุปสรรคด้านทรัพยากร ความไม่ชัดเจนของแผน และความต่อเนื่องของบุคลากร ส่วนการบูรณาการและการมีส่วนร่วม พบว่าจังหวัดที่สามารถประสานความร่วมมือระหว่างภาครัฐ เอกชน และภาคประชาชนได้ดี จะมีแผนงานที่ตอบโจทย์พื้นที่มากกว่า แม้ในหลายพื้นที่ยังคงมีลักษณะแยกส่วนและจำกัดบทบาทของประชาชน โดยเฉพาะกลุ่มเปราะบาง ขณะที่การติดตามและประเมินผลแม้ทุกจังหวัดให้ความสำคัญ แต่ยังมีขาดระบบข้อมูลกลางและการวัดผลเชิงคุณภาพอย่างรอบด้าน ที่ปรึกษาจึงสังเคราะห์เป็นข้อเสนอแนะเชิงนโยบายเพื่อปรับปรุงกลไกการวางแผนการมีส่วนร่วม และระบบติดตามผลให้มีความชัดเจน มีส่วนร่วม และทันสมัยมากยิ่งขึ้น โดยเน้นการเสริมสร้างโครงสร้างการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพการจัดทำแผนที่มีความยืดหยุ่นและตอบสนองบริบทพื้นที่ การพัฒนาระบบข้อมูลกลางเพื่อสนับสนุนการติดตามและประเมินผล การเปิดพื้นที่ให้ประชาชน โดยเฉพาะกลุ่มเปราะบาง เข้ามามีบทบาทในการกำหนดทิศทางพัฒนา การพัฒนาศักยภาพบุคลากรอย่างต่อเนื่อง รวมทั้งการกำหนดตัวชี้วัดที่สะท้อนผลลัพธ์เชิงคุณภาพ เพื่อยกระดับการพัฒนาสังคมในระดับพื้นที่ให้เกิดผลอย่างยั่งยืนในระยะยาว

3.4 ผลการวิเคราะห์ต้นทุนและผลประโยชน์ทางสังคม (Social Cost-Benefit Analysis)

การวิเคราะห์ต้นทุนและผลประโยชน์ทางสังคม (Social Cost-Benefit Analysis: SCBA) เป็นวิธีการวิเคราะห์ที่ใช้ประเมินความคุ้มค่าของโครงการโดยพิจารณาทั้งต้นทุนและผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นกับสังคมโดยรวม ไม่ใช่แค่เฉพาะผู้ลงทุน โดยจะรวมทั้งต้นทุน/ผลประโยชน์ที่เป็นตัวเงินและไม่เป็นตัวเงิน เช่น สิ่งแวดล้อม สุขภาพ ความเท่าเทียม ฯลฯ

สำหรับการวิเคราะห์ต้นทุนและผลประโยชน์ทางสังคม (Social Cost-Benefit Analysis: SCBA) ของโครงการในแผนปฏิบัติการด้านการพัฒนาสังคมจังหวัด ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2567 ดำเนินการตามลำดับต่อไปนี้

3.4.1 ขั้นตอนการวิเคราะห์ต้นทุนและผลประโยชน์ทางสังคมของโครงการ

ขั้นตอนที่ 1 คัดเลือกโครงการเป้าหมาย โดยเลือกโครงการที่มีงบประมาณสูงสุด 2 อันดับแรกของแต่ละแผนย่อย ดังนี้

1. การพัฒนาเด็กและเยาวชน
 - 1.1 โครงการเงินอุดหนุนเพื่อการเลี้ยงดูเด็กแรกเกิด
 - 1.2 โครงการพัฒนาและยกระดับคุณภาพชีวิตเด็กในครอบครัวทดแทน
2. การพัฒนาผู้สูงอายุ
 - 2.1 โครงการปรับสภาพแวดล้อมและสิ่งอำนวยความสะดวกของผู้สูงอายุให้เหมาะสมและปลอดภัย
 - 2.2 การพัฒนาที่อยู่อาศัยสำหรับทุกช่วงวัย
3. การพัฒนาสตรีและครอบครัว
 - 3.1 โครงการประชุมเชิงปฏิบัติการสมัชชาครอบครัวและสมัชชาสตรี และการขับเคลื่อน ศพค. เป็นโรงเรียนครอบครัวจังหวัดกาญจนบุรี และกิจกรรมวันแห่งครอบครัวจังหวัด ประจำปี 2567 และประชุมขับเคลื่อน ศปง.อพม.
 - 3.2 โครงการครอบครัวต้องมาก่อน (Family First) จังหวัดตาก และกิจกรรมวันอาทิตย์เป็นวันครอบครัว
4. การพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ
 - 4.1 การปรับสภาพแวดล้อมที่อยู่อาศัยของคนพิการ
 - 4.2 การให้บริการเงินกู้ยืมเพื่อการประกอบอาชีพสำหรับคนพิการและผู้ดูแลคนพิการ
5. การจัดสวัสดิการสังคม
 - 5.1 กองทุนส่งเสริมการจัดสวัสดิการสังคมจังหวัดภูเก็ต (กิจกรรมการให้เงินอุดหนุนแก่องค์กรสาธารณประโยชน์)
 - 5.2 โครงการปรับสภาพบ้านที่อยู่อาศัยสำหรับผู้สูงอายุ
6. การป้องกันและแก้ไขปัญหาการค้ามนุษย์
 - 6.1 โครงการเสริมสร้างเครือข่ายผู้นำชุมชน ผู้นำศาสนา เพื่อเฝ้าระวัง ป้องกันปัญหาการค้ามนุษย์ในชุมชน
 - 6.2 อบรมเชิงปฏิบัติการเสริมสร้างความตระหนักรู้ให้แก่เครือข่าย เฝ้าระวังทางวัฒนธรรม ให้ความรู้ทันภัยการค้ามนุษย์รูปแบบใหม่ที่เกิดจากสื่อออนไลน์

7. กลุ่มผู้ด้อยโอกาส
 - 7.1 โครงการตำบลมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน ในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ (ซ่อมแซมบ้านเรือน)
 - 7.2 โครงการพัฒนาที่อยู่อาศัยผู้มีรายได้น้อยในเมืองและชนบท (บ้านพอเพียง)
8. ภัยพิบัติ
 - 8.1 โครงการพลังบวร ซ่อมบ้านเป่งเหื่อน เพื่อสร้างความมั่นคงด้านที่อยู่อาศัยและพัฒนาคุณภาพชีวิตครัวเรือนเปราะบาง ภายใต้คณะทำงานขับเคลื่อนนโยบายและแผนการพัฒนาที่อยู่อาศัยจังหวัดลำพูน
 - 8.2 โครงการซ่อม/สร้างบ้านครอบครัวเปราะบางทางสังคม เณิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เนื่องในโอกาสสมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา 6 รอบ 28 กรกฎาคม 2567

ขั้นตอนที่ 2 รวบรวมข้อมูลต้นทุนและประเมินผลประโยชน์

ต้นทุน (Cost) คือ ข้อมูลงบประมาณของแต่ละโครงการ

ผลประโยชน์ (Benefit) คือ การคำนวณผลประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นจากการลงทุนโดยใช้สูตรต่อไปนี้

$$B_t = \alpha \times C_t$$

โดย α คือ อัตราส่วนที่แสดงผลประโยชน์ต่อหน่วยต้นทุน ซึ่งได้จากงานวิจัยหรือการตั้งสมมุติฐาน

ขั้นตอนที่ 3 คำนวณมูลค่าปัจจุบัน (Present Value - PV)

ใช้อัตราคิดลดทางสังคม (Social Discount Rate: SDR) เป็นค่าที่ใช้ในการแปลง “ผลประโยชน์และต้นทุนในอนาคต” ให้เป็นมูลค่าในปัจจุบัน (Present Value) เพื่อใช้ในการวิเคราะห์ต้นทุน - ผลประโยชน์ทางสังคม (SCBA) โดยทั่วไป SDR จะต่ำกว่าอัตราดอกเบี้ยในตลาด เพราะสะท้อนมุมมองของ “สังคมโดยรวม” ที่ให้ความสำคัญกับผลลัพธ์ระยะยาวมากกว่ากำไรในระยะสั้น

อัตราคิดลดทางสังคมตามแหล่งต่าง ๆ ที่สามารถนำมาใช้อ้างอิงในการศึกษาครั้งนี้ ได้แก่

- World Bank (2023) = 5 - 6% ใช้สำหรับประเทศกำลังพัฒนา
- Asian Development Bank (ADB) = 6 - 10% ซึ่งกำหนดไว้ 9% ในหลายกรณี
- UK HM Treasury (Green Book) = 3.5% ใช้สำหรับโครงการสาธารณะทั่วไป
- USA Office of Management & Budget (OMB) = 3 - 7% กำหนดไว้หลายระดับขึ้นอยู่กับบริบท
- Thailand NESDC (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ) = 5 - 7% สำหรับโครงการทั่วไป

สูตรการคำนวณอัตราคิดลดทางสังคม ได้แก่

$$PV \text{ of Cost} = \frac{C_t}{(1+r)^t}, \quad PV \text{ of Benefit} = \frac{B_t}{(1+r)^t}$$

ดังนั้น การศึกษาในครั้งนี้ จึงกำหนดอัตราคิดลดทางสังคมในทิศทางเดียวกันกับแหล่งอ้างอิงข้างต้น คือ 5% ($r=5\%$)

ขั้นตอนที่ 4 คำนวณ NPV และ BCR

การคำนวณ NPV (Net Present Value) และ BCR (Benefit-Cost Ratio) เป็นขั้นตอนสำคัญในการประเมินความคุ้มค่าของโครงการ โดยพิจารณาทั้งต้นทุนและผลประโยชน์ในรูปแบบของ “มูลค่าปัจจุบัน” (Present Value - PV) เพื่อนำมาเปรียบเทียบกัน ดังนี้

1. NPV (มูลค่าปัจจุบันสุทธิ)

$$NPV = \sum_{t=0}^n \frac{B_t}{(1+r)^t} - \sum_{t=0}^n \frac{C_t}{(1+r)^t}$$

เมื่อ...

B_t = ผลประโยชน์ในปีที่ t

C_t = ต้นทุนในปีที่ t

r = อัตราคิดลดเท่ากับ 5%

n = ระยะเวลาโครงการ

ความหมาย

หาก $NPV > 0$ = โครงการให้ผลประโยชน์มากกว่าต้นทุน หมายถึง ควรลงทุน

หาก $NPV = 0$ = ผลประโยชน์เท่ากับต้นทุน หมายถึง อาจพิจารณาเพิ่มเติม

หาก $NPV < 0$ = ผลประโยชน์น้อยกว่าต้นทุน หมายถึง ไม่ควรลงทุน

2. BCR (อัตราส่วนผลประโยชน์ต่อต้นทุน)

$$BCR = \frac{\sum PV(B_t)}{\sum PV(C_t)}$$

ความหมาย

$BCR > 1.0$ = โครงการให้ผลตอบแทนมากกว่าต้นทุน หมายถึง คุ้มค่า

$BCR = 1.0$ = ผลประโยชน์เท่ากับต้นทุน หมายถึง พิจารณาอย่างรอบคอบ

$BCR < 1.0$ = ผลประโยชน์น้อยกว่าต้นทุน หมายถึง อาจไม่คุ้มค่าทางเศรษฐศาสตร์

3.4.2 ผลการวิเคราะห์ต้นทุนและผลประโยชน์ทางสังคม

จากการวิเคราะห์ต้นทุนและผลประโยชน์ทางสังคม (Social Cost-Benefit Analysis: SCBA) ของโครงการที่ใช้งบประมาณสูงสุด 2 อันดับแรกในแต่ละแผนย่อย ภายใต้แผนปฏิบัติการด้านการพัฒนาสังคมจังหวัด ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2567 พบประเด็นที่น่าสนใจและข้อสังเคราะห์ดังต่อไปนี้

1) โครงการด้านเด็กและเยาวชน = คุ่มค่าที่สุดในเชิงเศรษฐศาสตร์สังคม

โครงการในหมวดนี้มีค่า BCR สูงสุดที่ 1.79 และ NPV รวมกว่า 180.55 ล้านบาท สะท้อนว่าโครงการเงินอุดหนุนเพื่อการเลี้ยงดูเด็กแรกเกิดและการพัฒนาเด็กในครอบครัวทดแทนให้ผลตอบแทนทางสังคมที่มากกว่าเงินลงทุนอย่างมีนัยสำคัญ ทั้งนี้เป็นผลจากการที่โครงการมีขอบเขตครอบคลุมจำนวนประชากรเป้าหมายที่กว้าง ขณะเดียวกันก็ลงทุนในช่วงวัยที่มีความสำคัญเชิงพัฒนาการ เป็นการลงทุนเชิงป้องกันในระยะยาว เช่น ลดความเหลื่อมล้ำทางโอกาสทางการศึกษาและสุขภาพ ลดปัญหาเด็กยากจน และส่งเสริมพัฒนาการทั้งร่างกาย จิตใจ และสังคม ซึ่งจะลดภาระสวัสดิการของรัฐบาลในอนาคต นอกจากนี้ยังส่งผลต่อครอบครัวและชุมชนในวงกว้าง ผ่านการลดภาระดูแลเด็กและเพิ่มโอกาสในการประกอบอาชีพของผู้ปกครอง

2) โครงการด้านคนพิการ = ให้ผลตอบแทนสูงเช่นกัน

ด้วยค่า BCR ที่ 1.60 และ NPV รวมกว่า 65.7 ล้านบาท โครงการในหมวดนี้เน้นการลงทุนโครงสร้างพื้นฐานและบริการสนับสนุน เช่น การปรับปรุงสภาพแวดล้อมที่อยู่อาศัย การจัดหางานหรือฝึกอาชีพ ตลอดจนบริการทางสังคมอื่น ๆ ที่ช่วยส่งเสริมการใช้ชีวิตอย่างมีศักดิ์ศรีและลดการพึ่งพิงในระยะยาว ผลตอบแทนที่ได้รับจึงเกิดจากการเพิ่มความสามารถในการพึ่งพาตนเอง การลดภาระครอบครัว และการสร้างโอกาสในการมีส่วนร่วมทางเศรษฐกิจ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง หากขยายผลไปยังระดับประเทศจะสามารถเพิ่มอัตราผลตอบแทนทางสังคมและลดภาระของระบบสวัสดิการได้อย่างยั่งยืน

3) กลุ่มผู้สูงอายุและผู้ด้อยโอกาส = คุ่มค่าในระดับสูง

โครงการในสองกลุ่มนี้มีค่า BCR อยู่ในช่วง 1.46 - 1.50 สะท้อนถึงความคุ้มค่าในเชิงเศรษฐศาสตร์สังคม โดยเฉพาะโครงการที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาที่อยู่อาศัยและบริการพื้นฐาน เช่น การปรับปรุงบ้านให้เหมาะกับการใช้ชีวิตของผู้สูงอายุ หรือการช่วยเหลือด้านที่อยู่อาศัยสำหรับกลุ่มเปราะบาง ซึ่งแม้จะมีต้นทุนเริ่มต้นสูงในช่วงแรก แต่มีศักยภาพในการลดต้นทุนสวัสดิการในระยะยาว และยังส่งผลเชิงบวกต่อคุณภาพชีวิต ความปลอดภัย และความมั่นคงในชีวิตประจำวันของครัวเรือนเป้าหมาย ความต่อเนื่องของโครงการและความสอดคล้องกับความต้องการที่แท้จริงของกลุ่มเป้าหมายจึงเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพของโครงการ

4) ด้านสวัสดิการสังคมและภัยพิบัติ = คำนวณระดับปานกลาง

โครงการในกลุ่มนี้มี BCR อยู่ในช่วง 1.41 - 1.43 ซึ่งยังถือว่าอยู่ในระดับที่คุ้มค่าต่อการลงทุน โดยเฉพาะในบริบทที่เกี่ยวข้องกับการสนับสนุนองค์กรภาคประชาชนในชุมชนท้องถิ่น หรือการฟื้นฟูและเยียวยาหลังเกิดภัยพิบัติ เช่น น้ำท่วมหรือไฟไหม้ อย่างไรก็ตาม ลักษณะการดำเนินโครงการมักเป็นการใช้จ่ายกระจายตัวและเป็นจุดเฉพาะกิจ ทำให้ผลตอบแทนทางสังคมในระยะยาวไม่สูงมากนัก โครงการในกลุ่มนี้จึงควรได้รับการออกแบบใหม่ให้มีลักษณะเชิงระบบและสามารถติดตามผลกระทบระยะยาวได้มากขึ้น เช่น การจัดตั้งกองทุนหมุนเวียน หรือการพัฒนาระบบป้องกันภัยพิบัติอย่างยั่งยืน

5) ด้านการค้ำมนุษย์และการพัฒนาสตรี/ครอบครัว = พิจารณาปรับปรุง

ทั้งสองหมวดมี BCR ต่ำที่สุดที่ 1.20 - 1.21 แม้จะยังอยู่ในระดับที่ “คุ้มทุน” ตามหลักเศรษฐศาสตร์ แต่ NPV ค่อนข้างต่ำ สะท้อนว่าโครงการอาจมีข้อจำกัดด้านขอบเขตผลกระทบ หรือใช้ทรัพยากรจำนวนมากโดยไม่ให้ผลตอบแทนทางตรงต่ำ โครงการในหมวดนี้มักเน้นกิจกรรมเชิงรณรงค์ การอบรม หรือให้ความรู้ ซึ่งมีผลกระทบทางอ้อมในระยะยาวและต้องดำเนินการซ้ำซ้อนทุกปี จึงควรได้รับการออกแบบใหม่เพื่อเพิ่มความต่อเนื่องและสามารถวัดผลได้อย่างเป็นรูปธรรม เช่น ติดตามพฤติกรรมเป้าหมายในกลุ่มเสี่ยง สร้างเครือข่ายความร่วมมือกับหน่วยงานในพื้นที่ หรือจัดตั้งศูนย์ดูแลและติดตามผู้ได้รับผลกระทบจากปัญหาโดยตรง

ข้อสังเกตเชิงเปรียบเทียบระหว่าง NPV และ BCR

โครงการที่มีค่า BCR สูง เช่น 1.79 มักมี NPV สูงมากด้วย แสดงถึงผลตอบแทนทั้งเชิงสัมพัทธ์ (BCR) และสัมบูรณ์ (NPV) ที่ยอดเยี่ยม เช่น โครงการเงินอุดหนุนเพื่อเลี้ยงดูเด็กแรกเกิด ซึ่งครอบคลุมกลุ่มเป้าหมายจำนวนมากและให้ผลกระทบในระดับโครงสร้างของครอบครัวและชุมชน

ในทางกลับกัน บางโครงการแม้จะมี BCR สูงใกล้เคียงกัน (เช่น 1.41 - 1.43) แต่ NPV อาจต่ำกว่ามาก เนื่องจาก “ขนาดของงบประมาณ” ที่ใช้ต่างกัน (BCR คือสัดส่วนผลตอบแทนต่อหน่วยลงทุน แต่ NPV คือมูลค่ารวมของผลประโยชน์สุทธิ)

ในเชิงนโยบาย จึงควรใช้ BCR เพื่อประเมิน “ประสิทธิภาพเชิงสัมพัทธ์” ของการใช้จ่าย และใช้ NPV เพื่อดู “ผลตอบแทนรวมที่เกิดขึ้นจริง” โดยเฉพาะในบริบทที่มีงบประมาณจำกัด ควรเลือกโครงการที่ BCR สูงเพื่อให้ได้ประโยชน์สูงสุดต่อทุก 1 บาทที่ลงทุน แต่หากต้องการผลกระทบรวมขนาดใหญ่ อาจพิจารณาโครงการที่ NPV สูงแม้ BCR จะไม่สูงมากนัก

โดยสรุปคือ โครงการที่มีค่า BCR สูง เช่น 1.7 - 1.8 มักมีผลตอบแทนชัดเจนต่อกลุ่มเป้าหมาย และมีลักษณะต่อเนื่อง เช่น โครงการเงินอุดหนุนเพื่อเลี้ยงดูเด็กแรกเกิด หรือโครงการปรับสภาพแวดล้อมของผู้สูงอายุให้ปลอดภัย ซึ่งให้ผลดีทั้งเชิงประสิทธิภาพและผลลัพธ์ที่ยั่งยืน ในขณะเดียวกัน โครงการที่มี NPV ต่ำแต่ BCR สูง เช่น โครงการปรับสภาพบ้านของคนพิการหรือผู้สูงอายุ แสดงให้เห็นว่าแม้ใช้ต้นทุนน้อย แต่สามารถสร้างผลตอบแทนได้คุ้มค่าอย่างมาก สะท้อนถึงต้นทุนต่อหน่วยผลประโยชน์ที่ต่ำ เหมาะสมกับการสนับสนุนในสถานการณ์ที่ทรัพยากรจำกัด ทั้งนี้ ข้อมูล SCBA ตาม “ตารางที่ 9” ควรถูกใช้ประกอบการตัดสินใจด้านนโยบายและการจัดสรรงบประมาณอย่างมีเหตุผลในปีต่อไป

ตารางที่ 8. ผลการวิเคราะห์ต้นทุนและผลประโยชน์ทางสังคม (Social Cost-Benefit Analysis: SCBA) ของโครงการในแผนปฏิบัติการด้านการพัฒนาสังคมจังหวัด ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2567

โครงการที่มีงบประมาณสูงสุด 2 อันดับแรกในแต่ละแผนย่อย	ปีที่	ต้นทุน (Ct)	PV ต้นทุน (Ct/ (1+0.05)^t)	ผลประโยชน์ (Bt=สิ×Ct)	
1. การพัฒนาเด็กและเยาวชน					
1.1 โครงการเงินอุดหนุนเพื่อการเลี้ยงดูเด็กแรกเกิด	0	37,180,800.00	37,180,800.00	66,925,440.00	
	1	39,039,840.00	37,180,800.00	70,271,712.00	
	2	40,991,832.00	37,180,800.00	73,785,297.60	
	3	43,041,423.60	37,180,800.00	77,474,562.48	
	4	45,193,494.78	37,180,800.00	81,348,290.60	
	5	47,453,169.52	37,180,800.00	85,415,705.13	
		รวม	223,084,800.00	รวม	
1.2 โครงการพัฒนาและยกระดับคุณภาพชีวิตเด็กในครอบครัวทดแทน	0	866,000.00	866,000.00	1,212,400.00	
	1	909,300.00	866,000.00	1,273,020.00	
	2	954,765.00	866,000.00	1,336,671.00	
	3	1,002,503.25	866,000.00	1,403,504.55	
	4	1,052,628.41	866,000.00	1,473,679.78	
	5	1,105,259.83	866,000.00	1,547,363.77	
		รวม	5,196,000.00	รวม	
		รวมทั้งหมด	228,280,800.00	รวมทั้งหมด	

	PV ผลประโยชน์ (Bt/ (1+0.05)^t)	NPV (Net Present Value)	BCR (Benefit- Cost Ratio)	หมายเหตุ
	66,925,440.00			โดยทั่วไป “ต้นทุนโครงการลักษณะนี้จะไม่ลดลง” แต่กลับ “เพิ่มขึ้น” ปีละ 5 - 15% ขึ้นอยู่กับปัจจัยต่าง ๆ เช่น จำนวนเด็กเกิดใหม่ที่เข้าสู่ระบบ, จำนวนเด็กที่ยังอยู่ในระบบ (ยังไม่ถึง 6 ขวบ), การปรับนโยบาย (เช่น เพิ่มเงินอุดหนุนเป็น 1,000 บาท/เดือน* PV (Present Value) ต้นทุนจึงเท่ากันทุกปี เพราะต้นทุนเพิ่มขึ้น 5% และคิดลดด้วยอัตรา 5% เช่นกัน ซึ่งหมายความว่าในมูลค่าปัจจุบัน (Present Value) เงินจำนวนที่เพิ่มขึ้นในอนาคตมีค่า “เท่าเดิม” เมื่อคิดย้อนกลับมาปัจจุบัน
	66,925,440.00			
	66,925,440.00			
	66,925,440.00			
	66,925,440.00			
	66,925,440.00			
	401,552,640.00	178,467,840.00	1.80	
	1,212,400.00			โครงการลักษณะนี้มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นทุกปีจากปัจจัย เช่น (1) จำนวนเด็กที่ต้องดูแลในครอบครัวทดแทนจากความยากจน, พ่อแม่ แยกทาง, ความรุนแรงในครอบครัว ฯลฯ (2) มีความจำเป็นต้อง “ติดตามประเมินผล และสนับสนุนต่อเนื่อง” (3) หากไม่ขยายโครงการ ต้องคงระดับการดูแลต่อปี อย่างน้อยในระดับเดิม * PV (Present Value) ต้นทุนจึงเท่ากันทุกปี เพราะต้นทุนเพิ่มขึ้น 5% และคิดลดด้วยอัตรา 5% เช่นกัน ซึ่งหมายความว่าในมูลค่าปัจจุบัน (Present Value) เงินจำนวนที่เพิ่มขึ้นในอนาคตมีค่า “เท่าเดิม” เมื่อคิดย้อนกลับมาปัจจุบัน
	1,212,400.00			
	1,212,400.00			
	1,212,400.00			
	1,212,400.00			
	1,212,400.00			
	7,274,400.00	2,078,400.00	1.40	
	408,827,040.00	180,546,240.00	1.79	

(ต่อ)

โครงการที่มี งบประมาณสูงสุด 2 อันดับแรก ในแต่ละแผนย่อย	ปีที่	ต้นทุน (Ct)	PV ต้นทุน (Ct/ (1+0.05)^t)	ผลประโยชน์ (Bt=คิด×Ct)	
2. การพัฒนาผู้สูงอายุ					
2.1 โครงการปรับสภาพแวดล้อมและสิ่งอำนวยความสะดวกของผู้สูงอายุให้เหมาะสมและปลอดภัย	0	7,000,000.00	7,000,000.00	11,900,000.00	
	1	5,600,000.00	5,333,333.33	9,520,000.00	
	2	4,480,000.00	4,063,492.06	7,616,000.00	
	3	3,584,000.00	3,095,993.95	6,092,800.00	
	4	2,867,200.00	2,358,852.54	4,874,240.00	
	5	2,293,760.00	1,797,220.98	3,899,392.00	
		รวม	23,648,892.87	รวม	
2.2 โครงการพัฒนาที่อยู่อาศัยสำหรับทุกช่วงวัย	0	3,640,000.00	13,640,000.00	19,096,000.00	
	1	10,912,000.00	10,392,380.95	15,276,800.00	
	2	8,729,600.00	7,918,004.54	12,221,440.00	
	3	6,983,680.00	6,032,765.36	9,777,152.00	
	4	5,586,944.00	4,596,392.66	7,821,721.60	
	5	4,469,555.20	3,502,013.45	6,257,377.28	
		รวม	46,081,556.95	รวม	
		รวมทั้งหมด	69,730,449.82	รวมทั้งหมด	
3. การพัฒนาสตรีและครอบครัว					
3.1 โครงการประชุมเชิงปฏิบัติการสมัชชาครอบครัวและสตรี ศพค. เป็นโรงเรียนครอบครัวจังหวัดกาญจนบุรี และกิจกรรมวันแห่งครอบครัวจังหวัดประจำปี 2567 และประชุมขับเคลื่อนศปง.อพม.	0	73,300.00	73,300.00	87,960.00	
	1	69,635.00	66,319.05	83,562.00	
	2	66,153.25	60,002.95	79,383.90	
	3	62,845.59	54,288.38	75,414.71	
	4	59,703.31	49,118.06	71,643.97	
	5	56,718.14	44,440.15	68,061.77	
		รวม	347,468.59	รวม	

	PV ผลประโยชน์ (Bt/ (1+0.05)^t)	NPV (Net Present Value)	BCR (Benefit- Cost Ratio)	หมายเหตุ
	11,900,000.00			โครงการพัฒนาที่อยู่อาศัยฯ มีระยะ 5 ปี ต่อเนื่อง จะมีแนวทางการวิเคราะห์ต้นทุน ที่สะท้อนการใช้จ่ายของแต่ละปีอย่าง เหมาะสม ดังนี้ 1. ปีที่ 0 (ปีเริ่มต้น) มักมีค่าใช้จ่าย สูงที่สุด (เช่น ค่าวางระบบ, ค่าก่อสร้าง, ค่าปรับสภาพ) 2. ปีที่ 1 - 4 จะขึ้นอยู่กับโครงการเป็น แบบลงทุนครั้งเดียว (เช่น ปรับสภาพบ้าน) หรือเป็นโครงการระยะยาว (เช่น พัฒนา ที่อยู่อาศัยทุกช่วงวัย) ทั้งนี้ โดยทั่วไปแล้ว ต้นทุนโครงการ ลักษณะนี้จะลดลงปีละ 20 - 30% ในลักษณะเดียวกันกับโครงการลงทุน ครั้งเดียวอื่น ๆ
	9,066,666.67			
	6,907,936.51			
	5,263,189.72			
	4,010,049.31			
	3,055,275.67			
	40,203,117.87	16,554,225.01	1.70	
	19,096,000.00			
	14,549,333.33			
	11,085,206.35			
	8,445,871.50			
	6,434,949.72			
	4,902,818.83			
	64,514,179.74	18,432,622.78	1.40	
	104,717,297.61	34,986,847.79	1.50	
	87,960.00			โครงการลักษณะนี้มีแนวโน้มต้นทุนลดลง เล็กน้อยปีละ 5 - 10% เนื่องจากใช้สื่อเดิม หรือหมุนเวียนกิจกรรม ทั้งนี้ ขึ้นอยู่กับการ จัดงานซ้ำและจำนวนผู้เข้าร่วม
	79,582.86			
	72,003.54			
	65,146.06			
	58,941.67			
	53,328.18			
	416,962.30	69,493.72	1.20	

(ต่อ)

โครงการที่มี งบประมาณสูงสุด 2 อันดับแรก ในแต่ละแผนย่อย	ปีที่	ต้นทุน (Ct)	PV ต้นทุน (Ct/ (1+0.05) ^t)	ผลประโยชน์ (Bt=คิด×Ct)	
3.2 โครงการครอบครัว ต้องมาก่อน (Family First) จังหวัดตาก และ กิจกรรมวันอาทิตย์ เป็นวันครอบครัว	0	100,000.00	100,000.00	120,000.00	
	1	95,000.00	90,476.19	114,000.00	
	2	90,250.00	81,859.41	108,300.00	
	3	85,737.50	74,063.28	102,885.00	
	4	81,450.63	67,009.63	97,740.75	
	5	77,378.09	60,627.76	92,853.71	
		รวม	474,036.27	รวม	
		รวมทั้งหมด	821,504.85	รวมทั้งหมด	

4. การพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ

4.1 โครงการปรับ สภาพแวดล้อมที่อยู่ อาศัยของคนพิการ	0	4,000,000.00	4,000,000.00	6,400,000.00	
	1	3,200,000.00	3,047,619.05	5,120,000.00	
	2	2,560,000.00	2,321,995.46	4,096,000.00	
	3	2,048,000.00	1,769,139.40	3,276,800.00	
	4	1,638,400.00	1,347,915.73	2,621,440.00	
	5	1,310,720.00	1,026,983.42	2,097,152.00	
		รวม	13,513,653.07	รวม	
4.2 โครงการให้ บริการเงินกู้ยืมเพื่อ การปรับกอบอาชีพ สำหรับคนพิการและ ผู้ดูแลคนพิการ	0	16,000,000.00	16,000,000.00	25,600,000.00	
	1	16,800,000.00	16,000,000.00	26,880,000.00	
	2	17,640,000.00	16,000,000.00	28,224,000.00	
	3	18,522,000.00	16,000,000.00	29,635,200.00	
	4	19,448,100.00	16,000,000.00	31,116,960.00	
	5	20,420,505.00	16,000,000.00	32,672,808.00	
		รวม	96,000,000.00	รวม	
		รวมทั้งหมด	109,513,653.07	รวมทั้งหมด	

	PV ผลประโยชน์ (Bt/ (1+0.05)^t)	NPV (Net Present Value)	BCR (Benefit- Cost Ratio)	หมายเหตุ
	120,000.00			โครงการลักษณะนี้มีแนวโน้มต้นทุน ลดลงเล็กน้อยปีละ 5 - 10% เนื่องจากใช้ สื่อเดิมหรือหมุนเวียนกิจกรรม ทั้งนี้ ขึ้นอยู่ กับการจัดงานซ้ำและจำนวนผู้เข้าร่วม
	108,571.43			
	98,231.29			
	88,875.93			
	80,411.56			
	72,753.31			
	568,843.52	94,807.25	1.20	
	985,805.82	164,300.97	1.20	
	6,400,000.00			ต้นทุนลดลงปีละ 20 - 30% ในลักษณะ เดียวกันกับโครงการลงทุนครั้งเดียวอื่น ๆ
	4,876,190.48			
	3,715,192.74			
	2,830,623.04			
	2,156,665.18			
	1,643,173.47			
	21,621,844.91	8,108,191.84	1.60	
	25,600,000.00			กรณีซึ่งงบประมาณที่ให้กู้ เพิ่มขึ้นปีละ 5% เพราะกลุ่มเป้าหมายเพิ่มหรือขยาย พื้นที่
	25,600,000.00			
	25,600,000.00			
	25,600,000.00			
	25,600,000.00			
	25,600,000.00			
	153,600,000.00	57,600,000.00	1.60	
	175,221,844.91	65,708,191.84	1.60	

(ต่อ)

โครงการที่มี งบประมาณสูงสุด 2 อันดับแรก ในแต่ละแผนย่อย	ปีที่	ต้นทุน (Ct)	PV ต้นทุน (Ct/ (1+0.05) ^t)	ผลประโยชน์ (Bt=คิด×Ct)	
5. การจัดสวัสดิการสังคม					
5.1 กองทุนส่งเสริม การจัดสวัสดิการ สังคมจังหวัดภูเก็ต (กิจกรรมการให้เงิน อุดหนุนแก่องค์กร สาธารณประโยชน์)	0	708,000.00	708,000.00	849,600.00	
	1	743,400.00	708,000.00	892,080.00	
	2	780,570.00	708,000.00	936,684.00	
	3	819,598.50	708,000.00	983,518.20	
	4	860,578.43	708,000.00	1,032,694.11	
	5	903,607.35	708,000.00	1,084,328.82	
		รวม	4,248,000.00	รวม	
5.2 โครงการปรับ สภาพบ้านที่อยู่อาศัย สำหรับผู้สูงอายุ	0	3994165.00	3,994,165.00	5,991,247.50	
	1	3,195,332.00	3,043,173.33	4,792,998.00	
	2	2,556,265.60	2,318,608.25	3,834,398.40	
	3	2,045,012.48	1,766,558.67	3,067,518.72	
	4	1,636,009.98	1,345,949.46	2,454,014.98	
	5	1,308,807.99	1,025,485.30	1,963,211.98	
		รวม	13,493,940.02	รวม	
		รวมทั้งหมด	17,741,940.02	รวมทั้งหมด	
6. การป้องกันและแก้ไขปัญหาการค้ามนุษย์					
6.1 โครงการเสริม สร้างเครือข่ายผู้นำ ชุมชน ผู้นำศาสนา เพื่อเฝ้าระวัง ป้องกัน ปัญหาการค้ามนุษย์ ในชุมชน	0	324,400.00	324,400.00	421,720.00	
	1	308,180.00	293,504.76	400,634.00	
	2	292,771.00	265,551.93	380,602.30	
	3	278,132.45	240,261.27	361,572.19	
	4	264,225.83	217,379.24	343,493.58	
	5	251,014.54	196,676.46	326,318.90	
		รวม	1,537,773.66	รวม	

	PV ผลประโยชน์ (Bt/ (1+0.05)^t)	NPV (Net Present Value)	BCR (Benefit- Cost Ratio)	หมายเหตุ
	849,600.00			ต้นทุนมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นปีละ 5% เพราะขยายองค์กรเป้าหมาย
	849,600.00			
	849,600.00			
	849,600.00			
	849,600.00			
	849,600.00			
	849,600.00			
	5,097,600.00	849,600.00	1.20	
	5,991,247.50			ต้นทุนลดลงปีละ 20 - 30% ในลักษณะเดียวกันกับโครงการลงทุนครั้งเดียวอื่น ๆ
	4,564,760.00			
	3,477,912.38			
	2,649,838.00			
	2,018,924.19			
	1,538,227.96			
	20,240,910.04	6,746,970.01	1.50	
	25,338,510.04	7,596,570.01	1.43	
	421,720.00			เนื่องจากเป็นโครงการแนวสร้างเครือข่าย (network-based) ซึ่งอาจใช้ต้นทุนสูงในระยะแรกเพื่อสร้างระบบ หลังจากนั้นค่าใช้จ่ายจะลดลงเล็กน้อย เพราะใช้ทรัพยากรเดิม หรือพัฒนาเพิ่มเติมเฉพาะจุด ดังนั้น ต้นทุนจึงมีแนวโน้มลดลงจากปีแรก 5 - 10%
	381,556.19			
	345,217.51			
	312,339.65			
	282,593.01			
	255,679.39			
	1,999,105.75	461,332.10	1.30	

(ต่อ)

โครงการที่มี งบประมาณสูงสุด 2 อันดับแรก ในแต่ละแผนย่อย	ปีที่	ต้นทุน (Ct)	PV ต้นทุน (Ct/ (1+0.05)^t)	ผลประโยชน์ (Bt=คิด×Ct)	
6.2 โครงการอบรม เชิงปฏิบัติการเสริม สร้างความตระหนักรู้ ให้แก่เครือข่าย เฝ้าระวัง ทางวัฒนธรรม ให้รู้ เท่าทันภัยการค้า มนุษย์รูปแบบใหม่ที่เกิดจากสื่อออนไลน์	0	417,275.00	417,275.00	479,866.25	
	1	438,138.75	417,275.00	503,859.56	
	2	460,045.69	417,275.00	529,052.54	
	3	483,047.97	417,275.00	555,505.17	
	4	507,200.37	417,275.00	583,280.43	
	5	532,560.39	417,275.00	612,444.45	
		รวม	2,503,650.00	รวม	
		รวมทั้งหมด	4,041,423.66	รวมทั้งหมด	
7. กลุ่มผู้ด้อยโอกาส 7.1 โครงการตำบล มั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน ในพื้นที่จังหวัด ชายแดนภาคใต้ (ซ่อมแซมบ้านเรือน)	0	5,210,000.00	5,210,000.00	6,773,000.00	
	1	4,168,000.00	3,969,523.81	5,418,400.00	
	2	3,334,400.00	3,024,399.09	4,334,720.00	
	3	2,667,520.00	2,304,304.07	3,467,776.00	
	4	2,134,016.00	1,755,660.24	2,774,220.80	
	5	1,707,212.80	1,337,645.90	2,219,376.64	
		รวม	17,601,533.12	รวม	
7.2 โครงการพัฒนา ที่อยู่อาศัยผู้มีรายได้ ในเมืองและชนบท (บ้านพอเพียง)	0	9,471,000.00	9,471,000.00	14,680,050.00	
	1	7,576,800.00	7,216,000.00	11,744,040.00	
	2	6,061,440.00	5,497,904.76	9,395,232.00	
	3	4,849,152.00	4,188,879.82	7,516,185.60	
	4	3,879,321.60	3,191,527.48	6,012,948.48	
	5	3,103,457.28	2,431,639.99	4,810,358.78	
		รวม	31,996,952.05	รวม	
		รวมทั้งหมด	49,598,485.17	รวมทั้งหมด	

	PV ผลประโยชน์ (Bt/ (1+0.05) ^t)	NPV (Net Present Value)	BCR (Benefit- Cost Ratio)	หมายเหตุ
	479,866.25			เนื่องจากภัยใหม่ในสื่อออนไลน์ เปลี่ยนเร็ว จึงต้องมี “อัปเดตเนื้อหา” และ “การอบรมต่อเนื่อง” อย่างน้อยทุกปี ดังนั้น แนวโน้มต้นทุนจะเพิ่มขึ้นปีละ 5% เพราะมีการปรับเนื้อหาใหม่และขยาย กลุ่มเป้าหมายตามบริบทภัยออนไลน์ที่ เปลี่ยนเร็ว
	479,866.25			
	479,866.25			
	479,866.25			
	479,866.25			
	479,866.25			
	2,879,197.50	375,547.50	1.15	
	4,878,303.25	836,879.60	1.21	

	6,773,000.00			โครงการพัฒนาที่อยู่อาศัยฯ มีระยะ 5 ปี ต่อเนื่อง จะมีแนวทางการวิเคราะห์ต้นทุน ที่สะท้อนการใช้จ่ายของแต่ละปีอย่าง เหมาะสม ดังนี้ 1. ปีที่ 0 (ปีเริ่มต้น) มักมีค่าใช้จ่าย สูงที่สุด (เช่น ค่าวางระบบ ค่าก่อสร้าง หรือ ค่าปรับสภาพ) 2. ปีที่ 1 - 4 จะขึ้นอยู่กับโครงการเป็น แบบลงทุนครั้งเดียว (เช่น ปรับสภาพบ้าน) หรือเป็น โครงการระยะยาว (เช่น พัฒนา ที่อยู่อาศัย) โดยทั่วไป ต้นทุนโครงการลักษณะนี้ จะลดลงปีละ 20 - 30% ในลักษณะ เดียวกันกับโครงการลงทุนครั้งเดียวอื่น ๆ
	5,160,380.95			
	3,931,718.82			
	2,995,595.29			
	2,282,358.32			
	1,738,939.67			
	22,881,993.05	5,280,459.94	1.30	
	14,680,050.00			
	11,184,800.00			
	8,521,752.38			
	6,492,763.72			
	4,946,867.60			
	3,769,041.98			
	49,595,275.67	17,598,323.63	1.55	
	72,477,268.73	22,878,783.56	1.46	

(ต่อ)

โครงการที่มี งบประมาณสูงสุด 2 อันดับแรก ในแต่ละแผนย่อย	ปีที่	ต้นทุน (Ct)	PV ต้นทุน (Ct/ (1+0.05) ^t)	ผลประโยชน์ (Bt=คิด×Ct)	
8. ภัยพิบัติ					
8.1 โครงการพลังบวร	0	20,878,378.05	20,878,378.05	31,317,567.08	
ซ่อมบ้านเป็งเฮือน	1	16,702,702.44	15,907,335.66	25,054,053.66	
เพื่อสร้างความมั่นคง	2	13,362,161.95	12,119,874.79	20,043,242.93	
ด้านที่อยู่อาศัยและ	3	10,689,729.56	9,234,190.31	16,034,594.34	
พัฒนาคุณภาพชีวิต	4	8,551,783.65	7,035,573.57	12,827,675.47	
ครัวเรือนเปราะบาง	5	6,841,426.92	5,360,437.01	10,262,140.38	
ภายใต้คณะทำงาน		รวม	70,535,789.39	รวม	
ขับเคลื่อนนโยบาย					
และแผนการพัฒนา					
ที่อยู่อาศัยจังหวัด					
ลำพูน					
8.2 โครงการซ่อม/ สร้างบ้านครอบครัว	0	17,337,500.00	17,337,500.00	22,538,750.00	
เปราะบางทางสังคม	1	13,870,000.00	13,209,523.81	18,031,000.00	
เฉลิมพระเกียรติ	2	11,096,000.00	10,064,399.09	14,424,800.00	
พระบาทสมเด็จพระ	3	8,876,800.00	7,668,113.59	11,539,840.00	
เจ้าอยู่หัว เนื่องใน	4	7,101,440.00	5,842,372.26	9,231,872.00	
โอกาสมหามงคล	5	5,681,152.00	4,451,331.25	7,385,497.60	
เฉลิมพระชนมพรรษา		รวม	58,573,240.01	รวม	
6 รอบ 28 กรกฎาคม					
2567					
		รวมทั้งหมด	129,109,029.39	รวมทั้งหมด	

หมายเหตุ : NPV = มูลค่าปัจจุบันสุทธิ ถ้า NPV > 0 = ดำเนินการได้

BCR = อัตราส่วนผลประโยชน์ต่อต้นทุน ถ้า BCR > 1.0 =คุ้มค่าลงทุน (การได้ผลตอบแทน
ดีกว่าต่อการใช้เงิน 1 บาท)

	PV ผลประโยชน์ (Bt/ (1+0.05)^t)	NPV (Net Present Value)	BCR (Benefit- Cost Ratio)	หมายเหตุ
				ถ้าโครงการพัฒนาที่อยู่อาศัยฯ มีระยะ 5 ปี ต่อเนื่อง จะมีแนวทางการวิเคราะห์ต้นทุน ที่สะท้อนลักษณะการใช้จ่ายของแต่ละปี อย่างเหมาะสม ดังนี้ 1. ปีที่ 0 (ปีเริ่มต้น) มักมีค่าใช้จ่ายสูง ที่สุด (เช่น ค่าวางระบบ ค่าก่อสร้าง หรือค่าปรับ สภาพ) 2. ปีที่ 1 - 4 จะขึ้นอยู่กับโครงการเป็น แบบลงทุนครั้งเดียว (เช่น ปรับสภาพบ้าน) หรือเป็น โครงการระยะยาวและต่อเนื่อง (เช่น พัฒนาที่อยู่อาศัย) ทั้งนี้ โดยทั่วไป ต้นทุนโครงการลักษณะ นี้จะลดลงปีละ 20 - 30% ในลักษณะ เดียวกันกับโครงการลงทุนครั้งเดียวอื่น ๆ
	31,317,567.08			
	23,861,003.49			
	18,179,812.18			
	13,851,285.47			
	10,553,360.36			
	8,040,655.51			
	105,803,684.08	35,267,894.69	1.50	
	22,538,750.00			
	17,172,380.95			
	13,083,718.82			
	9,968,547.67			
	7,595,083.94			
	5,786,730.62			
	76,145,212.01	17,571,972.00	1.30	
	181,948,896.09	52,839,866.70	1.41	

3.4.3 การเปรียบเทียบเชิงระบบของโครงการที่ใช้งบประมาณสูงสุดในแต่ละแผนย่อยด้านสังคม

เพื่อสนับสนุนการจัดสรรงบประมาณภาครัฐอย่างมีประสิทธิภาพ และให้สามารถตอบสนองต่อเป้าหมายการพัฒนาสังคมได้อย่างเป็นรูปธรรม การเปรียบเทียบเชิงระบบของโครงการภายใต้แต่ละแผนย่อยจึงถือเป็นแนวทางสำคัญในการประเมินความคุ้มค่าของการลงทุนทางสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งการพิจารณาโครงการที่ใช้งบประมาณสูงสุด 2 อันดับแรกในแต่ละแผนย่อยของแผนปฏิบัติการด้านการพัฒนาสังคมระดับจังหวัด ซึ่งครอบคลุมกลุ่มเป้าหมายที่หลากหลาย ได้แก่ เด็กและเยาวชน ผู้สูงอายุ คนพิการ ผู้ด้อยโอกาส สตรีและครอบครัว กลุ่มเปราะบางจากภัยพิบัติ ผู้รับสวัสดิการ และกลุ่มที่เกี่ยวข้องกับการป้องกันและแก้ไขปัญหาการค้ำมนุษย์

การวิเคราะห์เปรียบเทียบดังกล่าวได้อาศัยดัชนีหลัก 2 รายการ คือ ค่า NPV (Net Present Value) ที่สะท้อนถึงผลตอบแทนสุทธิที่โครงการสามารถสร้างได้ตลอดช่วงระยะเวลาการดำเนินงาน และค่า BCR (w Ratio) ที่แสดงถึงประสิทธิภาพสัมพัทธ์ของผลประโยชน์ที่ได้รับต่อหน่วยต้นทุนที่ใช้ไปในแต่ละโครงการ ดัชนีทั้งสองรายการมีบทบาทสำคัญในการประเมินทั้งในเชิงมูลค่าผลตอบแทนรวมและความคุ้มค่าต่อการลงทุนรายหน่วย เพื่อใช้ประกอบการตัดสินใจในเชิงนโยบาย ทั้งในการสนับสนุนและขยายผลโครงการที่มีศักยภาพ ปรับปรุงรูปแบบการดำเนินงานของโครงการที่ยังมีข้อจำกัด ตลอดจนทบทวนโครงการที่อาจไม่ตอบสนองต่อเป้าหมายในระยะยาว

จากผลการวิเคราะห์ข้อมูล (ตารางที่ 9) จึงปรากฏข้อค้นพบที่เป็นประโยชน์ต่อการตัดสินใจเชิงนโยบาย 5 ประเด็นสำคัญ ดังต่อไปนี้

1) โครงการที่ให้ผลตอบแทนสูงทั้งเชิงปริมาณและประสิทธิภาพ

โครงการที่โดดเด่นที่สุดคือ “เงินอุดหนุนเพื่อการเลี้ยงดูเด็กแรกเกิด” ซึ่งมีทั้งค่า NPV สูงที่สุดถึง 178 ล้านบาท และ BCR สูงสุดที่ 1.80 แสดงให้เห็นถึงการใช้ต้นทุนอย่างมีประสิทธิภาพและสร้างผลตอบแทนทางสังคมในระดับที่สูงมาก ทั้งในเชิงมูลค่ารวมและผลลัพธ์ต่อบาทที่ใช้ ซึ่งมาจากลักษณะโครงการที่ต่อเนื่องทุกปี และครอบคลุมกลุ่มเป้าหมายจำนวนมาก จึงควรได้รับการขยายผลหรือสนับสนุนเพิ่มเติม

โครงการอื่นที่มีค่า BCR สูง แม้จะมี NPV ต่ำกว่า เช่น “ปรับปรุงสภาพบ้านของผู้สูงอายุ” และ “ปรับปรุงแวดล้อมของคนพิการ” แสดงให้เห็นว่าแม้ใช้งบประมาณไม่มาก แต่สามารถสร้างผลกระทบที่ชัดเจนในเชิงคุณภาพชีวิต โดยเฉพาะการลดความเสี่ยง ความเปราะบาง และเพิ่มความปลอดภัยอย่างถาวร ควรพิจารณาเป็นโมเดลสำหรับ ขยายในระดับตำบลหรือจังหวัด

2) โครงการขนาดเล็กที่มีค่า BCR ต่ำ แม้จะยัง “คุ้มทุน”

โครงการประเภท อบรม, เวทีสาธารณะ หรือกิจกรรมรณรงค์ เช่น โครงการ วันครอบครัว, การประชุมเชิงปฏิบัติการ, การอบรมป้องกันการค้ามนุษย์ มีค่า BCR ต่ำที่สุด (1.15 - 1.20) และ NPV ต่ำมาก (ระดับหลักหมื่นถึงหลักแสนบาท) แม้ยัง “คุ้มทุน” ตามเกณฑ์เศรษฐศาสตร์ แต่ผลลัพธ์เชิงประจักษ์และผลกระทบทางตรง ยังไม่ชัดเจน เนื่องจากโครงการลักษณะนี้มักต้องดำเนินการซ้ำทุกปี และเนื้อหาอาจไม่สามารถเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมได้จริงหากขาดการติดตามผล จึงควร ทบทวนวิธีการ ออกแบบกิจกรรม โดยเน้นการพัฒนาเนื้อหาที่สอดคล้องกับบริบทกลุ่มเป้าหมาย และ จัดทำ ตัวชี้วัดผลลัพธ์ที่สามารถวัดได้จริง เช่น การเปลี่ยนแปลงทัศนคติ พฤติกรรม หรือการลดความเสี่ยงในเชิงสถิติ

3) โครงการที่มีลักษณะหมุนเวียนหรือยืดหยุ่น สามารถขยายผลได้

โครงการอย่าง “เงินกู้ยืมเพื่อการปรับอาชีพของคนพิการ” ซึ่งมีลักษณะเป็น กองทุนหมุนเวียน (Revolving Fund) ทำให้เกิด NPV สูง (กว่า 57.6 ล้านบาท) และ BCR ดี (1.60) แม้จะมีต้นทุนเริ่มต้นสูงในช่วงแรก แต่สามารถนำเงินคืนมาหมุนใช้ได้ เรื่อย ๆ ทำให้เกิด ผลผลิตทางเศรษฐกิจต่อเนื่อง และมีโอกาสขยายผลได้ทั่วประเทศ

โครงการอีกกลุ่มที่น่าสนใจคือโครงการที่มี ผลลัพธ์ถาวรเชิงโครงสร้าง เช่น “โครงการบ้านพอเพียง” หรือ “การปรับสิ่งแวดล้อมผู้สูงอายุ” ซึ่งแม้ต้องใช้เงินลงทุนสูง ในระยะแรก แต่ให้ผลลัพธ์ในระยะยาว ทั้งในแง่สุขภาพ ความปลอดภัย และการลดภาระ ของรัฐในอนาคต จึงควรจัดให้เป็นการลงทุนกึ่งโครงสร้างพื้นฐานของงานสังคม

4) การพิจารณาเลือกใช้ BCR กับ NPV เพื่อการตัดสินใจเชิงนโยบาย

การอ่านผล NPV และ BCR ควรทำอย่างบูรณาการ โดย ค่า BCR บอกถึง ประสิทธิภาพการใช้จ่ายต่อหน่วย ว่าโครงการไหนให้ผลตอบแทนสูงสุดต่อ 1 บาท ที่ใช้ ส่วน ค่า NPV แสดงถึง ผลตอบแทนรวมทั้งโครงการ หรือขนาดผลกระทบโดยรวม ตัวอย่างเช่น

- โครงการ “เด็กแรกเกิด” มี ทั้ง NPV และ BCR สูง หมายถึง ควร “ขยายผล” ทั่วประเทศ

- โครงการ “อบรมรณรงค์” NPV ต่ำและ BCR ต่ำ หมายถึง ควร “ทบทวน/ ออกแบบใหม่”

- โครงการ “บ้านผู้สูงอายุ” BCR สูงแต่ NPV ต่ำ หมายถึง เหมาะสำหรับ “ขยายในวงจำกัดที่เน้นคุณภาพ” เช่น กลุ่มเปราะบางในพื้นที่ห่างไกล

5) การวางแผนจัดสรรงบประมาณปีต่อไป

ข้อมูลที่ปรากฏดังตารางที่ 10 สามารถใช้เป็นเครื่องมือสำคัญในการวางแผนการจัดสรรงบประมาณโดยมีเกณฑ์เชิงประจักษ์และใช้ข้อมูลนำ (Evidence-Based Budgeting) โดยเฉพาะการสนับสนุนโครงการที่มี BCR สูงกว่า 1.5, การส่งเสริมโครงการที่มีศักยภาพขยายผล (หมุนเวียนหรือสร้างโครงสร้างถาวร) และการสนับสนุนโครงการที่มีผลกระทบชัดเจนต่อคุณภาพชีวิตของกลุ่มเป้าหมาย ในขณะเดียวกันก็ควรทบทวนโครงการที่มี BCR ต่ำ (< 1.25) เพื่อปรับรูปแบบกิจกรรม วิธีดำเนินงาน และการวัดผลลัพธ์ให้สอดคล้องกับเป้าหมายเชิงยุทธศาสตร์ของจังหวัด เช่น การพัฒนาเครือข่ายการประเมินผลลัพธ์ทางสังคม หรือการนำเทคโนโลยีมาช่วยติดตามพฤติกรรมเป้าหมาย

สรุปคือ การวิเคราะห์เปรียบเทียบเชิงระบบของโครงการที่ใช้งบประมาณสูงสุดในแต่ละแผนย่อยด้านสังคม โดยใช้ตัวชี้วัดหลักคือ NPV และ BCR แสดงให้เห็นถึงความคุ้มค่าทางเศรษฐศาสตร์สังคมทั้งในเชิงผลตอบแทนรวมและประสิทธิภาพต่อหน่วยลงทุน โครงการที่มีทั้ง NPV และ BCR สูง เช่น โครงการเงินอุดหนุนเด็กแรกเกิด ควรได้รับการขยายผลในขณะที่โครงการที่มีลักษณะหมุนเวียนหรือสร้างผลลัพธ์ถาวร เช่น การปรับสภาพที่อยู่อาศัยของคนพิการและผู้สูงอายุ ก็แสดงถึงความคุ้มค่าระยะยาวและเหมาะสมกับการขยายแบบมีเป้าหมาย ส่วนโครงการอบรมหรือรณรงค์ที่มี NPV และ BCR ต่ำ แม้ยังคุ้มทุน แต่ผลลัพธ์เชิงประจักษ์ยังจำกัด จึงควรทบทวนและออกแบบใหม่ให้สามารถวัดผลได้ชัดเจนยิ่งขึ้น ทั้งนี้ การอ่านค่า NPV และ BCR ควรใช้ร่วมกัน เพื่อสนับสนุนการวางแผนงบประมาณอย่างมีข้อมูลนำ และกำหนดแนวทางการลงทุนทางสังคมที่เน้นผลลัพธ์และความยั่งยืนในระดับพื้นที่

ตารางที่ 9. สรุป NPV และ BCR ของโครงการที่ใช้งบประมาณสูงสุดในแต่ละแผนย่อย

ที่	โครงการ	แผนย่อย	NPV (บาท)	BCR	ข้อพิจารณาเพิ่มเติม
การพัฒนาเด็กและเยาวชน					
1	โครงการเงินอุดหนุนเพื่อการเลี้ยงดูเด็กแรกเกิด	เด็กและเยาวชน	178,467,840.00	1.80	มีแนวโน้มขยายตัวตามอัตราเกิดและฐานข้อมูลกลุ่มเป้าหมายที่ครอบคลุมมากขึ้นในแต่ละปี ส่งผลให้เกิดความคุ้มค่าทั้งระยะสั้นและระยะยาวในการลดความยากจนและพัฒนาทุนมนุษย์
2	โครงการพัฒนาและยกระดับคุณภาพชีวิตเด็กในครอบครัวทดแทน	เด็กและเยาวชน	2,078,400.00	1.40	ดูแลกลุ่มเปราะบางในระบบครอบครัวทดแทน ซึ่งเป็นกลุ่มเฉพาะที่ต้องการการดูแลต่อเนื่องทั้งในด้านจิตใจ การศึกษา และการพัฒนาทักษะชีวิต แม้มีขนาดโครงการเล็ก แต่มีผลกระทบเชิงคุณภาพสูง
การพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ					
3	โครงการให้บริการเงินกู้ยืมเพื่อการประกอบอาชีพ	คนพิการ	57,600,000.00	1.60	ใช้รูปแบบกองทุนหมุนเวียนที่สามารถสร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจได้จริง โดยส่งเสริมการมีงานทำและการพึ่งตนเองของคนพิการและผู้ดูแล สร้างความยั่งยืนของรายได้ในครัวเรือน
4	โครงการปรับสภาพแวดล้อมที่อยู่อาศัยของคนพิการ	คนพิการ	8,108,191.84	1.60	ลงทุนครั้งเดียว แต่ส่งผลต่อเนื่องต่อคุณภาพชีวิต ความปลอดภัย และสามารถในการดำรงชีวิตประจำวันของคนพิการ ช่วยลดภาระครอบครัวและรัฐในระยะยาว
การพัฒนาผู้สูงอายุ					
5	โครงการพัฒนาที่อยู่อาศัยสำหรับทุกช่วงวัย	ผู้สูงอายุ	18,432,622.78	1.40	เป็นการเตรียมความพร้อมระยะยาวรองรับสังคมผู้สูงอายุ โดยออกแบบสภาพแวดล้อมให้เหมาะกับคนทุกวัย และลดอุบัติเหตุในบ้าน
6	โครงการปรับสภาพแวดล้อมและสิ่งอำนวยความสะดวก	ผู้สูงอายุ	16,554,225.00	1.70	ช่วยลดต้นทุนทางสุขภาพและค่ารักษาพยาบาลของรัฐในอนาคต โดยการสร้างสิ่งอำนวยความสะดวกในที่พักอาศัยของผู้สูงอายุให้ปลอดภัยและเหมาะสม

(ต่อ)

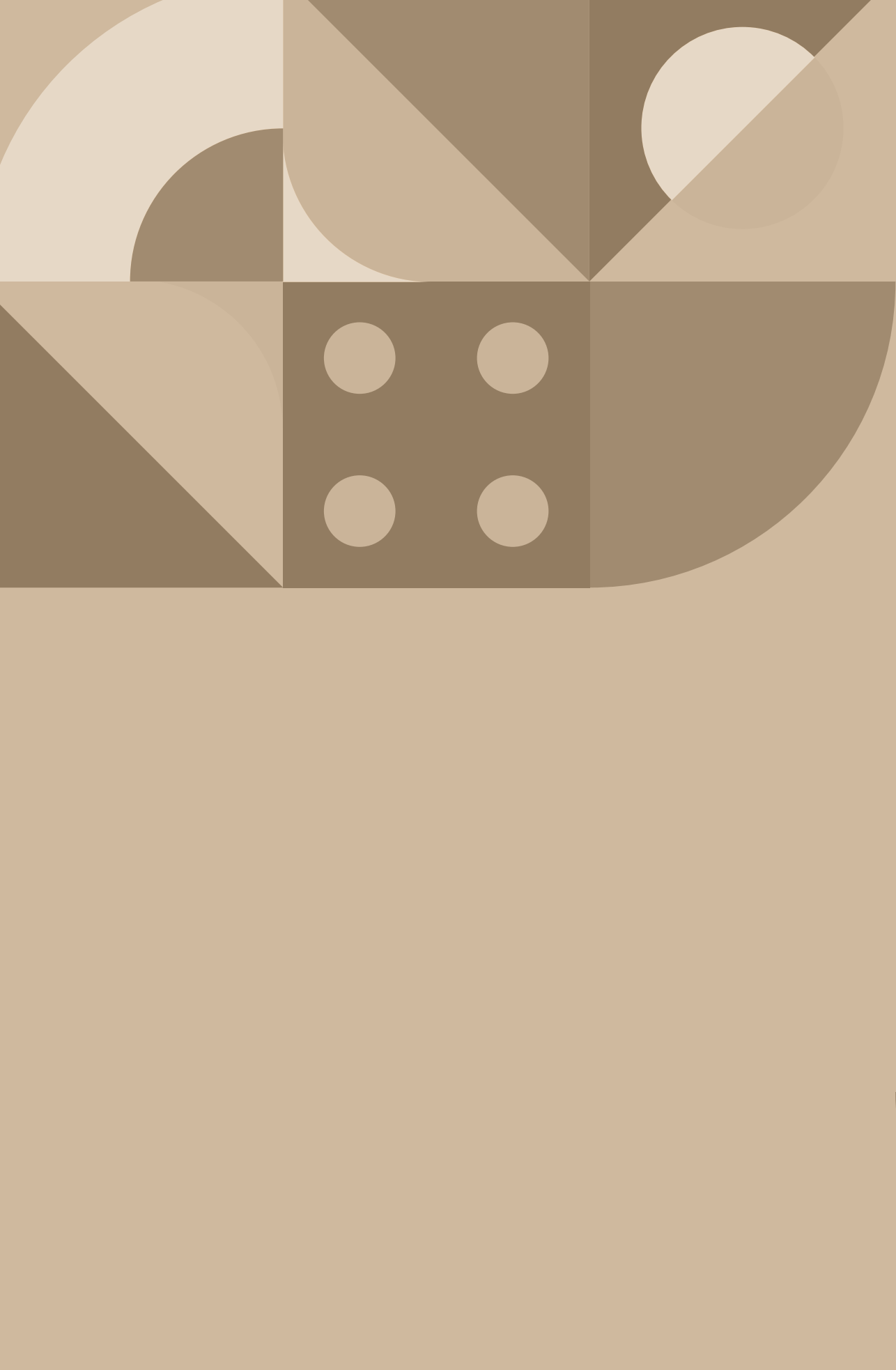
ที่	โครงการ	แผนย่อย	NPV (บาท)	BCR	ข้อพิจารณาเพิ่มเติม
7	โครงการปรับปรุงสภาพบ้านที่อยู่อาศัยสำหรับผู้สูงอายุ	สวัสดิการ	6,746,970.01	1.50	ลักษณะใกล้เคียงกับโครงการปรับปรุงบ้านคนพิการ แต่บริหารโดยกองทุน จึงมีความยืดหยุ่นในการดำเนินการผ่านภาคีชุมชนท้องถิ่น
กลุ่มผู้ด้อยโอกาส					
8	โครงการพัฒนาที่อยู่อาศัยผู้มีรายได้น้อย (บ้านพอเพียง)	ผู้ด้อยโอกาส	17,598,323.63	1.55	มุ่งเน้นกลุ่มเป้าหมายในพื้นที่ชนบทและเมืองที่มีรายได้ต่ำ เป็นการสร้างความมั่นคงด้านที่อยู่อาศัย ควบคู่กับการมีส่วนร่วมของชุมชน ลดช่องว่างความเหลื่อมล้ำ
9	โครงการตำบลมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน (ชายแดนใต้)	ผู้ด้อยโอกาส	5,280,459.94	1.30	มุ่งเสริมสร้างเสถียรภาพในพื้นที่ชายแดนพัฒนาปัจจัยพื้นฐานที่อยู่อาศัยของครัวเรือน ส่งผลต่อความมั่นคงของรัฐ ในมิติสังคมและความมั่นใจของประชาชนในภาครัฐ
ภัยพิบัติ/กลุ่มเปราะบาง					
10	โครงการพลังบรรพชนบ้านแบ่งเหื่อน	ภัยพิบัติ/เปราะบาง	35,267,894.69	1.50	ตอบสนองความต้องการเร่งด่วนหลังภัยพิบัติ ช่วยฟื้นฟูบ้านเรือนและสร้างความเชื่อมั่นให้ครัวเรือนเปราะบางให้กลับมาใช้ชีวิตได้ตามปกติ
11	โครงการซ่อม/สร้างบ้านครอบครัวเปราะบาง	ภัยพิบัติ/เปราะบาง	17,571,972.00	1.30	แม้เป็นโครงการระยะสั้น แต่ออกแบบให้ตอบสนองสถานการณ์ฉุกเฉินได้ทันทั่วทั้งที่ลดผลกระทบซ้ำซ้อนทางสังคมและจิตใจของครัวเรือนที่เปราะบางมาก
การพัฒนาสตรีและครอบครัว					
12	โครงการครอบครัวต้องมาก่อน (Family First)	สตรี/ครอบครัว	94,807.25	1.20	เป็นโครงการรณรงค์ที่เน้นการสื่อสารสาธารณะผ่านสื่อในพื้นที่ โดดเด่นด้านการสร้างความตระหนักรู้แต่ผลลัพธ์เชิงพฤติกรรมยังไม่ชัดเจน จำเป็นต้องออกแบบกิจกรรมต่อเนื่องและมีตัวชี้วัดเชิงผลลัพธ์

(ต่อ)

ที่	โครงการ	แผนย่อย	NPV (บาท)	BCR	ข้อพิจารณาเพิ่มเติม
13	โครงการประชุมสัมมนาครอบครัว/สตรี	สตรี/ครอบครัว	69,493.72	1.20	สร้างเวทีปฏิสัมพันธ์และเครือข่ายทางสังคม แต่ควรพัฒนาเครื่องมือวัดผลลัพธ์ที่ชัดเจนมากขึ้น และสร้างการเรียนรู้ที่นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงทางสังคมได้จริง
การป้องกันและแก้ไขปัญหาการค้ามนุษย์					
14	โครงการเสริมสร้างเครือข่ายชุมชน/ศาสนา	ค้ามนุษย์	461,332.10	1.30	เป็นการลงทุนช่วงเริ่มต้นสูง เช่น ค่าพัฒนาเครือข่าย คู่มือ หรือการอบรมเชิงลึก แต่ระยะยาวมีต้นทุนดำเนินการต่ำ โดยเน้นให้ชุมชนเฝ้าระวังได้อย่างยั่งยืน
15	โครงการอบรมเชิงปฏิบัติการป้องกันการค้ามนุษย์	ค้ามนุษย์	375,547.50	1.15	จำเป็นต้องอัปเดตเนื้อหาทุกปี เพื่อให้ทันภัยคุกคามใหม่ เช่น การล่อลวงผ่านออนไลน์ และควรมีการติดตามผลเชิงพฤติกรรมของผู้เข้าร่วมเพื่อให้วัดผลได้ชัดเจน

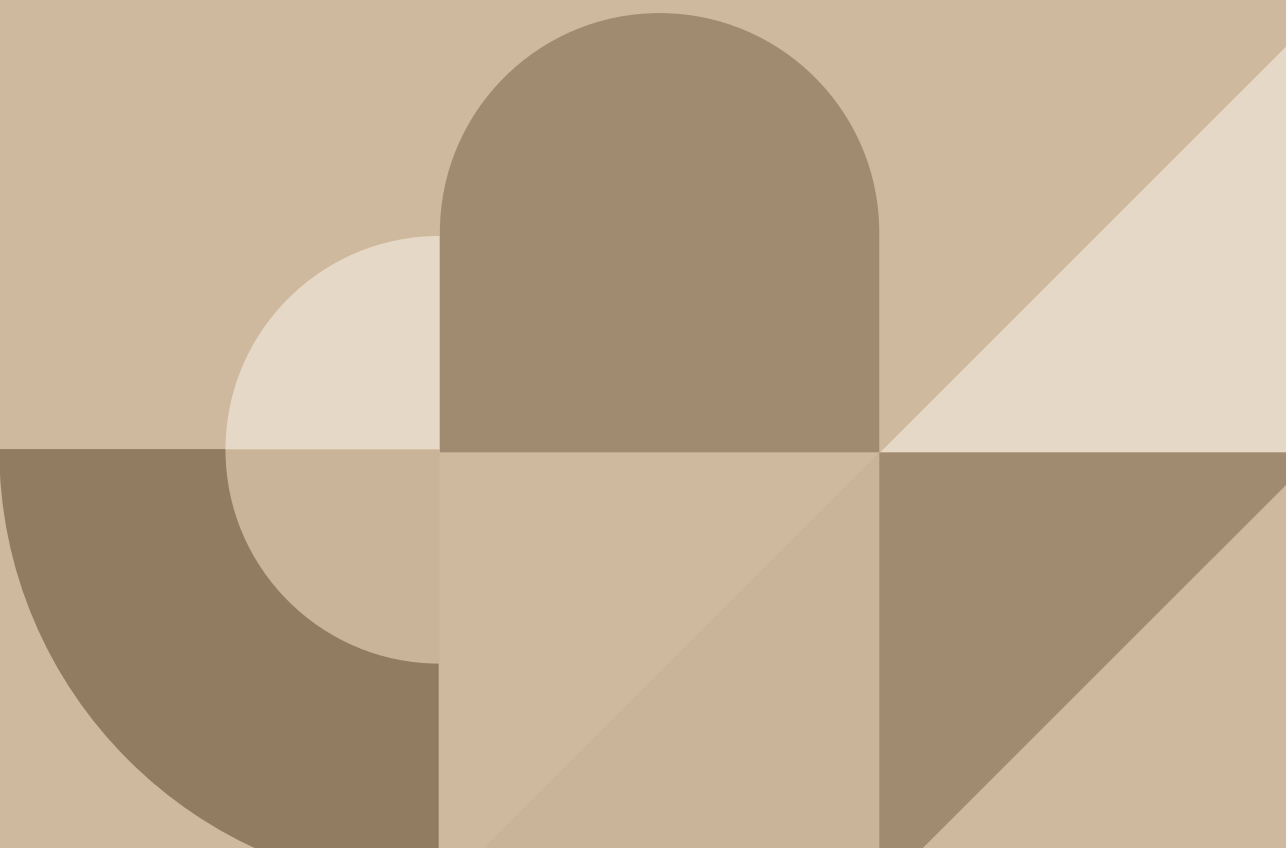
การจัดสวัสดิการสังคม

16	กองทุนส่งเสริมการจัดสวัสดิการสังคมภูเก็ต	สวัสดิการ	849,600.00	1.20	เป็นกลไกเงินอุดหนุนที่มีความต่อเนื่อง และสามารถขยายผลได้ในหลายพื้นที่ หากมีการจัดระบบติดตามการใช้จ่ายและวัดผลเชิงสังคมจะเพิ่มประสิทธิภาพได้อีกมาก
----	--	-----------	------------	------	---

บทที่ 4

สรุป และข้อเสนอแนะ

บทที่ 4 นี้ เป็นการนำเสนอข้อสรุปประเด็นสำคัญที่ได้จากการศึกษา ติดตาม และประเมินผล การขับเคลื่อนแผนปฏิบัติการด้านการพัฒนาสังคมจังหวัด ประจำปีงบประมาณ 2568 โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อกำหนดองค์ความรู้และข้อมูลเชิงลึกที่ได้จากการวิเคราะห์ มาจัดทำเป็นข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย และแนวทางปฏิบัติที่เป็นรูปธรรม เพื่อยกระดับประสิทธิภาพและความยั่งยืนของการดำเนินงาน ด้านการพัฒนาสังคมในระดับพื้นที่ต่อไป โดยเนื้อหาในบทนี้จะครอบคลุมตั้งแต่การสรุปผลการศึกษา ในมิติต่าง ๆ การวิเคราะห์ปัจจัยแห่งความสำเร็จ ไปจนถึงการนำเสนอข้อเสนอแนะและแนวทาง การพัฒนาที่ครอบคลุมและรอบด้าน

4.1 สรุปผลการศึกษา

จากการศึกษาวิจัย สามารถสรุปผลการศึกษาได้ ดังนี้

4.1.1 ภาพรวมของการติดตามผลการขับเคลื่อนแผนปฏิบัติการด้านการพัฒนาสังคมจังหวัด จากการศึกษาระดับพื้นที่และวิเคราะห์แผนปฏิบัติการด้านการพัฒนาสังคมของ 76 จังหวัด รวมถึงการรวบรวม ข้อมูลและข้อค้นพบจากสำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดทั้ง 76 แห่ง พบว่า สถานการณ์ทางสังคมในระดับพื้นที่ยังคงมีความท้าทายหลากหลายด้าน ซึ่งสะท้อนถึงข้อจำกัดเชิงโครงสร้างที่ส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตของประชาชนกลุ่มเปราะบาง รวมถึงประสิทธิภาพในการจัดสรร ทรัพยากรและการขับเคลื่อนนโยบายในระดับจังหวัด รายงานดังกล่าวไม่เพียงแต่ชี้ให้เห็นถึงปัญหา เชิงปฏิบัติในพื้นที่เท่านั้น แต่ยังสะท้อนข้อจำกัดเชิงระบบในการวางแผน การดำเนินงาน และการประสาน ความร่วมมือระหว่างภาคส่วน ทั้งในมิติของข้อมูล กลไกการบริหาร และการบูรณาการหน่วยงาน อย่างมีประสิทธิภาพ

ดังนั้น เนื้อหาส่วนนี้จึงเน้นการวิเคราะห์ Pain Points หลัก 4 ประการ ที่เป็นอุปสรรคสำคัญ ต่อการบรรลุเป้าหมายของแผนและส่งผลกระทบโดยตรงต่อประสิทธิภาพการจัดสรรงบประมาณ รวมถึงความคุ้มค่าเชิงต้นทุน - ผลประโยชน์ทางสังคม (SCBA) ของแผนโดยรวม โดยเชื่อมโยงให้เห็นว่า ปัญหาเหล่านี้ส่งผลกระทบต่อบริการสาธารณะที่จัดสรรไปในแต่ละด้าน และท้าทายการบรรลุ “ผลประโยชน์ทางสังคม” ที่แผนคาดหวังไว้อย่างไร

Pain Point 1

การกระจายตัวของประชากรที่อยู่ห่างไกลกัน (เชิงภูมิศาสตร์/การเข้าถึง)

- **สถานการณ์ทางสังคม** สรุปได้ว่า ประชาชนจำนวนไม่น้อยยังไม่สามารถเข้าถึงสิทธิและบริการสวัสดิการได้อย่างเต็มที่ โดยเฉพาะกลุ่มเปราะบางที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ห่างไกล ชุมชนที่มีความเปราะบางสูงหรือกลุ่มที่ไม่มีผู้ดูแล ทำให้การเข้าถึงบริการลดลง และคุณภาพชีวิตของประชาชนในบางพื้นที่ เช่น ชุมชนแออัดหรือชนบทห่างไกล ยังอยู่ในภาวะเสี่ยง (เช่น ที่อยู่อาศัยทรุดโทรม ขาดสิ่งอำนวยความสะดวกพื้นฐาน)

- **การวิเคราะห์/เชื่อมโยงกับงบประมาณ** ปัญหานี้บ่งชี้ถึง “ต้นทุนจากการกระจายตัวของประชากร” ที่ทำให้การจัดบริการมีต้นทุนต่อหน่วยสูงขึ้น หากงบประมาณไม่ได้มีกลยุทธ์เฉพาะเจาะจงสำหรับการเข้าถึงพื้นที่ห่างไกล ผลลัพธ์ที่ได้อาจไม่เต็มที่ หรืองบประมาณต่อหน่วยสูงกว่าปกติเพื่อเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายเหล่านี้ จังหวัดที่มีสัดส่วนประชากรในพื้นที่ห่างไกลสูงอาจต้องจัดสรรงบประมาณเพิ่มขึ้น หรือมีโครงการที่เน้นการเข้าถึงเชิงรุกโดยเฉพาะ

Pain Point 2

ปัญหาทางเศรษฐกิจที่ยังมีผลกระทบอย่างต่อเนื่อง (เชิงเศรษฐกิจ/ความเป็นอยู่)

- **สถานการณ์ทางสังคม** สรุปได้ว่า กลุ่มเปราะบางยังต้องการการสนับสนุนอย่างต่อเนื่องและมีจำนวนมาก ซึ่งมีความหลากหลายทั้งในด้านสถานะและลักษณะปัญหา เช่น เด็กและเยาวชนที่เข้าถึงโอกาสทางการศึกษาจำกัด สตรีที่ประสบความรุนแรง ผู้สูงอายุที่อยู่ตามลำพัง คนพิการที่ยังไม่ได้รับการส่งเสริม และแรงงานนอกระบบที่ขาดหลักประกันทางสังคม พวกเขายังคงเผชิญกับความไม่มั่นคงทางเศรษฐกิจ สังคม และสุขภาพ ซึ่งสะท้อนถึงช่องว่างของระบบบริการและนโยบายในระดับพื้นที่ที่ยังไม่ครอบคลุมเพียงพอ การเปลี่ยนแปลงทางโครงสร้างประชากร (เช่น ผู้สูงอายุเพิ่มขึ้น) ยิ่งทำให้ความเปราะบางทวีความรุนแรงและซับซ้อนขึ้น

- **การวิเคราะห์/เชื่อมโยงกับงบประมาณ** ปัญหานี้บ่งชี้ถึง “ต้นทุนจากปัญหาเศรษฐกิจ” ที่ต้องมีการจัดสรรทรัพยากรเพื่อบรรเทาและฟื้นฟู งบประมาณที่จัดสรรในแผนย่อย “การพัฒนาคุณภาพชีวิต” และ “การพัฒนาศักยภาพกลุ่มเปราะบาง” แสดงให้เห็นว่าจังหวัดเล็งเห็นความสำคัญ แต่ต้องพิจารณาว่างบประมาณที่จัดสรรนั้นเพียงพอต่อขนาดของปัญหาหรือไม่

Pain Point 3

การขาดการมีส่วนร่วมของประชาชน (เชิงกระบวนการ/ประชาสังคม)

- **สถานการณ์ทางสังคม** สรุปได้ว่า ปัญหาเชิงระบบในการจัดทำและขับเคลื่อนแผนพัฒนาสังคมจังหวัด ยังคงมีอยู่ โดยเฉพาะทัศนคติและการรับรู้ของบางหน่วยงานที่มองว่าแผนเป็นเพียงช่องทางขอรับงบประมาณมากกว่าเครื่องมือพัฒนาระบบ ทำให้ขาดความมุ่งมั่นในการใช้แผนเป็นกรอบแนวทางหลักสำหรับการบูรณาการและการทำงานร่วมกัน ซึ่งนำไปสู่ช่องว่างในการบูรณาการแผนงานและโครงการ ทำให้การดำเนินงานขาดความต่อเนื่องและไม่สามารถตอบสนองปัญหาสังคมที่แท้จริงได้
- **การวิเคราะห์/เชื่อมโยงกับงบประมาณ** การขาดการมีส่วนร่วมที่แท้จริงส่งผลกระทบต่อ “การสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชน” ซึ่งเป็นหนึ่งใน “ผลประโยชน์ทางสังคม” ที่คาดหวัง หากงบประมาณในส่วนที่สนับสนุนกิจกรรมการมีส่วนร่วมมีน้อย หรือกระบวนการมีส่วนร่วมไม่เอื้ออำนวย ก็อาจเป็นสาเหตุของ Pain Point นี้ การใช้งบประมาณที่เน้น “กิจกรรมที่ทำได้ง่าย” มากกว่า “กิจกรรมที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วมอย่างลึกซึ้ง” อาจเป็นปัจจัยหนึ่ง

Pain Point 4

การนำข้อมูล Big Data (TPMAP) ไปใช้ประโยชน์ได้ไม่เต็มที่ (เชิงข้อมูล/การบริหารจัดการ)

- **สถานการณ์ทางสังคม** สรุปได้ว่า ความเหลื่อมล้ำด้านข้อมูลและการวางแผนเชิงฐานข้อมูลเป็นปัญหาสำคัญ หลายจังหวัดขาดระบบฐานข้อมูลที่ทันสมัยและสามารถเชื่อมโยงข้อมูลระหว่างหน่วยงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทำให้ขาดข้อมูลที่จำเป็นต่อการวิเคราะห์และประเมินผลสถานการณ์ทางสังคมอย่างครอบคลุม ข้อมูลที่มีอยู่บางส่วนเป็นข้อมูลเก่า หรือจัดเก็บแยกกัน ทำให้การวางแผนไม่สามารถตอบสนองต่อความต้องการและปัญหาที่เกิดขึ้นจริงได้อย่างทันที่ นอกจากนี้ การทำงานแบบบูรณาการระหว่างหน่วยงานยังขาดประสิทธิภาพอย่างชัดเจน แม้จะมีกลไก “ทีม พม. หนึ่งเดียว” แต่หน่วยงานยังคงดำเนินกิจกรรมแยกส่วน ขาดการเชื่อมโยงข้อมูล กิจกรรม และทรัพยากร ทำให้เกิดความซ้ำซ้อนและการใช้ทรัพยากรไม่คุ้มค่า ซึ่งสะท้อนข้อจำกัดด้านการสื่อสาร ประสานงาน การขาดบทบาทที่ชัดเจน และภาวะผู้นำที่ยังไม่เข้มแข็ง
- **การวิเคราะห์/เชื่อมโยงกับงบประมาณ** การไม่สามารถใช้ข้อมูล TPMAP ได้เต็มที่ ทำให้การตัดสินใจและจัดสรรทรัพยากร (งบประมาณ) อาจไม่แม่นยำและไม่ตรงจุด ส่งผลต่อประสิทธิภาพของ “ต้นทุนทางการบริหารจัดการ” แม้จะมีการลงทุนในระบบ TPMAP แล้ว การขาดการนำไปใช้ประโยชน์อย่างเต็มที่บ่งชี้ว่าอาจต้องมีการลงทุนเพิ่มเติมในการพัฒนาศักยภาพ ทักษะการวิเคราะห์ข้อมูล หรือการสร้างกลไกที่เชื่อมโยงข้อมูลสู่การปฏิบัติให้ชัดเจนขึ้น

4.1.2 สรุปผลการอภิปรายผลการดำเนินโครงการของ 76 จังหวัด ตามแนวทาง Social Cost-Benefit Analysis (SCBA)

การประเมินความคุ้มค่าของการลงทุนด้านการพัฒนาสังคม โดยพิจารณาทั้ง “ผลประโยชน์ทางสังคม” ที่แผนมุ่งหวัง และ “ต้นทุนทางสังคม” ที่เกิดขึ้นจริง รวมถึงต้นทุนแฝงจาก Pain Points สรุปได้ดังนี้

1) **ผลประโยชน์ทางสังคม (Social Benefits)** ที่คาดหวัง แผนปฏิบัติการฯ ของทั้ง 76 จังหวัด มีเป้าหมายสูงในการลดความเหลื่อมล้ำ ยกระดับคุณภาพชีวิต สร้างความมั่นคงทางสังคม พัฒนาที่ยั่งยืน เพิ่มศักยภาพทางเศรษฐกิจ และสร้างการมีส่วนร่วม งบประมาณถูกจัดสรรไปยังแผนย่อยที่มุ่งเน้นผลประโยชน์เหล่านี้โดยตรง เช่น การพัฒนาคุณภาพชีวิต, การพัฒนาศักยภาพกลุ่มเป้าหมาย, การสร้างโอกาส, การลดความเหลื่อมล้ำ และการจัดสวัสดิการสังคม ซึ่งแสดงว่าทุกจังหวัดมีทิศทางสอดคล้องกับการสร้างผลประโยชน์ทางสังคมที่หลากหลาย อย่างไรก็ตาม ความท้าทายคือการแปลงงบประมาณและกิจกรรมให้เกิดผลลัพธ์เชิงประจักษ์ตามเป้าหมาย (เช่น การเข้าถึงบริการ 85% หรือรายได้เพิ่ม 80%) เนื่องจาก Pain Points ที่กล่าวมาอาจเป็นอุปสรรค

2) **ต้นทุนทางสังคม (Social Costs)**
ที่ต้องพิจารณา สรุปได้ ดังนี้

2.1) งบประมาณโครงการตามแผนปฏิบัติการด้านการพัฒนาสังคมจังหวัด ของทั้ง 76 จังหวัด มีจำนวนโครงการรวม 14,322 โครงการ งบประมาณรวมทั้งสิ้น 12,708,614,222.67 บาท ครอบคลุมแผนย่อยหลัก 8 ประเด็น (เช่น การพัฒนาเด็กและเยาวชน, ผู้สูงอายุ, สตรีและครอบครัว, คนพิการ, สวัสดิการสังคม, การค้ามนุษย์, ภัยพิบัติ, ที่อยู่อาศัย) และยังมีแผนย่อยที่จังหวัดกำหนดเพิ่มเติมตามปัญหาเฉพาะของพื้นที่ เช่น การช่วยเหลือคนเร่ร่อน ปัญหา ยาเสพติดและสุขภาพจิต การกระจายตัวของโครงการและงบประมาณแตกต่างกันไปในแต่ละจังหวัด

2.2) **ต้นทุนแฝง/ต้นทุนจากปัญหาเชิงโครงสร้าง** คือต้นทุนที่เชื่อมโยงกับ Pain Points โดยตรง ได้แก่

- ต้นทุนจากการกระจายตัวของประชากร ทำให้การจัดบริการมีต้นทุนต่อหน่วยสูงขึ้น
- ต้นทุนจากปัญหาเศรษฐกิจ ทำให้งบประมาณต้องรองรับปัญหาพื้นฐานจำนวนมาก ก่อนจะสร้างผลลัพธ์เชิงยกระดับคุณภาพชีวิตได้จริง
- ต้นทุนจากการขาดการมีส่วนร่วม อาจทำให้งบประมาณถูกใช้ไปกับโครงการที่ไม่ตรงจุด หรือไม่ได้รับการสนับสนุนจากชุมชน
- ต้นทุนจากการใช้ข้อมูลไม่เต็มที่ ทำให้การจัดสรรงบประมาณและการวางแผนอาจไม่แม่นยำ เป็นต้นทุนด้านโอกาสที่เสียไป

ดังนั้น แม้จะมีการจัดสรรงบประมาณจำนวนมาก แต่การดำรงอยู่ของ Pain Points บ่งชี้ว่า “ต้นทุนทางสังคม” ที่แท้จริงในการดำเนินงานอาจสูงกว่าที่ปรากฏในตัวเลขนงบประมาณ หากไม่จัดการกับ Pain Points เหล่านี้ย่อมมีประสิทธิภาพ อาจทำให้เกิด “ความไม่คุ้มค่าทางสังคม” ได้

4.1.3 สรุปผลการวิเคราะห์ต้นทุนและผลประโยชน์ทางสังคมของโครงการที่ใช้งบประมาณสูงสุด 2 อันดับแรกในแต่ละแผนย่อย ภายใต้แผนปฏิบัติการด้านการพัฒนาสังคมระดับจังหวัด ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2567

การศึกษานี้มุ่งวิเคราะห์ความคุ้มค่าทางเศรษฐศาสตร์สังคมของโครงการในแผนปฏิบัติการด้านการพัฒนาสังคมระดับจังหวัด โดยคัดเลือกโครงการที่ใช้งบประมาณสูงสุด 2 อันดับแรกจากแต่ละ “แผนย่อย” รวม 16 โครงการ ซึ่งครอบคลุมกลุ่มเป้าหมายหลัก 8 กลุ่ม ได้แก่ 1) เด็กและเยาวชน 2) ผู้สูงอายุ 3) คนพิการ 4) ผู้ด้อยโอกาส 5) สตรีและครอบครัว 6) ผู้เปราะบางจากภัยพิบัติ 7) ผู้รับสวัสดิการ และ 8) ผู้เกี่ยวข้องกับการป้องกันการค้ำมนุษย์

เครื่องมือหลักที่ใช้ในการวิเคราะห์คือ การวิเคราะห์ต้นทุนและผลประโยชน์ทางสังคม (Social Cost-Benefit Analysis: SCBA) โดยใช้ดัชนี 2 รายการ ได้แก่

มูลค่าปัจจุบันสุทธิ (Net Present Value: NPV) สะท้อนผลตอบแทนสุทธิทั้งหมดของโครงการเมื่อคิดลดต้นทุนและผลประโยชน์ในอนาคตมาเป็นมูลค่าปัจจุบัน

อัตราส่วนผลประโยชน์ต่อต้นทุน (Benefit-Cost Ratio: BCR) แสดงประสิทธิภาพเชิงสัมพัทธ์ว่าการลงทุน 1 บาทให้ผลตอบแทนกลับมาเท่าใด

ผลการวิเคราะห์พบว่า โครงการทั้งหมดมีค่า BCR มากกว่า 1.0 แสดงว่า “คุ้มค่า” ตามเกณฑ์เศรษฐศาสตร์ แต่ระดับความคุ้มค่ามีแตกต่างกันมาก โดยสามารถจำแนกประเด็นสำคัญจากผลการวิเคราะห์ได้เป็น 6 กลุ่ม ดังนี้

1) โครงการที่ให้ผลตอบแทนสูงในระดับโครงสร้าง เช่น โครงการ “เงินอุดหนุนเพื่อการเลี้ยงดูเด็กแรกเกิด” มี NPV สูงที่สุดที่ 178.47 ล้านบาท และ BCR สูงสุดที่ 1.80 สะท้อนถึงความคุ้มค่าทั้งเชิงมูลค่ารวมและประสิทธิภาพรายหน่วย โครงการนี้ครอบคลุมกลุ่มเป้าหมายจำนวนมากทั่วประเทศ มีความต่อเนื่องรายปี และเน้นการลงทุนในช่วงวัยที่มีความสำคัญต่อทุนมนุษย์ จึงควรได้รับการสนับสนุนเป็นนโยบายถาวร

2) โครงการที่ให้อัตราผลตอบแทนสูงแม้งบประมาณน้อย ได้แก่ โครงการ “ปรับสภาพแวดล้อมที่อยู่อาศัยของผู้สูงอายุ” และ “ของคนพิการ” มี BCR สูงถึง 1.60–1.70 แม้จะมี NPV ต่ำกว่ากลุ่มแรก แต่สะท้อนถึงต้นทุนต่อหน่วยผลประโยชน์ที่ต่ำมาก เหมาะสำหรับการขยายผลในพื้นที่เฉพาะ เช่น พื้นที่ห่างไกลหรือกลุ่มเปราะบาง

3) โครงการที่มีศักยภาพหมุนเวียนและยั่งยืน เช่น โครงการ “เงินกู้ยืมเพื่อการปรับอาชีพของคนพิการ” มี NPV = 57.6 ล้านบาท และ BCR = 1.60 โดยใช้รูปแบบกองทุนหมุนเวียน ซึ่งสามารถสร้างรายได้อย่างต่อเนื่องและมีโอกาสขยายผลระดับประเทศ

4) โครงการรณรงค์ที่ยังต้องปรับปรุง โครงการอบรมและรณรงค์ เช่น “ครอบครัวต้องมาก่อน” และ “การป้องกันการค้ามนุษย์” แม้มี BCR มากกว่า 1.0 (1.15 - 1.20) แต่ NPV ค่อนข้างต่ำ (หลักหมื่นถึงหลักแสนบาท) แสดงให้เห็นว่าผลกระทบในระยะยาวยังจำกัด อาจเกิดจากกิจกรรมที่ไม่มีความต่อเนื่อง หรือไม่สามารถติดตามผลลัพธ์เชิงพฤติกรรมได้ จึงควรออกแบบใหม่โดยใช้เครื่องมือวัดผล และเชื่อมโยงกับเครือข่ายในพื้นที่

5) การใช้ดัชนี NPV และ BCR ควบคู่กัน โดย NPV แสดงขนาดของผลตอบแทนรวม ในขณะที่ BCR แสดงประสิทธิภาพต่อหน่วย

- หากต้องการ “ผลกระทบรวมสูง” ควรเลือกโครงการที่มี NPV สูง เช่น โครงการเด็กแรกเกิด
- หากต้องการ “คุ้มค่าต่อบาทที่ลงทุน” ควรเลือกโครงการที่มี BCR สูง เช่น โครงการปรับบ้านของคนพิการ
- โครงการที่มีทั้งสองค่าสูงควรได้รับการขยายผล
- โครงการที่มีทั้งสองค่าต่ำควรพิจารณาทบทวนใหม่

6) ข้อเสนอเชิงนโยบายเพื่อวางแผนงบประมาณ ซึ่งข้อมูล SCBA จากการศึกษาสามารถใช้ประกอบการตัดสินใจในเชิงนโยบายได้อย่างเป็นระบบ ดังนี้

- สนับสนุนโครงการที่มี BCR > 1.5 และ/หรือ NPV สูง
- ทบทวน ปรับรูปแบบ หรือสร้างระบบวัดผลโครงการที่ BCR < 1.25
- ใช้แนวทาง Evidence-Based Budgeting ในการจัดสรรงบประมาณเพื่อให้การลงทุนด้านสังคมมีประสิทธิภาพและยั่งยืน

ตารางที่ 10. สรุปค่า NPV และ BCR ของโครงการที่ใช้งบประมาณสูงสุด 2 อันดับแรก
ในแต่ละแผนย่อย

โครงการ	แผนย่อย	NPV (บาท)	BCR	ข้อพิจารณาเพิ่มเติม
1. โครงการเงินอุดหนุนเพื่อ การเลี้ยงดูเด็กแรกเกิด	เด็กและ เยาวชน	178,467,840.00	1.80	โครงการต่อเนื่อง กลุ่มเป้าหมายเพิ่มขึ้นทุกปี ให้ผลลัพธ์ระยะยาว ในการลดความยากจน และพัฒนาทุนมนุษย์
2. โครงการพัฒนาและยกระดับ คุณภาพชีวิตเด็กในครอบครัว ทดแทน	เด็กและ เยาวชน	2,078,400.00	1.40	ดูแลกลุ่มเปราะบางเฉพาะ ต้องการการดูแลต่อเนื่อง
3. โครงการให้บริการเงินกู้ยืม เพื่อการประกอบอาชีพ	คนพิการ	57,600,000.00	1.60	กองทุนหมุนเวียนส่งเสริม การมีรายได้ยั่งยืน
4. โครงการปรับสภาพแวดล้อม ที่อยู่อาศัยของคนพิการ	คนพิการ	8,108,191.84	1.60	ลงทุนครั้งเดียว แต่ให้ ผลประโยชน์ระยะยาว
5. โครงการพัฒนาที่อยู่อาศัย สำหรับทุกช่วงวัย	ผู้สูงอายุ	18,432,622.78	1.40	เตรียมพร้อมรองรับสังคม ผู้สูงอายุในระยะยาว
6. โครงการปรับสภาพแวดล้อม และสิ่งอำนวยความสะดวก	ผู้สูงอายุ	16,554,225.00	1.70	ลดต้นทุนสุขภาพ เพิ่มความปลอดภัย ในชีวิตประจำวัน
7. โครงการปรับสภาพบ้านที่อยู่ อาศัยสำหรับผู้สูงอายุ	สวัสดิการ	6,746,970.01	1.50	โครงการคล้ายคนพิการ แต่ดำเนินการโดยกองทุน
8. โครงการพัฒนาที่อยู่อาศัย ผู้มีรายได้น้อย (บ้านพอเพียง)	ผู้ด้อย โอกาส	17,598,323.63	1.55	สร้างความมั่นคงด้าน ที่อยู่อาศัย ลดความเหลื่อมล้ำ
9. โครงการตำบลมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน (ชายแดนใต้)	ผู้ด้อย โอกาส	5,280,459.94	1.30	พัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน ในพื้นที่ชายแดน
10. โครงการหลังบวรซ่อมบ้าน แบ่งเหือน	ภัยพิบัติ	35,267,894.69	1.50	ฟื้นฟูหลังภัยพิบัติ เพิ่มความมั่นคงครัวเรือน เปราะบาง
11. โครงการซ่อม/สร้างบ้าน ครอบครัวเปราะบาง	ภัยพิบัติ	17,571,972.00	1.30	รับมือสถานการณ์ฉุกเฉิน ได้ทันทั่วทั้งที่

(ต่อ)

โครงการ	แผนย่อย	NPV (บาท)	BCR	ข้อพิจารณาเพิ่มเติม
12. โครงการครอบครัวต้องมาก่อน (Family First)	สตรี/ครอบครัว	94,807.25	1.20	โครงการรณรงค์เน้นการสื่อสารสร้างความตระหนักรู้
13. โครงการประชุมสมาชิกครอบครัว/สตรี	สตรี/ครอบครัว	69,493.72	1.20	สร้างเครือข่ายทางสังคมแต่ผลลัพธ์ยังวัดได้จำกัด
14. โครงการเสริมสร้างเครือข่ายชุมชน/ศาสนา	ค้ำมนุษย์	461,332.10	1.30	ลงทุนแรกสูง ระยะยาวต้นทุนต่ำ หากบริหารผ่านชุมชนได้
15. โครงการอบรมเชิงปฏิบัติการป้องกันการค้ำมนุษย์	ค้ำมนุษย์	375,547.50	1.15	ต้องอัปเดตเนื้อหาและติดตามผลพฤติกรรมผู้เข้าร่วม
16. กองทุนส่งเสริมการจัดสวัสดิการสังคมผู้เกิด	สวัสดิการ	849,600.00	1.20	กลไกเงินอุดหนุนที่ต่อเนื่องและขยายได้

4.1.4 สรุปข้อเสนอแนะจากการวิเคราะห์

เพื่อยกระดับการดำเนินงานให้เกิดประสิทธิผลสูงสุดและสร้างผลกระทบเชิงบวกที่ยั่งยืนต่อสังคม จึงมีข้อเสนอแนะเชิงกลยุทธ์ที่มุ่งเน้นการแก้ไข Pain Points และเพิ่มขีดความสามารถของแผนปฏิบัติการฯ ดังนี้

1) กลยุทธ์การจัดสรรงบประมาณที่ตอบโจทย์ Pain Points โดยเฉพาะ ได้แก่

- ด้านการเข้าถึง โดยควรลงทุนในเทคโนโลยีการเข้าถึง (Digital Platform/Tele-care) และจัดตั้งหน่วยบริการเคลื่อนที่ (Mobile Service Units) เพื่อลด “ต้นทุนจากการกระจายตัวของประชากร” และสร้างการเข้าถึงบริการที่เท่าเทียม

- ด้านเศรษฐกิจ ซึ่งงบประมาณควรถูกนำไปลงทุนในโครงการสร้างความเข้มแข็งเศรษฐกิจฐานรากอย่างจริงจังและยั่งยืน เช่น การพัฒนาทักษะอาชีพ การเข้าถึงแหล่งเงินทุนหมุนเวียน และการใช้ Bio Economy/Digital Platform เพื่อเพิ่มช่องทางการสร้างรายได้ ซึ่งเป็นการแก้ไข “ต้นทุนจากปัญหาเศรษฐกิจ” ในระยะยาว

2) การลงทุนใน “ทุนทางสังคม” และ “ข้อมูล” ได้แก่

- จัดสรรงบประมาณและทรัพยากรเพื่อเสริมสร้างกลไกการมีส่วนร่วมของประชาชนให้เกิดขึ้นอย่างแท้จริง โดยดึงประชาชนเข้ามาเป็นหุ้นส่วนในการออกแบบและขับเคลื่อนแผน เพื่อลด “ต้นทุนจากการขาดการมีส่วนร่วม”

- พัฒนาขีดความสามารถในการใช้ข้อมูล Big Data จากระบบ TPMAP ในการวางแผน ติดตาม และประเมินผลอย่างต่อเนื่องและเป็นระบบ โดยลงทุนในการฝึกอบรมบุคลากร พัฒนาระบบการวิเคราะห์ และสร้างกลไกการนำข้อมูลไปใช้ เพื่อลด “ต้นทุนจากการใช้ข้อมูลไม่เต็มที่” และเพิ่มประสิทธิภาพการใช้งบประมาณ

3) การติดตามและประเมินผลเชิงคุณภาพ

นอกจากการวัดผลผลิตและผลลัพธ์เชิงปริมาณแล้ว ควรมีการประเมินเชิงคุณภาพอย่างเข้มข้น เพื่อทำความเข้าใจอย่างลึกซึ้งถึง Pain Points ต่าง ๆ (การเข้าถึง, เศรษฐกิจ, การมีส่วนร่วม, การใช้ข้อมูล) ส่งผลกระทบต่อการบรรลุเป้าหมายและประสิทธิภาพของงบประมาณอย่างไร การประเมินเชิงคุณภาพจะช่วยเปิดเผยข้อมูลเชิงลึกเกี่ยวกับความท้าทายที่แท้จริง เพื่อนำไปสู่การปรับปรุงแผนและกลยุทธ์ให้ตอบโจทย์ปัญหาได้อย่างแม่นยำและยั่งยืนยิ่งขึ้น

4.2 ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการขับเคลื่อนแผนปฏิบัติการด้านการพัฒนาสังคมจังหวัด

จากการวิเคราะห์เชิงลึกสถานการณ์ทางสังคมและผลการดำเนินงานของแผนปฏิบัติการด้านการพัฒนาสังคมจังหวัด พบว่า ปัจจัยแห่งความสำเร็จในการขับเคลื่อนแผนดังกล่าวไม่ได้ขึ้นอยู่กับเพียงแค่การจัดสรรงบประมาณเท่านั้น แต่ยังอาศัยองค์ประกอบสำคัญหลายประการที่ช่วยเสริมสร้างประสิทธิภาพในการดำเนินงาน แก้ไขปัญหาและอุปสรรคสำคัญ (Pain Points) ที่เคยเป็นข้อจำกัดและนำไปสู่การบรรลุเป้าหมายที่ยั่งยืน โดยปัจจัยเหล่านี้สามารถจำแนกได้ดังต่อไปนี้

1) การพัฒนากลไกและเทคนิคการเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายในพื้นที่ห่างไกล เพื่อตอบโจทย์ปัญหาการกระจายตัวของประชากรที่อยู่ห่างไกลกัน (Pain Point 1: การกระจายตัวของประชากร)

ปัญหาเชิงพื้นที่ที่สำคัญประการหนึ่งในการดำเนินงานด้านการพัฒนาสังคมคือ การที่กลุ่มเป้าหมายผู้เปราะบางจำนวนมาก ไม่ว่าจะเป็นผู้สูงอายุที่ติดบ้านติดเตียง ผู้พิการ เด็กด้อยโอกาส หรือบุคคลที่ต้องการความช่วยเหลือพิเศษ มักจะอาศัยอยู่ในพื้นที่ห่างไกล ทุรกันดาร หรือกระจายตัวอยู่ตามแนวชายขอบ ซึ่งทำให้การส่งมอบสิทธิและบริการของภาครัฐทำได้ยาก ใช้เวลานาน และมีต้นทุนการดำเนินการที่สูง ปัจจัยสำคัญที่ช่วยแก้ปัญหานี้คือการพัฒนากลไกและนวัตกรรมในการเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพและครอบคลุม ซึ่งรวมถึงการริเริ่ม “หน่วยบริการเคลื่อนที่เชิงรุก” หรือ “คลินิกเคลื่อนที่” ที่สามารถเดินทางเข้าไปยังหมู่บ้านหรือชุมชนที่เข้าถึงยากได้โดยตรง เพื่อให้บริการเบื้องต้น ให้คำปรึกษา หรืออำนวยความสะดวกในการยื่นเรื่องขอรับบริการได้อย่างทันท่วงที นอกจากนี้ การใช้ประโยชน์จาก “เทคโนโลยีดิจิทัล” ได้พิสูจน์แล้วว่าเป็นช่องทางที่มีประสิทธิภาพในการลดข้อจำกัดด้านระยะทาง เช่น การพัฒนาระบบการให้คำปรึกษาและบริการทางไกลผ่านวิดีโอคอล หรือการใช้แอปพลิเคชันบนสมาร์ตโฟนสำหรับการลงทะเบียนและติดตามสถานะการขอรับบริการ ซึ่งช่วยให้ประชาชนเข้าถึงข้อมูลและบริการได้ง่ายขึ้น การเสริมสร้างและขยาย “เครือข่ายอาสาสมัครในชุมชนท้องถิ่น” ที่มีความเข้าใจบริบทวัฒนธรรมและภาษาถิ่น รวมถึงสามารถเข้าถึงประชากรได้อย่างรวดเร็ว ก็เป็นหัวใจสำคัญในการเป็นสะพานเชื่อมระหว่างภาครัฐกับประชาชน การลงทุนในการฝึกอบรมอาสาสมัครเหล่านี้ให้มีทักษะที่จำเป็น เช่น ทักษะการคัดกรองเบื้องต้น การให้คำปรึกษา หรือการประสานงาน รวมถึงการจัดหาอุปกรณ์ที่เหมาะสมและงบประมาณที่เพียงพอสำหรับการดำเนินงานในพื้นที่เฉพาะเจาะจง จะไม่เพียงช่วยให้การส่งมอบบริการมีประสิทธิภาพมากขึ้น แต่ยังช่วยลดต้นทุนการเดินทาง ลดความซ้ำซ้อน และเพิ่มความคล่องตัวในการตอบสนองความต้องการของกลุ่มเป้าหมายได้อย่างทันท่วงทีและยั่งยืน

2) การจัดสรรงบประมาณที่เพียงพอและตรงเป้าหมาย ซึ่งช่วยให้โครงการสามารถขับเคลื่อนได้ตามกำหนดการ และตอบสนองต่อปัญหาที่เร่งด่วนในพื้นที่ได้ทันทั่วถึง รวมถึงการจัดการกับปัญหาเศรษฐกิจที่ส่งผลกระทบอย่างต่อเนื่อง (Pain Point 2: ปัญหาทางเศรษฐกิจ)

งบประมาณถือเป็นทรัพยากรหลักและเป็นหัวใจสำคัญในการขับเคลื่อนแผนปฏิบัติการด้านการพัฒนาสังคมให้เกิดผลสัมฤทธิ์อย่างเป็นรูปธรรมและยั่งยืน การที่งบประมาณมีความเพียงพอต่อการดำเนินงานและได้รับการจัดสรรอย่างตรงเป้าหมายตามความต้องการและลำดับความสำคัญของพื้นที่ จะช่วยให้โครงการต่าง ๆ สามารถดำเนินไปได้ตามแผนที่วางไว้ ตอบสนองต่อปัญหาเร่งด่วนในพื้นที่ได้อย่างทันทั่วถึง โดยเฉพาะอย่างยิ่งปัญหาทางเศรษฐกิจที่ส่งผลกระทบอย่างต่อเนื่องและซับซ้อนต่อชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนกลุ่มเปราะบาง การขาดแคลนงบประมาณหรือการจัดสรรที่ไม่ตรงจุด อาจทำให้โครงการสะดุด ไม่สามารถขยายผลได้ หรือไม่สามารถรองรับกลุ่มเป้าหมายได้อย่างทั่วถึง ซึ่งจะยิ่งทวีความรุนแรงของปัญหาที่มีอยู่เดิม ตัวอย่างที่เห็นได้ชัดถึงความสำเร็จในด้านนี้คือกรณีของ จังหวัดสุรินทร์ ที่ได้นำแนวปฏิบัติที่ดีมาใช้ในการจัดทำแผนงบประมาณรายปี โดยไม่ได้อาศัยเพียงข้อมูลจากส่วนกลางเท่านั้น แต่มีการจัดเวทีระดมความคิดเห็นจากภาคีเครือข่ายทุกภาคส่วนอย่างกว้างขวางและสม่ำเสมอ ไม่ว่าจะเป็นหน่วยงานภาครัฐระดับจังหวัดและท้องถิ่น ภาคเอกชน ภาคประชาสังคม กลุ่มผู้นำชุมชน และประชาชนในพื้นที่ เพื่อร่วมกันพิจารณาและกำหนดลำดับความสำคัญของโครงการและกิจกรรมที่จะใช้งบประมาณ ซึ่งกระบวนการมีส่วนร่วมนี้ส่งผลให้งบประมาณถูกจัดสรรในส่วนที่จำเป็นเร่งด่วนและตอบโจทยปัญหาจริงของพื้นที่อย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด ทำให้ลดการสูญเสียทรัพยากรและเพิ่มความคุ้มค่าในการใช้จ่าย การจัดสรรงบประมาณที่ยืดหยุ่น และสามารถปรับเปลี่ยนได้ตามสถานการณ์ฉุกเฉินหรือบริบทที่เปลี่ยนแปลงไป ยังเป็นสิ่งสำคัญ ที่ช่วยให้การขับเคลื่อนแผนสามารถรับมือกับปัญหาเศรษฐกิจที่ผันผวนได้อย่างมีพลวัตและทันการณ์

3) การมีส่วนร่วมอย่างเข้มแข็งของภาคีเครือข่ายในพื้นที่ ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญในการแก้ปัญหาการขาดการมีส่วนร่วมของประชาชน (Pain Point 3: การขาดการมีส่วนร่วมของประชาชน)

ปัญหาการขาดการมีส่วนร่วมของประชาชนและภาคีเครือข่ายที่เกี่ยวข้องในกระบวนการวางแผน การดำเนินงาน และการติดตามประเมินผลด้านการพัฒนาสังคม เป็นอุปสรรคสำคัญที่ทำให้แผนงานไม่สอดคล้องกับความต้องการที่แท้จริงของพื้นที่ ขาดความเป็นเจ้าของร่วม และส่งผลให้การขับเคลื่อนขาดความยั่งยืนในระยะยาว แนวคิดที่ว่า “แผนเป็นเพียงเอกสาร” หรือ “ภารกิจของภาครัฐ” เป็นสิ่งที่ต้องแก้ไข ปัจจัยแห่งความสำเร็จที่โดดเด่นในการแก้ไขปัญหานี้คือ การสร้างกลไกและช่องทางให้เกิดการมีส่วนร่วมอย่างเข้มแข็งและต่อเนื่องของภาคีเครือข่ายในพื้นที่ทุกระดับ ซึ่งรวมถึงองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หน่วยงานสาธารณสุข สถานศึกษา ชุมชน ภาคประชาสังคม ภาคเอกชน และกลุ่มผู้นำต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเปิดพื้นที่ให้ “เสียงของประชาชน” โดยเฉพาะกลุ่มเปราะบาง ได้รับการรับฟังและนำไปพิจารณา ตัวอย่างที่เห็นได้ชัดเจน คือ จังหวัดนครราชสีมา ที่มีการจัดตั้ง “เวทีพูดคุยภาคีเครือข่ายประจำเดือน” ขึ้นเป็นประจำอย่างสม่ำเสมอ ซึ่งเป็นพื้นที่เปิดให้ทุกภาคส่วนได้มาแลกเปลี่ยนข้อมูล ประสบการณ์ ปรัชญาหรือ ประสานงาน และวางแผนการดำเนินงานร่วมกันอย่างใกล้ชิดและโปร่งใส การประชุมที่สม่ำเสมอ这不仅ช่วยลดความซ้ำซ้อนของกิจกรรมในพื้นที่ แต่ยังส่งเสริมให้เกิดความร่วมมือในการดำเนินโครงการอย่างบูรณาการที่มองเห็นปัญหาในภาพรวม และใช้ทรัพยากรร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพ การเปิดโอกาสให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมอย่างแท้จริงตั้งแต่ขั้นตอนการสำรวจปัญหา การกำหนดความต้องการ การวางแผน การตัดสินใจ ไปจนถึงการติดตามและประเมินผล ยังช่วยให้แผนงานมีความครอบคลุม ตรงจุด และสามารถตอบสนองต่อความหลากหลายของบริบททางสังคมได้อย่างแท้จริง สร้างความรู้สึกเป็นเจ้าของและความมุ่งมั่นในการขับเคลื่อนแผนให้ประสบความสำเร็จร่วมกัน

4) การมีข้อมูลพื้นฐานที่ชัดเจน ครบถ้วน และเป็นปัจจุบัน ถือเป็นหัวใจสำคัญในการแก้ไข ปัญหาความเหลื่อมล้ำด้านข้อมูลและการใช้ Big Data ไม่เต็มที่ (Pain Point 4: การใช้ข้อมูล Big Data ไม่เต็มที่)

ในยุคที่ข้อมูลคือชุมทรัพย์ การมีข้อมูลพื้นฐานด้านสังคมที่ชัดเจน ครบถ้วน ถูกต้อง และเป็นปัจจุบัน ถือเป็นหัวใจสำคัญอย่างยิ่งในการขับเคลื่อนแผนปฏิบัติการด้านการพัฒนาสังคมให้เกิด ประสิทธิภาพสูงสุด ข้อมูลเหล่านี้เป็นรากฐานอันแข็งแกร่งของการวางแผนเชิงยุทธศาสตร์ การวิเคราะห์ ปัญหาเชิงลึก และการออกแบบโครงการที่เหมาะสมกับสภาพปัญหาและความต้องการเฉพาะของ กลุ่มเป้าหมายในแต่ละพื้นที่อย่างแม่นยำ ปัญหาความเหลื่อมล้ำในการเข้าถึงข้อมูล การที่ข้อมูล กระจุกกระจาย ไม่เชื่อมโยงกัน หรือล้าสมัย ทำให้การนำ Big Data โดยเฉพาะข้อมูลจากระบบ TMAP มาใช้ประโยชน์ได้ไม่เต็มที่ ซึ่งส่งผลโดยตรงต่อการตัดสินใจที่อาจไม่ตรงจุดหรือการจัดสรร ทรัพยากรที่ไม่มีประสิทธิภาพ การมีระบบข้อมูลที่ดียังจะช่วยลดความเสี่ยงเหล่านี้และเพิ่มขีด ความสามารถในการระบุกลุ่มเปราะบางที่ซ่อนอยู่ ยกตัวอย่างเช่น จังหวัดเชียงใหม่ได้ริเริ่มจัดตั้ง “ศูนย์ข้อมูลสังคมจังหวัด” ซึ่งทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางในการรวบรวม วิเคราะห์ และสังเคราะห์ข้อมูล ด้านสังคมอย่างเป็นระบบ ทั้งจากฐานข้อมูลภาครัฐ ภาคประชาสังคม และข้อมูลภาคสนาม ศูนย์ข้อมูลนี้ ไม่เพียงเป็นฐานข้อมูลสนับสนุนการตัดสินใจของผู้บริหารและผู้ปฏิบัติงานในทุกระดับ เพื่อให้การ กำหนดนโยบายและทิศทางการพัฒนาที่มีความแม่นยำ สอดคล้องกับความต้องการและบริบทของประชาชน อย่างแท้จริง แต่ยังเป็นเครื่องมือสำคัญที่ช่วยให้สามารถระบุและเข้าถึงกลุ่มเปราะบางที่กระจายตัว อยู่ในพื้นที่ห่างไกลได้อย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด ซึ่งเป็นการแก้ไข Pain Point 1 (การกระจายตัวของ ประชากร) ไปพร้อมกันด้วย การลงทุนในระบบข้อมูลและบุคลากรที่มีความสามารถในการ วิเคราะห์ข้อมูลจึงเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งในการพัฒนาสังคมบนฐานข้อมูลเชิงประจักษ์

5) การใช้เทคโนโลยีและเครื่องมือดิจิทัลในการติดตามผล เป็นอีกปัจจัยสำคัญที่ช่วยให้การบริหารจัดการมีประสิทธิภาพมากขึ้น

นอกจากการมีข้อมูลพื้นฐานที่ดีแล้ว การนำเทคโนโลยีและเครื่องมือดิจิทัลมาประยุกต์ใช้ในการติดตามและประเมินผลการดำเนินงานก็เป็นอีกปัจจัยสำคัญที่ช่วยยกระดับประสิทธิภาพในการบริหารจัดการแผนปฏิบัติการด้านการพัฒนาสังคมได้อย่างก้าวกระโดด จากการสำรวจความคิดเห็นและการสนทนากลุ่มกับผู้ปฏิบัติงานในหลายพื้นที่ พบว่าความต้องการระบบที่สามารถเข้าถึงข้อมูลและรายงานผลได้แบบเรียลไทม์เป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่ง เพื่อให้สามารถตรวจสอบความก้าวหน้า ระบุปัญหาหรืออุปสรรคที่เกิดขึ้นได้อย่างรวดเร็ว และทำการปรับปรุงแก้ไขได้ทันทั่วทั้งที่ ซึ่งจะแตกต่างจากการรายงานผลในรูปแบบเดิมที่ใช้เวลานานและขาดความโปร่งใส ตัวอย่างที่ชัดเจนคือกรณีของจังหวัดชลบุรี ที่ได้นำระบบติดตามผลออนไลน์มาใช้ในการประสานข้อมูลและเชื่อมโยงการทำงาน ระหว่างสำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (พมจ.) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และเครือข่ายชุมชนที่รับผิดชอบโครงการ การมีแพลตฟอร์มดิจิทัลร่วมกันนี้ส่งผลให้การรายงานผลการดำเนินงานและการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในโครงการสามารถทำได้อย่างรวดเร็ว โปร่งใส และมีประสิทธิภาพมากขึ้น ผู้บริหารสามารถเห็นภาพรวมของความก้าวหน้าและข้อติดขัดได้ทันที ในขณะที่ผู้ปฏิบัติงานก็สามารถอัปเดตข้อมูลและประสานงานกันได้สะดวกขึ้น ข้อค้นพบนี้สอดคล้องกับความต้องการของผู้ปฏิบัติงานที่ต้องการเครื่องมือที่ทันสมัย เพื่อลดภาระงานด้านเอกสารที่ซับซ้อน เพิ่มความแม่นยำในการตัดสินใจ และเพิ่มความคล่องตัวในการตอบสนองต่อสถานการณ์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

6) การสร้างขวัญกำลังใจและพัฒนาศักยภาพบุคลากร ซึ่งเป็นกำลังสำคัญในการขับเคลื่อนงานในพื้นที่

บุคลากรเป็นหัวใจและกำลังสำคัญที่สุดในการขับเคลื่อนแผนปฏิบัติการด้านการพัฒนาสังคมให้ประสบความสำเร็จและยั่งยืน พวกเขาคือผู้ที่ต้องลงพื้นที่ ทำงานร่วมกับประชาชน และเผชิญกับปัญหาที่ซับซ้อนในแต่ละวัน จากการสัมภาษณ์และสนทนากลุ่มกับเจ้าหน้าที่ พมจ. และผู้ที่เกี่ยวข้องในหลายจังหวัดอย่างลึกซึ้ง พบว่าขวัญกำลังใจและทักษะความรู้ความสามารถของบุคลากรเป็นปัจจัยสำคัญอย่างยิ่งต่อประสิทธิภาพในการทำงาน หากบุคลากรขาดขวัญกำลังใจ ขาดทักษะที่จำเป็น หรือไม่ได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ก็จะส่งผลกระทบโดยตรงต่อคุณภาพของบริการและการขับเคลื่อนแผนงาน ตัวอย่างที่แสดงให้เห็นถึงความสำคัญของการลงทุนในบุคลากรคือกรณีของจังหวัดสกลนครที่มีการจัดอบรมและสัมมนาเชิงปฏิบัติการเพื่อพัฒนาทักษะด้านต่าง ๆ อย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะทักษะด้านการบริหารจัดการโครงการ การวิเคราะห์ข้อมูล การใช้เทคโนโลยี รวมถึงทักษะด้านการสื่อสาร และการสร้างความสัมพันธ์กับชุมชนอย่างมีประสิทธิภาพ สิ่งเหล่านี้ไม่เพียงช่วยเพิ่มความมั่นใจ ความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้อง และความสามารถในการแก้ปัญหาของเจ้าหน้าที่ในการทำงาน แต่ยังช่วยสร้างเครือข่ายความร่วมมือที่แข็งแกร่งระหว่างบุคลากรด้วยกันเองและกับภาคีเครือข่ายอื่น ๆ ด้วยการลงทุนในการสร้างขวัญกำลังใจ เช่น การจัดกิจกรรมเสริมสร้างความผูกพัน การให้รางวัล และคำชมเชยที่เหมาะสม ควบคู่ไปกับการพัฒนาศักยภาพอย่างเป็นระบบ จึงเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่ง และได้รับการยืนยันจากเสียงของผู้ปฏิบัติงานจริงว่าเป็นรากฐานสำคัญในการขับเคลื่อนแผนให้ประสบความสำเร็จอย่างยั่งยืน และสร้างผลกระทบเชิงบวกต่อสังคมได้อย่างแท้จริง

กล่าวโดยสรุปคือ ปัจจัยสนับสนุนความสำเร็จทั้งหมดข้างต้นล้วนมีบทบาทสำคัญและส่งเสริมซึ่งกันและกันอย่างเป็นระบบ ตั้งแต่การพัฒนาและการนำกลไกที่ทันสมัยมาใช้เพื่อเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายในพื้นที่ห่างไกล การจัดสรรงบประมาณที่เพียงพอและตรงกับปัญหาความเปราะบางทางเศรษฐกิจ การสร้างความร่วมมือที่แข็งแกร่งจากภาคีเครือข่าย การใช้ข้อมูลที่ครบถ้วนและแม่นยำเพื่อสนับสนุนการตัดสินใจ ไปจนถึงการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการติดตามผล และการลงทุนในการพัฒนาศักยภาพและสร้างขวัญกำลังใจให้แก่บุคลากรผู้ปฏิบัติงาน ปัจจัยเหล่านี้ไม่เพียงแต่ช่วยแก้ไข้ปัญหาเชิงโครงสร้างที่ระบุไว้ใน Pain Points เท่านั้น แต่ยังส่งผลเชิงบวกต่อการดำเนินงานตามแผนปฏิบัติการด้านการพัฒนาสังคมระดับจังหวัดอย่างรอบด้าน ทั้งในแง่ของความสะดวกคล่องกับบริบทพื้นที่ การตอบสนองต่อความต้องการของกลุ่มเป้าหมายอย่างตรงจุด และการเพิ่มประสิทธิภาพของกระบวนการดำเนินงานโดยรวม เพื่อให้เกิดผลประโยชน์ทางสังคมสูงสุดอย่างเป็นรูปธรรมและยั่งยืน

4.3 ข้อเสนอแนะและแนวทางการพัฒนาการขับเคลื่อนแผนปฏิบัติการด้านการพัฒนาสังคมในระดับพื้นที่

จากการรวบรวมข้อมูลและข้อเสนอแนะจากการปฏิบัติงานระดับพื้นที่ของสำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ทั้ง 76 จังหวัด รวมถึงข้อเสนอแนะเชิงวิชาการและเชิงระบบจากคณะที่ปรึกษา ได้นำมาสังเคราะห์เป็นแนวทางการพัฒนาการขับเคลื่อนแผนปฏิบัติการด้านการพัฒนาสังคมในระดับพื้นที่ เพื่อแก้ไขปัญหาและอุปสรรคสำคัญ (Pain Points) ที่พบได้แก่ (1) ปัญหาด้านบุคลากร และการบริหารจัดการ (2) ปัญหาด้านกลไกการประสานงาน (3) ปัญหาด้านการใช้ข้อมูล และ (4) ปัญหาด้านความต่อเนื่องและความยั่งยืน โดยสามารถสรุปประเด็นปัญหาหลัก พร้อมข้อเสนอแนะและแนวทางแก้ไขที่สอดคล้องกันในแต่ละระยะเวลา ดังรายละเอียดในตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 11. ข้อเสนอแนะและแนวทางการพัฒนาการขับเคลื่อนแผนปฏิบัติการด้านการพัฒนาสังคมในระดับพื้นที่

ปัญหาหลัก	ข้อเสนอแนะ จากกลุ่มตัวอย่าง
1. ปัญหาด้านบุคลากรและการบริหารจัดการ เพื่อแก้ไข Pain Point 1 การกระจายตัวของประชากรที่อยู่ห่างไกลกัน (เชิงภูมิศาสตร์/การเข้าถึง), Pain Point 3 การขาดการมีส่วนร่วมของประชาชน (เชิงกระบวนการ/ประชาสังคม) และ Pain Point 4 การนำข้อมูล Big Data (TPMAP) ไปใช้ประโยชน์ได้ไม่เต็มที่ (เชิงข้อมูล/การบริหารจัดการ)	
1.1 การขาดแคลนบุคลากรและเจ้าหน้าที่ในพื้นที่	- จัดอบรมและพัฒนาศักยภาพบุคลากร (เจ้าหน้าที่และผู้บริหารท้องถิ่น) โดยเน้นองค์ความรู้ทั้งเชิงเทคนิคและบริหารอย่างเป็นระบบ
	- สนับสนุนงบประมาณและทรัพยากรอย่างเพียงพอ
1.2 ผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นบางส่วนขาดความรู้ความเข้าใจ	- จัดเวทีเสริมสร้างความเข้าใจแก่ผู้บริหารท้องถิ่นเกี่ยวกับบทบาท หน้าที่ และหลักการพัฒนาที่ยั่งยืน
	- สนับสนุนการสื่อสารระหว่างหน่วยงานเพื่อ ความเข้าใจเชิงระบบ (Systems Thinking)
	ข้อเสนอแนะจากกลุ่มตัวอย่าง

ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม จากผู้เชี่ยวชาญ/ที่ปรึกษา	ระยะเร่งด่วน (1 ปี)	ระยะกลาง (1 - 3 ปี)	ระยะยาว (3 - 5 ปี ขึ้นไป)
- สร้างระบบฐานข้อมูลกลางด้านกำลังคน ในระดับพื้นที่ เพื่อวางแผนการพัฒนา อย่างตรงจุด	✓ (อบรมพื้นฐาน)	✓ (อบรมอย่างเป็น ระบบ การสร้าง ฐานข้อมูลกลาง)	
จัดระบบการบริหารงบประมาณแบบ กระจายศูนย์ (Decentralized Budgeting)		✓ (สนับสนุนที่เพียงพอ การปรับระบบ เบื้องต้น)	✓ (จัดระบบ Decentralized Budgeting เต็มรูปแบบ)
- ส่งเสริมความร่วมมือกับสถาบันการ ศึกษาในพื้นที่ เพื่อจัดทำหลักสูตรอบรม ร่วมกับหน่วยงานภาครัฐและท้องถิ่น	✓ (เริ่มต้น ความร่วมมือ)	✓ (จัดทำหลักสูตร)	
- พัฒนาโปรแกรม “Executive Program for Local Development” สำหรับผู้บริหารท้องถิ่นโดยเฉพาะ	✓ (จัดเวทีเบื้องต้น)	✓ (พัฒนาโปรแกรม)	
จัดให้มีแพลตฟอร์มดิจิทัลเพื่อการ แลกเปลี่ยนข้อมูลและประสบการณ์ ระหว่างองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น	✓ (สนับสนุน การสื่อสาร)	✓ (พัฒนา แพลตฟอร์ม)	

(ต่อ)

ปัญหาหลัก	ข้อเสนอแนะ จากกลุ่มตัวอย่าง
2. ปัญหาด้านกลไกการประสานงาน เพื่อแก้ไข Pain Point 3 การขาดการมีส่วนร่วมของประชาชน (เชิงกระบวนการ/ประชาสังคม) และ Pain Point 4 การนำข้อมูล Big Data (TPMAP) ไปใช้ประโยชน์ได้ไม่เต็มที่ (เชิงข้อมูล/การบริหารจัดการ)	
2.1 ปัญหาด้านข้อจำกัดด้านเวลา งบประมาณ และความร่วมมือระหว่างภาคส่วน	จัดให้มีเวทีประชุมและการประสานงานอย่างสม่ำเสมอ เพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมและติดตามผล
	- จัดตั้งคณะทำงานบูรณาการระดับพื้นที่ ประกอบด้วยตัวแทนจากหน่วยงานหลักที่เกี่ยวข้อง
	- ส่งเสริมความร่วมมือจากหลายภาคส่วนในการวางแผนและขับเคลื่อน (multi-stakeholder collaboration)
2.2 ปัญหาด้านการขาดกลไกหรือคณะทำงานที่ชัดเจนในระดับพื้นที่	- การจัดตั้งคณะทำงานบูรณาการในระดับพื้นที่ที่มีผู้แทนจากภาคีทุกภาคส่วน
2.3 ปัญหาด้านการมีส่วนร่วมของประชาชน ยังไม่มากพอ	- ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน/ชุมชนในทุกขั้นตอนของแผน (วิเคราะห์ปัญหา, กำหนดแผน, ตัดสินใจ, ปฏิบัติ, ประเมินผล)
	- แจ้งให้ชุมชนรับทราบข้อมูลและงบประมาณที่เกี่ยวข้อง

ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม จากผู้เชี่ยวชาญ/ที่ปรึกษา	ระยะเร่งด่วน (1 ปี)	ระยะกลาง (1 - 3 ปี)	ระยะยาว (3 - 5 ปี ขึ้นไป)
	✓ (จัดประชุม สม่ำเสมอ)		
- กำหนดบทบาทหน้าที่และกลไก การทำงานที่ชัดเจนของคณะทำงาน	✓ (จัดตั้งเบื้องต้น)	✓ (กำหนดบทบาท ชัดเจน)	
- พัฒนาแผนยุทธศาสตร์การทำงาน ร่วมกันแบบมีกรอบเวลาและตัวชี้วัด ที่ชัดเจน	ส่งเสริม ความร่วมมือ)	✓ (พัฒนาแผน ยุทธศาสตร์ร่วม)	
- ตั้งหน่วยงานกลางที่ทำหน้าที่เป็น “Facilitator” ด้านการประสาน ความร่วมมือ		✓ ศึกษาความเป็นไป ได้และเริ่มจัดตั้ง)	✓ (จัดตั้งเต็มรูปแบบ)
- กำหนดโครงสร้างคณะทำงานตาม หลักการ “inclusive governance” (ความมีส่วนร่วม โปร่งใส รับผิดชอบ)	✓ (จัดตั้ง คณะทำงาน)	✓ (กำหนดโครงสร้าง ตามหลักการ)	
- มีระบบติดตามประเมินผลการดำเนินงาน ของคณะทำงานอย่างสม่ำเสมอ (รายงานทุก 6 เดือน)		✓ (พัฒนาระบบ ติดตาม)	
- ใช้แนวทาง Public-Private-People Partnership (4Ps) เพื่อขยายขอบเขต การมีส่วนร่วม		✓ (เริ่มต้นแนวทาง 4Ps)	✓ (ขยายผล 4Ps)
พัฒนากระบวนการ “ประชาคมเชิง สร้างสรรค์” ที่เปิดโอกาสให้ประชาชน ร่วมออกแบบโครงการ	(ส่งเสริม การมีส่วนร่วม ในกิจกรรม)	(พัฒนากระบวนการ ประชาคม)	
- ใช้เครื่องมือ Digital Participatory Planning เพื่อเพิ่มความเข้าถึงของ คนรุ่นใหม่	✓ (แจ้งข้อมูล)	(เริ่มใช้เครื่องมือ ดิจิทัล)	

(ต่อ)

ปัญหาหลัก	ข้อเสนอแนะ จากกลุ่มตัวอย่าง
2.4 ชุมชนบางส่วนยังไม่ได้รับข้อมูลหรือความเข้าใจเกี่ยวกับแผน	- พัฒนาระบบการสื่อสารกับชุมชนให้ครอบคลุม เข้าใจง่าย และต่อเนื่อง (ใช้ภาษาที่เหมาะสม)
	- ใช้ช่องทางการสื่อสารที่หลากหลาย (เทคโนโลยีสารสนเทศ โซเชียลมีเดีย แอปพลิเคชันมือถือ แพลตฟอร์มดิจิทัล)
3. ปัญหาด้านการใช้ข้อมูล เพื่อแก้ไข Pain Point 1 การกระจายตัวของประชากรที่อยู่ห่างไกลกัน (เชิงภูมิศาสตร์/การเข้าถึง) และ Pain Point 4 การนำข้อมูล Big Data (TPMAP) ไปใช้ประโยชน์ ได้ไม่เต็มที่ (เชิงข้อมูล/การบริหารจัดการ)	
3.1 ปัญหาการไม่มีระบบติดตามและประเมินผลอย่างต่อเนื่อง	จัดให้มีการประชุมติดตามและประเมินผลอย่างสม่ำเสมอ (ทั้งเชิงเทคนิคและนโยบาย) - ใช้เทคโนโลยีและ Big Data สนับสนุนระบบประเมินผลที่แม่นยำ (เช่น Dashboard, AI)
3.2 ปัญหาด้านการขาดการใช้ข้อมูลในการวางแผนและตัดสินใจ	- พัฒนาและใช้เทคโนโลยี รวมถึง Big Data ในการวิเคราะห์ วางแผน และติดตามผล (ร่วมกับ GIS, ฐานข้อมูลประชากร, จัดลำดับความสำคัญ)

ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม จากผู้เชี่ยวชาญ/ที่ปรึกษา	ระยะเร่งด่วน (1 ปี)	ระยะกลาง (1 - 3 ปี)	ระยะยาว (3 - 5 ปี ขึ้นไป)
- จัดตั้ง “ศูนย์ข้อมูลชุมชน” (Community Information Center) เป็นศูนย์กลางการสื่อสารข้อมูลเชิงแผน	✓ (พัฒนาระบบ สื่อสาร)	✓ จัดตั้งศูนย์ข้อมูล ชุมชน)	
- พัฒนาโมเดลการสื่อสารแบบสองทาง (two-way communication model) เพื่อให้ชุมชนมีช่องทางในการสะท้อน ความคิดเห็นกลับ	✓ (ใช้ช่องทาง หลากหลาย)	✓ (พัฒนาโมเดล สื่อสาร)	
	✓ (จัดประชุม สม่ำเสมอ)		
- จัดตั้ง “ศูนย์ประเมินผลการพัฒนา พื้นที่” (จังหวัด/กลุ่มจังหวัด) โดยบูรณาการข้อมูล		✓ (จัดประชุม สม่ำเสมอ) (เริ่มใช้เทคโนโลยี จัดตั้งศูนย์)	
- พัฒนาระบบรายงานผล (Monitoring Report) แบบอิเล็กทรอนิกส์ที่เชื่อมโยง กับแผนปฏิบัติการ		✓ (พัฒนาระบบ รายงานผล)	
- สร้าง Data Warehouse ระดับ จังหวัดสำหรับการวิเคราะห์ร่วมกัน ระหว่างหน่วยงาน		✓ (เริ่มใช้เทคโนโลยี, สร้าง Data Warehouse)	✓ (ใช้ Big Data/AI เต็มรูปแบบ)
- ส่งเสริมการอบรมและสร้าง “Data Literacy” ให้กับเจ้าหน้าที่ท้องถิ่น ในการใช้ข้อมูลเพื่อการตัดสินใจ	✓ (จัดอบรมเบื้องต้น)	✓ (สร้าง Data Literacy)	

(ต่อ)

ปัญหาหลัก	ข้อเสนอแนะ จากกลุ่มตัวอย่าง
4. ปัญหาด้านความต่อเนื่องและความยั่งยืน เพื่อแก้ไข Pain Point 2 ปัญหาทางเศรษฐกิจที่ยังมีผลกระทบอย่างต่อเนื่อง (เชิงเศรษฐกิจ/ความเป็นอยู่) และ Pain Point 3 การขาดการมีส่วนร่วมของประชาชน (เชิงกระบวนการ/ประชาสังคม)	
4.1 ปัญหาด้านการขาดแรงจูงใจในการพัฒนาท้องถิ่นร่วมกัน	- ส่งเสริมเศรษฐกิจชุมชนควบคู่กับการพัฒนาสังคม เพื่อสร้างแรงจูงใจและผลประโยชน์ร่วม (วิสาหกิจชุมชน, ท่องเที่ยวโดยชุมชน, พัฒนาฝีมือแรงงาน)
4.2 ปัญหาการดำเนินงานขาดความต่อเนื่องในระยะยาว	- เน้นการพัฒนาอย่างต่อเนื่องและยั่งยืน โดยสร้างระบบงานที่ไม่ผูกติดกับบุคคลหรือวาระ (KM, Succession Planning, กลไกถาวร)
4.3 กลุ่มเปราะบางยังเผชิญปัญหาความไม่มั่นคงทางเศรษฐกิจ	- พัฒนาโครงการส่งเสริมอาชีพและสร้างรายได้ที่ยั่งยืน (เช่น การฝึกทักษะ การเข้าถึงตลาด การสนับสนุนทุนหมุนเวียน)

นอกเหนือจากข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติที่ได้จากการรวบรวมข้อมูลจากผู้ปฏิบัติงานในพื้นที่แล้ว เพื่อให้การขับเคลื่อนแผนปฏิบัติการด้านการพัฒนาสังคมจังหวัดมีความสมบูรณ์และรอบด้านยิ่งขึ้น คณะที่ปรึกษาจึงได้สังเคราะห์ข้อเสนอแนะที่สำคัญจากมุมมองเชิงวิชาการและเชิงระบบ ซึ่งเป็นแนวทางในการยกระดับกลไกการดำเนินงาน การใช้เทคโนโลยี และการสร้างความยั่งยืนในระยะยาว โดยข้อเสนอแนะเหล่านี้มุ่งเน้นการเสริมสร้างรากฐานและทิศทางการพัฒนาที่สอดคล้องกับบริบทสังคมร่วมสมัยและหลักการสากล ดังต่อไปนี้

ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม จากผู้เชี่ยวชาญ/ที่ปรึกษา	ระยะเร่งด่วน (1 ปี)	ระยะกลาง (1 - 3 ปี)	ระยะยาว (3 - 5 ปี ขึ้นไป)
- บูรณาการแผนพัฒนาสังคมกับ แผนเศรษฐกิจฐานราก (เช่น ยุทธศาสตร์ BCG หรือเศรษฐกิจพอเพียง)	✓ (เริ่มส่งเสริม เศรษฐกิจชุมชน)	✓ (บูรณาการแผน)	
- สนับสนุนกองทุนพัฒนาชุมชน ที่เชื่อมโยงกับกิจกรรมทางสังคม (กองทุนสวัสดิการชุมชนควบคู่โครงการ สร้างรายได้)		✓ (เริ่มสนับสนุน กองทุน)	✓ (ขยายผลกองทุน)
- จัดทำ “แผนพัฒนาเชิงพื้นที่แบบ 5 ปี” พร้อมกำหนดโครงสร้างองค์กร ขับเคลื่อนอย่างชัดเจน		✓ (เริ่มวางระบบ KM, SP)	✓ (สร้างกลไกถาวร จัดทำแผน 5 ปี)
- สนับสนุนการพัฒนาเครือข่ายผู้ปฏิบัติงาน ในพื้นที่ (local change agents) เพื่อ รักษาความต่อเนื่อง	✓ (เริ่มสนับสนุน เครือข่าย)	✓ (พัฒนาเครือข่าย อย่างจริงจัง)	
- จัดทำ “แผนยุทธศาสตร์ระยะยาว” ที่มีเป้าหมายชัดเจน พร้อมกับการจัดตั้ง กลไกสนับสนุน (กองทุนพัฒนาสังคม ระดับตำบล/อำเภอ)		✓ (เริ่มจัดทำ แผนยุทธศาสตร์ ระยะยาว)	✓ (จัดตั้งกลไก สนับสนุนระยะยาว)
	✓ (สำรวจความ ต้องการ และ โอกาสในพื้นที่)	✓ (จัดอบรมและ เชื่อมโยงเครือข่าย ผู้ประกอบการ)	✓ (สร้างโมเดลธุรกิจ เพื่อสังคมที่ยั่งยืน)

ตารางที่ 12. ข้อเสนอแนะและแนวทางการพัฒนาการขับเคลื่อนแผนปฏิบัติการด้านการพัฒนาสังคมในระดับพื้นที่ จำแนกตามข้อเสนอแนะเชิงวิชาการและข้อเสนอแนะเชิงระบบ

ประเด็น	แนวทาง
ข้อเสนอแนะเชิงวิชาการ	
1. บริบทสังคมร่วมสมัยและ Digital Inclusion	ควรคำนึงถึงบริบทสังคมร่วมสมัย โดยเฉพาะ Digital Inclusion (ส่งเสริมการเข้าถึงโครงสร้างพื้นฐาน พัฒนาทักษะ ดิจิทัล ออกแบบกลไกสนับสนุน)
2. การดูแลระยะยาวโดยมีชุมชนเป็นฐาน	ให้ความสำคัญกับการพัฒนาระบบ “การดูแลระยะยาวโดยมีชุมชนเป็นฐาน” (ศูนย์ดูแลในชุมชน อบรม Care Giver, เครือข่ายการดูแล บุรณาการข้อมูล)
3. การนำเทคโนโลยีสมัยใหม่มาใช้ในการวางแผนและติดตามประเมินผล	สนับสนุนการประยุกต์ใช้ AI ในการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงลึก และการจัดทำแผนในระดับต่าง ๆ คาดการณ์ปัญหา และเสนอแนะเชิงนโยบาย (พัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน สร้างสมรรถนะบุคลากร ออกแบบกลไกบริหารจัดการข้อมูล)
ข้อเสนอแนะเชิงวิชาการ	
1. การจัดตั้งระบบฐานข้อมูลแบบเรียลไทม์ (Real-Time Database System)	พัฒนาโครงสร้างพื้นฐานด้านข้อมูลที่สามารถเก็บรวบรวม และปรับปรุงข้อมูลให้เป็นปัจจุบันทันที
2. การพัฒนาช่องทางการรับฟังความคิดเห็นของประชาชนและกลุ่มเป้าหมาย	ส่งเสริมและพัฒนาช่องทางที่หลากหลาย (เวทีสาธารณะ แอปพลิเคชันมือถือ แพลตฟอร์มออนไลน์) พร้อมกลไกบริหารจัดการข้อมูลและการตอบสนอง
3. การเชื่อมโยงแผนปฏิบัติการระดับจังหวัดกับแผนระดับชาติและยุทธศาสตร์ของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง	พิจารณาความสอดคล้องของเป้าหมาย/ยุทธศาสตร์ การประสานงานระหว่างหน่วยงาน การใช้ทรัพยากร การสร้างผลกระทบเชิงประจักษ์

***หมายเหตุ:**

ระยะเร่งด่วน (1 ปี): มุ่งเน้นการเริ่มต้น การปรับปรุงเล็กน้อย การสร้างความเข้าใจพื้นฐาน และการดำเนินการที่สามารถเห็นผลได้ค่อนข้างเร็ว โดยเฉพาะการสื่อสาร การประชุม และการสร้างความร่วมมือในระดับพื้นฐาน

ระยะกลาง (1 - 3 ปี): เน้นการพัฒนาระบบ กลไก การสร้างเครื่องมือ การยกระดับศักยภาพบุคลากร การนำเทคโนโลยีมาใช้ในระดับเริ่มต้นถึงปานกลาง และการสร้างความร่วมมือที่ลึกซึ้งขึ้น

ระยะยาว (3 - 5 ปีขึ้นไป): มุ่งเน้นการเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้าง การลงทุนในระบบเทคโนโลยีขนาดใหญ่ การสร้างความยั่งยืนของกลไกและระบบงาน รวมถึงการบูรณาการเชิงนโยบายและยุทธศาสตร์ในระดับชาติอย่างสมบูรณ์

ระยะเร่งด่วน (1 ปี)	ระยะกลาง (1 - 3 ปี)	ระยะยาว (3 - 5 ปีขึ้นไป)
(เริ่มตระหนักและสำรวจบริบท)	✓ (เริ่มส่งเสริมการเข้าถึงและพัฒนาทักษะ)	✓ (บูรณาการ Digital Equity อย่างเป็นระบบ)
(ศึกษาแนวทาง จัดอบรม Care Giver พื้นฐาน)	✓ (เริ่มจัดตั้งศูนย์ดูแล สร้างเครือข่าย)	✓ (พัฒนาระบบครบวงจร และบูรณาการฐานข้อมูล)
(ศึกษาความเป็นไปได้ อบรมบุคลากรเบื้องต้น)	✓ (เริ่มประยุกต์ใช้ เทคโนโลยีบางส่วน พัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน)	✓ (ใช้เทคโนโลยีเต็มรูปแบบ กลไก บริหารจัดการข้อมูลที่เปิดกว้าง)
✓ (ศึกษาความเป็นไปได้ วางแผนโครงสร้าง)	✓ (เริ่มพัฒนาระบบ เชื่อมโยงข้อมูล)	✓ (จัดตั้งระบบ Real-Time Database เต็มรูปแบบ)
✓ (จัดเวทีสาธารณะ เริ่มใช้ช่องทาง ออนไลน์พื้นฐาน)	✓ (พัฒนาแอปพลิเคชัน ขยายแพลตฟอร์ม)	✓ (มีกลไกบริหารจัดการข้อมูลและ ตอบสนอง ที่มีประสิทธิภาพ)
✓ (ทบทวนความสอดคล้องของ แผนประสานงานเบื้องต้น)	✓ (ประสานงานอย่างเป็นระบบ เริ่มใช้ทรัพยากรร่วมกัน)	✓ (บูรณาการนโยบายและ กลไกที่สมบูรณ์)

นอกจากนี้ คณะผู้วิจัยยังได้มีข้อเสนอแนะเพิ่มเติมดังนี้

1. การบูรณาการแผนงานและโครงการด้านการพัฒนาสังคมในระดับพื้นที่

จากการวิเคราะห์ผลการดำเนินงานของโครงการภายใต้แผนปฏิบัติการด้านการพัฒนาสังคมระดับจังหวัด พบว่า โครงการจำนวนมากมีลักษณะเป็นแผนงานที่ได้รับการออกแบบและขับเคลื่อนผ่านความร่วมมือของภาคส่วนต่าง ๆ อย่างบูรณาการ ทั้งจากภาคราชการ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น องค์กรภาคประชาสังคม และภาคเอกชน โดยเฉพาะในโครงการที่มุ่งเน้นการพัฒนาคุณภาพชีวิตของกลุ่มเปราะบาง เช่น เด็ก ผู้สูงอายุ และคนพิการ ซึ่งอาศัยกลไกการประสานงานที่ใกล้ชิดระหว่างหน่วยงานด้านงบประมาณ การบริการสุขภาพ สวัสดิการสังคม และภาคีเครือข่ายในชุมชน ส่งผลให้การดำเนินงานสามารถตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนได้ตรงจุด ครบคลุม และมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

อย่างไรก็ตาม เมื่อแผนงานประกอบด้วยโครงการจำนวนมาก การบูรณาการจำเป็นต้องมีกลไก” ที่ชัดเจนเพื่อสร้างความเป็นเอกภาพในการดำเนินงานอย่างเป็นระบบ โดยควรกำหนด “กลุ่มเป้าหมายร่วม” และ “เป้าหมายเชิงผลลัพธ์ร่วม” เป็นจุดศูนย์กลาง เช่น เด็กปฐมวัย ผู้สูงอายุ หรือคนพิการ และเชื่อมโยงโครงการจากแต่ละหน่วยงานให้สนับสนุนเป้าหมายเหล่านี้ร่วมกัน ทั้งนี้ควรจัดกลุ่มโครงการตาม “ประเด็นหลัก” (Thematic Area) ที่สามารถใช้เป็นกรอบในการกำหนดทิศทางของแผนงาน และกิจกรรมต่าง ๆ เช่น การเข้าถึงบริการสาธารณสุข ความปลอดภัยในชีวิต และความมั่นคงทางรายได้ เพื่อให้สามารถบริหารจัดการทรัพยากร การติดตามประเมินผล และการถอดบทเรียนข้ามโครงการได้อย่างมีประสิทธิภาพ

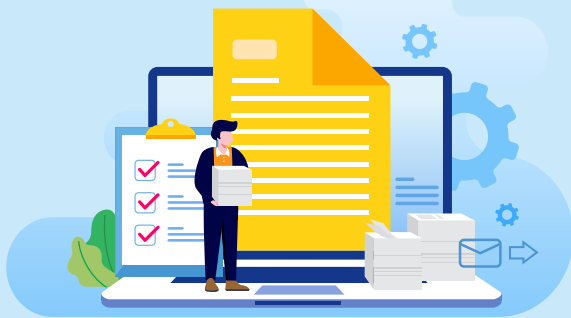
ในเชิงปฏิบัติ ควรมีการจัดตั้งคณะทำงานบูรณาการระดับจังหวัดหรือระดับอำเภอ เพื่อทำหน้าที่วิเคราะห์ ประสาน และจัดกลุ่มโครงการตามกลุ่มเป้าหมายและผลลัพธ์ร่วม รวมทั้งใช้ระบบข้อมูลกลางระดับจังหวัดเพื่อให้เห็นภาพรวมของโครงการทั้งหมดและระบุ จุดเน้นหรือช่องว่างที่ควรให้ความสำคัญเพิ่มเติม การจัดทำแผนปฏิบัติการย่อยตามประเด็นหลักหรือหัวข้อสำคัญ จะช่วยให้เห็นเส้นทางของการเปลี่ยนแปลงที่เชื่อมโยงระหว่าง โครงการได้อย่างชัดเจน ขณะเดียวกัน ควรมีการเปิดเวทีหารือกับภาคีในพื้นที่อย่างสม่ำเสมอ เพื่อทบทวนและถ่วงถ่วงโครงการที่ควรรวม โครงการที่มีลักษณะซ้ำซ้อน และโครงการ ที่ควรได้รับการต่อยอด ตลอดจนจัดทำรายงานผลลัพธ์แบบบูรณาการที่สื่อสารให้เห็นว่า โครงการต่าง ๆ ส่งเสริมกันอย่างไร และมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงในระดับระบบมากน้อย เพียงใด

ทั้งนี้ ตัวอย่างโครงการที่สะท้อนการบูรณาการเชิงพื้นที่ ได้แก่ โครงการปรับสภาพแวดล้อมที่อยู่อาศัยของผู้สูงอายุและคนพิการ และโครงการตำบลมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน ในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ ซึ่งแสดงให้เห็นถึงการใช้ทรัพยากรร่วมกัน การบูรณาการภารกิจระหว่างหน่วยงาน และการมีส่วนร่วมของภาคีหลากหลาย โดยมีพื้นที่เป็นฐาน และเป้าหมายร่วมเป็นแรงขับเคลื่อนสำคัญ

2. ข้อเสนอเชิงนโยบายเพื่อเชื่อมโยงแผนปฏิบัติการด้านการพัฒนาสังคมกับแผนพัฒนาระดับจังหวัดและการบริหารงานเชิงพื้นที่

เพื่อให้แผนปฏิบัติการด้านการพัฒนาสังคมระดับจังหวัดสามารถเชื่อมโยงกับแผนพัฒนาจังหวัดและแผนพัฒนากลุ่มจังหวัดได้อย่างมีประสิทธิภาพ จำเป็นต้องกำหนดทิศทางการร่วมมือผ่าน “จุดร่วมทางยุทธศาสตร์” ที่สามารถประสานเป้าหมายด้านสังคมเฉพาะทางเข้ากับกรอบการพัฒนาพื้นที่ในภาพรวม เช่น การยกระดับคุณภาพชีวิต การลดความเหลื่อมล้ำ และการส่งเสริมศักยภาพของประชาชนในทุกช่วงวัย ทั้งนี้ การกำหนดจุดร่วมดังกล่าวควรตั้งอยู่บนพื้นฐานของข้อมูลเชิงประจักษ์ โดยเฉพาะข้อมูล Pain Points ในระดับพื้นที่ควบคู่กับข้อมูลที่ได้จากกลุ่มเป้าหมายจริง เพื่อให้การเชื่อมโยงแผนสะท้อนปัญหาและความต้องการเฉพาะพื้นที่ได้อย่างแท้จริง

ในการทำให้แผนระดับประเทศสามารถ “ย้อนกลับ” มาสู่การออกแบบและการขับเคลื่อนในระดับพื้นที่อย่างแท้จริง จำเป็นต้องมีกลไก ระบบ และวิธีการดำเนินงานที่เอื้อต่อการเชื่อมต่อแบบสองทาง ได้แก่ การสร้างกลไกการระบุมความต้องการของพื้นที่แบบ Bottom-up ผ่านกระบวนการประชุมกลุ่มย่อยเชิงปฏิบัติการกับหน่วยงานระดับจังหวัด ระดับอำเภอ และกลุ่มเป้าหมายในพื้นที่ โดยข้อมูลที่ได้จะถูกรวบรวมและนำเข้าสู่กระบวนการจัดทำแผนระดับประเทศ พร้อมมีการจัดทำรายงานผลสะท้อนกลับ (Feedback) เพื่อแจ้งต่อจังหวัดอย่างเป็นระบบ นอกจากนี้ ควรจัดทำ “เทมเพลตเชิงประเด็น” เพื่อให้แต่ละพื้นที่สามารถนำไปปรับใช้ตามบริบทตนเอง โดยยังคงเป้าหมายร่วมที่สอดคล้องกับนโยบายในระดับประเทศ เช่น จังหวัดสามารถเลือกวิธีดำเนินการที่เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมายหรือบริบทของตน แต่อยู่ภายใต้กรอบเป้าหมายเดียวกัน

การขับเคลื่อนแผนปฏิบัติการด้านสังคมในบริบทของ พระราชกฤษฎีกาว่าด้วยการบริหารงานเชิงพื้นที่แบบบูรณาการ พ.ศ. 2565 ควรให้ความสำคัญกับการวางตำแหน่งแผนสังคมให้เป็น “แผนร่วมเชิงพื้นที่” ที่มีความยืดหยุ่นและเปิดโอกาสให้จังหวัดสามารถเสนอรูปแบบโครงการหรือกลไกการดำเนินงานที่เหมาะสมกับบริบทของตนเองได้ ตัวอย่างเช่น การจัดการปัญหาเด็กเร่ร่อนในพื้นที่เมืองอาจใช้แนวทางแตกต่างจากพื้นที่ชายแดน แต่ทั้งสองพื้นที่สามารถกำหนดเป้าหมายร่วมด้านผลลัพธ์ และเชื่อมโยงข้อมูลเพื่อใช้ในการติดตามและประเมินผลอย่างมีประสิทธิภาพ

ข้อเสนอเชิงระบบเพิ่มเติมที่สนับสนุน
แนวทางดังกล่าว ได้แก่ การกำหนด **“ช่วงเวลา
ของเป้าหมายร่วม”** ระยะ 3 - 5 ปี โดยเน้น
กลุ่มเป้าหมายสำคัญ เช่น เด็ก ผู้สูงอายุ และคนพิการ
รวมถึงการใช้กลไกเปรียบเทียบและเชื่อมโยงแผน
ระหว่างกระทรวงกับจังหวัด แม้จะรอบระยะเวลา
ของแผนจะไม่จำเป็นต้องตรงกัน แต่ควรกำหนด
เป้าหมายและตัวชี้วัดร่วมให้ชัดเจน นอกจากนี้
ควรมีการพัฒนาระบบข้อมูลกลางเชิงพื้นที่ที่ใช้
ในการติดตามประเมินผล การจัดทำแผนที่มี
หลักฐานเชิงประจักษ์สนับสนุน และการจัดทำ
คู่มือหรือแนวทางการเชื่อมโยงแผน เพื่อให้
จังหวัดสามารถใช้เป็นเครื่องมือในการจัดทำหรือ
ปรับโครงการให้สอดคล้องกับนโยบายระดับชาติ
และความต้องการในพื้นที่

แนวทางข้างต้นจะช่วยให้แผนระดับประเทศ
สามารถปรับให้สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริง
ในพื้นที่ และสามารถสร้างผลลัพธ์ที่เป็นรูปธรรม
ทั้งในระดับจังหวัดและระดับระบบในภาพรวม

4.4 Policy Brief: การขับเคลื่อนแผนปฏิบัติการ ด้านการพัฒนาสังคมในระดับจังหวัด เพื่อการบูรณาการ เชิงพื้นที่ที่มีประสิทธิภาพและยั่งยืน

4.4.1 ประเด็นปัญหา

แม้การดำเนินงานตามแผนปฏิบัติการด้านการพัฒนาสังคมระดับจังหวัดจะมีความก้าวหน้าและส่งผลเชิงบวกในหลายมิติ แต่ยังคงประสบกับความท้าทายสำคัญในเรื่องการบูรณาการเชิงพื้นที่กับแผนพัฒนาจังหวัดและแผนพัฒนากลุ่มจังหวัด โดยเฉพาะอย่างยิ่งในประเด็นของความไม่สอดคล้องกันของกรอบระยะเวลาการจัดทำแผนระหว่างหน่วยงาน การขาดกลไกการบูรณาการและการประสานงานข้ามหน่วยงานในระดับพื้นที่ ตลอดจนข้อจำกัดในการเชื่อมโยงข้อมูลและระบบแผนงานของจังหวัด ซึ่งส่งผลกระทบต่อความเป็นเอกภาพและความยั่งยืนในการขับเคลื่อนแผนงาน

4.4.2 ข้อค้นพบหลัก

จากการวิเคราะห์ข้อมูลและกรณีศึกษาการดำเนินโครงการในระดับพื้นที่ พบว่าโครงการส่วนใหญ่มีลักษณะเป็นโครงการบูรณาการที่เกิดจากความร่วมมือระหว่างหน่วยงานภาครัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และภาคประชาชน โดยเฉพาะโครงการที่มุ่งเน้นยกระดับคุณภาพชีวิตของกลุ่มเปราะบาง เช่น เด็ก ผู้สูงอายุ และคนพิการ หลายโครงการยังสามารถสร้างผลตอบแทนทางสังคมที่คุ้มค่าทั้งในแง่ของความคุ้มค่าและประโยชน์ต่อชุมชนในระยะยาว ขณะเดียวกันความยืดหยุ่นของแผนงานเปิดโอกาสให้จังหวัดสามารถออกแบบโครงการให้สอดคล้องกับบริบทและความต้องการของพื้นที่ได้อย่างแท้จริง อย่างไรก็ตาม ยังขาดกลไกความร่วมมือที่เป็นระบบและฐานข้อมูลกลางระดับจังหวัดที่สนับสนุนการวางแผน การตัดสินใจ และการติดตามผลร่วมกันระหว่างกระทรวงกับจังหวัดได้อย่างมีประสิทธิภาพ

4.4.3 ข้อเสนอเชิงนโยบาย

เพื่อเสริมสร้างความเชื่อมโยงและเพิ่มประสิทธิภาพในการดำเนินงานของแผนปฏิบัติการด้านการพัฒนาสังคมระดับจังหวัดให้สามารถตอบสนองต่อบริบทของพื้นที่ได้อย่างแท้จริง ควรดำเนินมาตรการเชิงนโยบาย

ใน 4 ประเด็นหลัก ดังนี้

1) การสร้าง “จุดร่วมทางยุทธศาสตร์”

ควรส่งเสริมการเชื่อมโยงแผนงานของกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (พม.) กับแผนพัฒนาจังหวัด ผ่านประเด็นยุทธศาสตร์ร่วมที่ผสมผสานเป้าหมายทางสังคมเฉพาะด้านเข้ากับกรอบการพัฒนาพื้นที่ในภาพรวม เช่น การยกระดับคุณภาพชีวิต ลดความเหลื่อมล้ำ และการพัฒนาศักยภาพของประชากรตลอดช่วงวัย โดยเน้นการใช้ประเด็นเชิงเนื้อหาเป็นแกนกลาง มากกว่าการผูกพันกับกรอบงบประมาณเดียวกัน ทั้งนี้ การกำหนดจุดร่วมดังกล่าวควรตั้งอยู่บนฐานข้อมูลจริง โดยเฉพาะการวิเคราะห์ Pain Points ในระดับพื้นที่ควบคู่กับข้อมูลจากกลุ่มเป้าหมาย เพื่อให้แผนสะท้อนปัญหาและความต้องการเฉพาะพื้นที่ได้อย่างแท้จริง

2) การปรับกรอบระยะเวลาของแผนให้ยืดหยุ่น

การจัดทำแผนควรมีกรอบระยะกลางในช่วง 3 - 5 ปี เพื่อเชื่อมโยงเป้าหมายในระยะยาวและสร้างความต่อเนื่องในการดำเนินงาน โดยไม่จำเป็นต้องบังคับให้กรอบระยะเวลาของแผนระดับจังหวัดและระดับกระทรวงสอดคล้องกันอย่างเคร่งครัด แต่ควรกำหนดเป้าหมายและตัวชี้วัดร่วมที่สามารถประเมินผลและเปรียบเทียบกันได้ในเชิงระบบ

3) การจัดตั้งคณะทำงานบูรณาการระดับพื้นที่

ควรจัดตั้งคณะทำงานบูรณาการในระดับจังหวัดหรืออำเภอ ซึ่งประกอบด้วยหน่วยงานด้านสังคม หน่วยงานระดับจังหวัด และภาคีภาคประชาชน เพื่อทำหน้าที่เป็นกลไกกลางในการวิเคราะห์ ประสานงาน และจัดกลุ่มโครงการให้สอดคล้องกับกลุ่มเป้าหมายและผลลัพธ์เชิงยุทธศาสตร์ร่วม คณะทำงานดังกล่าวควรมีอำนาจหน้าที่ที่ชัดเจน พร้อมช่องทางการสื่อสารและการหารือกับภาคีในพื้นที่อย่างสม่ำเสมอ เพื่อให้สามารถทบทวน กลั่นกรอง และพัฒนาข้อเสนอเชิงพื้นที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

4) การพัฒนาระบบฐานข้อมูลกลางระดับจังหวัด

ควรพัฒนาระบบฐานข้อมูลกลางที่สนับสนุนการวางแผน การตัดสินใจ และการติดตามผลของแผนงานในระดับพื้นที่อย่างครบวงจร ระบบฐานข้อมูลนี้จะช่วยลดความซ้ำซ้อน เพิ่มความแม่นยำในการจัดลำดับความสำคัญ และส่งเสริมการวางแผนที่ใช้หลักฐานเชิงประจักษ์ (Evidence-Based Policy) ควบคู่กับการจัดทำคู่มือหรือแนวทางการเชื่อมโยงแผนเพื่อให้จังหวัดใช้เป็นเครื่องมือในการจัดทำและปรับโครงการให้สอดคล้องกับนโยบายระดับชาติและความต้องการเฉพาะพื้นที่

4.4.4 ผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้น

การดำเนินมาตรการเชิงนโยบายดังกล่าวจะส่งผลให้เกิดการบูรณาการอย่างแท้จริงระหว่างแผนงานด้านสังคมของ พม. กับแผนพัฒนาจังหวัด เพิ่มประสิทธิภาพในการใช้ทรัพยากรและลดความซ้ำซ้อนของโครงการ นอกจากนี้ ยังส่งเสริมการมีส่วนร่วมของภาคีในพื้นที่อย่างเป็นระบบ และสร้างรากฐานสำหรับกลไกการพัฒนาสังคมระดับพื้นที่ที่มีความยั่งยืนในระยะยาว ทั้งนี้ การดำเนินงานทั้งหมดนี้สอดคล้องกับหลักการของพระราชกฤษฎีกาว่าด้วยการบริหารงานเชิงพื้นที่แบบบูรณาการ พ.ศ. 2565 และจะช่วยยกระดับความสามารถของพื้นที่ในการออกแบบและขับเคลื่อนการพัฒนาสังคมที่ตอบโจทย์ความต้องการของประชาชนได้อย่างแท้จริง

เอกสารอ้างอิง

ภาษาไทย

- กัญจนนา ดิษยาธิคม วลัยพร พชรนฤมล และวิโรจน์ ตั้งเจริญเสถียร. (2544). *การวิเคราะห์ต้นทุนและผลประโยชน์ทางสังคม*. สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2565). *งบประมาณการศึกษาและต้นทุนของโครงการเรียนฟรี 15 ปี*. กรุงเทพฯ: สำนัก นโยบายและยุทธศาสตร์.
- จิรพร สุเมธีประสิทธิ์. (2553). เรื่องที่ 53 Cost – Benefit Analysis สำหรับประเมินความคุ้มค่าผลการลงทุนภาครัฐ. สืบค้นจาก <https://chirapon.wordpress.com/2010/07/26/%E0%B9%80%E0%B8%A3%E0%B8%B7%E0%B9%88%E0%B8%AD%E0%B8%87%E0%B8%97%E0%B8%B5%E0%B9%88-56-cost-benefit-analysis%E0%B9%80%E0%B8%97%E0%B8%84%E0%B8%99%E0%B8%B4%E0%B8%84%E0%B8%81%E0%B8%B2%E0%B8%A3%E0%B8%9B-2/>.
- ชูชีพ พิพัฒน์ศิริ. (2544). *เศรษฐศาสตร์การวิเคราะห์โครงการ*. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ: เทกซ์แอนด์เจอร์นัล พับลิเคชั่น.
- ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย. (2557). *การวิเคราะห์ผลตอบแทนทางเศรษฐกิจจากการลงทุนในภาคการศึกษา*.
- ประสิทธิ์ ดยงเจริญ. (2542). *การวางแผนและวิเคราะห์โครงการ*. กรุงเทพฯ : ซีเอ็ดดูเคชั่น.
- ไพบูลย์ ผจงวงศ์. (2554). *การบัญชีเพื่อการจัดการ*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: แสงดาว.
- เยาวเรศ ทับพันธุ์. (2541). *การประเมินโครงการตามแนวทางเศรษฐศาสตร์*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ราชบัณฑิตยสถาน (2546). *พจนานุกรมศัพท์เศรษฐศาสตร์*.
- ลำไย มากเจริญ. (2551). *การบัญชีต้นทุน*. กรุงเทพฯ: บริษัททริปเพิ้ล กรุ๊ป จำกัด.
- วรรณพงษ์ ดุรงคเวโรจน์. (2554). *ผลกระทบภายนอกเชิงลบ (Externalities): สิ่งที่ถูกมองข้ามจากสังคม*. สืบค้นจาก <http://wannaphong.blogspot.com/2011/12/externalities.html>.
- ศุภสิทธิ์ พรรณารุโณทัย. (2544). *เศรษฐศาสตร์สาธารณสุขในยุคปฏิรูประบบสุขภาพ*. พิมพ์ครั้งที่ 2. พิษณุโลก: โรงพิมพ์สุรัสวดีกราฟฟิค.
- สมศักดิ์ มีทรัพย์หลาก. (2551). *การวิเคราะห์โครงการและแผนงาน*. พิมพ์ครั้งที่ 2. นนทบุรี : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- สตีเฟน เอ. รอสส์. (2552). *การจัดการการเงินธุรกิจ* กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แมคกรอ-ฮิล.
- สำนักงานเศรษฐกิจการคลัง กระทรวงการคลัง. (2019). *ผลกระทบทางเศรษฐกิจของนโยบายเรียนฟรี 15 ปี ในประเทศไทย*.

สำราญ ไชยเดช. (2562). *คู่มือการปฏิบัติงาน แนวทางการวิเคราะห์ต้นทุนงานบริการ*. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

เสถียร ศรีบุญเรือง. (2542). *การวางแผนและประเมินโครงการ*. เชียงใหม่: นพบุรีการพิมพ์

อนุวัฒน์ ศุภชิตกุล อติศวร หลายชูไทย วิโรจน์ ตั้งเจริญเสถียร และสุกัลยา คงสวัสดิ์. (2539). *ความรู้เบื้องต้นในการวิเคราะห์ต้นทุนของสถานบริการสาธารณสุข*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ภาษาอังกฤษ

Arrow K. J. et al. (1996). *Intergenerational Equity and Discounting in Climate Change Policy*. Environmental and Resource Economics.

Baumol W. J. & Oates W. E. (1988). *The Theory of Environmental Policy*. Cambridge University Press.

Boardman A. E. Greenberg D. H. Vining A. R. & Weimer D. L. (2018). *Cost-Benefit Analysis: Concepts and Practice*. Cambridge University Press.

Freeman R. E. (1984). *Strategic Management: A Stakeholder Approach*. Pitman.

Kangas O. et al. (2019). *Evaluation of the Finnish Basic Income Experiment*.

Khandker S. R. et al. (2016). *Empowering Rural Farmers through Water Development*.

Kvale S. (1996). *InterViews: An Introduction to Qualitative Research Interviewing*. SAGE Publications.

Lee J. et al. (2019). *Public Perceptions of Smart Cities: A Case Study from Singapore*.

Mishan E. J. & Quah E. (2020). *Cost-Benefit Analysis*. Routledge.

Mujica M. & De Borja A. (2017). Inclusive transport systems: Policies and practices. *European Journal of Transport*.

OECD (2020). *Applying Social Cost-Benefit Analysis in Public Policy*.

Pigou A. C. (1920). *The Economics of Welfare*. Macmillan.

Pretty J. (1995). *Participatory Learning and Action: A Trainer's Guide*.

Samuelson P. A. (1954). The Pure Theory of Public Expenditure. *Review of Economics and Statistics*.

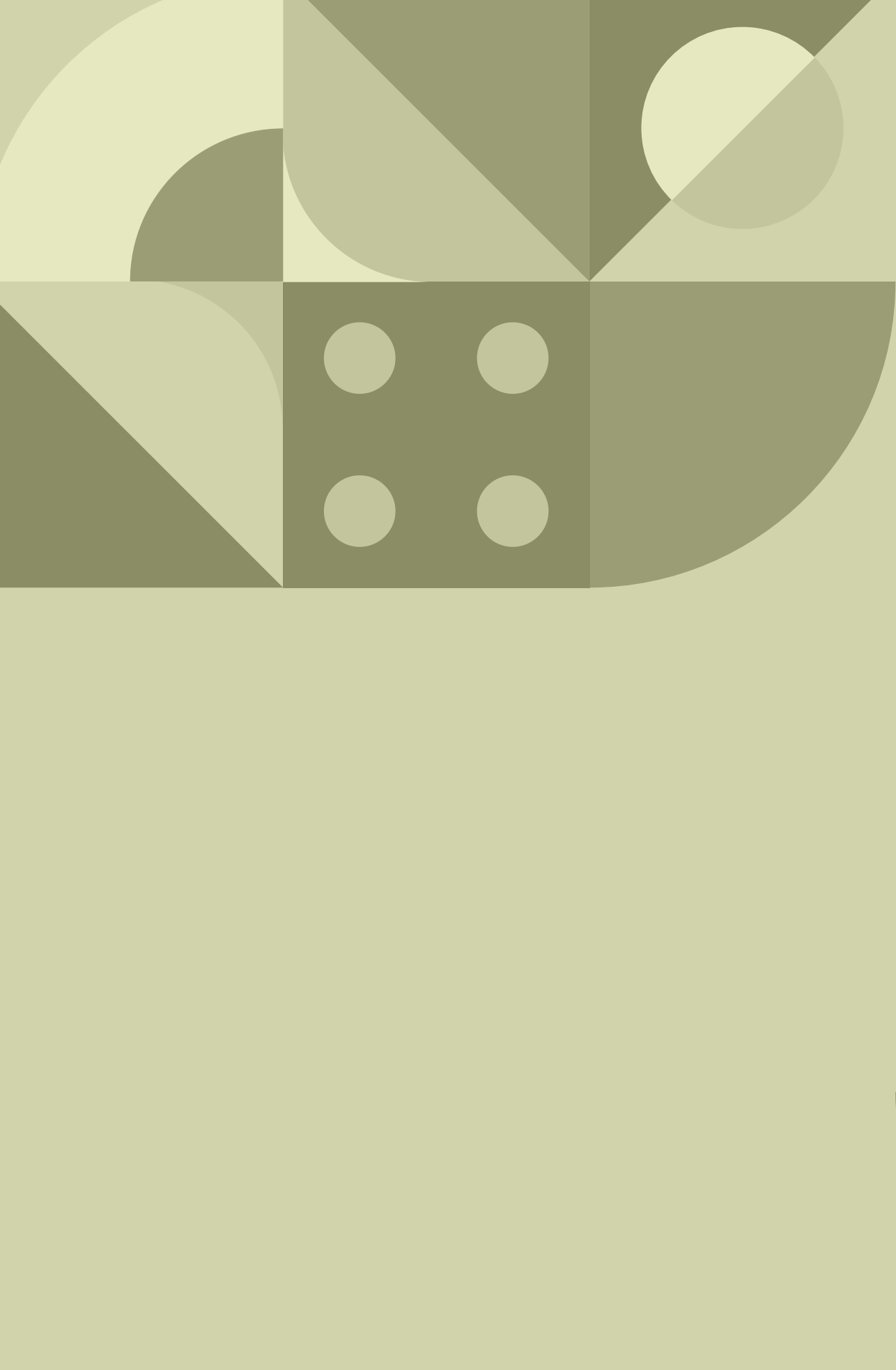
Sen A. (1999). *Development as Freedom*. Oxford University Press.

Soares F. V. et al. (2010). *Bolsa Familia and the Struggle to Reduce Social Inequality in Brazil*.

Stiglitz J. E. Sen A. & Fitoussi J. P. (2009). *Report by the Commission on the Measurement of Economic Performance and Social Progress*.

World Bank (2021). *Social Cost-Benefit Analysis in Development Projects*. Retrieved from <https://www.worldbank.org>.

Yin R. K. (2018). *Case Study Research and Applications*. SAGE Publications.

ภาคผนวก
โครงการติดตามและขับเคลื่อนแผนปฏิบัติการ
ด้านการพัฒนาสังคมจังหวัด

ภาคผนวกที่ 1

ศึกษา วิเคราะห์ แผนปฏิบัติการ ด้านการพัฒนาสังคมจังหวัด 76 จังหวัด

ภาคผนวกที่ 2

ทำสรุปผลการสนทนากลุ่ม (Focus Group)
กับตัวแทนจากสำนักงานพัฒนาสังคม
และความมั่นคงของมนุษย์จังหวัด
และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

ภาคผนวกที่ 3

ผลการสัมภาษณ์เชิงลึก
ผู้บริหารหรือผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง
กับแผนปฏิบัติการผ่านระบบออนไลน์ โดยโปรแกรม Zoom

ภาคผนวกที่ 4

แบบสัมภาษณ์เชิงลึก

- แบบสัมภาษณ์ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการติดตามและขับเคลื่อนแผนปฏิบัติการด้านการพัฒนาสังคมจังหวัด (สำหรับผู้บริหารและเจ้าหน้าที่จากหน่วยงานในกระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ รวมถึงหน่วยงานภายนอกที่เกี่ยวข้อง)
- แบบสัมภาษณ์สำหรับ Focus Group โครงการติดตามและขับเคลื่อนแผนปฏิบัติการด้านการพัฒนาสังคมจังหวัด

ภาคผนวกที่

5

แบบสอบถาม

- แบบสอบถามเพื่อติดตามผลการดำเนินงานตามแผนปฏิบัติการด้านการพัฒนาสังคมจังหวัด พ.ศ. 2567
- แบบสอบถามเพื่อการวิจัยเรื่อง “ข้อเสนอแนะและแนวทางการบูรณาการโครงการในระดับพื้นที่ตามแผนปฏิบัติการด้านการพัฒนาสังคมจังหวัด” ผ่านระบบออนไลน์ โดย Google form

ภาคผนวกที่ 6

การประชุมสัมมนาสรุปผลการศึกษาโครงการ
ติดตามและขับเคลื่อนแผนปฏิบัติการด้านการพัฒนาสังคมจังหวัด
วันที่ 23 กรกฎาคม 2568 ณ โรงแรมปรีณซ์พาเลซ กรุงเทพมหานคร
และผ่านระบบออนไลน์

WISDOM *for* Sustainable Development

สำนักงานปลัดกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์
กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์

เลขที่ 1034 ถ.กรุงเกษม แขวงคลองมหานาค
เขตป้อมปราบศัตรูพ่าย กรุงเทพฯ ประเทศไทย 10100
โทรศัพท์ 0 2659 6495 (กองยุทธศาสตร์และแผนงาน)
อีเมล : strategy.spd@m-society.go.th
www.msdfs.go.th